This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

August Strindberg.

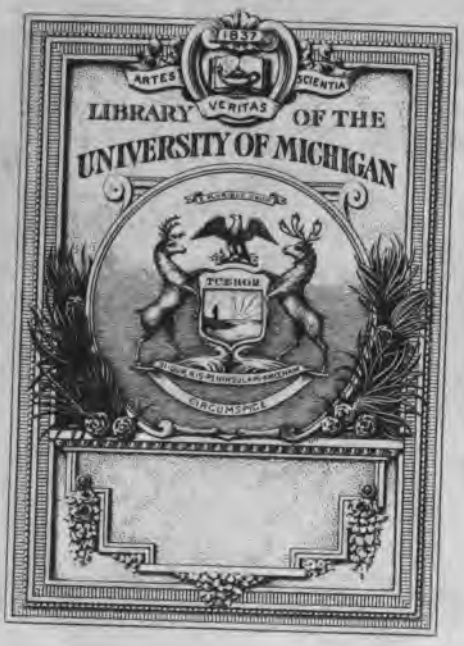

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

839.78
S92
1914
v.48

Digitized by Google

Digitized by Google

SAMLADE SKRIFTER

AV

AUGUST STRINDBERG

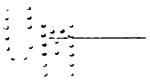

48

FYRTIOÅTTONDE DELEN

EN BLÅ BOK

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Digitized by Google

Digitized by Google

EN BLÅ BOK

AVDELNING III

AVLÄMNAD TILL

VEDERBÖRANDE

OCH UTGÖRANDE KOMMENTAR TILL

»SVARTA FANOR»

AV

AUGUST STRINDBERG

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Digitized by Google

Copyright. Albert Bonnier 1918.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1918

Digitized by Google

Lib. Com.
Bonnier
5-25-25
11945

MÄNNISKOKROPPENS SKÖNHET OCH SYMBOLIK.

Liksom allt annat i naturen är skelettet både fullt ändamålsenligt och fullkomligt skönt; skönt i mått, förhållanden och form.

Bäckenet är en korg av sachsiskt porslin, som bär, inälvorna hos båda könen, och barnet hos modern.

Bröstkorgen bär icke på något, men skyddar, det ädlaste, som är hjärtat och lungorna. Den kallas korg, men är en bur, ett fönstergaller, ett hägn, staket. Plato kallar den ryssja.

Kraniet är icke öppet, som de två förra; det är avslutat; stängt, döljer, kanske gömmer hemligheter. Det är välvt, liknar både jorden och himlavalvet, bakifrån jorden, framifrån himlen. Det är visserligen mera dekorativt än egentligen skönt, och en bildad man, förtrogen med dödstanken, ser gärna ett kranium på sitt skrivbord, även om han icke gör ett dryckeskärl av det.

Uppifrån är kraniet en ovoid, en ägglinje, som är en utveckling av cirkeln. Lägger man ett lodsnitt genom huvudskålen i höjd av första hörntanden, får man ett mycket vackert ornament av näshålornas diagram och de andra kaviteterna. Även underifrån

Digitized by Google

kan kraniet ses med lust, ty där är så rik ornamentik att man kan ta motiv.

Lemmarna äro som de skola vara: överarm och överben enkla och längre än de undre dubbla partierna; men hur dessa hävtyg än kunna vara ofullkomliga, så finnes dock icke en rät linje i dem. Allt sväller och avtager, flyter och gör övergångar.

Knäskålen är som bekant ett mästerverk av mekanisk konst och skön konst.

Musklerna, dem man icke ser annat än på anatomisalen, utgöra för sig ett evigt stående bevis att de icke gjort sig själva eller uppstått, utan att de äro gjorda för hand, av en mekaniker, en kirurgisk instrumentmakare, en bandagist, och en väldig konstnär. Artisten får också tillgripa ecorchén, när det gäller vara sann och skön. Men kommer den fina huden på, och alla sinuositeter äro fyllda och utmodellerade med fett, då är skönheten framme, vilken kan vara övermänsklig och verkligen erinrar om att människan är en guds avbild.

De vackraste muskler äro deltoïden på skuldran (axeln), biceps på överarmen, dock mannens företrädesrätt, höftmusklerna, kvinnans ära, och den vackraste av dem alla, gemini, gastroknemierna eller vaden.

Delta, eller den kvinnliga skuldran som man får se i överljus på baler, är, eller kan vara en liten parabel, alltså ett snitt av en ljuskägla parallellt med sidan. Men jag har icke sett ett skulpturverk, där denna detalj är prononcerad, varken i Milo eller Medici, vilka båda hava hängande axlar som Thorwaldsens svanhalsar. Dessa elfenbensbollar, som dock icke äro sfärer, visa sig först i sin skönhet när de

Digitized by Google

Venus Medici, Uffizierna, Florens.

lyftas av nyckelbenen, eller när föremålet axlar sig, dyker ner med huvud och hals i sin egen barm.

Den Meliska Venus äger två linjer som göra hela konstverket. Den vänstra höften fortsättes uppåt av sciaticus och tillsammans med denna bildar den en kurva av högsta ordning, vilken på engelska kallas cubical parabola, och besitter flera egenskaper som kunna läras i analytiska geometrien.

Den högra höften är sträckt och fortsätter uppåt i en linje kallad Sinus-kurva, eller harmonisk kurva, vilken förekommer i musiken och i havsvågen. Det

Digitized by Google

är strängen som vibrerar, det är vattenytan som gungar för vinden då Afrodite stiger upp ur vågen och födes ur dess vita skum.

Så kommer tvillingarne, gemini, bildande en enda linje under kvinnans hud, den skönaste av alla. Vaden har kallats en parabel, men är en kastlinje, den avskjutna pilens. Den liknar ett kägelsnitt, men kan icke beräknas, dock är det första stycket mera tryckt, det senare mera stupande, än hos parabeln.

Man tänke sig en rörelse, ett kast från hälen uppåt, och språnglinjen är bildad; ty med den springer mannen, med den bär kvinnan sin sachsiska korg, den lilla frukten från livsens träd.

Man skulle kunna konstruera vadens skönhetslinje från en logaritmisk spiral, där alla radierna tilltaga i geometrisk progression; och sådana immanenta

Digitized by Google

grunder måste finnas, ty felas de, då blir det något mycket fult erinrande om buteljen och kanske deriverande från buteljen.

På insidan av knädelen sitter hos mycket unga kvinnor en liten svällande muskel, av ovanlig skönhet. Den har intet namn, är mycket liten, men avbryter

linjen med ett hors d'oeuvre. Den kurvan heter på engelska Infinite branche, liknar ögats hornhinna, och är av högre gradtal.

Nu måste jag säga som Herder när han nalkades det ohöljda: »Jag önskade jag skrev för greker, som uppfostrades vid det nakna.»

Det är kvinnans barm och sköte jag vill tala om, men bara för konstnärer. De profane må hoppa över.

Kvinnans bröst har i sin högsta skönhet intet att göra med något så elementärt lågt som sfären. Det är ingen halvsfär, utan närmar sig hyperboloiden, kan hos jungfrun vara en »Infinite branche» liksom ögats framsida.

Milos bröst sitta för långt ner, och äro för stora för den lilla bröstkorgen, icke för sig själva, och de verka som ditsatta, icke vuxna ut, ty de sakna övergång.

En egendomlig linje mest markerad hos mannen dock, är underlivets nedre gräns. På Skraparen visar den sig så:

Digitized by Google

Detta kan icke vara annat än en kedjelinje, Catenaria, som uppkommer när en kedja eller ett rep hänger fritt av sin egen tyngd, repgungan. Och under inälvornas börda synes huden ha antagit just den for-

men. Nedanför denna äger kvinnan som en tryckt kupol, ett Zwichelvalv över födseln. Detta är en stor skönhet och bildas av en sfärisk triangel, ett segment av modern jord och symboliserar också moderskapet.

— — —

Nu gör jag som Herder (men icke som Goethe), jag slutar.

Digitized by Google

Men icke en rät linje finner man i människokroppen, allt undulerar som havsvågen och harpsträngen; där finnes fragment av ellipsen (men icke cirkeln),

parabler, hyperbler, planetbanor och kometlopp. Dock, de mest komplicerade av alla kurvor äro knäets, som utgör en hel konstellation. Artisterna rygga för den, högre analysen äger intet namn för den, men på fotografier efter naturen synes ofta utanpå knäet ett mänskligt anlete (atleten i München).

Afrodite, Museo Nazionale, Neapel.

Digitized by Google

För vårt nyare sinne behöver icke kvinnans gestalt vara oklädd, utan halvklädd tilltalar den oss mer. Bland de skönaste jag känner, räknar jag: Afrodite och Eros övertala Paris och Helena i Museo Nazionale i Neapel, Walter Cranes Pandora och den unga kvinnan i Gerettet av Adolf Brütt (Berlin).

Carus har i Symbolik der menschlichen Gestalt skrivit mycket om människans anlete. Hos barnet närmar det sig cirkeln; hos vuxna däremot liknar det ägget med spetsen ner. Men under alla förhållanden går en meridian i lodlinje från pannan till hakan, och ekvatorn vågrätt genom ögonen, båda ju skärande varandra i ett kors. Denna fyrdelning vill han återfinna i cellens första klyvning.

Med tre punkter kan man giva en fysionomi ⁘; sätter man en lodlinje till som näsa, så får man olika typer och uttryck. ⁝ Detta är en tråkig herre med för liten mun och för lång näsa. ⁝ Detta är en

Digitized by Google

växande pojke med för lång överläpp. Detta kan vara en ung vacker kvinna. Detta är en giftblandare med ögonen för nära varann och mungiporna uppdragna. En melankoliker. En grinare. O. s. v. Eget är att mänskliga anletet syns överallt, på tapeter, i nottryck, på skåpdörrar av omålat trä, på bordsdukar, överallt där streck och punkter finnas. Märkvärdigast är att i omålat trä finna mänskliga anletet, särskilt i vresig valnöt och björk. Men det är aldrig något ungt och vackert, utan idel satyrer, fauner, troll. Trädstammen består ju av i varandra instuckna rör; om dessa skäras i längdsnitt, så är strax ett monster där. Blommor, särskilt rosor ge också ansikten, men icke dem man ville vänta, utan mest häxor, utspökade i bahytter o. s. v. Ett barnansikte har jag aldrig sett uppstå under dessa förhållanden.

Ockultisterna kallade dessa figurer Gamahés (Camayeus), och avgiva ett slags förklaring som ingen är.

Nisus formativus, eller sinnets drift att komplettera, dana, bilda, finnes väl bakom, kanske annat också »under tröskeln».

Mänskliga anletets skönhet ligger icke bestämt i formen, utan i uttrycket. Ett leende behöver icke vara en rörelse av läpparna, utan kan uppenbara sig som en ljusning kring munnen, åtföljd av en stråle ur det orörliga ögat. Det är själen själv som visar sig.

Men det finns ansikten, som kunna i ett ögonblick ändra form, typ, ålder. Detta kan man bäst märka under nattvak, hälst vid bägaren. Jag har sett, en natt efter åtta timmars samtal, en man ändra fysionomi, så att jag glömde vem jag talade vid och måste

Digitized by Google

fråga vem han var. Även hans röst var förändrad. Detta fenomen kan man märka vid fotografering, då ett vilt främmande ansikte kan falla ut. Efter 36 år råkade jag en ungdomsvän. Han var ju sig lik; men under en tio timmars samvaro ändrade han ansikte tre gånger och blev lik tre olika bekantskaper av mina. Jag skrev upp de tre ansiktena, och dessa sade mig mycket, särskilt att han icke var min vän.

Ehuru jag som författare skildrat väl ett par tusen individer, minns jag icke att jag tecknat ett ansikte annat än som karrikatyr. En skön kvinnas ansikte kan man icke skildra, ännu mindre ett barns. Det börjar och slutar med ögats uttryck eller munnens, eller bådas.

När jag talar vid en människa ser jag alltid på munnen och omväxlar med blicken. Jag har känt en man i tjugu år, men vet inte om han har tänder i munnen; och det finns bekanta män som jag på avstånd inte kan uppge om de bära skägg eller ej; särskilt gällande om mustascher.

Många lägga stor vikt vid handens utseende, men jag har aldrig gjort det. Antingen ville jag respektera mina bekantas hemligheter, eller var mig handen motbjudande att betrakta. Jag har varit gift med en kvinna, och jag minnes mig icke ha sett hennes hand.

Sannolikt är jag impressionist som ser på rörelse, gest, uttryck och icke på föremål. Däremot har jag lagt märke till handtag; och utan att reflektera över saken, gör ett handtag sitt intryck och stämmer för eller mot. Jag minns klappträn och bullar, dyrkar och ingenting, ty det finnes personers handtag jag icke minns hurudana de voro.

Digitized by Google

Om foten talar jag ogärna och för övrigt är det kängan eller stöveln det rör sig om. Den enda fot man kan se naken är barnets. Den är vacker, ty den har

icke rört vid jorden och icke lupit på onda vägar. För långa tår, som fingrar, är hemskt. Och foten kan vara för liten, verka missfoster, även om den är skön.

Fotens spår i sanden kan lätt bli komiskt.

Handen skall dock enligt mänsklig skönhetsnorm icke vara smal som en fortsättning av handleden, ty då verkar den tass eller handske. Handen skall med en torus svälla ut från handleden, och det bör finnas något som motsvarar smalben på underarmen.

Detsamma gäller om foten, som icke får ha långa hälar, icke vara lång och smal, icke platt.

Endast den kan ha en vacker fot som vågar trotsa modet, och icke lägger sig om kvällen utan att ha skuddat stoftet av sina fötter i kallt vatten.

Om man betraktar den mänskliga kroppen öppnad, så ser man strax tvenne system strängt åtskilda. Det är bålens, och huvudskålens med ryggströngen; åtskilda men kommunicerande, så att bålen sänder blodkärl med tillbehör åt cerebrospinalregionen och denna sändande nerver till bålen.

Bålen själv är en region, men avdelad i två, en övre med hjärtat och lungorna, en lägre med tarmarna, sekretionens och sexualsfärens organ.

Digitized by Google

Mellan buk och bröst är ett valv befästat, diafragma, vars krön är starkt byggt av senor, vilka bilda valvets slutsten och är tredelad som ett klöverblad.

Över valvet och på detsamma vilar hjärtat som en grodd mellan sina två hjärtblad, lungorna. En ockultist har kallat lungorna en luftplacenta, därmed angivande att människan är hela sitt liv ett foster, som genom lungorna underhåller förbindelse med kosmos och dess miljö luften eller etern. Hjärtat är ingen fullständig cardioid, men närmar sig denna av Castilliani påfunna kurva som har flera märkvärdiga egenskaper. Den uppstår ur en vinkel, på vilkens omkrets man avsätter kordor etc. Den är även en epicykloid, som uppkommer genom att en cirkel rullar på en lika stor cirkel. Cardioidens yta är sex gånger så stor som cirkelns, och dess omkrets åtta gånger så stor som cirkelns diameter.

Om två punkter A och B på en cirkelperiferi röra sig i samma riktning, men så att B löper dubbelt så hastigt som A, så uppstår också en cardioid.

En tänkande anatom kunde ju härav draga nya slutsatser rörande hjärtats uppkomst, och människans härledning från kosmos.

Hjärtat vilar på valvet och andas genom lungorna som ett levande väsen, ägande självständig rörelse, och självständigt liv. Det materiella av hjärtat är okänsligt, ty man kan ta ut hjärtat, massera och karva i det, utan att smärta erfares. Men kom med en sorg, ett fasans budskap, då gör det »ont i själen», och den smärtan förlägger man till hjärtat. Det finns således två hjärtan, ett okänsligt som synes, och ett känsligt som icke synes. Känsligt för egna lidanden är varje

Digitized by Google

hjärta, men vid andras lidanden äro icke många så särdeles hjärtnupna.

Om hjärtats materiella funktioner tror man sig veta allt, men säkert är det inte. Ty ända till Harvey (1600-talet) trodde man att artererna endast förde luft, emedan de funnos tomma på lik.

Under diafragmavalvet ligga de lägre regionerna; magsäckens retort och destillationsapparater. Tarmarna se ut som moln, och småtarmarna likna däruti

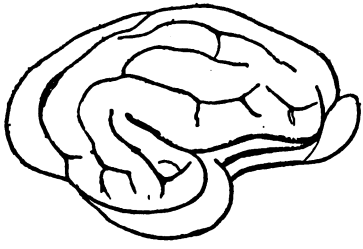

hjärnan, den stora nämligen, ty den lilla hjärnan liknar mera hjärtat med dess parallellt gående fibrer. Levern är lite formlös, men djup i färgen och verkar skön mot gallblåsans sjögröna, akvamarin eller celadon.

Pankreas är en druvklase och mjälten en fnösksvamp. Njurarna äro bönor eller epicykloider, och närma sig Cardioiden.

Livmodern synes vara en självständig monad; en individ med lynnen och medveten vilja till liv. Den regeras av månen som ebb och flod. Vad som sker vid kvinnans period, kan anses okänt. Ännu 1892 visste icke läkare i Berlin om ett ägg lösgjordes eller ej; och en berömd medicinare, professor i gynäkologi

Digitized by Google

hade aldrig sett ett mänskligt ägg, trodde inte det fanns. Den cell man kallade ägget var för liten!

Enligt nyaste uppgifter befinner sig kvinnan ständigt i period. Ty när den ena perioden slutar, så börjar tillrustningen till den andra.

Det fysiska förloppet känner man något till, men det psykiska är illa observerat. Dock den karaktärsförändring kvinnan då undergår är så dämonisk, och allt psykiskt ont tyckes samla sig för att först med smärta gå ut ur kroppen innan nytt liv vill draga in. Blodet som avgår är violett som mjälten, håller jod, och ansågs förr vara giftigt, samt göra mannen sjuk om han närmade sig.

Livmodern är nästan fri, svävande och vandrande i sina dunkla regioner. Den liknar alkemisternas Athanor, i vilken destillerades de vises sten, guld, livselixir och homunkeln. Den lyder lagar vi icke känna. Med sina griparmar tros den fatta ett ägg och i rätta ögonblicket introducera det i förgården att möta den värdigaste. Men säkert är det icke heller!

Uterus har dock en medveten vilja; den väljer både person och tid. Har den valt, och känner den sig dragen av den rätta kärleken, så går den till mötes; men icke strax alltid; den prövar om kärleken är den äkta, om den äger tålamodet, övervinnelsen. Är kärleken icke prövad ännu, så vänder den sig bort, kan vända ryggen till i vrede, den kan slå tillbaka en alltför hetsig, och låta honom vänta tills han besinnat sig, ty kärleken är mild och skall vara det, hos människan nämligen. Den vill giva, men icke tagas, den önskar smekas, men icke rivas och bitas. Trogen och vackert, i stora linjer, som böljslaget mot stran-

Digitized by Google

den skall kärleken komma, icke som skvalpet i groddammarna.

Det syns ju att uterus äger en psyke, ty alla kvinnans sinnesrörelser förnimmer den; lider och gläds med henne, och blir icke lugn förr än den uppfyllt sin bestämmelse och fått i sin famn ett litet liv att älska och vårda. Då lever den först, stilla, harmoniskt, och ger kvinnan detta ljuva väsen som lyser genom det bleka ansiktets genomskinliga hud; och förlänar den otåligaste en ängels resignation.

Men gäckas den med falska förhoppningar, då blir den vred och straffar. Men av vreden blir den sjuk, eller gör sig sjuk på elakhet, ty kvinnans ondska kastar sig på uterus.

Om en gift kvinna kommer till en läkare och beklagar sig över underlivslidande, så kan han osett endast ordinera ett:

— Ni skall ha ett litet barn med er man!

Med älskaren lär lyckligtvis inga barn bli, det vet man i Frankrike och Italien; och därför är älskarens roll ömklig och löjlig, även i det avseendet. Han är den personifierade impotensen, utom det att han oftast är matfriare och lånar pängar av mannen, ibland även av frun.

Hela generationsproblemet kan anses vara olöst på materialplanet. Varmed kvinnan kontribuerar vet man icke, och vad mannen ger till, vet man icke heller.

De största auktoriteter ha motsagt varandra, det vill säga kommit till motsatta resultat rörande mannens frön. Buffon och Spallanzani funno dessa även i kvinnans vätskor, till och med i hennes blod. Spallanzani fann spermatozoer i grodors och vattenödlors

Digitized by Google

mensenterialblod, och grodan var dock en höna. Även fann han dem i blodet av en diande kalv och i en bagge.

Spallanzani är ett stort och gott namn, och om andra efter honom icke funnit samma, så kan det bero på att de sökt illa eller icke alls. Det kallas bekvämast: saken är icke bekräftad.

Nog av: saken är oklar, är förborgad, och kanske skall så vara. Men ett är säkert, när liv med själ födes, så är kärlekens myster en psykisk akt. Jag tror numera att i hat kan ingenting födas, ty hatet är en negativ kvantitet, och kan icke multipliceras.

»Men hos den onda kvinnan kan kärlek icke existera; där är endast hat och brunst. De onda få icke fortplanta sig: det är skökan, vigd eller icke!»

Kraniet med ryggraden liknar ett väsen för sig. Nerifrån Sacrum, som icke bär sitt namn förgäves, uppåt, liknar garnityret en drake. Det är egenviljans, den raka ryggens högfärd, den upproriska tankens hus och hem; däruppe under valvet äro världsportarna öppna, ögonhålorna, öronhålorna, näsans och munnens. Genom dem underhålles förbindelsen med jord och underjord; med hjärnans tarmlika gröt fattar människan det sinnliga, allt som kan ses, höras, luktas, smakas. Först med hjärtat kan hon känna himlen och erfara det guddomligas sanningar.

Öppnar man hjärnskål och ryggrad, så ser man: lilla hjärnans grodd med första örtbladen (Arbor vitæ), vuxet med stora hjärnans två kotyledoner. Roten går ned i ryggraden, och sänder sugrötter ner i mullpåsen, ner i gödseln. Men pålroten går ända ner till livets urbrunn; och livets safter äro av samma brygd som ryggmärgen och hjärnan, det kan inte hjälpas, även om de

Digitized by Google

nyare icke bekräftat det. Kraniets två största portar äro ju ögonhålorna. Dessa bilda en Lemniskat eller Cassinis kurva. Tillsammans omslutas de av ellipsen, som egentligen är två cykloider och två parabler,

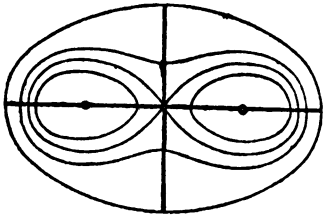

eller tillsammans ett ägg. Innanför denna oval ligger lemniskaten, som blir en Cassinis kurva och utgör oändlighetens tecken ∞. Innanför dessa bildas två ovaler omkring brännpunkterna, som äro ögonens pupiller, genom vilka ljus kastas ut från ögonboettens konkava brännspegel, brännande, värmande.

Dessa kurvor återfinnas i polarisationsfenomenet med färgringarna. Och Cassini uppsatte sin kurva som motkandidat mot Keplers ellips i planetbanorna. Detta borde undersökas ånyo, så kanske en ny mera fruktbar teori komme till stånd, vilken kunde eliminera många oförklarliga störingar i den stora planetariska ringdansen.

Raspail, som dock icke var swedenborgare, har i människans anatomi sett motsvarigheterna, utan att därför vilja draga slutsatser rörande organens funktioner, som dock låge nära till hands.

Jag skall icke angiva några, och icke ens begagna hans eget språk för att icke stöta de frisinnades känslor; jag skall endast hänvisa till inledningen av hans Histoire Naturelle de la Santé et de la Maladie; sär-

Digitized by Google

skilt sidorna XCIV—CIII, på vilken sista återfinnes hans: Homotypie des viscères des deux moitiés, inférieure et supérieure de l'unité humaine.

Människokroppens skönhet har icke varit sedd av alla konstnärer. Rafael med största namnet hade ett subjektivt fult kvinnoideal.

Rafaels Eva.

Dennes Eva består bara av fel. Hon är för elementär, ty hennes linjer röra sig i cirklar (brösten), ellipser (höften); skuldrans deltoid är nästan cirkel.

Livet är för långt, manligt, buken saknar de vackra sköldarna; venusberget är för stort till dessa bröst; naveln sitter för lågt; underarmen sväller för hastigt och avtager för bjärt; benen och deras ställning äro okvinnliga, påminnande om Hogarths ormlinje; foten

Digitized by Google

för fet; halsen för kort. Det är bara fel alltihop, och det är möjligt att den gudomlige i originalet icke sett skönheten i sin stora kyska renhet, utan i andra egenskaper, som icke tillhöra det skönas värld.

Rafael ägde icke människokroppen i sin hand, vilket Michelangelo däremot hade såsom målare nämligen, icke som skulptör (ty David är ful och falsk). Sixtinska kapellets figurer äro sanna, och även överdrifterna och förkortningarna äro riktiga. Han måtte ha sett stereoskopiskt, perspektiviskt, och ägde en inre skala efter vilken han »transporterade» konturen av sina små modeller. Och man njuter av bara linjerna, i sibyllor och profeter.

Thorvaldsens kvinnor äro också subjektiva. Gratierna äro rysliga genom frånvaron av behag. Ryggarna äro särskilt avskyvärda, då det som kan vara det vackraste blivit det fulaste.

HIPPOLYTOS.

Theseus' son Hippolytos hade ägnat sitt ungdomsliv åt den kyska Artemis (Diana), av en medfödd fruktan för Afrodite. Men Artemis själv hade genom att bevittna sin moders barnsnöd, fattats av sådan avsky för giftermål att hennes fader Zeus beviljat henne den nåden att få förbliva ogift.

När nu kärlekens gudinna får höra att Hippolytos gjort uppror mot kärlekens majestät, beslutar hon att hämnas, och utför sin hämnd på ett mycket grymt sätt. Hon väcker styvmodrens brånad till Hippolytos; och när denne icke vill begå brottet, hämnas Phædra återigen genom att beröva sig livet, och i dödsstunden

Digitized by Google

lämna ett brev efter sig med den falska anklagelsen mot styvsonen.

Detta är Phædras kända tragedi, som Euripides bäst av alla har utfört.

Theseus, fadren, kommer hem, finner brevet, och överlämnar sonen åt Neptuns hämnd. Denne skrämmer Hippolytos' hästar, så att han slås ihjäl.

Detta är hedendom och hämnd på hämnd, invänder man. Men likafullt, och då man ser att samma ödeslagar råda än i dag, så är man böjd att tro, det mannen icke har rätt att vara allena. Och efter som det finns två kön, måste väl mannen söka en kvinna, då så många gå lediga, och på något sätt, efter råd och lägenhet offra åt modren jord.

Man ser också, att män, som velat undandraga sig den ljuva men tunga plikten, antingen få träla åt andras barn, tjäna som ett slags ammor, eller spela gamla morbror åt släktingar.

Beethoven, som nog av fruktan att bli störd och kanske av jalousi om sin egen konst, icke ville gifta sig, ehuru han hade goda anbud, han fick på ålderdomen adoptera en brorson. Han älskade barnet, misshandlades därför av denne, plundrades, och fick en ohygglig process med modren. Brorsonen förbittrade den gamles liv så grundligt, dels genom ett vilt liv med självmordsförsök, dels genom svart otacksamhet. När Beethoven slutligen låg dödssjuk, skickade han brorsonen, med pängar naturligtvis, till apotekarn. Ynglingen gick icke till apotekarn, utan till biljarden, där han stannade. Under tiden avled Beethoven.

Man kommer inte ifrån det, ser det ut!

De som av lättja eller fruktan för kostnaderna, taga det första men icke bästa surrogat, i stället för

Digitized by Google

att vänta och välja en maka, få oftast ångra detta. Ty när de levat i enslighet, avsöndrade från släkt och vänner, måste de slutligen viga sig, nu icke med sin brud utan med sin hushållerska.

Av allt vad jag sett, kan äktenskapet endast bli relativt lyckligt, om vid bröllopet verkligen en brud hemföres. Fruktan för barn är dålig ekonomi, ty barnen liksom föra skaffning med sig, och jag har sett en talrik avkomma vara lättare att föda än en fåtalig. Allt under förutsättning att äktenskapet hålles snyggt och rent.

En sorglig erfarenhet har visat, att goda män, som nalkats kvinnan med barnslig tillförsikt och med en del av den vördnad man skänker modren, oftast bli gäckade i sina känslor. Varje kvinna är ju gentemot mannen en moder in nuce. Och därför blir den trohjärtade mannen lite pueril, ställer sig under, ser upp till. Men detta besvaras av de flesta kvinnor med en stilla ringaktning, och mannen med det oinskränkta förtroendet blir lätt ansedd vara enfaldig.

Manon Lescaut är en sådan prototyp; Iza i L'affaire Clémenceau är en annan. Båda från underjorden, synas födda att fördärva goda män, och de fylla sin uppgift med en kallblodighet som liknar en mission.

På onda män rår icke deras kraft, men dem älska de, ta stryk, slava för; under det de bedraga och pina den gode och trogne mannen. Själva uronda, avsky de och hata varje yttring av osjälviskt, rättrådigt väsen, och deras livslusta är att se den vackra karaktären dras ner och förfalla. Ve den man som råkar henne, och icke har kraft att lösa ut sig. Med häxans suggestiva kraft förstår hon att exteriorisera sin kroppssjäl och

Digitized by Google

inträngа i hans väsen, hans blod, hans nerver, hans tankar, så att han slutligen måste förgöra sig själv, för att dräpa henne under sin egen hud!

MÖRKT TAL.

Somliga människor äga en förmåga att trolla med tankar och ord, så att man tycker sig få ett tillfredsställande svar, när man bara får blåa dunster. Svaret kan gå förbi som en parallell linje, icke råka sakens kärna, men tyckas göra det. Man blir i värsta fall svarslös, och låter bli att reda ut härvan, av fruktan att bli tokig. Ty det som icke är svar på tal, eller det som går på sidan om saken, känns i huvudet som ett kugghjul när det går baklänges.

Dansken kallar detta att »tale mørkt» eller »tale sort» och sådant tal kommer från undergrunder, samt är dikterat av ondska och svek.

Jag ville gärna illustrera detta med exempel, men kan inte återge ur minnet dessa improvisationer av den snedige eller slagfärdige. Det är inte god dag yxskaft, inte argumentum ad hominem (Än du då?), inte vitsarens hokus pokus, som blåser bort frågan; det är icke yrkeslögnarens knep att förneka faktum, eller tala om missförstånd eller om din misstänksamhet. Nej, det är något rent dämoniskt, som förvänder syn på saken, så att du en sekund tror dig ha orätt, men i nästa vaknar i raseri och vet att du har rätt, men också vet att du är förnaglad, svarslös!

Digitized by Google

LATENT KÖLD
OCH
TERMOMETERVÄRME.

Species facti: Det har under gångna vintern varit 10° kallt, ända till 15°, och fastän det blåst litet, har temperaturen varit behaglig. Nu i maj visar termometern 8° varmt, och kölden är olidlig, fastän ingen nämnvärd blåst är rådande. Man brukar nämligen skylla på blåsten!

Alltså är det osant att termometern visar temperatur.

Newton tog ungefär människokroppens temperatur vid + 34° som utgångspunkt för sin oljetermometer, och säkert är vårt blod en mera pålitlig värmemätare än termometern.

Vad som menas med latent värme har jag aldrig fattat, men väl lärt mig utantill. Om nämligen värme är molekularvibration, så skulle latent värme vara ackumulerade vibrationer, vilket nog är nonsens. Definitionen på latent värme återgives dock så här: »Det värme som tillföres en kropp eller fråntages honom, utan att hans temperatur därigenom undergår någon förändring.»

Men detta strider mot definitionen på värme, som just åstadkommer förändring i temperatur.

Latent värme kan icke vara någon art av värme, då den är något helt annat.

Emellertid: maj månad har kommit; is och snö, vilka man begagnar i isskåp att kyla med, äro nu försvunna ute i naturen, och hava följaktligen upp-

Digitized by Google

hört kyla. Solen stiger och skulle bli mera värmande; men »die Sonne brennt kalt».

Solen är uppe mer än tolv timmar, termometern visar 8° varmt i skuggan, men kylan är olidlig. Det är oförklarligt: man skylle på drivisar och polarisar i norr; men var så god observera, att vinden är sydlig, och kommer från varma länder. Nu vid 14° värme ute, öppnar jag fönstren åt norr; vinden är icke nordlig; men från norra himlen strålar mot mig en köld, som jag ville kalla positiv, emedan den icke består i en lägre värmegrad.

Jag har även känt denna positiva köldstrålning från cumulusmoln, glänsande vita i maj månad. Och det mest oförklarliga är, att himlen är full av strömoln som tåga; men hur de tåga, så skymmes icke solen ett ögonblick för mina blickar. Detta tåg kan fortfara en hel dag utan att det skymmer ett enda ögonblick.

Vad är det?

Antagom att dessa kalla cumuli skulle hålla snö eller isnålar, så bli dessa icke mer än 0° ungefär. Men för att snö och is med högre egentlig vikt än luftmediet skola kunna hålla sig svävande, måste de som ballongen hållas uppe av gaser lättare än luft. Dessa bärande gaser skulle ju endast bestå av uppvärmd luft eller vätgas; men luften inuti is och snö kan icke vara uppvärmd, och vätgasens hypotetiska närvaro kan icke förklaras.

Gåtor! Idel gåtor!

Men termometern är mera opålitlig än så. Han kan visa för hög temperatur om vintern genom ljusreflexer från snön. Värme kallas i fysiken »ett slags

Digitized by Google

strålande ljus». Då kan ljus kallas strålande värme. Och det ljus som utsändes från det kalla snöfältet kan då transmuteras i värme och reagera på termometern.

Det finns ju mörka ljusstrålar, kanske det finns kalla också, som kunna ompolariseras till varma; o. s. v.

Fysiken lärer: att när vatten fryser frigöres bundet värme. Då skulle ju en stor mängd värme bli ledigt om hösten när sjöarna frysa, men det är tvärtom, ty då blir det kallt. Likaså tokigt är det säga att värme bindes [neutraliseras] då snön smälter.

Ty, när snön ibland smälter om vintern, så kallas det tö- eller blidväder, och då känns det varmt av den lösgjorda värmen. Det synes alltså, som fysikens lära om latenta värmet vore bakvänd eller orimlig.

»SÖK ATT FÖRBLIVA OKÄND.»

På 1300-talet skrev Thomas a Kempis sin världsberömda skrift: De Imitatione Christi, vilken utkommit i flera tusen upplagor, och utgives än i dag, gives till konfirmationsgåva åt protestantiska barn, fastän författaren är en katolik.

Thomas a Kempis' valspråk var: »Sök att förbliva okänd.» Och han höll på att bli bönhörd, ty boken har verkligen tidtals burit andra författares namn. Man har nämligen, och kanske som bekant, tillskrivit Bernhard av Clairvaux, Tomas av Aqvino, Johannes Gerson författaräran, men slutligen har Kempis efter 600 år återinsatts i sina rättigheter. Han

Digitized by Google

fick inte vara okänd! Även Goethe har uttryckt (till Eckermann) denna längtan till det obemärkta, beklagande sig över ryktbarhetens vedermödor.

Balzac lyckades behålla sitt inkognito tämligen väl, fastän han satt i Paris.

Mindre berömda, men mycket kända personer ha lidit av den offentlighet, som binder och skrubbar. Den binder, emedan människorna fordra att han ger den roll de ha valt åt honom, och som han då lätt stannar i. Den skrubbar de fina kanterna och ciseleringarna, emedan man icke får gå med kanterna utåt. Men bemärktheten gör livet olidligt för den ömskinte. Han kan slutligen inte gå ut, emedan människors blickar röra vid honom, gå igenom huden och peta på hans hjärta.

SÖMNGÅNGARE.

Det finns människor, som hela sitt liv gå i sömnen, och väcker man dem bli de onda, vända på sig och somna om. De leva som växter och sova som växter.

Nu skall jag på försök utbyta ordet ljuga emot dikta, för att se om ekvationen löses lättare på det vackrare sättet.

De ha diktat sig ett slags världsåskådning, som måtte likna trollsländans; svävande i sol och luft, men födda i en sump, flyga de fram ryckvis, sitta aldrig, men hålla still ibland under det vingarne gå, kanske brassade back efter som det icke lider med flykten; så rycka de fram igen, och hålla still. De söka beständigt något, som dock icke är rov, kanske ett nöje,

Digitized by Google

en bagatell, ingenting. Ostadigt utan fjärran mål, nöjda bara solen skiner; men kommer ett moln med regnstänk, då gömma de sig och kura under blad; livslusten är borta, allt blir mörkt, och när solen går ned, så dö de.

Livets allvar är för dessa människor en synd, och en allvarlig människa är dem en styggelse, en ond varelse, en dålig natur som vill beröva dem livsglädjen. De ha nämligen inga andra fordringar på livet än mat, dryck och nöjen, »i morgon skola vi dö». De kunna icke känna skuld, ty allt moraliskt är indifferent som för flugan. De förstå icke när de handla orätt, och alltid få de skulden på en annan.

De dikta sig en karaktär, som skall föreställa ljus och snäll, men innerst äro de tungsinta, vilket visar sig när de äro ensamma, då de få självmordsmani.

Några svävande begrepp om naturen, såsom den där skapat sig själv, ersätter religionen. Ibland när det går mycket väl, begagna de ordet gode Guden. I motgången bli de onda och tro på onda makter, men förstå icke söka hjälp hos den gode Guden.

Allt vad de önska dikta de om till verklighet; allt vad de vilja blir sanning; allt genant eller obehagligt är osant.

De kunna dikta ihop en hel biografi åt sig; att de härstamma från Karl den Store, eller August i Sachsen. Jag vet en som inbillat sig att hon var ryska fastän hon var finska; och på slutet härstammade hon från Matthias Corvinus, men uppgavs vara polska. Jag kan icke säga att hon ljög, ty hon trodde på det, trodde att det var sant, fastän hon diktat det.

Att kunna upplysa en sådan sorts diktare om ett

Digitized by Google

faktum är omöjligt, såvida detta faktum är på minsta sätt obehagligt.

Att bibringa en viktig åsikt om ett sakförhållande är lika omöjligt såvida icke passionen eller intresset för tillfället går i den riktningen.

Om en av hennes hovkrets har begått ett bovstreck, så förnekar hon faktum först: »Det är omöjligt!» — Sedan när ingen hjälp finnes, så försvarar hon honom. — »Han är i botten en god människa, och ni äro icke en bit bättre!»

Det slutar med att vi äro skurkar allihop, och borde sitta där han sitter.

Hon är trettio år, har barn; men hon diktar sig ung, talar om sin ungdom, som ibland visserligen är skövlad av mannen, som ingenting fann att skövla, då hon var 24 år.

Hon kan till och med vara jungfru, fastän hon fått barn; ja, hon vet icke huru barnet tillkommit etc.

Hon gömmer ett förflutet, som är riksbekant, men det har hon strukit ut, det har aldrig existerat, det är lögn helt enkelt, eller mindre än lögn.

Hon trasslar alltid med människors öden, och när de kränkta reagera, så beklagar hon sig över deras ondska och hämndlystnad. Själv kan hon icke komma underfund med att hon gjort orätt.

En promenad med mannen en vinterdag.

Hon: Det är bra synd att Stockholms slott skall ligga så inbyggt.

Han: Ligger det inbyggt?

Hon: Ja, kan du icke se det?

Han: Skämtar du?

Hon: Nej, jag är inte hågad för det (blir ond).

Digitized by Google

Han: Jag förstår inte, men slottet tar sig just ut för att det ligger så fritt.

Hon: Alltid skall du gräla!

[Paus.]

Frun är alltid ute och schasar, nästan aldrig hemma; men en afton måste hon sitta hemma, emedan hon har ont i foten.

Hon: Du är som en fångvaktare över mig.

Han: Jag?

Hon: Ja, du har stängt in mig!

Han: Du är ju aldrig hemma!

Hon: Är jag inte hemma nu?

Han: Jo, nu, men eljes aldrig.

Hon: Nåå?

[Paus.]

Frun har lupit från hemmet men kommit igen.

Hon: Nu tänker du slänga mig som en gammal handske.

Han: Det är ju du som har gått!

Hon blir verkligen ställd; men han ser hur hon börjar tänka ut en hämnd, därför att han ställde henne.

Hon: Du ser allting så svart och fult!

Han: Jaså, jag föll ju nyss på en pjäs, därför att jag skildrat människorna som änglar, och livet rosenrött.

Hon: [talar mörkt, som icke kan refereras].

Mannen sitter inne; frun kommer utifrån en spatsertur.

Han [för att säga något]: Vad är det för väder ute?

Digitized by Google

Hon [Hon har inte observerat det eller kan inte säga som saken är, utan tänker efter vad som skall förarga honom mest eller vad som mest stämmer med hennes humör]: Det är gråkallt.

Han: Men det är sydlig vind och solen skiner.

Hon: Tycker du att solen skiner?

Han? Tycker? Den skiner ju!

Hon: Nu ska du gräla igen. O. s. v.

Hon har nyss beskyllt en människa för stöld, och gjort stort larm av saken. Dagen därpå har det ändrat sig av okända dunkla grunder.

Han: Nåå, har polisen utrett tjuvmålet än?

Hon vet inte om något tjuvmål.

Han: Men det var ju du, som anklagade...

Hon: Det är osant, det har jag aldrig gjort!

Och så vidare i oändlighet, utan slut.

En gång väckte han henne med att begagna det rätta ordet på hennes karaktär och uppförande. Då vaknade hon, flög ut ur rummet som en vild fågel, gick bort. Han lät henne gå. Nu var meningen att han skulle komma efter, men det gjorde han inte.

Då kom hon själv, men icke som en bönfallande, utan som en drottning för att mottaga hyllningen. Hyllningen uteblev; och hon förlorade förståndet under två dagar. Då förbarmade han sig över henne, men hon kunde endast återställas om han nalkades henne ångerfull. Det var ett stort offer men han fullgjorde det för barnets skull. Då fick hon igen »sitt förstånd» och hon förlät honom, sedan hon dikterat villkoren: Han skulle vara snäll, det betydde:

Digitized by Google

låta henne fara fram hur hon ville; och han skulle icke begagna hårda ord.

Hårda ord fruktade hon mest av allt, ty de väckte henne. De verkade som dynamit på hennes förstenade sinne och känslor. Och det hon kallade förlora förståndet var liktydigt att få igen förståndet, vakna till självmedvetande, se sig i spegeln och känna sig själv.

Hennes jag liknade en sidenballong, som vid minsta reva kunde falla till marken. Därför hennes fruktan för kanter och uddar.

Hon tyckte om det fina; det betydde: låt mig hållas, säg mig icke emot, ty då förstör du min väv av spindelnät, varmed jag håller dig fången.

Så somnade hon om, och började sina föreställningar såsom jungfru, med skövlad ungdom, giverskan som gett honom allt (där intet fanns), fordringsägerskan, den instängda slavinnan (som löpte fritt), den förtryckta kvinnan, som icke fick ha en egen mening (om att slottet var inbyggt), som han berövat livsglädjen.

Vart femte år väckte han henne med en dynamitpatron; men så somnade hon igen. Och så började hon fabulera igen ur samma parlör. I trettio år höll hon på att dikta sin karaktär, biografi, sina åsikter, sin smak, sin religion. Då var hon bliven femtio och hade betar fram i munnen, muskler och fett i överflöd, grått men färgat hår, som luktade talg. Hon var gumma, men visste det inte.

— Se på mina tänder, sade hon. Jag har alla i behåll (men en var konstgjord; minst en).

Hon gick bararmad på dotterns bröllop och kurti-

Digitized by Google

serade själv ungherrarne. Visade sitt vackra hår, som nu var vitt inunder kosmetiken.

Strax efter dog mannen, mördad kan man säga!

Då föll hon ihop och blev käring. Det var mannens »livsprana», som hon levat på, utan att veta det, och det tycktes som om h a n låg i graven och tog igen sitt för att fördröja upplösningen. Nu är hon 55 år, men fortsätter kokettera (visa tänder och hår).

Hon har icke vaknat än, och synes icke kunna vakna förr än i döden.

Ibland när hon är ledsen besöker hon mig vid middagstid och sitter en timme och ljuger för mig, diktar, hade jag lovat säga.

Hon talar mest om världens otacksamhet mot henne, som varit god maka åt en dålig man, förträfflig moder, rättänkande, uppoffrande, särskilt mot den som »skövlat hennes ungdom».

Balzac har skildrat typen i L'art d'être martyre (Petites misères de la vie conjugale) trots det, att han aldrig var gift.

Vad är då detta för ett människoliknande väsen, om vilket mannen efter trettio års samliv kunde säga: »Där finns inte ett mänskligt drag!» Om hon visar deltagande, så är det för att vinna något; gråter hon, så vill hon få en klädning eller en ring; skrattar hon, så passar hon på att visa tänderna; är hon någon enda gång mottaglig för en faktisk upplysning, så är det av falskhet och inställsamhet. Hon försonas endast, när man väntar främmande, och hon älskar endast sina barn för utsikten få en glad ålderdom och slippa sitta ensam; mannen ville hon icke skiljas ifrån, emedan hon behövde en våning att ta emot i; och hon skulle

Digitized by Google

ha mördat honom långt förut, om hon icke fruktat förlora pensionen.

Hos henne fanns intet fast verkligt. Hennes tillgivenhet liknade tillgivenhet, hennes glädje påminde om glädje men var elak; hennes sorg ägde en avlägsen likhet med smärta; det var bara liknelser.

Hon förstod aldrig vad han menade, utan fattade det på sitt förvända sätt, efter sitt intresse. Jag förstod aldrig vad hon talade, ty hon måtte ha begagnat antifras, eller sagt motsatsen av vad hon tänkte. Hon begagnade aldrig de rena enkla orden ja eller nej; hon undvek dem som en fälla, ty hon liknade ett vilt markens djur, som ser fällor överallt. Men själv gick hon och band snaror med ord. Hon förvandlade ett löst förslag till ett löfte, och hon stal blickar till bifall, förvandlade en nick till en revers, och erbjöd tjänster, för att få sända räkning.

Mannen sade en gång: — Om någon frågar mig, hennes make, efter trettio år, vem jag varit gift med, så kan jag endast svara: det vet jag inte! Jag kände aldrig den kvinnan! — Och när jag ibland vaknade om natten, måste jag tänka efter vem jag hade bredvid mig. När hon sov, existerade hon icke! Men jag var fästad vid henne; hon växte på mig, tog sin prana ur mig; och jag måtte ha deponerat några inälvor inom henne; ty när hon gick bort, så värkte det i mig, och jag kunde icke andas eller digerera, förrän hon kom hem med mina inälvor. Hon begagnade nog spegel, men bara för det yttre; och då jag ibland höll upp den andra spegeln för hennes inre, så fasade hon, ansiktet fick kramp som rävens, när jägaren oförvarandes kommer inpå ho-

Digitized by Google

nom. Hon vände ögonen ut och in, förvandlade sina drag, så att en hel serie ansikten visade sig efter varandra; och i stället för hennes blickar såg jag en dämons eller ett djurs.

Jag har nyss läst något i en teosofisk tidskrift om att djurdevas, djursjälar, kunna inkarnera i människors kroppar, utmärka sig genom skönhet och naturligt behag som de flesta djur. Jag fann teorin hemsk och trodde inte på den, för att icke vanhedra mänskligheten. Men nu erinrar jag på en resa att jag blev påtvingad en hund till sällskap. Nåväl, jag var glad åt närvaron av ett levande väsen, födde honom, och lät honom sova i mitt varma rum. Det var en skenbart godlynnad rapphönshund, naiv, cynisk förstås. Han tog maten, men tackade icke, lät sig smekas, men fägnade aldrig; han tolererade mig, men tyckte inte om mig. När jag tog hans huvud, så såg han åt sidan; och när då pupillerna vändes utåt, så visade sig bara det vita, som dock utsände onda blinda blickar. En kväll då jag låg och läste i sängen, började hunden visa mig en oroande uppmärksamhet; när jag avvisade honom, ändrade han plötsligt karaktär; antog fasoner som en människa, gjorde gester och rörelser, så att jag blev vettskrämd.

En strid uppstod, och jag måste döda djuret med min revolver, kasta ut det genom fönstret. Hans sista blickar voro icke ett djurs, så mycket vill jag säga...

Jag har »gjort bekantskap» med djur i Jardin des Plantes under dagliga besök under ett års tid. Nordamerikas Grizzley-björn, ett bland de starkaste och vildaste djur som finns, lärde känna mig på en

Digitized by Google

väg som jag uppfann. Jag ensam gav honom nämligen körsbär, under det de andra bara gåvo brödskalkar. Han satte sig på baken och gapade när jag kom, och jag kunde locka honom ur hans håla; men han ville aldrig se mig i ögonen, utan blundade när han gapade. Men jag visade tålamod och och återkom dagligen med mina körsbär. Slutligen ville han väl se vem den var som gav honom det högsta goda i fångenskapen, kanske väckte ett ungdomsminne från de stora bergen i Västern, där han plockat röda bär, i frihet och fjälluft. Han försökte se upp på mig; men gjorde strax därpå en sådan min som om han röjt sin hemlighet. Och han blev ond på sig själv för denna svaghet, icke på mig. Men han måtte ha ångrat sig strax efter, och beslöt visa mig vem han var. Han gick och satte sig med ryggen mot fängelsemuren, såsom en konung på sin tron; gjorde en åtbörd med armarna som om han svepte sig i sin kröningsmantel; men han såg icke på mig, utan visade sig och sin hemlighet. Det var intet djur längre; skelettet gjorde mänskliga rörelser under den förklädande pälsen. Det var en djurdeva, en bergens konung, en metempsykos, kanske en för detta mänsklig inkarnation i en djurkropp.

Negrerna säga att aporna kunna tala, men att de hemlighålla detta, ty eljes skulle de få arbeta, och att arbeta är helvetet för en neger.

Detta har jag aldrig trott på, förrän jag läste en bok utgiven av intendenter vid Jardin des Plantes, forskare från Linnés och Buffons stora tider. I den boken, som jag förlorat under ett skeppsbrott på fasta landet, fanns långvariga, tålmodiga iakttagel-

Digitized by Google

ser på aporna. Jag minns dunkelt huru en av de lärde hade dolt sig för att överraska hemligheterna i aphuset. En hona hade nyss fått en unge. Nu insläpptes först den notoriska barnafadern. Han mottogs tämligen kyligt och överlägset av den modersstolta modern. Här såg den gömde docenten, att makarna först tittade efter om någon observerade dem. När de märkte sig vara ensamma, började de »tala i munnen på varann», ett underligt sätt som endast skådespelare känna, och som troligen består i någon improviserad instinktiv labialmetod. Det var icke artikulerade ljud, utan läppars rörelser beledsagade av talande blickar. Fadern tilläts även smeka den nyfödde, men måttligt.

Därpå insläpptes släktingar och vänner i barnsängsstugan. Där uppstod ett ljudlöst snattrande, komplimenterande och beundrande. Men ingen fick röra den nyfödde: då visades tänder, som hör till labialspråket, och icke missförstods.

Mina egna observationer sedan såsom epigon, gav mig anledning tro, att här fanns hemligheter.

Med deltagande och vänlighet hade jag öppnat bekantskap med en gammal ourang, den mest människoliknande av de fyrhänta. Det var en torr gubbes ansikte och blickar. Något mycket sorgset, icke över fångenskapen, ty han kände icke annat, utan av smärtan att vara en sån här. Han tycktes vilja erinra något, men kunde inte, och detta plågade honom, kanske han sökte ett förlorat självmedvetande, eller ville väcka sig ur ett slags plågsam sömn. Jag har sett det uttrycket på ett dårhus en gång, där det finns människor som förlorat minnet av sig själva.

Digitized by Google

Finns det något annat stöd för antagandet av en metempsykos än den teosoferna nu givit oss ur den indiska filosofien, vilken ju icke borde angå oss, strängt taget? Ja, den gudomlige Plato, vars visdom även av de kristna kyrkofäderna ansågs som en præchristianism eller uppenbarad filosofi, har utförligt behandlat det viktiga problemet om præexistens och metempsykos.

I Timaios säger han utan omsvep: att sedan männen uppkommit, några voro blivna fega och orättrådiga. Dessa förvandlades vid andra födelsen sannolikt till kvinnor.

Vid samma tid skapade gudarna kärleken; av livets vätska trängde från huvudet ned genom ryggraden såsom märg. »Denna märg är besjälad» och väcker livgivande begär. Därför äro kärlekens organ olydiga och egenmäktiga. I livmodern finnes ett »efter födande begärligt väsen», som blir illa till mods om det får vara en lång tid utan frukt. Det hämmar andedräkten, framkallar beklämning och många sjukdomar, och måste följaktligen tillfredsställas.

Men märk väl! Det var driften få barn, som skulle tillfredsställas, icke den andra driften (astartes), ty den kan aldrig tillfredsställas, den är omättlig. Och driften till livsfrukt, medförer behovet av ett bo, där fostret lägges, och en man, som skaffar mat och försvarar boet! Det är det heliga äktenskapet!

Emellertid, vid den andra födelsen (reinkarnationen) blevo några till fåglar.

Dessa hade varit lättsinniga men icke dåliga män, vilka »i sin enfald trodde att förklaringen av överjordiska ting säkrast grundade sig på ögats iakttagelser» (positivister, materialister och vederlikar).

Digitized by Google

De fyrfota djuren uppkommo av sådana människor, som icke befattade sig med visdom och dygd, utan gingo med näsan i jorden.

Fiskarna hade varit de mest förnuftslösa och okunniga, som därför icke fingo andas ren luft utan sörpla smutsigt vatten. O. s. v.

Vise män av alla folk hava trott på en andra födelse, och kristendomen själv refererar till dem som ett axiomatiskt faktum.

Präster och leviter frågade ju om Johannes var Elias, och Kristus troddes ibland vara någon av de väldige Herrans profeter som reinkarnerat.

Det vore skäl att vi kristne upptogo detta axiom, som kristet, utan att resonnera över det. Då skulle vi nedlägga vår upprorsanda mot ett oblitt, oförklarligt öde, och vi skulle se vidden bakom graven, men även framför vaggan.

Vi skulle skåda livet som en lärorik dröm, blåsa på våra sorger utan att blåsa bort dem, undergivet befalla vår själ och vårt liv i Guds den allsmäktiges hand, hans, som skall väl göra't.

Men allt detta utan att grubbla över gåtorna, som vi icke få lov att veta men som det är gott att ana.

Jag har gjort en lång utvikning, men återkommer nu till saken, som var väsen, lika sömngångare, som icke kunna vakna till självmedvetande. Jag undvek det fula ordet ljuga denna gång, och försökte som förklaringsgrund inskjuta ordet dikta.

Att ljuga för sig själv vore ju att aldrig komma till sanningen, eller komma underfund med verkliga förhållandet. Jag antager att verkligheten i sig själv saknar full realitet, är en spegling, grov, vanställd av

Digitized by Google

en skrovlig materiell yta. Hur kan den då vara åtkomlig för uppfattningen, och i synnerhet av ett ofixerat väsen, som är sammansatt kanske av etervibrationer, eller som är danat lik en glasruta vilken både speglar, men även släpper igenom strålar. Verkligheten skall ju från ett genomskinligt föremål återspeglas endast delvis; men den som står innanför, ser ingen spegling alls, eller med andra ord där uppstår totalreflexion som emellanåt gör föremålen osynliga.

Denna sömngångare jag kallat, skulle sålunda äga andra ögon än vi, ett annat väsen än vi, så att den varken kunde fatta upp en bild, ännu mindre se sig själv. Detta beroende på antingen en finare konstitution, som icke kan inleda förbindelse med det materiella, emedan det ligger utom dess sfär, eller på en outvecklad apperceptionsförmåga hos det materiella underlaget för själisk existens.

Skulle de vara högre väsen då, och vore min första hypotes oriktig?

Nej, det som liknar växten, vilken lever, andas, föder sig, fortplantas, dör, alltjämt sovande, utan att förnimma knappast, det kan icke vara en högre tillvarelseform.

Skön är hyacinten att se på, fulländad, ljuv dess doft att inandas, den kanske förnimmer något liknande smärta eller glädje; men utan förnuft, självmedvetande och fri vilja kan ju intet själsliv uppstå, och vara utan själ är ju nästan att vara död, för oss levande människor åtminstone.

Här stannar jag, inseende problemet orimligt, och därför olösligt, alltunder det att ett skönt faktum kvarstår, som sprider glädje och doft, ofrivilligt som

Digitized by Google

blomman, vilken man endast kan kyssa men icke tala vid, vårda, omhulda, omplantera, giva sol och luft.

Likaväl återstår detta egendomliga att i en sådan varelses sinne allting vänder sig baklänges efter begär och önskningar. Se här ett exempel ur högen.

Hon förlovade sig med en obetydlig man, för att förarga en annan. Men strax efter förlovningen ångrar hon sig, och skriver till den andre som försmått henne, beklagande sig sålunda: (Märk väl varje ord.)

Fästmannen är en liten, elak själ, som redan slagit henne; han har nyss stigit upp från en obotlig sjukdom; han är tungsint och skall icke ge henne någon glädje av livet (livsglädje); han saknar inkomster, emedan hans hela lön är intecknad för skuld; han är henne redan otrogen som fästman; hon älskar honom icke, men tar honom, emedan hon icke kan leva ensam.

När nu den övergivne mannen svarar härpå, håller med, och kompletterar den osympatiska bilden, så, ett, tu, tre, vänder sig papperet, och mot ljuset läses allting baklänges.

Fästmannen är nu en stor själ och han är god mot henne; han har aldrig haft den sjukdomen; han skall nu skänka hennes ungdom glädje; han har icke varit henne otrogen; hon älskar honom, utan att veta varför.

Teosoferna säga, att när man skådar tingen ifrån astralplanet, så visa de sig baklänges. Därför tydas drömmar ofta baklänges, genom antifras; och i Swedenborg finns en antydan om detta perverterade sätt att se tingen, men endast under vissa sinnets tillstånd, då ondskan förvänder synen.

Man talar om motsägelseanda, men vet icke vad

Digitized by Google

det är. Ett dämoniskt tillstånd, liknande den fysiska influensen, där motpol drager pol, norr framkallar söder, plus fordrar minus. Men för att mottaga influens skall man vara ett självständigt väsen, indifferent, och det är möjligt att denna självlösa varelse blott mottager influens, och ompolariserar svart till vitt, gott till ont, sant till lögn. Det på en sandås fritt belägna slottet blir ombyggt, den gode mannen blir ond, den sjuke frisk, sorg blir glädje, liten blir stor. Det är ju som i Drömboken, där pängar icke betyder välgörande pängar, utan förargelse; där ohyra icke förutsäger obehag, utan bebådar de behagliga pängarne. O. s. v.

Jag har försökt med god vilja översätta ordet ljuga med dikta, och jag har kommit litet längre på spåren efter den stora hemligheten.

Att ljuga lär antyda svaghet i vilja och förstånd; här är nog svaghet i rörelse, och därför heter det nog så rätt: Det svaga könet.

KVINNANS VAPEN.

När en man älskar en kvinna, så offrar han sig; gör hennes vilja i allt rimligt och rätt; skyddar henne, vårdar och pryder henne. Hon har fått en tjänande ande, som dukar hennes bord, bäddar hennes säng, betalar hennes skulder. Men han vill giva godvilligt, icke som skattskyldig, dock utan att fordra tack.

Hur skall hon nu bibehålla denna avundsvärda ställning? Med vilka vapen kan hon bäst försvara sin lilla person från att för mycket komma under och undan?

Digitized by Google

Medlet är mycket enkelt och har alltid varit rekommenderat i rådgivare för nygifta. Hon skall söka vara älskvärd, så är hon oemotståndlig; hon skall försöka vara god, så rår hon på mannens ondska, om han har någon.

Hon skall göra sig skön för honom, och icke för de andra, så att hon går som en skurgumma hemma och tar på sig det bästa när hon går ut. Hon skall hålla hemmet rent och skönt, så att mannen trivs hemma, och icke går på krogen.

Och om hon ser att hans känslor svalna något, skall hon återvinna honom med ökad älskvärdhet och icke med att väcka svartsjuka; ty det är att leka med vansinnet, döden och djävulen.

Nu bruka fruarna göra tvärtom, och därför ha de som de kunna ha det!

SVART ELLER VITT?

Ibland öppnas människans ögon, och då ser hon hela livet som ett gränslöst svek och ett bottenlöst elände. Människorna säga då att hon är sjuk i sinnet, och att djävulen satt en glasskärva i ögat, så att hon ser det ljusa livet svart.

Är det sant det, och är livet ljust? Swedenborg säger, att när änglarna uppifrån skåda ner på jorden, så är både människor och liv svarta av ondska och lögn. Pessimisten ser alltså rätt, när han ser svart, och han har en hög ståndpunkt när han kan se det så.

Det finns dock ljusningar, falska och sanna. Den som lever i materien, nere i dalen, han t y c k e r det

Digitized by Google

inte är så mörkt; arbetet och vinningslystnaden distrahera honom; han lever i sin miljö och trivs. Det är falskt ljus, ty det slocknar, när olyckans dag är inne.

En sann ljusning äger den som i förening med Gud lever i plikter och offer. Men det är hans inre ljus, som lyser upp i mörkret, och det är hans godhet som kastar ett skimmer över människors ondska.

Den som råkat en stor kärlek ser också ljuset. Wer liebt wandelt in Licht. Det är ljus uppifrån, men reflekterat, kanske polariserat efter som man ser färgade ringar omkring henne. Ljus är det i kärleken, uppifrån är det, men brutet genom turmalinplattan.

För att alltid se ljust i mörkret, skall man nog vara en uggla eller katt, alltså nattdjur; ruttna fiskar självlysa eller fosforescera, och de ha alltid ljust omkring sig, men det är bara lyktgubbar i träsk!

SIN EGEN STATY.

Det kom ett vykort nyligen i mina händer. Det föreställde en monumental brunn med en kvinna över och i vit marmor, naturlig kroppsstorlek. Hon var vackert draperad i en modärn ylleklänning, och hon höll en bok i handen. Det var skönt, rent i linjerna, klänningens plisséer föllo i kaskader över den lilla kängan... Den där damen har jag sett förut! — Jag läste under bilden. Ja, det var hon, jag kände henne en gång, hon var med och grep i mitt öde. Hon var mig eljest likgiltig, även emedan hon var en annan mans hustru.

Jag frågade efter varför hon fått helstaty i vit

Digitized by Google

marmor. Man svarade att hon var skaldinna. Så eget att jag inte visste det!...

(Hon skrev dock bara följetonger.)

Men jag minns henne i situationer, som icke hedrade henne. Hon hade nämligen läst mina böcker, och måtte ha gjort sig en besynnerlig föreställning om min person, ty genom att vilja vara affabel, lade hon till en ful sida, och blottade i ett ögonblick en icke skön själ. Jag minns att jag blev stum och rodnade. Då blev hon förskräckt över att hon demaskerat sig, och sade något som jag inte förstod. Jag var i hennes hem; hon var olycklig, därför att hon icke kunde få lov leva ogift som gift. Hon ådrog sig stryk av sin man, med andra ord: han slog henne.

Och nu, efter döden reser han marmorstaty på offentlig plats. Är det åt sig själv? kunde jag fråga. Ja, han har rest den åt sig, åt minnet av det vackra han inlade i hennes själ, och som jag aldrig såg.

VÄNSKAP.

Det finns människor man har så svårt att bli ond på. De svika och förråda, men man kan icke bryta genast. Man drar sig något tillbaka, men återknyter, blir förrådd igen; och man drar sig undan. Då känner man som en nödvändighet att göra slut; men man kan icke komma till någon explikation med den mannen. Och man finner sig falsk när man råkar honom, därför att man icke säger honom rent ut. Varför gör man icke det med honom, som man så lätt i onödan gör med andra: bryter ut? Man har varit vän med honom, sett en spegling av sig själv, har råkats i upp-

Digitized by Google

höjda ögonblick, firat vackra fester tillsammans. Om man nu skulle se honom skämmas, så vore någonting profanerat; man vill icke skåda sina affektioner förnedrade, icke se det ansikte, som var vänligt, förvandlas i ett ont djurs.

Men Moses säger: Du skall icke hata din broder i ditt hjärta, utan du skall straffa honom, att du icke får hans skuld över dig.

Ibland överlever vänskapen en explikation, ibland dör den. Överlever den, så råder ju en viss förstämning först, men denna följes stundom av en översvallande välvilja, som vill gottgöra; och en hälsosam försiktighet i umgänget, som endast verkar välgörande.

Det finns ensidig och ömsesidig vänskap. Jag tycker om honom, men han icke om mig; icke riktigt, men han erfar välbehag av min sympati, vilken skonar hans svagheter under det han icke skonar mina.

Jag har i fyrtio år varit föremål för en mans sympati. Men jag tålde egentligen aldrig mannen, och jag kände att hans vänskap var intresserad. Han ville leva mitt liv, influera mig, ge mig idéer och rikta mitt sinne i en bestämd bana. Jag sökte honom aldrig, bröt flera gånger; men nöden och ensamheten tvang mig tillbaka, till och med att mottaga tjänster, vilka dock icke gåvos med glatt sinne. Slutligen dog han, nyligen; vid 60 år, utan att vara någonting. Uppriktigt sagt: min enda känsla då vid dödsfallet var lättnad! Icke därför att jag var skyldig honom, ty när jag ville betala, tog han inte emot. Han tyckte det var angenämare ha mig kvar i skuld, fastän han förklarat, att jag icke var skyldig honom något.

Jag förnam nu efter döden som om hans vänskap varit ett slags hat. Och han var en absolut karaktärs-

Digitized by Google

lös man. Detta hade han blivit emedan han var gudlös, och därför att han var polygamist. Genom att anpassa sig efter flera olika kvinnor samtidigt, och sätta bort sin själ bitvis, gick han sönder. Med stor ärelystnad och höga tankar om sig själv, kunde han aldrig uträtta något, emedan han kastade bort sin mannakraft på kvinnor, som ingenting gåvo igen, bara togo.

Vi hatade varann, men voro dömda att dras med varann.

DER MENSCH VERNIMMT NUR WAS IHM SCHMEICHELT.

Detta är Mefistofeles' (Goethes) ord i Paralipomena till 2:a delen av Faust: »Människan förnimmer endast vad som smickrar henne.» Det låter ju paradoxalt; men letar jag i minnets papperskorg, där jag kastat undan åtskilligt oläst, sönderrivet, överkorsat, så hittar jag nog några lappar med skrivet, som kunna bekräfta denna Mefistofeliska halvsanning. Men jag summerar bättre upp om jag inverterar värdet och sätter: »Människan har stundom en förmåga att hålla vidriga intryck ifrån sig, som gränsar till underverk.»

Jag har många minnen från min barndom, som icke äro vackra; många så pinsamma, att jag strukit ut dem.

Jag minns en scen... håren resa sig och svettas på mitt huvud... Läraren satt i en gungstol, jag och en annan gosse befunno oss såsom av en händelse i rummet tämligen långt ifrån varann.

Digitized by Google

Så började läraren med kamraten en rannsakan, och en förmaning... Men han såg inte åt mig i början, så att jag trodde det icke gällde mig. Förhöret pågick en stund, och när läraren vände sig till mig, trodde jag min dödsstund var kommen. Men... i stället för att rikta förebråelser till mig, liksom vädjade han med blickarne till mitt bättre förstånd, och anhöll om mitt bifall. Jag var nämligen äldre och åtnjöt en viss aktning för min flit och min ambition. Detta vädjande till min rättskänsla smickrade mig, och kom mig att glömma det jag var icke allenast medbrottslig utan mera än så. Min stolthet var dock icke ogrumlad, ty den stackars kamraten kunde ju vilket ögonblick som hälst angiva mig. Men han bara teg, undergivet, skamset, oförstående.

Förhöret var slutat!... Och alltsammans var utstruket ur mitt minne. Så grundligt att det först 40 år senare började återkallas, under långa sömnlösa nätter, naturligtvis. Och då öppnades mina ögon! Det var jag som var anklagad; lärarens vädjan till mig var ironisk, och jag hade i nödens yttersta stund insmickrat mig i ett skyddande skal, som min ångestsvett hade avsatt omkring min överkänsliga hud.

Beviset härpå att det gällde mig, fann jag också i mitt minne, där en efterföljande oförklarlig händelse trädde fram, och som jag aldrig förstått förr. En vuxen sedlig ung man bjöd mig hem till sig en afton att besöka de stora trädgårdarna, under förevändning att han skulle få lära blommors namn av mig. Aftonen blev lång, jag bjöds till kvällen, och samtalet kom nu in på vissa ämnen, men så ihållande, att jag blev på min vakt. Därpå bjöds jag på något punsch,

Digitized by Google

och som det var långt hem anmodades jag ligga kvar. Jag läste min aftonbön, och somnade.

Så var den saken slut, och jag skildes från den aktningsvärde mannen, icke litet smickrad av att ha fått lära honom botanik.

Nu efter 40 år förstod jag att bjudningen stod i sammanhang med rannsakningen. Det sista var korsförhöret, en prövning, som jag bestod med heder.

Men varför jag icke förstod det då?

Nu tolkar jag det så: en nådig försyn vakade över mig, att jag icke skulle bringas till förtvivlan, ty jag var ytterligt känslig. Min lektion hade jag fått, och min prövning hade jag bestått. Mera behövdes inte. Nu vill jag bara tillägga, att jag var offret och den förledde, som sedan av rent oförstånd blev förledaren. Det ändrar ju saken betydligt, så att det händer jag icke kände någon skuld, och därför lät ironien glida av mig!

Det finns alltså någon sanning i Mefistofeles' paradox, då jag förnam smickret, men det andra icke.

Att hålla obehag ifrån sig är en förmåga, som många äga. De kunna göra sig döva och blinda, tåla skämt och uddar, hugga aldrig igen, synas icke reflektera över värld och människor. Om denna oåtkomlighet beror på bristande självkänsla eller ambition, eller om det tvärtom härrörer av egenkärlek, är svårt att avgöra. Det finns nämligen människor så egenkära eller tvärsäkra att de icke nås av skymfar.

Digitized by Google

GYNOLATRI SOM STRAFF-FÖRESTÄLLNING.

Swedenborg meddelar huru den störste tyrann som existerat, efter döden sökte resa helvetet mot himlen, och till straff fick sig påskickad en ryslig kvinna. Henne dömdes han att älska, beundra, dyrka, allt under det hon bedrog honom, hundsfotterade honom och fick honom till de mest förnedrande ömhetsbetygelser, vilka icke en gång kunna översättas på latin.

Vi hade nyss en trubadur, som besjöng kvinnan och kärleken, icke jungfrun dock, icke modern och barnet, utan den oprostituerade damen. Han uppträdde alltid som Don Juan, fastän han beständigt gjort fiasko. Hans stora kärlek och hans stora kvinna var en straffillusion. Han har själv skildrat henne, utan att veta det, som en något bedagad och korpulent, snusförnuftig, praktisk, ekonomisk uppasserska, som levande i liderlighet, förstod konsten att spela mö, martyr, förföljd oskuld, så att trubaduren trodde på henne.

— Om jag fann en man, som trodde på mig! var hennes vanliga stora bönesuck.

Trubaduren kom, och han trodde (= lät lura sig). Nu började han se syner!

Om natten utväntande den siste älskarens avtåg, mottogs han av barmhärtighet. Tiggde och grät sig in, för att i köket få ligga på ett sofflock. Därpå blev hon hans sångmö; han fick det deliriet att hon gav honom hans dikter. Hon begrep inte ett dyft av hans dikter, men erfor ett välbehag av dessa rökelser;

Digitized by Google

och möjligt är att beröringen med denna övre värld av skönhet som hon endast anade, gav henne en korkdyna att hålla sig uppe på.

Slutligen vann han henne åt sig; isolerade henne och gömde henne. Men då kom nöden och sjukdomen, och efter de rysligaste kval tvangs han att leva på henne.

En ljusning inträdde, och för att resa sig, upprätta sig och kvitta skulden, skrev han ett härligt skaldedrama om henne.

Hon satt i en främmande stad och väntade triumfen, som verkligen icke uteblev. När publiken hyllade honom, steg han upp, inspirerad, och avböjande hyllningen från sig, höjde han ett leve för den »stora kvinnan», som givit honom denna dikt!

Det som följde är bekant nog. Morgonen efter mottog triumfatorn ett telegram från en vän av innehåll, att den stora kvinnan rymt för att gifta sig med en burgen kötthandlare, »som kunde föda henne».

Det gjorde hon rätt i, tyckte jag.

Jag såg denna kvinna, talade vid henne en hel afton utan att veta vem hon var.

Det var en fet matgumma, man kallar, som var sköterska åt diktarkungen.

Perikles' Aspasia gifte sig efter hans död med boskapshandlaren Lysikles. Varför icke!

Men att Sokrates också varit bland hennes beundrare, förvånar mig, och att det ännu står i historien att Perikles fick sina stora politiska tal av henne, det är bestämt lögn!

Hur gick det med trubaduren då? — Jo, först föll han ihop. Men han varken bannade eller kla-

Digitized by Google

gade, utan fortsatte att sjunga kvinnans lov. Fick en ny Aspasia, två, tre. De bedrogo honom, han anade det, eller visste det, men han gick på som en väl uppdragen speldosa, vilken först stannar när den gått ut.

En vacker dag var speleverket slut; han dog. Döden var icke vacker, men begravningen var lysande, och han hade själv arrangerat den i förväg.

Han var ingen elak man, ingen dålig, tvärtom ganska känslig och osjälvisk; men hur kom han i allt detta elände?

Jag skall svara i mitt namn, och i hans: Vi voro Gudlösa, och därför sjönko vi ner i uselheten av oss själva. Vi älskade skönhet och renlighet, men allt förvandlades till träck, när vi vände oss från de eviga urbilderna till de förgängliga avbilderna och tjänade Baal (och Astarte) i stället för Herren Gud i himmelen.

KONSTEN ATT GÖRA ONT.

Om någon sticker en glödgad stoppnål i hjärtat på mig, så gör den högra armen en reflexrörelse och hugger ut. Det kan man varken hindra eller ångra, såvida man inte hugger för hårt, och den träffade är en kär person. Då gör det så ont, så ont, att man nästa gång tar emot den glödgade stoppnålen utan att reagera.

På det sättet skulle ju de onda råda, och de mindre onda gå under? Det ser så ut ibland.

Men Kristus säger själv: I skolen gråta och jämra Eder men världen skall glädjas!

Det är ju ett hårt tal! Väl, men därpå kom-

Digitized by Google

met ett tillägg: I skolen vara bedrövade, men Eder sorg skall vändas i glädje.

Det lät på annat sätt!

Och så blir slutet: Och ingen skall taga Er glädje ifrån Eder!

Ibland betraktar man det som en befallande plikt, men det gjorde så ont ändå, så ont, att man bad om förlåtelse efteråt.

Men de som endast känna livsglädje när de få pina och slå oskyldiga? Varifrån äro de hemma, hur se de ut inuti? Inte vet jag! Och jag vill inte tro de handla av ondska, utan av oförstånd eller dumhet.

Det finns sköna furier, som bokstavligen njuta av en mans tårar. »Det är ett bevis på hans kärlek.»

De fordra bevis!

När jag var mellan 14 och 18 år, så läste jag med gossar som hade svårt att lära. Så mycket förstånd ägde jag, att jag icke blev ond på en mindre begåvad, ehuruväl det frestade mitt tålamod att säga om och fråga om samma sak hundra gånger utan resultat!

Men det fanns subjekt, jag minns en särskilt, som var så ond, att minnet av den vackraste park jag sett blev för all tid fördärvat genom hans person. Han ägde ögon svarta och hårda som stenkolsknappar; hans lilla vassa mun var uppdragen i giporna så att rovtänderna lyste; hans näsa var en rakkniv och hjälpte blickarne att skära.

Han fann sitt nöje i att plåga mig. Även när han visste svaret, så svarade han galet på trots, och då såg han efter med djurögonen om jag pinades riktigt,

Digitized by Google

ty det blev min skam om han icke fick flytta upp i högre klass på hösten.

Jag gick till honom, en halv mil fram och tillbaka, utanför staden och läste två timmar, allt för 25 öre. Han visste att jag behövde dessa 25-öringar till kläder.

En gång lät han mig veta det, på ett sårande sätt, ty hans far var rik.

Jag slog honom icke, ty hans mor, som beundrade honom, satt i rummet innanför, och jag vågade icke slå. Men den gången grät jag, av fasa att se ett barn så ont. Jag steg upp och gick! Men anmodades komma tillbaka, mot löfte om bättring.

Bättring inträdde icke. Jag höll ut fyra år, vinter som sommar!

Pojken försvann från min horisont, totalt. Jag har förgäves sökt hans namn i adress- och statskalender, frågat efter honom, men han är borta!

Var han ett undantag? Nej, jag hade flera sådana uronda, som njöto av att plåga. Det var den överlästa beräknande ondskan, det positiva nöjet att få pina, även om de skadade sig själva.

De kunde konsten! Men deras glädje togs ifrån dem!

GÅR VÄRLDEN BAKLÄNGES?

Syndafallet har existerat, eftersom alla världens folk tro på en gyllene ålder (Paradiset) som gått. Och en förbannelse följde därpå, så att alla vise män i alla tider ha klagat över förfall och dekadans.

Hela Gamla Testamentet handlar bara om förfall; alla profeter i alla Israels tidevarv klaga över

Digitized by Google

tidens uselhet, varna och förkunna straffdomar. Läs Salomos ordspråk, Esaias, Jeremias! Läs även Hesiodos, som var samtida med David, om hans tid, om järnålderns folk.

»Det är ett järnfolk, som aldrig på dagen vilar från arbetsbördan, icke ens om natten. Ett syndigt folk, åt vilket gudarne sända besvärliga sorger. Ändock blandas glädje i deras bekymmer, men även glädjen är till olycka. En gång skall Zeus utrota dem, när de födas med gråa tinningar, detta mångtalande folk. Icke är fadren sitt barn bevågen, icke barnet sin fader; icke gästen sin värd, icke tjänaren tjänaren, icke broder broder. Än vanära de de gamla föräldrarna, smäda dem, tala ovänliga ord, skurkar, okunniga om den gudomliga hämnden. Näven är rätten, och den ena staden förhärjar den andra. Redlighet och trohet mot eder belönas aldrig, lika litet att vara rättvis och god; nej, den som övar synd och bryter mot lagen, den får äran. Skurkarna bedraga ädla människor och avlägga mened utan tvekan; avund följer människorna, de olycksaliga med vidriga röster, och fasliga ansikten, skadeglada.»

Grekerna kände syndafallet med Prometheus och påföljande Pandora med alla olyckor. De kände även Syndafloden med Deukalion.

Romarna ägde Cicero, som bara talade om uselheten i medborgarandan, Horatius,. Martialis, Juvenalis, som satirisera över eländet. Kristus själv kallar människorna huggormars avföda, och profeterar den kommande vreden.

Johannes, apokolyptikern, förespår världens ända, och alla kyrkofäderna vända sig med avsky från världen, de rättrådiga fly ut i öknarna och bli eremiter.

Digitized by Google

Luther och reformatorerna rasa över dekadansen. Trettioåriga kriget sätter förfallet i scen, med mord och brand, våldtäkt och plundring.

Så ha vi Rousseau, som visar hur seder och stater förfallit under det den världsliga kulturen stigit, med vetenskaper och konster.

Franska revolutionen halshugger samhället och kulturen, men även »upplysningen», som efterträdes av Le Génie du christianisme. Zola profeterar hundra år senare, och visar det mänskliga djuret, så fasansfullt, att släktet skämdes.

Tolstoj vill inte ge två ruttna lingon för hela kulturen, sedan fransmännen tänt eld på sitt Paris. Allt likgiltigt har gått framåt, det vet vi, men människohjärtat är lika uselt och falskt som på Herodotos' tid.

Underklass och överklass bekämpa varandra alldeles som i Atén och Rom. Hat! heter kärleken, svek moralen, trolöshet vänskapen. Allt är sig likt hos denna världens barn!

Är det underligt då, att de vaknade fly till Kristus, kasta sig över på andra sidan, tagande döden i förskott!

Varför människohjärtat går baklänges? Därför att det jordiska tar för mycket tid, så att man icke hinner leva och uppfostras.

TID OCH ÅLDER.

Tid är »den allmänna formen för det efter vartannat varande». Kant menade att tid i sig själv icke existerade, utan endast var en uppfattningsform, alltså ett sätt att se tingen.

Digitized by Google

När jag nu i tio år bott i samma kvarter, gått samma gator, sett samma människor, handlat i samma butiker, så har jag också börjat undra om tid existerar. Det som förvånar mig mest är att jag icke kan se hur människorna åldras. Tio år skulle väl ta något på dem, men jag ser dem på samma sätt. De som voro 30 år äro nu 40, och de som voro 40 då äro nu 50 och så vidare. Några ha varierat, men icke åldrats.

Ibland ha de magrat, ibland lagt ut. Jag har sett en man vara fet, tämligen vårdslöst klädd, som om han icke hade någon att klä sig för, men plötsligen maskera och kostymera om sig.

Han klippte håret, rakade sig, tog modärna kläder, och blev tio år yngre. Jag gissade naturligtvis att en kvinna var i faggorna; och det var så. Efter fyra år kom han duven, ruskig, lutande, långsamt gående, som om livet var slut. Året därpå var han ung igen! En ny kvinna! Nu kommer han i sportdräkt åtföljd av tripp, trapp, trull, tre små flickor, och de giva honom ingen ro att åldras. Jag gissar han är 60 år.

För sju år sen lämnade jag en bostad på nedre botten. Efter mig inflyttade en familj med två små gossar, som jag sedan sett i mitt för detta fönster i sju år. Jag kan inte se att de växer eller åldras, men från 3 till 10 ändras ju människobarnet märkbart.

Jag möter även en ungdoms-skolkamrat, som jag hälsat i 45 år. Han är sextio år, grå förstås, men eljes sig lik, komplett. Samma höga färg, samma hårda mun, lika rak i ryggen. Han har sin hustru med sig, och där syns åldern. Hon är nu en liten rulta, nästan gumma, och var dock för 25 år sen en sylfid med en egendomlig charme. Nu frågar jag: kan han, maken,

Digitized by Google

se denna förändring? Jag tror inte han märker det, jag tror inte Filemon såg att Baucis åldrades.

Filemon och Baucis! Det var min ungdoms dröm, att åldras tillsammans med min första enda brud, med våra barn. Drömmar flyta som strömmar, dock icke alltid. Vid 30 år trodde jag livet var slut; så trött var jag efter den hetsning jag utstått ifrån att jag föddes. Vid 40 år tog jag avsked av hem och liv, dikt och kvinna. Vid 50 började nya intressen, men jag tog dem försiktigt, och packade varligt in för den sista resan. Men så stormade livet fram igen, vildare än någonsin. Vid slutligen uppnådda 60 var jag så dödstrött, att jag bad Gud taga min själ. Det var för stormigt även för mig, som icke älskat stiltje.

Men jag lever! Frågar dock varje dag: Huru länge, Herre? Tar det aldrig slut?

»Tidens innehåll fördelar sig i tre kategorier: det förflutna, närvarande, och det tillkommande,» säger filosofen. Men erfarenheten kan ingen gräns sätta mellan de tre. Och jag lever lika intensivt i det förflutna just nu. Det förflutna pågår för mig just nu, är således närvarande. Futurum blir och är presens. Men jag kan också leva i flera rum, på flera plan, samtidigt. Jag sitter och diktar, har förlagt handlingen till en fingerad plats; pennan går, men samtidigt är jag vid skrivbordet, tar emot tjänaren, svarar på en fråga, och är på samma gång i tankarna hos mitt yngsta barn. Jag kan även ta upp i mig olika åldrar och illusoriskt återgiva känslor och stämningar från alla perioder i mitt liv. Gentemot mitt lilla barn är jag ett slags äldre herre med mycken visdom och mycken förlåtelse; med min svärmor är jag en oför-

Digitized by Google

ståndig pojke som får bannor så det hurrar om det; råkar jag min äldsta bror (fyra år äldre) så är jag lille bror, kan aldrig bli annat. Härom dagen sade han plötsligt: lilla Johan (jag är huvet högre än han) du ska inte göra så mera! — När jag då log, så inföll han: se, nu log du som när du var åtta år! Du är precis dig lik nu vid 60; lika otålig, lika etc. — I det ögonblicket kände jag mig som 8 år, inför honom. Men jag har en yngre bror, som kommer någon gång och hälsar på mig. Då är det jag som är herre. Han får så mycket goda råd, lite presenter också, och han får heta Pelle, men bara av mig, av andra tål han det inte ty han är 55 år och direktör.

Så kommer något annat: min äldre dotter, 26 år, gift: vi behandla varandra som gelikar, gentlemen, utan råd, endast konversation. Ibland tycker jag, att hon som gift kvinna är äldre och har mera aplomb än jag, vilken har ett ostyrigt sinne, svårt att hålla på värdighet och sådant. Men i ett givet ögonblick ser jag ett litet barn i hennes öga, och då minns jag hur jag burit henne som en docka på min arm, och då blir jag plötsligen gammal.

Hur är jag mot min maka då?

Jo, det är en invecklad historia.

När jag nalkas en kvinna i kärlek, så är det nerifrån. Jag ser i henne en del av modern, och den har jag respekt för; ställer mig under, blir barnslig, pueril, och kommer också under, som de flesta män. Vet icke hur väl jag vill; men har en oskicklig hand, gör dumheter i god mening, sårar med min gåva, får snubbor, och blir litet löjlig.

Hennes skönhet imponerar på mig, och jag har

Digitized by Google

en benägenhet förskona, se mera än där är, och sätter henne på piedestal. Därmed blir hon liksom äldre än jag, fastän hon är yngre; och när hon behandlar mig som pojke, så känns icke min ålder, men hon förlorar ett övertag.

När jag då tjänat min härskarinna, låtande henne dock ständigt förstå, att makten över mig har hon fått av mig, och när hon då missbrukar sin makt, då vaknar lejonet, och det blir rytande.

Eget är, att detta skrämmer henne icke, utan hon bara säger: du blir så liten när du är så där!

Denna säkerhet kan jag icke förklara från annat än känslan att hon är mor, och jag, liksom alla män, bara barnet för henne.

Det enda som imponerar på henne är godhet, generosité, överseende, glömska. Om jag bara låter bli att säga: Så sa du då! och om jag låter udda vara jämnt, stryker över och går vidare, så håller hon av mig, beundrar nästan, ty själv är hon hämndgirig.

Det är ju vackert egentligen; men det är jag dock som uppfostrar henne, genom att öva och visa de dygder hon saknar. Men hon tror att hon uppfostrar mig med elakhet, men det gör hon icke!

Det är ett samliv i illusioner men med verklighet i resultaten.

Jag har sett henne i tio år, och hon har nog åldrats; jag märker det om jag granskar, men jag ser det inte, och det förändrar icke mina känslor; allting klär henne: att vara mager, vara fet; att bära barn under hjärtat och icke bära; vara glad och vara sorgsen; men bäst av allt klär henne, att lägga sin lilla flicka om aftonen. Då har modern icke någon ålder, då är hon fullkomligt skön, dematerialiserad,

Digitized by Google

och kan icke uppfattas i så trånga begrepp som tid och rum.

Om jag frågar mig, hur gammal jag är, så vet jag det inte. Det beror på vem jag talar vid. Men ibland känner jag mig, som jag vore 4,000 år; som om jag levat hela världshistorien, som om jag alltid varit till. Och när jag dör, ja då skall jag ju födas igen som ett barn! Heraklit har bäst formulerat detta så:

»Människorna äro dödliga gudar, och gudarne odödliga människor; vi leva deras död och dö deras liv. — Både liv och död äro förenade så i vårt liv som i vår död; ty då vi leva, äro våra själar döda och i oss begravna; men när vi dö, så vakna våra själar upp och leva.»

Gammalt folk bli barnsliga, och när vi 50- och 60-åringar råkas till fest, så märka vi icke att vi äro gamla. Där är grått och vitt hår, men vi se det icke, ty det har kommit så småningom, vi älska skämt, och missbruka icke visdomen; vi ha lagt det värsta bakom oss, vi ha sått och brukat, nu fira vi idel skördefester sedan grödan är bärgad.

ALFONS FORTSÄTTER.

Efter utdrivningen ur paradiset med vinkällaren, hyrde Alfons en ridhäst, på vilken han varje morgon visade sig utanför Lustgårdens järnstaket. Dels för att låta henne njuta anblicken av »sig» (jag begagnar ordet sig emedan det är reflexivum), dels för att visa mannen huru ointresserade hans känslor voro. Han begärde intet. (Bara att få visa sig.)

Så gick en tid!

Digitized by Google

Mannen stod vid sitt fönster en morgon och läste på termometern. Då får han se en syn!

Alfons kommer åkande, körande sig i en dogcart, och bredvid sig hade Alfons mannens yngsta dotter.

Mannen kastade en blick på sitt mausergevär, men gick in till hustrun för detta, och talade:

— Han har stulit mitt barn också!

Hustrun svarade:

— Doktorn har ordinerat Maria morgonpromenader, hälst i vagn, och när Alfen... jag menar Alfons...

— Nu stjäl han barn också, då måste jag skjuta honom — och mig!

— Det är ju oskyldigt! svarade frun.

— — —

Körturerna med barnet upphörde.

Men det var inte slut ännu.

En dag, på visittimman, finner mannen en gymnasist inne hos frun. Han bar marschstövlar med landsvägssmuts på, och visade handteckningar.

Mannen stannade och såg på en stund, icke väntande någon presentation dock. Där fanns korsfästa kvinnan, La belle et la bête, Werther och Lotte, Dante och Beatrice, ett helt tendensalbum.

Och på bordet låg en bok; det var naturligtvis George Sands Indiana, vars man förtryckte henne så, att hon icke fick ha älskare så länge hon var gift.

Följande dag återkom gymnasisten, och påföljande också.

— Vem är den där skolpojken? frågade mannen, sedan rummet blivit tomt.

— Det är ingen skolpojke, han skall bli artist.

Digitized by Google

— Skall bli...

Mannen slog upp pärmen till Indiana. Där stod Alfons' namn.

— Det är alltså Alfons' yngsta broder, som begagnas till kopplare?

Vid nästa visit öppnades dörren bara på gränt, pojken och marschstövlarne försvunno i ett moln av damm och med ett brak som om åskan slagit ned i trappans ledstång.

Därpå lades en säkerhetskedja på farstudörren.

Denna födda stortjuv kunde aldrig vakna ur sin tjuvdröm; han stal hustrur, lånade barn, lånade pängar av frun, lånade stall och vagnshus, blev utkörd, men var nog skamlös komma igen. Hans förblindelse var så gränslös, att han slutligen råkade in i denna befängda situation.

En man hade skiljts från sin hustru, emedan han ville återge henne friheten att välja om. Alfons hade svärmat på sitt vis för den unga frun och varit vän med mannen, samt var icke utan skuld till skilsmässan.

Nu kastar han sig över den frigjorda, men endast för att fördriva långa kvällar med ointelligenta samtal, whisky och tobaksrök i hennes vackra våning. När hon märkte detta, valde hon en annan vän.

Och när Alfons en afton fann sitt whiskyglas upptaget, föll han ihop, fick självmordsmani, kom på sanatorium, slapp ut. I sin nöd, och i sitt behov att få beklaga sig, uppsöker han sin forna vän, den skilde mannen.

Denne hade redan såverat sina känslor genom att överflytta dem på annan person, men kunde icke neka

Digitized by Google

sig nöjet att bevittna en scen, som knappast en teater erbjudit.

Han släppte verkligen in den objudne patienten, gav honom vin och mat, så att han blev talträngd; och så fick han höra!

Han hörde, men sade ingenting, svarade ingenting.

Efter en timme måtte Alfons ha märkt vilket nöje han skänkte sin vän, och det var aldrig hans mening. Det började i tystnaden ljusna i hans förstånd, han fann sig sitta som ett spektakel och åtlöje, och med en sista heroisk ansträngning, kastade han sig upp i sadeln, och bad om ett vän-råd:

— Tycker du att jag skall skjuta mig?

— Visst f—n ska du skjuta dig! Det skulle du ha gjort för länge sen! svarade mannen.

Därmed var allt sagt, och Alfons gjorde en dålig sortie, ut i nattens mörker.

Men han lät icke väcka sig.

För närvarande går han och drar med en annans fästmö, kompromitterar henne, förstör för henne. Men en gång om året talas om Alfons' förlovning med namngivna damer. Han vederlägger, men är trakterad av att ha fått vara misstänkt.

Den dag han gifter sig, då skola alla offren jubla, och på bröllopsdagen skola de i korus läsa en bön: Ske Guds vilje! Nu får han sitt!

ÄLSKA, SIN TID, HATA SIN!

Man kan mycket väl älska och hata en människa på samma gång; och det är ett vanligt fall fastän enkla sinnen icke observera det, eller för bekvämlig-

Digitized by Google

hets skull gå i vardagslivet och förkorta bråk, operera med närmevärden, med ett ord leva summariskt, som man finner sig bäst vid.

Jag har till exempel en vän, som är mig i klump sympatisk; men han besitter några avskyvärda egenskaper som jag ju icke kan isolera från personen; och när jag ser dessa fula sidor, så hatar jag hela mannen, det vill säga: jag reagerar mot hans fula, och jag kastar ut honom ur mitt sinne.

Jag kan sitta hemma och hata honom i flera timmar. Så kommer han själv med sina vackra sidor och stora förtjänster, och mitt hat är glömt, utplånat. Det är ju riktigt detta!

Jag har en annan, mycket ung vän. Han är mig mycket tillgiven, jag kan lita på honom i döden, utom i en punkt där hans ungdom gör honom liksom klassmedveten. Vi hysa samma sympatier i politik, religion, litteratur, konst, alltså i livets huvudfrågor, och där är han sann och pålitlig. Men så fort jag beklagar mig över en ung person, så ljuger han och är trolös.

Rör det en ung kvinna, så är han fanatisk och hatar mig i det ögonblicket, fastän han eljest är mig absolut hängiven.

En man kan älska en kvinna och vara hennes vän; men så fort det rör sig om kvinnor, så blir hon oresonlig, ljuger fräckt till deras fördel, tar icke emot en faktisk upplysning, förnekar faktum.

Alldeles som militärer, straffångar och tjänare. Män hålla icke ihop mot kvinnan, utan tvärtom snarare; därför kan kvinnan lita på sin man i alla väder, men han kan icke lita på henne, utan känner nog, att han har sin fiende till sängkamrat.

Digitized by Google

Jag tänker mig ett samliv mellan Kung Lear och den eljes älskvärda Cordelia.

Cordelia kommer på visit; gubben omfamnar sin snälla dotter, och hon besvarar, ty hon älskar sin far. De tala om all världens ting, om blommor och fjärilar bland annat. Men så kommer ett ögonblick, då gubben vill beklaga sig över de rysliga systrarne. De äro ju kvinnor, och Cordelia vänder, söker ursäkta dem, tala till deras försvar, med ett ord ställer sig på bovsidan.

Då blir gubben vild! Och så skiljas de! För att råkas igen, men utan att tala om Goneril och Regan.

Cordelia älskar sin far över allting på jorden, men som dotter, som kvinna hatar hon honom!

Jag har ofta skrivit om mina vänners fula sidor, och därför ansetts falsk och trolös. Jag har mottagit förebråelser, förebrått mig själv, lidit av det långa tider, straffat mig.

Men när tid lagts till tid, och jag tänkt över saken, sett att ingen skada skett, så har jag funnit, både att jag gjort rätt, då jag liksom skrivit bort det fula hos vännerna och mig själv. De ha ändrat sig; jag har ändrat mig, och jag har lidit både för deras fel och för mina egna, utan att behöva bryta med dem.

Jag håller fortfarande av dem på e t t sätt men det kan människorna inte fatta:

— Du som har skrivit så... om den, inte tycker du om den.

— Jo; svarar jag; den som man håller av vill man ha fullkomlig; och jag älskar hans bättre jag, men

Digitized by Google

hatar hans sämre. Jag har rum för tvenne eller flera känslor på en gång!

Och när jag reflekterar över mina kära, så ha de gjort på samma sätt. Ha de icke skrivit, så ha de talat, och det är lika verksamt, utåt som inåt! Några ha inspirerat skrifter, och de ha minst att beklaga sig över mig.

DET TALADE ORDET.

Alla människor äro ju mer eller mindre rädda om sina känslor, så att de hellre visa sig litet sämre än de äro.

Då skaparen givit kvinnan ändå större blygselkänsla än mannen, så döljer hon sig ju bättre än mannen, vilket han har svårt att fatta.

Att få en kvinna att bekänna sin kärlek, är en lång och tålamodsprövande procedur, som mannen stundom tröttnar på.

— Hon svarar ju nej!

— Men hon menar ja!

— Det förstår jag inte!

— Du skall icke fråga; hon vill bli gissad!

— Men jag kan väl icke såra henne med mina förmätna tankar, som skulle röja den självkärlek jag saknar. Om hon spelar med mig, så står jag där som en narr!

— Känner du icke på dig om du äger hennes känslor. Inte spelar hon! Hon är blyg! Hon är icke medveten, hon vill pröva dig om din kärlek överlever ett nej! Hon v e t icke om hon älskar dig, ty den känslan ligger icke under reflexionen, och

Digitized by Google

den kan icke bli rättmätigt föremål för talat ord. Det talade ordet är ofta, har blivit ett fikonlöv som döljer blygseln. När du frågar: älskar ni mig, vill ni bli min maka? Vet du vad du rör vid då? Du frågar ju henne, om du först får kyssa henne, sedan... och sedan... och sedan...

Det skall ju väcka hos henne syner av oändliga perspektiv, som komma henne att rodna, och slutligen döljer hon sitt ansikte vid ditt bröst för att icke visa sin rodnad! Det är ju mycket vackert och lovvärt, och innebär intet spel!

Det kan vara farligt att tala. Saker göras skönt, som sägas fult; med en verklig kvinna kan du leva i äkta förening utan att ordet är nämnt, utan att du får veta vad namn hon har för gagnet.

En äldre man sa en gång åt pojkar:

— Ni pratar om det ni inte förstår. Makar leva ju som makar utan att de låtsas om det eller tala om det. Och en vacker dag kommer ett litet barn fram underifrån täcket. Inte är det något att tala om.

Ett talat ord kan verka som en incantation! Det kan besvärja fram dämoner, men kan även lösa förtrollning! Och detta senare kan vara nödvändigt ibland. Man måste lägga en dynamitpatron på järnvägsskenan, när det skall stoppas för överhängande fara. I krigstid spränger man broar i luften för att hindra övergång. Men det är nödfall, ty man kan avskära sig själv återtåget!

Det kan vara farligt att tala om förhållandet, även om känslorna. Älskande börja för säkerhetens skull att ge scener ur var sin biografi. Tala gärna om framtiden, det blivande; även om likgiltiga saker, bagateller, bara för att undvika det farliga ämnet, deras

Digitized by Google

förhållande. Och den dag de börja reflektera över sitt, då är vägen öppen till det osälla. De gå ifrån varann, för att aldrig råkas, som de tro, men det är bara för att glömma vad de sagt, för att återvinna den första naiva stämningen, den barnsliga sorglösheten. Den väv de två vävt är så fin, att den icke tål att ses med trådräknare, den behöver icke granskning eller förstoring, den kännes bara som en spindelväv ute i skogen, som genast blir en grå trasa om den fattas med handen.

Makar upptäcka snart, eller icke snart, att det inte går an att rota i det förgångna; och det farligaste är att citera varandras yttranden i förfluten tid. Man kan göra varann orätt därmed, ty det som »sades då» kan vara ångrat, gottgjort, annullerat.

Men ibland, när genom hänsyn och eftergivenhet det samlat sig en hop falska värden, då måste bokslut göras opp, alla fingerade poster strykas, skulder betalas och kontona stå rena.

Åska rensar luften, men kan slå ner och tända! Det får man riskera, annars kan man en vacker dag sitta i ett lögntorn, som om det ramlar, lämnar ingenting efter sig, bara en öde tomt med ogräs, där man betar svin och där ormar trivas.

INBILLADE SJUKE.

Jag har sett tre blinda som jag icke tror voro blinda. Två stycken glömde sig, och hälsade mig på gatan då jag haft en stor succès. Med en eklatant framgång följer mycket egendomliga fenomen. För mig har det varit mera något negativt; trycket har

Digitized by Google

upphört för en stund; själv har jag ingen positiv njutning, men jag utövar på andra en nästan patologisk attraktion. Man blir hälsad och sökt, som om man hade solsken att bjuda på; de som nyss flydde vid fiaskot, äro som en omvänd hand. Det var under en sådan kort period de två blinda hälsade mig.

Nu skall jag tala om den tredje. Det fanns vid en tertiateater i Berlin en skådespelare, som var engagerad som komiker utan att vara det. Han föreföll mig vara en koleriker och han var torr och hård; jag förstod aldrig hur han kunde betraktas som komisk. Jag tyckte inte han var skådespelare ens, ty han v a r aldrig rollen; läste eller predikade, odräglig med ett ord. Men han hade ett namn och »drog». Därför togs han en dag till Berlins första scen för att skrinläggas. Detta förstod han icke, utan trodde att hans talang kallat honom dit, och han svällde ut. Först fick han en karaktärsroll, men var lika odräglig som förut. Kritiken ville icke på honom, men publiken vände ryggen.

Hastigt gick det utför. Och han, som nyss ratat sina gamla kamrater vid tertiascenen, kände nu hur allt ramlade ihop utan möjlighet till återtåg.

En vacker dag förekom han blind på gatorna, ledd av sin son. Det skulle vara vackert, men jag fann det icke så; där var något poserande, teateraktigt, som väckte min leda.

Men han höll sig kvar vid teatern en tid, ehuru jag icke förstod hur han kunde uppträda.

Så blev jag borta många år. När jag kom tillbaka, frågade jag efter honom.

— Jo, han bor här strax bredvid och är nu stenblind.

Digitized by Google

Det var i Berlins Wester jag bodde, och på de stora tomma avenyerna gick jag om morgnarne.

En dag kom jag ut tidigare än vanligt.

På trottoaren utanför ett stort hus med balkonger gick min bekante skådespelare, ensam, utan käpp.

När han fick »se» mig på avstånd, stannade han, sköt rygg, fasade, och gick in genom porten.

— Han såg mig, sade jag, och på avstånd, följaktligen är han icke blind.

Ett par år bodde jag där, gick ut så tidigt som möjligt, men såg honom aldrig mer. Han hade gått levande i sin grav!

Om jag försöker räkna ut hans historia, så börjar jag med skolsjukan. Man hade fått en sådan fasa för skolan den dagen, att man önskade sig sjuk, och så blev man det, men icke riktigt.

När den inbillade upphöjelsen började dunsta bort, och han icke ville återtåga, så flyttade han slaget över på en annan ruta. Medlidande, intresse gärna, men icke som misslyckad skådespelare!

I femton år har han väl lidit alla upptänkliga marter, då han har dömt sig själv till mörkret och tagit avsked av livet.

Jag förmodar att han är gudlös, annars hade han valt en annan utväg till resignationen. Ibland undrar jag också, om han slutligen blivit blind genom att inbilla sig och andra att han var det!

En annan skådespelare inbillade sig och andra redan på 1850-talet att han hade lungsot. Han levde sedan i 47 år, avled vid 70 års ålder. Jag råkade honom

Digitized by Google

vid en nattlig fest, då han var 60 år. Han talade bara om sin lungsot som jag hört talas om då i 30 år.

En läkare har sagt mig, att sjukhus och sanatorier äro mestadels fyllda av patienter, som äro friska, men tycka det vara roligt bli födda, skötta och få »ligga och läsa romaner». Även därför har jag aldrig köpt lungsotsmärken, eller inträtt i föreningen för tuberkulosens bekämpande.

Eget är att jag vid 60 år aldrig sett någon lungsotspatient, varken bland vänner eller bekanta.

Jag har slutligen upphört tro på lungsot.

Men på 60-talet hade ännu varannan människa lungsot, fastän de sedan blevo 70 år, vilket är onaturligt!

Lungsoten uppfanns på 1820-talet av nyromantikerna och tyckes mera tillhöra litteraturen än medicinen.

Men det finns en hel mängd »nervösa sjukdomar», vilka ej kunna kallas inbillade i vanlig mening.

Det finns »grossesse nerveuse» eller havandeskap med alla symptomer, som narrar läkaren-specialisten, och slutligen uppenbarar sig som ingenting.

Det finns personer på sjukhus liggande med alla ryggmärgslidandets symptom (»tabesgördeln») och som dö i tron på tabes; men vid obduktionen visar sig ingen enda læsion av ryggmärgen eller sjuklig förändring eljes i kroppen.

Alla hysteriska åkommor äro »i nerverna», sakna realitet, äro förnimmelser, följaktligen psykiska. Hysteriska klotet, Clavus hystericus, Arthropathia hysterica, äro alla kända företeelser utan sjukliga förändringar, och borde följaktligen räknas till sinnets sjuk-

Digitized by Google

domar. De äro väl sjukdomar på ett annat plan, men äga samma verkan.

I våra dagar har den hemlighetsfulla blindtarmsinflammationen uppträtt som epidemi.

Man har skurit upp sjuka, som icke haft sjukan; och man har till och med öppnat en patient, som saknade blindtarm.

Då man skyller på inbillning i detta fall, vad menar man?

Ingen går väl kallblodigt och inbillar sig att han äger den sjukdomen, utan han gripes väl av föreställningen som av ett bjudande tvång.

Då talar man om tvångsföreställning, men detta är blott namn på ett faktum. Och jag står upp och frågar: Vem är Tvingaren? Var är han? Vad vill han?

Och därmed är frågan lyftad från medicinens och psykiatriens nivå, där man lämnar medicine doktorn bakom sig, under sig, och söker, om man är klok, den enda läkare som kan bota »nervösa sjukdomar» och »tvångsföreställningar».

Jag har sökt honom, när alla andra läkare icke förmådde bota mig, och Han har hjälpt mig, Han ensam!

SINNESVILLANS FRUKTER.

Med den medfödda vördnad för den aktningsvärda kvinnan, som varje man bär inom sig, försökte jag i föregående del förklara kärlekens förädlande inflytande på mannen. Jag försökte giva oss män orätt, och trodde ett ögonblick att det sköna och goda emanerade från kvinnans eget väsen.

Digitized by Google

Under dessa experiment, som jag icke litade fullt på, råkade jag läsa i min kristna andaktsbok ett kapitel med överskrift: Försmak av den eviga lycksaligheten. Författaren söker den först i barndomen, men finner intet nämnvärt. Kommer han så till ungdomen och förälskelsen. »Jord och himmel förskönades i de outsägliga känslor som då satte ditt hjärta i rörelse. Din kärleks föremål var din enda tanke. Allt som därmed var förenat fick ett högre värde. Du inträdde åter i din barndoms paradis, men med nya känslor och tänkesätt. Huru syntes dig icke nu allt gudomligare än fordom. Vilka högre dygder fann du ej hos den älskade, och huru ofta tyckte du ej, genomträngd av ödmjukhet, dig själv vara all genkärlek ovärdig! Huru ljuv var ej ofta själva din sorg, hur mycken tröst i dina kval. Vilka ädla beslut uppstodo ej under denna sälla tid i din själ; huru djupt blygdes du ej för varje oskicklighet, varje odygd!»

Så vänder det!

»Jag var lycklig! Men min lycka berodde endast av ett inbillningens rus, en dåraktig självförblindelse. Jag uppvaknade blott alltför hastigt ur min villa, och insåg, vid en lugnare sinnesförfattning, att alla de utmärkta egenskaper, vilka jag under drömmen hos min kärleks föremål beundrade, i verkligheten antingen saknades eller ock ägdes i ringa mån!»

Nå! Där kom det!

»Inom ditt eget bröst låg det himmelska, vilket du helgade din kärlek, och du överflyttade blott dess bild på föremålet!»

»Du älskade det fullkomliga, den rena dygden, godhetens behag, trohetens höga ädelhet.»

Digitized by Google

»Du älskade och förskönade själva den älskades brister.»

Därpå frågar den kristne författaren: »Då nu kärlekens uppvaknande är en ny yttring av barndomens oskuld, av aktningen och vördnaden för det gudomliga i mänskonaturen, varför har du jämte villan som dårade dig, även från dig avlägsnat den lyckliggörande kärleken till det gudomliga och fullkomliga?»

Därpå kan jag, och många med mig svara: när vi upptäckte att den stora kärleken var ett svek, så slöto vi därav att allt annat mindre också var ett större svek! Och så uppgåvo vi hoppet att finna det vi sökte. Föllo ner i dådlös slöhet för en tid: vad är det värt möda sig att bli gäckad igen?

Men saken har också en annan sida. Hur känner den kvinnan sig, som blir föremål för en mans väldiga kärlek, som hon vet sig icke motsvara? Ler hon åt hans hallucinationer, anser hon honom dum, underlägsen, därför att han låtit lura sig så kapitalt?

Den onda kvinnan skrattar i mjugg, det är jag viss på: hon föraktar honom i hemlighet, tar emot rollen dock och utför den till slutet, d. v. s. till vigseln. Då kastar hon masken, och han ser sig sitta i helvetet i stället för paradiset!

Den goda eller indifferenta kvinnan tror jag däremot blygs inför sig själv vid en sådan dyrkan, lägger bort fel kanske; mottager genom influens goda impulser, och kan i bättre ögonblick utbrista: »Jag är icke den du tror; du överskattar mig!»

Detta är blott min tro, ty att få veta det av en kvinna är omöjligt, emedan hon ingenting vet om sig själv på den grund att hon saknar självmedvetande.

Men min kristne författare skall få sista ordet.

Digitized by Google

Det är så här: När du upptäckt det konstanta sveket här nere, varför kastar du icke ut dina vackraste känslor och förhoppningar, uppåt, i rymderna, på andra sidan? Söker det transcendenta, stiger upp och över detta förgängliga, bristfälliga, som dock gav dig en liten försmak av det oförgängliga, visande dig vilka resurser du ägde inom dig själv?

Och jag tillägger blott: Kanske det sköna och goda som hennes närvaro väckte hos dig, skall nedläggas i hennes sköte och födas i ett litet barn, vars själ då blir en avbild och ett depositum av det gudomliga som fanns hos dig! Det är ju vägen till släktets förädling, som är kärlekens ändamål!

Då blir ju sinnesvillan bisak, om ändamålet blott vinnes!

VERKLIGHETEN ÄR BARA ILLUSIONER.

Det är obegripligt att människorna (vi) mestadels äro övertygade att materien eller verkligheten är det enda reella. Vi gäckas oupphörligt i vårt gripande efter verkligheten, den rinner undan, upplöses, försvinner, och likafullt gripa vi efter den.

Det finns ju ingen illusion så stor som verkligheten. I dag öppnas himmelen, och vi se en ängel i kvinnoskepnad stiga ner och hugsvala oss, förädla oss, och sätta värde i livet. Så gå vi till en Herrans tjänare, avlägga trohetsed, mottaga välsignelsen. Pang! Så vakna vi vid sidan av en främmande furie, som är oss fullkomligt obekant, och vars kärlek motsvarar beskrivningen på ett dödligt hat. Vi fortsätta likväl att föda och vårda vår dödsfiende, som varje

Digitized by Google

stund på dygnet förråder oss. Vart tog ängeln vägen? Den tog ingen väg, ty den fanns aldrig. Det var en hallucination utan verklighet bakom.

Nu föds ett litet barn, som vid fyra år är en ängel, och fortfar därmed till fem. Men en vacker dag kommer klagomål från grannar, att den lille ängeln utan anledning bitit ett annat barn. Vi förneka, men goda vittnen bekräfta. Och så, och så, och så vidare!

En fattig man blir en dag rik. Han köper ett hus i staden och en egendom på landet. Nu börja hans bekymmer. Hyresgästerna i staden belägra hans bostad och begära reparationer; taket läcker, kakelugnarna skola sättas om, fönsterkrokar saknas, vattenledningen sviker, gård och gata försummas etc. På lantegendomen har arrendatorn haft dåligt år, kan inte betala arrendet; han har också olovande huggit skog: process! tingsresor, advokater, husesyn. Etcetera!

Vad är rikedom då? Mera inkomster, mera utgifter, plus mera bekymmer, som är ett minus.

Den äregirige har slutligen efter sju helveten nått krönet och blivit krönt. Han är den förste, kallas kung och allt sådant!

I morgon uppstår en ny kung som krönes. Den gamle förklaras visserligen icke avsatt, men han är satt i skuggan! Han tvinar, bleknar, gråter, känner sig slut, och är snart slut!

Eller så här, lite mera realistiskt.

Han är ifrån sin furie en tid, och hon börjar hägra. En längtan griper honom att återse henne, hennes ungdom, hennes skönhet... Så kommer hon!

När han får se henne, tar han sig åt hjärtat, finner ingenting att säga... missräkningen var för

Digitized by Google

stor. Och när hon märker det, så blir hon furien igen!

Verkligheten var ju ingenting, endast föreställningen var någonting. Ty när hon gått, kommer föreställningen fram igen, och den håller att ta i; den överlever verkligheten, som ju icke existerade. Men allt detta, som icke existerade, kunde man ju ta uti, förnimma, se, höra; då äro ju våra sinnen bedrägliga, och endast vårt inre varseblivande är pålitligt.

Våra tankar om Gud, som vi aldrig sett eller få se, är det mest påtagliga och pålitliga av allt! Och Guds existens blir föremål för diskussion, under det man tar den skenbara verkligheten som ett axiom!

»Livet vävt av samma tyg som våra drömmar!» — »En saga berättad av en dåre!» (Shakspere.) Verkligheten är bara illusioner, och illusionerna (idéerna) äro verklighet!

KORSDRAGAREN.

När han gifte sig med henne, var hon 23 år, alltså en gammal flicka, men även med ett riksbekant förflutet. De fingo strax ett barn. Då hon var rädd att få flera, så gick hon sin väg och började löpa efter nytt.

När hon misslyckats, kom hon igen, och han upptog henne, dumt nog.

Ty nu började litanian!

— Du som skövlat min ungdom...

— Fanns där något att skövla?

— Du slängde mig, när du ledsnat...

— Var det inte du som gick?

Digitized by Google

— Och så tog du livsglädjen från mig...

— Jag såg dig aldrig glad annars än då du fick göra ont; och för resten, sedan du fick din frihet, lider du av självmordsmani.

— Och så sålde du min flygel.

— Du ville ju inte ha den! utan gick ifrån den.

— Du är en liten människa.

— Varför det?

— Ta igen presenter...

— Det har jag inte gjort; men du har av snålhet behållit ringarna, som man av skam brukar lämna igen.

— Så ofint, att påminna om sådant.

— Det var du som påminte!

I sju år läste hon denna litania på alla stadens kaféer och läser den än.

— Han som skövlade min ungdom!

ASTRALA IAKTTAGELSER.

Redan Plato-Sokrates begagna ordet astral om vår kroppssjäl, och jag upptager ordet, som teosoferna åter infört i språket.

I ett föregående har jag berättat om telepatiska förhållanden mellan människor av finare konstruktion. Och jag hade funnit sannolikt att kroppssjälen opererade överföring genom etervibrationer. Särskilt förstärkes denna rapport över en vattenyta vid rumsvärme. Nu kan jag tillägga att dessa strömmar, som yttra sig i ett slags förnimmelse mellan doft och smak, betydligt förstärkas när jag hastigt öppnar en dörr eller råkar i närheten av en varm kakelugn.

Digitized by Google

Detta skulle ju stämma med Aristoteles' uppfattning av etern såsom förtunnad luft: alias, luften är förtätad eter, vattnet förtätad luft, jorden förtätat vatten. Detta är även Swedenborgs mening, ehuru han utfört teorien mera.

Emellertid har nyare kemien antagit att varje molekyl är omgiven av eter. Och när man baxnades inför atomvikternas decimalbråk, så tillgrep man den rimliga hypotesen, att »vid kemiska reaktioner någon del av etern förtätades till vägbar materia, eller materia förtunnades till eter.» (Rosenbergs Kemi s. 93.)

Värme, ljus, elektricitet äro numera ansedda som analoga etervibrationer. Mina astralströmmar synas även fortplanta sig bättre i ljus än mörker, om dagen bättre än natten, i värme bättre än köld.

I vacuum, i luftpumpens recipient och i glödlampan bör ju eter finnas till, och med den borde nya experiment företagas. Under avvaktan på detta vill jag meddela några rön gjorda i dagliga livet.

När en man vill mottaga en kvinnas a u r a i sig och med henne förenas till ett väsen, så vägrar först hans kropp att mottaga grov föda; han magrar, avsöndrar fett, förtär sig själv; och först när hans vävnader förfinats, äger han hennes kroppssjäl i sina väynader. »Du har fått min vilja» säger ungmön i folkvisan.

Och det är sanningen. Nu kan mannen önska henne till sig, på avstånd ingiva henne glada eller sorgsna känslor, bevaka hennes steg; och hon på samma sätt.

Växelströmmarna äro i gång, och tåla icke störingar, därför isoleras de älskande, isolera sig själva, och tåla icke sällskap.

Digitized by Google

Här vill jag inskjuta en observation, att Backus är fiende till Venus, och att det gamla »Venus sine Baccho friget» är osant. Jag talar nämligen om Venus Urania, icke om vulgivaga.

En man, som eljes, likt Sokrates, aldrig blir drucken, han blir rusig av ett glas vin i sin kvinnas närhet; förvirrad, så att han svamlar och vacklar.

Skulle vinets »etrar» verkligen stå i sammanhang med etern?

[Alkoholen, eldvattnet, blir ju eter genom att berövas vatten, tros det.]

En älskare i ren stor kärlek aktar sig för vinet av ren instinkt, om han vill behålla sin kvinna, kanske därför att hennes etervibrationer icke tåla vinets. Men den man som vill bli kvitt från en ond kvinna, han kan bokstavligen »supa bort henne».

Dessa farliga växelströmmar mellan älskande äro så känsliga, och yttra sig på många sätt. Om hon återtar sin a u r a genom en påkommen antipati, så fryser mannen, men med en oren, infernalisk köld, alldeles som den vilken sörjer, eller utlöses från en kär avliden.

Och om hon går ut i sällskap, där främmande herrar orena henne med sina blickar, så överfalles mannen av en känsla som om nässlor brände hans kropp, och han måste riva av sig kläderna, ösa kallt vatten över s i g, för att lugna sig och henne.

En kokett kvinna, som roade sig, oskyldigt som hon trodde, att reta upp mäns begär, fick en dag denna Nessus-dräkt på sig, så att hon måste kasta av sig kläderna och ta kallt vatten. Men hon förstod inte orsaken, och lät icke upplysa sig, förrän hon överfölls av självmordsmani!

Digitized by Google

Koketta kvinnor äro därför alltid nervösa, se härjade ut, åldras fort, och sluta illa. Detta våga de leka med!

Om man är utsatt för en kvinnas strömmar, mest under sömnen, så kan man isolera sig. En tillfällighet kom mig att på kvällen kasta en yllefilt över axlar och hals; och den natten var jag skyddad, ehuru jag märkte strömmarnas attacker. Att ylle isolerar, skulle ju tala för elektrisk verkan, och Jægers ylleplagg kunde ju under de rysliga hypnotism-tiderna ha tjänat som isolerare. Jag var jægerian, och blev först lugnare. Men när jag börjat rena min själ, plågades jag av yllet och kastade det, samt tog endast bomullsskjorta.

Jag har varit utsatt för strömmar av hat, som hotat kväva mig, och yttrat sig som lukt av mortalin. Det var häxornas metoder!

Och när jag en gång ådragit mig en häxas hat, drömde jag att åskan slog ner i mitt förmak. På morgonen fann jag ramen till hennes porträtt i förmaket full med sprickor, vilkas uppträdande jag då icke kunde förklara, ehuru jag satt dem i sammanhang med drömmen.

Jag har anledning tro, att kroppssjälen kan under vissa förhållanden utträda ur höljet och flytta sig, bokstavligen till annan plats. Mitt första stora fall har jag skildrat i Inferno. Det var under ruset; och alkoholen äger jämte vissa giftiga örter denna sataniska egenskap att exteriorisera sensibiliteten.

Därför var ruset begagnat av häxare.

Och än i dag kan man läsa i aftonbönerna i vår psalmbok, huru man befaller sin själ i Guds hand, bönfallande honom om skydd mot »glödande skott», mot

Digitized by Google

»hastiga förskräckelser» och för de »ogudaktigas storm», vilket allt ju endast kan betyda: sovande människors onda inflytelser.

Den som därför vill undgå nattskräckan, maran, orena tankar, han har endast att rena sig själv med måttlighet, nykterhet, tvagning, självrannsakelse och bön!

Det är prövat!

När en människa vänt sig från det onda med uppriktig avsky, får hon osynliga hjälpare och rådare på den nya goda vägen. Dessa hjälpare, skyddsänglar, se vi ju aldrig, men de giva sig tillkänna på många sätt, dels genom immanenta yttringar av antipati, dels genom hörbara ljud, varningssignaler, bultningar i väggen, syrsors gnissel i örat, knipningar i foten (vänster betyder »ja», höger betyder »nej»), knaprandet av en obefintlig råtta, vilken senare dock kan visa sig (för alkoholisten).

Jag skall berätta några fall, till deras tjänst som upplevat dylikt, utan att förstå det.

För tjugufem år sen besöktes jag av en hemsk person, som hatade mig, och endast kom för att vara falsk och förråda mig åt fienden.

Jag misstänkte honom icke precis, men jag led av hans närvaro, narrades tala, kom i kallsvett och måste gå ut att kräkas.

Mannen gick, men kom snart igen. Då berättade han, att en vän av våra börjat supa.

— Det kan jag aldrig tro, svarade jag, ty när han och jag råkades i går var han påfallande måttlig.

— Då tål han väl ingenting, svarade den hemske.

Digitized by Google

Ty när jag drack sist med honom, måste han efter ett glas gå ut och kasta upp.

Jag kunde ju icke säga, att vomeringen framkallats av den person jag nu talade vid, men det var min fasta tro, att så var.

Tjugo år senare upplevde jag liknande i kort samvaro med en osympatisk person, med den skillnad, att jag först höll på att svimma.

För tio år sen satt jag en afton ensam vid mitt skrivbord. Jag hör tamburklockan ringa. I detsamma skar det i maggropen.

En resande man av ett farligt slag anmäldes. Han kom in, och vi skulle gå ut, naturligtvis. När vi trädde in i kaféet, blev jag »sjuk», och så intensivt, att jag måste gå hem. Hemkommen blev jag frisk. Det var ju en tydlig vink.

Några dagar efteråt kom en bror på besök.

— Nåå, träffade du L. sedan?

L. var en vidlyftig person, som icke var gott umgänge.

— Nej, svarade brodern, jag skulle gå till honom, men just som jag skulle gå, blev jag »sjuk» (samma sjuka som jag).

Detta kan vändas om ibland, ty på ett halvt år observerade jag tre personer, som blevo »sjuka» hos mig. Antingen fick jag icke umgås med dem, eller de icke med mig.

Umgänget upphörde också!

Men man får icke alltid direkta svar på sina böner till Gud, liksom om det sades ifrån: »Du skall välja själv! Begagna din fria vilja!»

Digitized by Google

Härvid kan man dock, liksom Sokrates få negativa varningar, av sin daimon, utan att få positiva råd.

Under en fatal förbindelse med en kvinna, sökte jag slå mig lös, bad Gud om hjälp och om råd framför allt!

Ibland kände jag som en plikt att stanna för barnets skull. Men jag fick intet svar, tvärtom lika många tecken för som emot.

Nu gick jag varje morgon i stranden av en vik, som jag kallade »Spillerviken», emedan strömmen kastade upp så mycket vrakgods där.

En morgon, under mina inre strider, hände mig följande underbara tilldragelse.

När jag kom på bron, såg jag långt bort på viken en vit segelbåt med slående segel. Efter tio minuters väg, då jag nått fram till Spillerviken, landade segelbåten vid mina fötter. Ingen satt till rors, ingen fanns i båten, ingen hade funnits i den. Det var ingen vision eller hallucination, ty båten låg kvar flera dagar med hissade segel.

Det var en båt som kommit loss, det var ju givet, men att det var för min skull, det är visst.

När jag berättade detta för en ockultist, inföll han:

— Du skulle ha satt dig i båten.

— Jag vågade icke; jag var för blygsam att tro den kom att hämta mig!

I samma väva, och sedan jag återknutit med kvinnan i löslig förbindelse, hände mig följande på samma plats. I Spillerviken låg en morgon den avhuggna aktern av en kutter. I styrhålet stod en låda, på lådan låg en bockfot.

Digitized by Google

Det var en tydlig rebus. Hugg av dig svansen, såga av bockfoten!

Vidare! En morgon låg en vit kanot i marvatten.

En annan morgon: en madrass med ett stort hål, så att halmen stack ut. (Paillardise!)

Varför tog jag icke varningarna? Jo, jag tog dem; bad Gud om kraft att rycka mig ur förnedringen, men han nekade mig kraften. Och jag var icke säker, om jag icke borde, som straff, stanna i eländet. Ensamheten är ju steril; samlivet med kvinna har alltid förefallit mig naturligt, självklart, nödvändigt och pliktenligt. Medborgarplikt har jag kallat det.

— Har du råd att gifta dig? fråga de obotfärdiga, vilka ta det som en lyx.

När jag blir gift, så får jag råd, bara jag samtidigt överger ungkarlslivet.

Nåväl! Jag fick inga maningar att gifta om mig, men mottog varningar för paillardise.

Jag förstod icke detta, och mitt oförstånd vållade mina disharmonier. Och jag förstår det icke denna dag, hur jag skall ha mig.

Äktenskapet och det husliga drar mig in och ner i det materiella; men det är en hård skola, i offer och försakelser, tryck på viljan: och genom att ha något att reagera emot, härdas viljan, renas begären.

Men, å andra sidan, genom att dömas till paillardise i äktenskapet, förnedras man; och böjer man sig icke för hennes lusta, så hotar hon gå — till en annan!

Ibland har jag trott, att den vita båten betydde: Gå ut ur alltihop!

Digitized by Google

Det vill säga, att jag hade lov att själv gå ut ur livets förnedring.

Dante sätter icke Cato bland Infernos självmördare, ty han gick sin väg ut ur en rutten tids synder, som hotade dränka honom.

Jag har verkligen trott ibland att Gud kallat mig, och fordrat detta bevis på förtroende av mig. Och detta i stunder då jag ropat: fräls mig Herre, jag förgås!

Men i sista ögonblicket har jag känt att min mission icke var slut; att jag hade mer att säga människorna! Och så sändes en ängel att trösta mig, just när jag röt mot himlen: Min Gud, min Gud, vi haver du övergivit mig?

Den vanligaste yttringen av en »hjälpares» närvaro är det bekanta bultandet eller knackandet i väggarna. Alla människor ha erfarit det, men slagit bort med »naturliga förklaringar». Otaliga gånger har jag fordom och nu hört dessa varningar, men förr icke förstått det, emedan jag var ett gudlöst kreatur.

Sedan 1896 (Inferno) har jag förstått, men icke alltid lytt, emedan jag varit villrådig om det var prövning att motstå eller varning att följa.

Exempel: En söndagsafton kom en odeciderad vän på besök, och var välkommen, emedan jag levat ensam och icke hört min röst på länge. Vi satte oss ned att prata vid ett glas. Jag var talträngd, men vädrade ett ärende hos mannen. Han ville veta något!

Jag nalkades det farliga ämnet, som han tycktes framkalla med blickarna, eller tankarna, ty han vågade icke fråga.

Digitized by Google

Då knackade det i väggen. Jag låtsades om ingenting, men tog emot varningen.

Det knackade igen!

— Vad var det? sa han.

— Hja, jag vet inte.

Då berättade han en historia som nyss tilldragit sig hos honom. Hans barn hade en kväll kommit nedspringande från flygelbyggnaden, emedan det bultat i väggarna, fastän »ingen var där».

Då bekände jag kort!

— Det är varningar av våra goda, osynliga hjälpare.

— Hur går det till då?

— Antingen är det ett rent underverk, eller äger det en reel grund. Kan man konstatera att en människa bultat på andra sidan väggen, så får man betrakta det som en tillskyndelse, i så måtto, att den bultande fått en maning att i visst praktiskt ändamål slå in en spik just då.

I mina flesta fall har ingen människa bultat, men stundom har det varit en människa. Jag själv har på en afton fått maning att flytta en tavla, och fastän jag ogärna stör grannar, övervann jag betänkligheten. Men efteråt kom det för mig, att det skedde på tillskyndelse, och att jag kanske uppträdde som varnare i någon farlig situation som jag icke kände, och aldrig fick känna!

DEMASKERINGEN.

Vid mina 55 år råkade jag en man på gatan som hälsade mig mycket bekant vid förnamn. Han hade vitt skägg och hår, men det skiftade ännu i

Digitized by Google

något rävrött. Jag letade i minnet, men återfann honom icke, icke ens i blickarne, men rösten väckte dunkla minnen. Då sade han sitt namn! Och jag mindes för trettio år sedan en affärsman, som ansågs likna en högt uppsatt person. Han var en vacker karl med sitt stora svarta skägg, han förde sig på ett sätt, som dock icke passade hans medelstånd; han föreföll beskedlig i vårt korta tillfälliga umgänge, och jag tyckte hans inre obetydliga icke svarade mot hans pretentiösa yttre. Även fann jag att ögonen icke hörde till huvudet, eller till masken. Han såg nämligen ut att vara maskerad.

Dagen efter råkade jag en frände och berättade om mötet.

— Visste du inte att X. bar färgat skägg och hår?

— Nej, det har jag aldrig vetat, men nu tycker jag mig alltid ha vetat det. Men vilken var hans naturliga färg?

— Han var röd!

I ett ögonblick hade jag maskerat om mannen i mitt sinne.

— Mask hela sitt liv! Han blev väl glad när håren vitnade och han fick kasta masken och flaskorna!

OLYCKLIG KÄRLEK.

Den vanligaste orsaken till sinnets sjukdomar uppges vara krossade illusioner, eller med andra ord: gäckade förhoppningar, inbegripen olycklig kärlek.

Själen har sträckt sig utom kroppen och börjat

Digitized by Google

ympa på en annan själ; denna går sin väg och tar den olyckliges själ med sig, så att denne blir bortkommen, har förlorat sig själv, gått sönder.

Men det finns ett sätt för den tomme att fylla sig med ny själ; och det är att söka det gudomliga i bönen. Då födes en ny själ i honom och han är på-nyttfödd, räddad.

Den som vid en bruten kärleksförbindelse längtar efter den trolöse som gått, längtar egentligen efter att återfå sin själ, längtar efter sig själv; ty om den bortlupne kommer igen, skänker den ingen tillfredsställelse eller lycka; det var också en illusion. Men vid det obehagliga återseendet kan genom ett stormigt utbyte av ord och tankar, den övergivne återtaga sin prana, utskilja sina tillhörigheter och avskilja den andres fientliga beståndsdelar, samt gå botad ifrån mötet.

Det är en verklig avvittring eller boskillnad.

Men ibland räcker denna kris hela livet.

En man gick trolöst ifrån en kvinna och hon föll sönder. Men det värsta hon led var förnimmelsen, att han gick med en annan kvinna och orenade hennes själ, som han bar med sig. För att avbryta den farliga kontakten plågade hon sin kropp med vakor, fasta, törst och iskallt vatten. Somliga lyckas därmed, men hon icke! Därför återstod henne blott att beröva sig livet, och det gjorde hon.

Men han, den trolöse, måtte ha deponerat något av sin själ i hennes, ty när hon dog, blev han tungsint och tvinade, så att hans nya kvinna övergav honom.

— Hon älskade honom i döden! sade folket.

Digitized by Google

— Det gjorde hon icke; hon hatade honom, men hon måste ha igen sin själ, och denna längtan kallade hon älska.

REFLEXER.

En mörk, tungsint kvinna i övergångsåldern gifte sig med en äldre gladlynt, lättsinnig man, som under förlovningstiden lyckades med fester och presenter sätta henne i humör. Hon tillhörde den kategorien, som själva tunga, söka män för att bli muntrade. Efter vigseln blev hon svårmodig, då det icke kunde vara fest varje afton. Hennes svårmod tryckte mannen, så att han blev förnaglad. Och ju mer hon förebrådde honom hans tungsinne, dess mera förstenades han, och slutligen blev han stum i hennes närvaro. Han tog felet på sig, men kunde inte fatta fenomenet, att han alltid blev ystert glad i alla andra människors sällskap.

Dock, han tog felet på sig, kände som om han tryckte henne, och på begäran gav han henne friheten.

Nu skulle hon gå ut och söka glädjen i friheten. Hon sökte sällskaper, fick umgänge och ett hov. Men hon ledsnade efter tre dagar på en människa. De voro så tungsinta! Och hon körde ut dem, blev ensam och fick självmordsmani.

Då råkade hon en man som var mycket yngre än hon, en vilde med ett övergivet glatt humör, som älskade livet och dyrkade livsglädjen.

Det var hennes affär, och hon tog honom till fästman.

Digitized by Google

Efter åtta dar fann hon sig förlovad med en »sorgsen, tungsint man, av vilkens samliv hon icke väntade någon glädje eller lycka».

Hon hade smittat honom!

Nu borde hon ju ha upptäckt hemligheten, nämligen att hon var en bottenlös förtvivlad människa, emedan hon icke sökte lyckan i arbete, hem och plikter, utan på orätt ställe.

Hon kände nog ibland ihåligheten i nöjena, skådade igenom människorna, fick ingen illusion av den tomma glädjen.

Sålunda tillställdes en lysande fest för att förströ henne efter skilsmässan. Hon fick de yngsta, finaste och mest spirituella kavaljerer; men de kunde icke säga henne ett ord. Hon förstod inte vad de sade. Den eviga tystnaden och försteningen rådde vid hennes lysande bordsplats.

Efter supén dansades. Hon blev trött genast och satte sig att se på. Och när hon såg skeptisk och högfärdig ut, blev hon ful. Därför fick hon sitta.

Då öppnades hennes ögon, och i favoritdansen Cake-walk såg hon ormar figurera mot apor. När en Boston dansades tyckte hon sig se en sjukgymnastik.

Då sprang hon ut från alltihop, åkte hem till sitt barn, och där fann hon det sökta: glädjen, den solida, varaktiga.

Hennes tomhet gjorde alla människor tungsinta utom barnet. Den lilla var oemottaglig för modrens svårmod; ty han stod ännu i förbindelse med stjärnevärlden; och han ensam kunde lysa upp i denna själ av dunkel, tills en dag den missledda modren vände ryggen åt världens tarvliga nöjen, och sökte bättre.

Digitized by Google

Då började hon sprida ljus själv, och slutligen kom hon så långt, att hon kunde skänka tröst och hugsvalelse åt de bedrövade och tungsinta.

OM SJÄLVMORD.

Självmord är i allmänhet ansett som dödssynd, och är nog det. Ett vanärande straff drabbar den döde, och når honom på andra sidan graven. Denna hämnd skulle människor icke taga ut på en olycklig, vars sista stunder de icke kunna känna.

I de flesta fall följer den osälle en obetvinglig maning och begår handlingen för att undvika ett större ont.

Dante råkar Cato den äldre och Lucretia, icke bland självmördarne, utan på en särskild plats, där de åtnjuta allmän aktning. Och skalden urskuldar deras handling med den förklaringen att Lucretia hellre dog än levde kränkt. Och att Cato gick ut ur syndens värld för att icke sjunka djupare ned.

Den som skriver detta har sedan sitt nionde år varit frestad självmant gå ut ur eländet, många gånger. Även som religiös människa har han varit manad; och han har bett Gud om lov att få göra det. Ja, han har slutligen känt det som en lovvärd handling, vilken Gud fordrade som ett bevis på förtroende! Att han, längtande till ett högre, renare liv i Gud, skyndade till mötet, med full tillförsikt att Gud kallat på honom och vore färdig mottaga sitt barn med förlåtande och öppen famn.

Men jag vill icke försvara självmord, ehuru jag är nog förmäten tro, att de lyckade självmorden varit tillåtna, och de misslyckade icke.

Digitized by Google

Är maningen oemotståndlig, ja, då förfaller allt tal om självval eller icke självval. Det var en ofri handling och den olycklige således moraliskt oansvarig.

Därför borde allt tanklöst tal om det är modigare leva än söka döden, inställas. Frågan om mod rör sig icke på det planet, hör icke till ämnet; det är bara så eller så; men varken modigt eller icke modigt, utan något helt annat. Kalla icke självmördaren för något annat än en olycklig, så gör du rätt; och därmed är allt sagt!

SCENER FRÅN HELVETET.

(FORTS.)

Det återstår bara tio dagar tills hans hustru skall gifta om sig med hans värsta fiende. Och denna fiende skall bli styvfar till hans älskade lilla sexåriga dotter.

Fästmannen är en rå underklass, som redan slagit modern, och som således kan antagas bli lika omänsklig mot dottern.

Den förre mannen har ingen skuld i detta. H o n gick för att söka ombyte och få en kavaljer på kaféer och krogar.

Nu måste den frånskilde mannen gå ut tidigt på morgonen för att icke riskera möta dem. Eljes måste han hålla sig inne hela dagen. Men när han går ut på morgonen medförer han en laddad revolver i fickan.

Och han spejar, om han ändock skall se dem komma. De tre, och han, uslingen, släpande h a n s lilla älskade barn vid handen, med moderns arm under sin.

Digitized by Google

Ibland tror han sig se dem, och då tar han åt fickan.

Revolvern är avsedd att befria honom själv från synen, icke för att hämnas eller hindra sitt öde, ty det kan han icke, det vet han förut!

STARKARE ÄN VI.

(PLUS FORT QUE NOUS.)

De hatade varandra med ord och tankar; han slog henne, brände upp hennes porträtt, förtalade henne offentligt; hon hämnades så grundligt hon kunde, slog igen, förtalade igen, lät honom frysa och svälta, tog barnet ifrån honom.

Men affiniteten, föreningsbegäret, överlevde fiendskapen; de drogos ihop mot sin vilja; det var som om de burit två självständiga väsen innanför huden, och dessa väsen älskade på egen hand, trots de båda fiendernas hat; och dessa hemlighetsfulla väsen meddelade ett slags kärlek åt antagonisterna, som verkligen råkades i eros och för några stunder skänkte varandra lyckan.

Det är väl därför kärleken är oberoende av resonnemang, antipati, och kan överleva skilsmässan till och med.

Teosoferna säga med tanken på reinkarnationen, att barnen välja sina föräldrar.

Det är väl därför »man» icke väljer i kärleksvalet, utan man väljes, oemotståndligt; och det är också därför kärlek existerar självständigt mitt i hatet och parallellt med antipatien.

Det går över vårt förstånd och vår vilja!

Digitized by Google

TILLRÄCKLIGA GRUNDEN.

Rent ut sagt: Jag tillskriver all min otur, alla mina olyckor den enda orsaken att jag varit gudlös.

En människa som avbrutit förbindelsen med det gudomliga kan ju icke mottaga någon välsignelse; och alla ord om sin egen lyckas smed, selvmade man, egna kraften, äro strö!

»Om Herren icke bygger huset, så arbeta de fåfängt som därpå bygga.» Det är hela sanningen!

Att även en troende människa kan drabbas av olyckor, det veta vi, men de kännas på ett annat sätt, och de äro prövningar, som mottagas, gå över, och lämna efter sig en stilla frid och lycka.

Men systematisk otur, en flitig människas fåfänga strävan att nära sig, det röjer strax att orsaken är gudlöshet: Där är ingen välsignelse med det! Och förbannelsen vilar över allt han tar i.

Inflyta verkligen pängar, så gå de som de kommit, ryckas ur handen. Och ingenting stannar, ingenting trivs hos den gudlöse.

Jag kunde nog till min ursäkt namnge min ungdoms otrogna lärare: Helveteslärans förnekare, Julianus' försvarare, Jesus-biografen, »Avskedet ur kyrkan», och flera. Men jag skall ta skulden själv, så får jag någon som hjälper bära den!

Digitized by Google

BLÅSYRANS FILOSOFI OCH SYMBOLIK.

Om man sprutar en hund i svalget med blåsyra, så faller han ner stendöd, som träffad av en bösskula i hjärtat.

Det kan ju icke vara vanlig kvävning, ty den fordrar sin tid som man vet genom drunknades långa dödsprocess.

Förgiftning kan det icke heller vara, ty absorption måste också ta sin tid.

Man har gissat på katalys eller okänd kontaktverkan.

Med ett ord livets värsta fiende cyanen, cyanvätet och cyanföreningarne döda, utan att man känner orsaken!

I medicinen har jag ingenting fått veta, men i djurmedicinen har jag lärt att cyanvätet är ett dödligt nervgift. [Fröhner: Toxikologie für Thierärzte, Berlin 1901.]

Var i naturens laboratorium finns då detta giftet?

Jo, i många fruktträds kärnor (frön), vilka därigenom skyddas för undergång; mandel, persika, plommon, o. s. v.

»Av trädens fruktkött fån I äta, men om I äten av livsens frö, så skolen I dö.»

I djurriket förekommer blåsyra, men som glykosid, alltså bunden, i tusenfötters körtelsekret, hos paddor, tritoner, salamandrar. [Professor Fröhner l. c.]

Men även människans saliv har nu i 40 år uppgivits hålla rhodankalium (svavel-cyankalium), vilket väl så får tolkas, att vår saliv kan under inflytande av vissa reagentier, genom kommutation lösgöra K C N S.

Digitized by Google

Hur framställes nu cyan på laboratorierna.

Som bekant: av blod och järn! hälst, men eljes och vanligast, av alla djuriska beståndsdelar, som glödgas med pottaska och järnspånor. Därvid bildas gult blodlutsalt, kallat omväxlande kaliumjärncyanur, blåsyrat järnoxidulkali och mycket annat. Men på 40 år har jag sett dess konstitutionsformler växla, så att jag numera icke tror på någon.

Berzelius tecknade den såsom 2 cyankalium + 2 cyanjärn, med vatten.

Gult blodlutsalt är ju cyan ännu i oskuldens tillstånd. Det ser ut som kristalliserad honung, smakar sött med lite bitter eftersmak.

Vid elementaranalys, som är en mycket utvecklad syntes-serie, lämnar gult blodlutsalt denna procentiska formel:

37,93 kalium
17,04 kol } cyan = 36,93
19,89 kväve }
13,25 järn
12,79 vatten.

Det märkvärdigaste med denna och andra järnets cyanföreningar är det, att järnet icke kan upptäckas med vanliga reaktionsmedel. Järnet måste således vara dekomponerat i sina beståndsdelar, kol och väte.

Här vill jag inskjuta en anmärkning ur Cleves Lärobok, som i åratal gått förbi mitt öga, antingen som en lapsus eller ett tryckfel, fastän den döljer en stor upptäckt.

Cleve säger (sid. 327) att gult blodlutsalt med ozon ger bland annat klor eller klorkalium.

Digitized by Google

Om uppgiften är riktig så interpellerar jag härmed Kemiska Föreningen i Stockholm och frågar direkt: Är uppgiften om klorens uppträdande riktig, varifrån kommer den? Gult blodlutsalt håller ingen klor, lösningsvattnet får icke hålla klor, ozon är bara syre. Frågas första, andra, tredje gången: Varifrån kommer kloren?

Den måste väl bildas eller uppstå ur cyanen, med vilken den såsom haloid är släkt, eller ur ozonens 3 syre.

Återvända vi till blåsyran, som ännu slumrar oskyldig i det gula blodlutsaltet, så gå vi ett steg vidare och förvandla blodlutsaltet till det giftiga cyankalium.

Av gult blodlutsalt, som gjorts vattenfritt vid 100°, och nu är vitt, blandas 8 delar med 3 pottaska och glödgas i järndigel med lock.

Det övre av smältan avhälles, och är Liebigs cyankalium (blandat med cyanet).

Detta cyankalium, om det får ligga öppet i luft, förvandlar sig självt till pottaska, eller kolsyrat kali.

Kolsyran anses komma ur luften, och är nog gripen ur luften också, ty rimligare är väl att cyanen transmuterat till kolsyra. Jag vill bara erinra om att koloxid CO = med molekularvikt (ekvivalent) är 14, och egentlig vikt 0,96978, samt kvävet N = (ekvivalent) 14 med samma egentliga vikt som koloxid eller 0,96978, där alla fem decimalerna stämma.

Ekvivalent koloxid (karbonyl) kan då vara kväve (ekvivalent då atomen $= 28 = 14 \times 2$). Och då kan kolsyra mycket väl bildas av cyan och tvärtom.

Nu är cyankalium framme på omvägar ur blod och järn och pottaska.

Digitized by Google

Sväljer jag cyankalium, fast eller i lösning, så anses cyanväte frigöras genom magens syra (klorväte eller annan), och jag dör genom 1:o kvävning, 2:o genom inverkan på de vasomotoriska nervcentra så att hjärtat stannar, 3:o genom narkos av stora hjärnan (coma).

En hund dödas av ½ gram cyankalium, en häst av 5 gram. En tioöring väger ju 1,45 gram. Alltså, uppväg en tredjedels tioöring med cyankalium, och det är dödsdos för en hund.

Destillerar jag återigen cyankalium försiktigt med utspädd svavelsyra, så får jag cyanväte eller blåsyra. Men om jag kokar en lösning av cyankalium så får jag myrsyrat kali och amoniak.

Myrsyran tecknas CO_2H_2 där kolsyran (anhydriden) visar sig igen i CO_2.

Blod och järn och pottaska, och eld därtill!

Blod är djurlivets källa, järn är bergets nervsubstans, pottaska är alla landväxters salt!

Liv och död ha blandat sina krafter (pranas), men i elden har livet blivit död, blodet har blivit giftigt exkrement, järnet urin, och pottaskan är växtens aska.

Det är blåsyrans symbolik!

KISEL BLIR KOL.

En växt består huvudsakligen av vedämne cellulosa, som är kol, väte, syre. Kolet anses icke komma ur marken, utan tros absorberas ur luftens kolsyra, kuriöst nog genom växternas gälar, som äro bladen, och vilka ju äro andningsorganer.

Digitized by Google

Nu står en granskog och växer på alpens berggrund. Myllan är minimal, luften är kolsyrefri, varifrån kommer då kolet? Det kan härledas ur vattnet, som kan förvandlas i allting, men det är mera sannolikt att kolet tas med rötterna ur bergets kiselsyra.

F. Fittica, professor i kemi vid universitetet i Marburg, har i dessa dagar (Deutsche Revue, maj 1908) bevisat, att kiselsyra avger kol.

Vi måste ju tro att en universitetsprofessor kan så mycket kemi, att han är mäktig en enkel kvalitativ analys, som varje apotekargosse rår med.

Så här förfar professorn: Han fäller kiselsyra med ett alkali, som icke är kolsyrat. Denna kiselsyra torkas, rives till pulver och glödgas med zink. Löser man ut metallen med syra, så erhåller man kol. (Användes järn i stället för zink, så förvandlas en del av kiselsyran i lerjord.)

Nu vill jag tillägga att professorn utom kol i första fallet även får kväve, vilket stämmer med mina äldre beräkningar att silicium = 28 är ett bikondenserat kväve = 14. Och järnet är ett kvadrikondenserat kväve = 56 eller ett bikondenserat silicium.

Därmed kan diamantens uppkomst ur kisel förklaras. Diamant ansågs alltid vara ett slags bergkristall, ända tills man förbrände den och fick kolsyra. Men man förbisåg att diamantens aska gav ett kiselskelett med något järn. Grafiten i urberget kan icke härledas ur organiskt ämne, utan måste uppstå ur transmuterad kiselsyra som blir kolsyra först, sedan kol. Grafiten är alltid järnhaltig, och grafiten är kisels övergång till järn.

Digitized by Google

Östra mellansverige ligger i grafitgneiss, västra Sverige i järngneiss, varav man skulle kunna tro att det östra var före i tiden det västra, men det behöver icke vara så.

De kolväten man finner inneslutna i järnets gångart, t. ex. bergstjäran i Dannemora, äro uppkomna ur kiselsyran genom transmutation, men kunna även deriveras ur kalken, som därstädes dock icke håller kolsyra.

Erdmann säger, och har rättighet bli trodd, att bergkristaller ofta innesluta en droppe vatten eller n a f t a (kolväte).

Denna nafta mitt i urberget, den talar åtminstone mot vulkanisterna, som tro att gråbergen uppstått ur eld, ty kolvätet skulle ha brunnit upp.

IMITATION ELLER INKARNATION.

Jag läste för fyrtio år sedan i Erdmanns Filosofiska miniatyrer om Hemliga Ideal. Det var människor, som i sin ungdom försett sig på någon person de beundrade, så att de bildade både sitt inre och yttre efter förebilden.

Jag minns, omkring 1880, en man jag umgicks med på lediga stunder, mest därför att han sjöng för mig.

Han var en ytlig människa och därför behaglig efter mitt ansträngande tankearbete. Men han hade ett antaget sätt av stortalare och bramarbas; var av naturen en brutal frispråkare, med vilda seder, dryckeshjälte, men egentligen oförarglig. Var vänfast och

Digitized by Google

lät sig hundsfotteras av den han tyckte om, men liknade jätten som lät en rycka i skägget, dock bara litet. Han vurmade för Carl XII och påstod sig likna honom; var slagskämpe och gick klädd på ett särskilt sätt, ridderlig mot damerna, tyckte om djur.

Samtidigt med honom skymtade en annan, yngre man förbi mig då och då; han var timid och lyrisk, fin karl, motsatsen mot den stortalige bramarbasen.

Jag blev borta i tio år. När jag kom igen hade den stortalige avlidit för länge sen, och nu gjorde jag riktig bekantskap med den lyriske.

Vid första mötet märkte jag att han ofta talade om bramarbasen, citerade honom.

Jag frågade om han känt honom. — Ja, då, de hade varit vänner i flera år.

Nu fick jag upp ögonen, och öronen.

Jag såg att han liknade den döde, vilket han icke gjort förut. Han klädde sig också på samma sätt; drack och stortalade, rökte snugga och begagnade coup de poing, som den avlidne; ja, jag hörde tonfall i rösten som var den avlidnes att jag slutligen fick illusionen att det var bramarbasen själv. Han sjöng också, och till sist — han vurmade för Carl XII; var även vorden lik denne.

Det som gjorde parallellen än mera påfallande var det, att han ärvt den dödes vänner, dennes sympatier och antipatier. Och han hade även, ifrån att varit renlivsman slagit sig på kvinnojakt, mera av oförklarlig nyck än böjelse, ty han var en ungkarlsnatur liksom bramarbas.

Men i allt detta, så fanns hans förra jag kvar. Och ibland, när han druckit, rörde han ihop sina

Digitized by Google

karaktärsroller. I samma drag skröt han med sitt renliv till trettio år, och sina nuvarande debaucher; talade lyriska svärmerier med bramarbas' råa stämma; uttalade sin vörnad för Gud, konung och fädernesland, och under de rysligaste svordomar farande ut mot samhället; berättade naivt hur falsk han nyligen varit mot mig.

— »Han förtalade dig alldeles skamlöst... Jag höll med naturligtvis!»

Det fann jag helt naturligt, och log bifall.

Han varken tyckte om mig eller hatade mig; vi drevos ihop av ett intresse, och voro opersonliga i umgänget. Vi åto, drucko och älskade musik, det var allt!

Men slutligen, denne man var svag av naturen, även i kroppen, därför tror jag han beundrat den ovanligt starke; för att reagera mot sin försagdhet älskade han bravader; trädde en dag upp och höll föredrag mot huvudstadens utvidgning.

Med ett ord, han ville icke vara sig själv utan en annan, som han dock icke kunde bli. Denna ansträngning måtte ha medfört den sömnsjuka han led av. Ty han somnade vid bordet, mitt i sällskap.

När han då vaknade, hade han glömt bort sin bramarbasrol för en stund, och blev lyrikern. En afton såg jag honom i en familj som tillhörde hans umgänge, från hans renlivs tid.

Då var han den fine mannen, lyrikern, svärmarn hela kvällen, talade om sitt glädjelösa liv utan kärlek och hem...

Jag har frågat mig sedan som ockultist: var han besatt av den döde? Underhöll den döde någon

Digitized by Google

rapport med min lyriker? Levde han från andra sidan hans liv, ännu bunden vid jorden?

Teosoferna anse det möjligt, och förklara saken i kapitlet om Kama-Loka, begärens lägre värld.

BAKSLAG.

Man ser ibland hur en människas vrede slår ut åt sidan och riktar sig på orätt person. Den gifte mannen får erfara dessa sekundära urladdningar titt och ofta, för att icke säga alltid.

De skola gå ut och spatsera; frun har klätt sig för tunnt, och hon börjar frysa.

— Att du inte sade mig hur kallt det var!

Och så får han! Men eget är, att om han sagt åt henne förut hur kallt det var, så hade han fått ännu mer. Och detta därför att han hade rätt.

Om frun går in i butik och handlar, så väntar mannen hälst utanför. Ty följer han med in, och handelsmannen icke är tillmötesgående, så går det icke löst över honom den skyldige, utan över den oskyldige maken.

Ve den man som har en otrogen hustru! Om älskarn slår henne, så hämnas hon på mannen. Det var hans fel!

Man kan i sällskap se, hur den stuckne icke blir ond på den stickande, utan på en helt annan, som med en blick eller ett leende givit sitt bifall tillkänna. Detta kan dock vara resonligt, ty det lömska leendet kan såra mer än ett frankt ord.

Det påminner om bakslag vid urladdning av åskmoln.

Digitized by Google

DAGGBILDNING.

I min ungdom ändrades uppfattningen av daggbildning så, att droppen på grässstrået ansågs bero på utdunstning av gräsets lymfa och icke på fällning ur luftens fuktighet. Det har förvånat mig många gånger att i ett torrt uppeldat rum, ett glas ögonblickligt besättes med fuktighet utanpå, när det fylles med iskallt vatten, och i sådan myckenhet att det rinner av glasets sidor. Även om det fanns något vattenångor i rummets luft, som är uttorkad av en hettad järnkamin, så kan det icke finnas tillräckligt mycket i luftlagret omkring glaset; och när det är lungt i rummet kan ju icke ny med vattenånga mättad luft i hast träda till.

Jag finner det oförklarligt, och börjar luta åt teorin om daggdroppens utsöndring från grässtrået. Jag tror att glaset, som är poröst liksom allt glas, utsvettas vattnet. Det är visserligen sant, att kroppar sammandragas av köld, och att glaset därför borde bli tätare, men genom ojämn sammandragning kan ju porer öppna sig. För övrigt, luft kan pressas genom järn, och kvicksilver genom vattentätt läder. Jag har även försökt tänka mig, att glaset genom den stora temperaturskillnaden innan och utan kunde avge kiselsyrans och kalkens hydravatten, liksom jag tror att berget ger sitt eget hydroxylvatten vid diamantborrning.

Att man vid uppgifter om luftens sammansättning kan så noga ange syre och väte, och särskilt bestämma den ringa kolsyrehalten ($^4/_{10000}$), under det man numera knappt nämner vattengasens mängd, är ju en omständighet som borde mana till revision av teorierna.

Digitized by Google

Berzelius angiver dock efter Verver, att luften i det fria innehöll $^{8}/_{1000}$ vattengas i medeltal. Vi skulle således i ett av järnkamin uttorkat rum kunna med goda skäl sätta vattengasens mängd till hälften eller $^{4}/_{1000}$, vilket är för litet att genast få glasets utsida att rinna.

Här är platsen antyda, att luften själv, eller det ämne vi kalla luft, vid eudiometriska försök, kan delvis transmuteras både i kolsyra och i vattengas, vilket ger ett nytt uppslag i daggfrågan.

Berzelius relaterar utan att resonera bort saken följande godkända experiment av Saussure och andra. Saussure befriade (ren) luft från kolsyra, tillsatte (ren) vätgas och slog elektriska gnistor igenom. »Därvid bildades 4,7 delar kolsyra på 10,000 luft.»

Det står där tryckt och jävas icke, att: ren luft och rent väte gåvo k o l s y r a, och i lika mängd som luftens vanliga halt av kolsyra.

Detta är ju full bevisning för att kolsyra kan uppstå utan kol!

Berzelius berättar vidare att Boussingault drog t o r k a d och k o l s y r e f r i luft över glödande r e n kopparspån, varvid han erhöll både vatten och kolsyra. Vattnet motsvarade en halt av 5 till 13 volymdelar på 100,000 delar luft.

Alltså synes bekräftad Aristoteles' och de gamles mening att luft kan bli vatten, att moln och regn äro kemiska produkter av luften och icke beroende av fysiska procedurer.

Och därmed öppnas nya utsikter att kunna förklara daggbildning, liksom även klippans vatten vid diamantborrning får andra förklaringsgrunder.

Digitized by Google

SJÄLVBEDRÄGERIER.

Hon är en mycket osympatisk kvinna, man kan gott säga avskyvärd, men hon tolereras för sin älskvärda mans skull. För att få en krets tigger hon sig på bemärkt folk, går långa vägar efter dem, och när man av medlidande med henne och mannen ansluter sig till umgänget, så sprides det ut, att man ligger för hennes fötter. Hon tror det själv!

Men, över 50 år, bär hon signatura rerum på sin fasansfulla person, ett monster, som på ruinens och gravens rand koketterar ännu, tilltroende sig äga charme över unga män.

Partichefen anses i övre lagren vara fruktansvärd, men själv vet han sig vara oskadlig, ty partiet är söndrat, och han är den lydande, lydige.

Endast i de ögonblick, då överklassen fruktar honom, får han en flyktig illusion att vara någon.

En annan partichef visste aldrig hur stor han var; trodde sig föraktad, levde i missmod och förödmjukelse, under det han var fruktad och beundrad.

Det stod en ung vacker flicka utanför björnarnes bur. Hon var van vid att alla voro hennes skönhet underdåniga, och därför tyckte hon att människor och allt annat skapat var idel godhet.

Hon ville nu visa hur oemotståndlig hon var för även de vilda djuren, och inför åskådarna stack hon in sin lilla hand, troligen för att bli kysst!

— Akta er, han bits! varnade en åskådare.

Digitized by Google

— Å! han är så snäll! svarade den oemotståndliga.

Och i ett nafs hade björnen tagit fast den lilla handen i sitt gap.

En minut är 60 hjärtslag, men nu blev det nog 120.

Björnen höll fast, under det han såg henne i ögat; kanske han sade något med blicken, eller frågade något; ty han släppte taget, när han i det vackra ansiktet sett det han ville!

Hon var ful, men kunde ge illusion att vara vacker. Hon kallades den sköna; fick veta det, trodde det; uppträdde som sådan, och med pretentioner som sådan. Jag hörde henne en gång säga:

— Fröken X. är nog söt, men icke som jag ändå!

Såsom skön blev hon grym, och missbrukade sin makt, med vanlig påföljd.

En tidskrift innehöll bilder av de 12 skönaste damer i staden. H o n var icke med.

Då blev hon ond, och när hon blev ond, blev hon ful. I detsamma förlorade hon förmågan att förvända synen, och alla sågo nu, att hon egentligen var ful. Man började tala om hennes fulhet, så att det nådde hennes öron. Och när hon slutligen vaknade ur sin förblindelse, var ungdomens tid förbi.

INTELLIGENTA SAMTAL.

— Nåå, X-berg som ligger i lunginflammation!

— Jag såg honom på gatan i dag.

— Si så! Då är han väl frisk igen... Ingenting är sant mer än en halv dag nu för tiden.

Digitized by Google

— Har du hört att Y-berg skall bo på Gottland i sommar?

— Hans fästmö sa att de hyrt i Skåne.

— Fästmö? Är han förlovad ännu?

— Vet du inte det?

— Men det är ju uppslaget!

— Det var, ja, men det är reparerat igen.

— Hon har pängar, säger man.

— Hon har haft, men fadren gjorde konkurs nyligen.

— Levde hennes far? Jag hörde att han var död för 20 år sedan.

— Men hon är ju bara 18 år.

— Då var det lögn det också; men jag har skrivit i notisen att hon var 27 år, och att hennes mor var av adliga ätten von Zeta.

— Den ätten är utdöd och finns inte mer.

— Finns den inte! Nu har jag suttit här och ljugit hela tiden, så nu tror jag vi slutar. Man borde aldrig tala, bara teckna det nödvändigaste till livets behov. Och när man kom tillsammans, skulle man höra musik. Swedenborg säger att änglarne aldrig tala, utan bara se på varann, på ögon och mun.

NATURLIGA FÖRKLARINGAR

ELLER

NÄRMARE OCH FJÄRMARE ORSAKEN.

Det är nästan omöjligt för vardagsmänniskan att fatta huru en verkan kan äga två orsaker: en närmare och en fjärmare. Jag har dock i det föregående be-

Digitized by Google

rättat en händelse som belyser frågan mycket bra; och jag skall berätta den en gång till.

Jag gick på ena stranden av en vik, och hörde mattpiskning från den andra stranden. När jag såg ditut, låg en segelbåt och slog med seglen; jag tyckte dock ljudet var för starkt för mattpiskning, och jag lät blicken glida längre bort. I en backe bakom segelbåten piskades verkligen mattor.

Ljudet ägde således två orsaker, en närmare, en fjärmare.

Väl! nu berättar jag en annan historia i samma syfte. En fattig student, utan hem och föräldrar måste stanna över julen i universitetsstaden. Han ägde inga pängar att köpa ved för, ingen kamrat fanns i staden. Han frös på sin vindskammare, och i sin stora nöd bad han med hög röst till Gud att han måtte hjälpa honom att få ved. Därpå gick han ut att gå sig varm.

När han kom tillbaka på kammaren, stod en skön brasa i kakelugnen och brann. Han föll på knä och tackade Gud för bönhörelsen, troende på ett underverk.

Men så kom en enfaldig grinare, som fått reda på sammanhanget, och ville grina bort bönhörelsen och underverket. Han visste nämligen berätta, att två tjänsteflickor genom dörren hört den fattige studentens bön och medan han var ute skaffat ihop brasan. Därmed skulle Guds existens och bönens kraft vara bortresonerade.

Men studenten förstod bättre än så.

Herren hade hört hans bön och begagnat de två välvilliga tjänarne som mellanhand eller redskap.

Det är min mening också, bekräftad av oändligt många erfarenheter i samma riktning.

Digitized by Google

Jag skulle dock numera vilja utbyta ordet Gud mot Hjälparen, Skyddsängeln, åt vilken den allerhögste överlämnat människornas små öden att ordna. Evangelierna tala ju om himmelens härskaror, troner, furstadömen och väldigheter, om överänglar och änglar.

Det är vår Hjälpare, som närmast höra våra små barnsliga böner.

FÖRSYNENS REDSKAP.

Det finns människor som haft inflytande på mitt öde utan att de vetat det och kanske aldrig få veta't.

Det kom en man in i mitt hus genom en oförklarlig tillskyndelse. Han var mig icke sympatisk, men vid första inträdet medförde han en god och viktig nyhet. Eget är att jag utan att veta det, räddade honom ur en fara, till tack för hans goda nyhet.

En andra gång medförde han en bok, som han köpt i en lumpbod, och i vilken bok jag fick ovärderliga upplysningar i mitt ämne, som dock var honom vilt främmande.

En annan gång, just som jag satt fast i ett pågående drama, kom han och berättade en historia om en okänd människa. Denna historia begagnade jag genast i lösningen av dramats knut, och jag fick det intrycket att han givit mig föreningen.

Ibland misstänkte jag att han ville röra vid mitt öde, och jag stängde dörren; men fick snart öppna den, och blev viss att han inga medvetna avsikter hyste på mig. Han tyckte egentligen inte om mig, och när han kom, föreföll det som om han gick i sömnen, eller inte visste varför han kom.

Digitized by Google

Denne man hade dock en oförklarlig förmåga att intala mig mod och tillförsikt under en tid, då alla sökte beröva mig självkänslan. Han var stark och tvärsäker, bar på opinioner, uttalade varningar; och han hatade mina fiender, utan att känna dem. Han hatade min värsta fiende, men nämnde aldrig hans namn. Kom ibland lägligt och avbröt dennes besök; och jag kände hur min »gårdvar» bevakade mig, och fick ut fiender bara med sin närvaro.

Jag ägde en falsk farlig vän, som han tog sig friheten en gång uttala sin avsky för. Det sårade mig, men han hade rätt.

Så kom jag in i nya förhållanden, och min väktare blev borta en lång tid.

När jag åter blev ensam, så kom han; och när han fann huset rent, såg han tillfredsställd ut, som om han rensat huset, men vågade icke säga något.

Då jag nu levde absolut ensam, och han däremot genom sin sysselsättning kom in i alla kretsar, även de högsta, dock genom mina planeringar, så underhöll jag förbindelsen, genom honom, med alla samhällets spetsar. Han gav interiörer och karaktäristiker, hela scener; och genom honom levde jag ett rikt liv i indirekt umgänge med människor jag aldrig råkat, och aldrig skulle få råka, ty de voro mina fiender.

Jag har även anledning tro, att han talade väl om mig ute i kretsarna, vederlade falska rykten, med ett ord neutraliserade omotiverat hat.

Men jag fick även öva mig i oändligt tålamod, ty han var långsam i rörelserna, envis och svår ha att göra med. Ibland blev jag otålig, och förgick mig, men fick strax efter en maning att försonas.

Digitized by Google

— Inte för inte! tycktes någon säga mig!

Men vi kunde aldrig bli intima!

Han var tacksam och påstod att jag räddat honom och hans familj, ehuru jag inte visste det. Men han hade ingen lycka i sina företag; det gick skralt, alltid skralt, även när det gick bra.

Jag har anledning tro att denne man inverkat mycket gynnsamt på mitt öde, utan att han vet det. Och om en stor fortune en gång tillfaller mig, så tror jag att han, den fattige mannen, har varit orsaken; utan att jag begagnat honom till ändamålet, och utan att han vetat eller velat det.

DEN EGOCENTRISKE.

Den mest egocentriska varelse jag känner är en liten skenbart obetydlig man, som jag varit studentkamrat med. Som sådan var han hänsynslös, stod på sina rättigheter, utan att tänka på att det fanns andra mänskliga rättigheter stiftade såsom gudomliga lagar av den eviga kärleken.

För att kunna arbeta på dagen lade jag mig klockan 10; gjorde aftonbön, i vilken jag bad Gud om sömnens välsignade gåva. När jag sovit den första heliga sömnen en timme eller så, väcktes jag av rumskamraten. Han var icke drucken, men han knuffade på min rankiga tältsäng så att den gnisslade i gångjärnen och kom mig att skälva, sömndrucken som jag var! Jag bad vackert att han skulle skona mig från tortyren.

— Det rör mig inte! svarade han och gick på, ehuru det icke var nödvändigt knuffa min säng.

Digitized by Google

Vi voro fattiga och fingo endast två handdukar, av vilka den ene knöts med en knut för att angiva att den hörde till ansiktet.

Men det »rörde honom inte» han tog den och den andra med till alla kroppsdelar, fötterna inberäknade.

Jag måste torka mitt ansikte på lakanet!

Därpå tände han ljuset mitt i ögonen på mig och lade sig att läsa. Jag bad honom ställa ljuset så att jag kunde få sova.

— Det rör mig inte.

Då fick jag stiga upp och skugga för ljuset.

Varje natt torterade han mig på detta sätt, utan en tanke på de lidanden han förorsakade.

När jag steg upp om morgonen sov han. Jag gjorde så litet buller som möjligt, och undvek snudda vid hans säng. Jag hade rätt att stiga upp, och det var min plikt. Men då kallade han mig despot! Jag visste inte om han var tokig eller dum, eller bara lögnaktig. Han var sluten och dolsk, lat som ett snäckdjur, njutningslysten, så att han fruktade konflikt med överordnade, och för att undvika ett obehag, spelade han fånig. Om kamrater ansatte honom, så låtsades han inte förstå. Om någon bad honom om en liten tjänst, såsom att maka åt sig för att ge plats, fattade han det som ett tyranni. Och han själv tyrann hatade tyranni, som alla tyranner.

Människorna togo icke hans ödmjuka sätt för kontant, utan på känsla bemötte de honom med förakt; behandlade den lille figuren, som själv tog sig så allvarligt, såsom en komisk person. Detta retade honom, och han förklarade att han inte tålde skämt; men det var osant, ty när han druckit ett

Digitized by Google

par glas, så började han tala sanning. I en blandning av sitt välluktande smicker, kunde han på ett konstnärligt sätt införa satirer som voro rent dämoniska, men oåtkomliga, emedan smickret genast följde. Därvid fick han ett nytt öga, runt som en fågels, med en vesslas blick, och verklig, solid kvickhet gnistrade av den eljes enfaldig förekommande mannen. Man fick då det intrycket att han spelat dum.

Så avbröt han studierna och valde en annan bana. Trög, dolsk, lat, irritabel, väckte han aldrig förtroende och kom inte fram. Klagade alltid på förmän, uppträdde som martyr, då han miste platsen. Då rasade han i hämnd, gick omkring för att väcka medlidande, förtalade husbonden, men framkallade intet deltagande, emedan alla visste orsaken till hans avsked, utom han själv, ty i sin självförblindelse hade han diktat en annan orsak än den verkliga. Han kom nämligen för sent om morgnarna; var uppstudsig och envis, och hade en gång vid en fest i dryckjom offentligt skymfat sin chef! Av misskund ville ingen säga honom detta mitt i ansiktet, och därför gick han med sin legend i trettio år. Jag hörde honom häromdagen radotera sin visa om den skamliga behandlingen vid ett bord; vi alla närvarande kände verkliga förhållandet, men kunde icke förmå oss riva hans lögntorn, ty då hade han blivit ihjälslagen.

Han gifte sig också! Därvid tog han av lättja en ovanligt usel kvinna från ett värdshus. Om det funnits kärlek, så hade förhållandet varit respektabelt; men där var bara fulhet, elakhet och liderlighet. Hon, underklasskvinnan, hatade hans systrar och hans goda familj; klöste, förgiftade runt omkring sig. Därför blev hon utesluten, och icke därför att hon var

Digitized by Google

av ringa stånd. Men nu uppträdde han som hämnaren; bröt sig in där han var utestängd, kröp in där han icke fick vara. Och han skrev brev till främmande till och med, lovsjungande sin hustru, och fordrade av alla andra att de skulle värdera hans rysliga skatt.

Hon var den bästa maka, fastän bibeln togs fram emellanåt för att hon skulle svära på sin trohet; hon hade vårdat honom då han var sjuk (tacka för det! och vad angick det oss!); hon var en stor kvinna (som lät honom frysa och svälta).

Denne Nebukadnezar fordrade att mänskligheten skulle dyrka hans smutsgud! Och om de icke ville, så förföljde han dem med förtal, till och med handgripligheter.

När systrarne någon gång fattades av medlidande och öppnade sina dörrar för de biltoge, så fingo de straxt ångra det. De blevo bitna, och deras ära mördad.

En dag kom han till mig i högsta raseri, som om han ville döda!

— Kan du tänka dig! Kan du tänka dig!... De d—e säger att Fina super! Jag ska skjuta dem.

Nu var saken den, att han och jag visste att Fina tog ett glas både i köket och i sällskap. Han visste det! men det måste vara lögn!

När han hållit på en halvtimme, blev jag trött på lögnvisan; men med en rest av barmhärtighet, som han icke förtjänade, gav jag nytt ljus på saken:

— Nå, om Fina verkligen, som står vid spisen och skurar trapporna, tar sig en sup till maten, så är det ju oskyldigt eller likgiltigt. Och om de andra

Digitized by Google

talar om det, utan att tala på't, så är det ju också oskyldigt.

Det hade han inte tänkt på! Och han reflekterade ett ögonblick huruvida han skulle mottaga och kvittera. Men i nästa sekund, då han märkte sig förlora sitt patos och sin hämnd förkastade han den goda vägen och tog den onda igen.

— Jag ska... utrota dem från jorden. Min hustru (min!) få de inte röra ostraffat!

Min! Det var hela saken!

Efter tjugufem års äktenskap dog hustrun.

När hon kände det var döden, som vågade nalkas henne, blev hon ond; bara ond, något annat kunde hon inte bli!

— Se så! var allt vad hon sade när hon slutligen råkat sin överman. Och så dog hon.

Han gick omkring en tid och uppbar eller krävde rökelse; och eftersom bildade, hyggliga människor gärna trösta en sörjande, och säga gott om den döde, så fick han håven full!

Men efter en månad hade han glömt henne, och alltefter som hennes hydda föll sönder i graven, föllo även fjällen från hans ögon. Även därigenom att hennes skräckregering upphört, vågade han småningom tänka och tala om henne sådan hon varit!

Bland annat bekände han för mig på ett kafé:

— Ja, eget är det, i alla fall, att jag kunnat leva 25 år med Fina (här såg han sig skrämd omkring efter någon lyssnare) utan att vi egentligen kände varann. Ja, för ett år sen måste jag säga: »jag förstår inte ett ord vad du säger, och du begriper inte vad jag menar med mina ord! Vi tala ju icke samma

Digitized by Google

språk!» (Här ångrade han sig, och blev rädd för hennes skugga.) Men, i alla fall, hon var mig (vad angick det oss?) en god och trogen hustru, som man måste värdera.

Vi nödgades värdera den rysliga och till och med dricka ett glas på hennes minne. Annars hade han dödat oss!

Men hon ägde även en annan stor förtjänst, som vi måste värdera.

Hon hade nämligen uppfostrat en dotter så tokigt, att denna dog i sin ungdom av överansträngning. Detta visste vi, emedan han berättat det själv och med ogillande. Men nu kolorerades illgärningen om, och blev en merit till, den allrastörsta.

— Och hon var en moder; som ingen! Hon uppfostrade sin dotter (men det skulle ju en mor göra, fastän med mera ömhet!), gav henne den uppfostran hon själv saknade... hon offrade sig för sitt barn! Offrade sig!... Fina förebrådde sig visserligen... (Här slog det back i maskinen, när han skulle tala om att Fina verkligen förebrått sig, efter dotterns död dock, att hon tvingat henne läsa latin, och kört upp henne kl. 5 om morgnarne fastän hon var sjuk.) Han sväljde resten med glasets innehåll, men vi kunde resten utantill, och tyckte synd om honom. Men det förstod han inte, utan trodde, att han lurat oss!

Denne man ägde en liten talang som gjorde honom eftersökt: han kunde spela whist.

Därvid kom hans inbundenhet och dolskhet honom väl till pass. Han spelade icke högt, utan mycket lågt, för spelets skull; dess förställning och försåt för-

Digitized by Google

stod han tämligen väl. Och när han söktes som fjärde man, fann han sig vara något betydande.

Därför mottog han inbjudningen som vore han oumbärlig; ehuru de andra tre voro mera oumbärliga. Han bjöd på sin värda person, och lät de andra förstå att han skötte spelet, under det de bara voro medspelande.

När min dotter blev sjuk, inställdes vårt parti. Han beklagade ju min olycka, men kunde icke dölja sin missräkning över ett uteblivet nöje. Det kom slutligen en otålig telefon: Är hon inte frisk än?

Hon blev icke frisk, utan dog. Hans sätt att trösta var ganska likt honom:

— Du ska inte grubbla! Slå bort det där! Annars blir du sjuk!

Jag ville ju tala om den döda för att lindra sorgen, liksom han fått tala om sin sorg efter Fina. Men nu var det annat! Han blev distrait, hörde orätt, förstörde samtalet, spelade döv och dum, och var framför allt plågad av ett så ledsamt ämne, tittade åt spelbordet, fick ett ärende, och måste gå.

Han tycktes dock äga deltagande för människor, ty han uppträdde i olyckans stund; men föreföll mera nyfiken än deltagande. Hörde gärna om olyckor, men icke detaljerna.

Alla äreröriga handlingar höll han strängt ifrån sig, ty han var rädd att få vittna och att bli inblandad.

En gång var jag orättvist anklagad; han hade bevittnat den absolut oskyldiga handlingen. Men han teg! Såg hur jag blev straffad! Men teg! Jag trodde han hatade mig i hemlighet, och gärna såg att jag led.

Han visste även att jag var oskyldig inför en hel hop anklagelser; men när jag ville försvara mig, så teg

Digitized by Google

han på det obehagliga sättet, som om hán menade jag satt och ljög.

När jag ville förklara mig, så låtsades han missförstå vad jag sade. Även när han senare fick full bevisning på min oskuld, så kunde jag icke utrota hans första orättvisa tanke. Han blev ond, kallade mig långsint, småaktig, hämndgirig, allt möjligt, bara därför att han haft orätt!

Han hade lärt en mängd människovänliga ord, som han begagnade vid allvarliga tillfällen och vilka gåvo honom anseende som deltagande människovän. Men jag tyckte de voro illa placerade, verkade som lösryckta ur skåltal och gravtal.

Likaså kunde han icke sköta sitt ansikte, utan detta röjde ibland på egen hand hans verkliga känslor dem han ämnade dölja.

Sålunda hade jag en gång lidit en stor offentlig skymf och höll mig undan, icke mottagande någon i mitt hem.

Så kom han en afton, och som han för tillfället var »min enda vän», så öppnade jag dörren.

Han räckte mig sin hand deltagande, och skakade min som om handen sade: stackars vän; men samtidigt gapskrattade hans ansikte, på ett onaturligt vidrigt sätt, som om grimeringen svikit. Jag blev rädd för honom. Men straxt därpå kommo de deltagande orden i massor, och en indignation över de orättvisor jag led. Därvid glömde han ej citera de värsta skymfarne, dem jag icke kände; och när han gick hade han smugglat in i mitt fridlysta hem all den dynga som jag hållit ifrån mig genom att icke läsa tidningar och icke höra på skvallerbyttor!

Digitized by Google

Min enda vän! som jag tröstat i hans sorgedagar, vars legender jag åhört i långa år, och icke velat riva sönder, för att icke göra honom förtvivlad!

Han hade gjort mig tjänster dem jag betalat med återtjänster; men mina återtjänster strök han ut, så att jag alltid var skuldsatt i hans sinne. Och han erinrade ofta om sina tjänster, men aldrig om mina återtjänster, kallande mig otacksam.

Varför han egentligen hatat mig? Jag gissar ibland att mitt ansikte mig ovetande skvallrat om, att jag icke trott på hans martyrskap, icke heller på hans legender; och ett är jag viss på: att han vetat det jag icke beundrade hans hustru. Och det förlät han aldrig!

Min enda, sista vän!

Vad livet är förlögnat! Och hur tungt det är att leva!!!

EN KORT HISTORIA, MEN KOMPLICERAD.

I all sin korthet: En hustru följde sin i lungsot dödsdömde man till en badort. Mannen kom sig; men frun återvände sjuk i lungsot och dog. Mannen gifte om sig. Efter några år uppstod ovilja mellan honom och frun, så att han till sista sommaren reste ensam med en bror till badort.

Återkommen därifrån, dock ej fullt frisk, skulle han en söndag gå i kyrkan, men föll utanför en restaurang, där han bars in och dog.

Vad innebär den historien? Jag känner inga omständigheter, ehuru jag kände mannen och första

Digitized by Google

hustrun; men deras samliv och andra giftet vet jag ingenting om, och det vore väl huvudsaken.

Här funnes nog tillfälle spekulera. Den ena var sjuk och blev frisk, under det den andra var frisk, blev sjuk och dog.

Krogen istället för kyrkan är ju allegoriskt. Den första frun hade väl önskat livet ur honom, det tar jag för givet.

Hur han hade det med den andra vet jag inte!

HÄXOR.

Swedenborg tror på häxor, eftersom han sett dem, och så gör jag också; ty jag har känt sådana.

Med häxa menas en kvinna som kan utsända sin kroppssjäl genom en stark viljeakt. Hon kan skicka denna om natten till sovande ynglingar och män, och ge dem illusion (full verklighet) av en omfamning. Detta var medeltidens Succubus eller Incubus, som förekommer i Goethes Faust, 1:a delen, och vilket författaren till Medeltidens Magi aldrig kunde begripa emedan han levde i köttet.

Jag har för många år sedan känt en häxa i utlandet utan att förstå vem jag hade för mig. Hon kunde förvända min syn, så att jag såg det som icke fanns; hon kunde besöka mig när hon ville; när hon var ond på mig förmådde hon ingiva mig självmordsmani; hon ägde kraft att bibringa mig alla slags känslor och hon låg och önskade sig gåvor och pängar, så att jag fick ingivelser inifrån att uppfylla hennes outtalade önskningar.

Swedenborg talar om lastbara kvinnor som bli

Digitized by Google

trollkonor. »De ingiva andra dem de hata, att de må bringa dem om livet, ty de veta sig icke kunna dö; sedan anklaga de dem som mördare och utsprida det.»

»I helvetet består deras livs högsta nöje i att pina; ja, medelst i världen okända konster, genom vilka de förstå att bibringa de finaste känslor, alldeles som om de voro i kroppen.»

För att läsaren icke må tro att detta är fantasier eller inbillningar skall jag skvallra om vad en häxa berättat mig, ty jag har känt flera häxor.

Jag frågade en gång, när vinet öppnat hennes tunga: hur bär ni er åt? — Jo, jag ligger och tänker mig...

Jag gick med en häxa på gatan, och på långt håll sågo vi ett fruntimmer förgäves söka komma upp på sin cykel.

— Nej, du kommer icke upp förr än jag vill, mumlade min häxa.

Damen på cykeln stretade en stund.

— Upp med dig då! sade häxan, och vände bort huvudet. I detsamma var damen i sadeln.

Hon hade alltså onda ögat, var jettatore (-trice), bragte otur och förbannelse med sig, var naturligtvis grym och vällustig, vilket följer med!

Hon var rysligt ful, men kunde förvända synen så att hon föreföll skön, dock icke för alla och icke alltid. Vid 43 år kunde hon vid tillfällen ge fullständig illusion av 17 år.

Nu vill jag erkänna, att de flesta kvinnor äga denna förmågan, och detta kallas deras charme, eller tjusningsförmåga, som kan beröva en man förståndet slutligen.

Digitized by Google

Många flickor, som upptäckt denna farliga gåva, missbruka den av oförstånd; men många handla på befallning, med tvång, och äro skyddade i sitt rysliga ämbete: att straffa gudlösa män.

Därför är den ogudaktige värnlös mot furien; och det har givit enfaldige män anledning tala och skriva om kvinnomakt. Hon har endast makt över den gudlöse.

— Du hade ingen makt över mig, vore hon dig icke given ovanifrån!

Mot häxan finns endast en hjälpare. Herren, levande Gud!

Under häxprocesserna förekommo ofta fall, att kvinnor angåvo sig själva och begärde brännas. Dessa hade antagligen handlat av nyfikenhet eller oförstånd, och när de framkallat det onda väsendet och fått det i kroppen, kände de att bålet var enda befrielsen.

Ännu för 7 år sen läste jag i en tidning om häxor i Lima, vilka begärde få bli brända.

Alltså, unga kvinnor, bruka er makt som Gud givit er, men till det goda; men om ni missbrukar den till härsklystnad, och ondska eller vällust, så han I vansinnet eller döden att vänta!

En man hade satt bort sin själ i en ond kvinna. Han hatade henne, men eftersom hon bar omkring hans själ, så saknade han den. Och denna längtan förnam han såsom kärlek. De skildes. Och varje gång häxan överflyttade sina känslor på en annan blev han befriad.

När hon sista gången märkte att han blev befriad, så fattades hon av raseri. Hon ville äga sin älskare, men också pina den förre. Nu råkade hon i en dub-

Digitized by Google

belsnara. Mannen ville hon icke släppa, och därför kastade hon sina känslor på honom, telepatiskt, ty hon var ju häxa. Men i samma stund fanns ingen plats för älskarn, och hon kunde icke »äga» honom, ty han blev neutraliserad.

Då uppfinner hon den sataniska intrigen att genom sin kroppssjäl sammanföra de två männen i olovlig förening. Detta kände den frånskillde mannen på sig, och för att undgå synden, så sköt han sig!

Nu frågas: förtjänade icke en sådan kvinna bålet?

Och hade icke mannen rättighet att döda sig, då han icke på annat sätt kunde bli fri synden, som han avskydde?

LATITUDER.

Livets lagar äro icke så enkla eller generella som vi vilja tro. Vi ha ju sett hur den ena, mera framstående och rättrådige fått tjäna en slyngel och med saktmod burit sitt öde, halvt medveten om att det skulle så vara.

Det som är tillåtet för den ene synes icke vara tillåtet för den andra. Somliga få grassera hela sitt liv utan att straffas; det går dem väl. Stora brott upptäckas stundom aldrig. Och ibland när brott upptäckas jämte brottslingen, tystas saken ner, och den förvunne åtnjuter samma anseende som förut.

Vi ha sett ett olovligt förhållande i äktenskapet, som existerat i långa år, utan att de brottslige straffats; förhållandet respekterades tvärtom, omgavs med en viss hälgd; alla visste det, men ingen talade om det, eller ogillade det. Om någon fick skulden, så

Digitized by Google

var det den förfördelade; den hackade alla på. Själv tycktes han vara ovetande om sin skam!

Detta är människors domar; om Herren Gud dömer annorlunda det må vi spörja, ty vi veta intet om livets gåtor.

»Den som hatar den rättfärdige han skall brottslig varda.» Det är en förklaring.

En annan vore teosofernas: att just häri låge straff, då den ena får straffa den andra, genom att göra honom orätt!

SKÖTES-VÄNNEN.

Swedenborg varnar för ene-vännen, åt vilken man får en vana att förtro allt. Ett sådant umgänge är farligt av många skäl.

Du är ensam, men han är icke ensam; följaktligen kommer du i händerna på honom; han ger dig sina synpunkter på värld och människor; berättar endast de fakta som passa hans intressen, de andra utelämnar han. Och ägare av dina hemligheter får han övertaget, ty han ger dig icke tillbaks av sina. Han har slutligen ditt öde i sin hand.

Men det följer en annan olägenhet. Du får en vana att avlossa din själ; aldrig behålla något för dig själv; du objektiverar de intimaste förhållanden, råkar därigenom att annullera ditt material, sätta bort din sorg, antecipera dina planer; och livet pratas bort, i stället för att handlas.

Swedenborg menar också, att skötesvännen hindrar människan leva intimt med Gud, som skall vara den Ende Bäste!

Digitized by Google

Därför är det i kloster nästan förbjudet att tala; och alldeles förbjudet att äga en vän.

LÄRA OCH LEVERNE.

Jag har nyss läst i en bok jag icke minns, att det kan vara farligt syssla med onda tankar, även om man reagerar mot dem. Man får dem över sig! Jag har i flera omgångar praktiserat nykterhet, upptäckt dess välsignelse, och då gått omkring att förkunna alkoholismens förbannelse. Jag predikade nykterhet för vännerna, de följde med. Och så en vacker dag återfaller jag! Då fann jag vinet välgörande; det gav hjärtat mod att bära sorg, det skänkte sömnens heliga gåva, och skyddade därför mot onda »drömmar». Det gav även en oerhört uppdriven arbetskraft dagen efter.

Och så predikade jag vinet igen! Vad sade då vännerna?

— Han är en hycklare!

Jag måste erkänna det, och råkade i de rysligaste disharmonier.

När jag härnäst tyckte mig lida av vinet, så predikade jag nykterhet åt mig själv; bad Gud i åratal om nykterhetens gåva, utan att få den.

Vad skall jag tro? Jag dricker, men predikar. Det är ju beklagansvärt, men jag kan icke kalla det hyckleri, ty jag önskar uppriktigt vara absolutist, men äger icke kraft att bli det.

Ibland tror jag så här: du får lov att njuta vinet, men måttligt! Ibland lite omåttligt!

Kanske det är så!

Digitized by Google

Jag hörde om en bemärkt man, som miste plats och familj, därför att han söp. Han var ingen dålig man, och ingen gudlös; ty han låg på sina knän i bön till Gud att bli befriad från sin last. Men han blev icke. Då gissade jag att han till straff för något okänt var dömd att supa.

Hans ansikte blev slutligen så rysligt, att han måste gömma sig på landet. När han efter femtio år dog, och låg som lik, förvandlades hans vanställda förbrända ansikte till en ynglings; vit och skär blev hyn, och ung igen!

Det kan säga mycket!

En far som ligger under för dryckenskapslasten kan mycket väl med uppriktigt hjärta predika nykterhet för sin son. Fadren känner förbannelsen, och att han icke kan bli fri; är det icke vackert då att han önskar sina barn ett bättre öde?

Han tyckte icke det var rätt, när h a n söp, han tyckte det vara orätt; men han ville sin son väl bara.

Om man själv är pratsjuk och frispråkig, vet det, lider av det, så kan man likafullt ogilla detta hos andra, efter som man ogillar det hos sig själv. Och ofta kan man korrigera sig själv något genom att se och anmärka sina fel hos andra.

ATT LJUGA PÅ SIG SJÄLV.

Att ljuga på sig själv är icke så ovanligt, men mången har fått ångra det.

I den skeptiska tiden, då det onda var gott, gick en hop unga män och skröto med fingerade brott.

Digitized by Google

Om de lärt av Byron, som falskeligen låter påskina sitt incesteri i Manfred, det vet jag inte.

Jag hörde en bildad ung man berätta att han en natt på biljarden gjort bekantskap med en rånare, och att han mottagit bjudning av honom samt även lånat pängar. Jag trodde det och blev rädd. Men det lär ha varit lögn.

Det satt två hyggliga män och skulle grunda ett företag, därtill sökande det oundgängliga kapitalet. De sökte och sökte i tankarna, vid glaset naturligtvis. Och slutligen blevo de leda och trötta på saken och på varandra.

Det var i växelförfalskningarnas tid.

I ett anfall av leda och lynne, säger den ene:

— Kan du inte göra en falsk växel då?

Detta utbrott av galghumor fick han ångra hela sitt liv. Ty de två blevo osams, och den andra missbrukade det fallna ordet.

Man kan även i god mening pådyvla sig en svaghet för att trösta en annan.

— Det skall du inte vara ledsen för, ty det har jag också varit med om! Många gånger!

Men det finns folk som med berått mod pådikta sig ett fel för att narra en annan erkänna sitt. Sådant får man ofta erfara av sina detektiva vänner.

Detektiva äro sådana vänner som äro allas vänner, och följaktligen icke din. Dessa mottaga uppdrag, gå ärenden, snoka och rapportera. Äro därför intressanta i sällskap, ty de ha så mycket att berätta. Men det är en smutsig typ, som jag icke vill dröja vid.

Digitized by Google

PILEN I LEVERN.

När en ung man dras in i en familj, så skall han ju vara artig mot värdinnan. Men han skall icke säga henne artigheter om hennes yttre, icke ens om hennes toalett; han skall icke sjunka i hennes ögon eller lägga an på henne; icke upptäcka gemensamma sympatier, med ett ord icke röra vid henne. Ty om han det gör, så kan han få plikta för det med ett helt långt liv i outsägliga kval. Hon kan nämligen av obetänksamhet kasta sin charme på honom, och då kan han antingen dö av obesvarad kärlek, eller kunna de två bindas för livet i ett helvete utan namn. Den kränkta mannens berättigade hat är så starkt, att det kan följa som en förbannelse genom hela livet.

Ordspråksboken har mycket att säga om denna saken, men överallt är det den gifta kvinnan som förför, men den unge mannen får bära följderna:

»Han följer efter henne med hast lik oxen som går för att slaktas, och lik fången, som föres bort till straffet för sin dårskap; ja, han följer till dess pilen genomborrar hans lever, lik fågeln som skyndar till snaran utan att förstå, att det gäller dess liv.»

UTSTRUKNA POSTER.

Som författare har jag ju haft rätt att intressera mig för människors öden. När jag råkar en ungdomsvän efter längre skilsmässa, så brukar jag fråga hur det gått för gemensamma bekanta sedan sist. Det är ju lovligt, att man vill veta hur ett män-

Digitized by Google

niskoöde utvecklar sig. Men att forska i öden, det är farliga saker, och det dröjde länge innan jag förstod att det var otillåtligt. Vid 50 år kom dock förståndet, och jag blev rädd att ge anledning till ett förtroendes meddelande, till och med.

Vid den tidpunkten satt jag en afton i ett musikkafé med en ungdomsvän, då han tog till ämne en bekant familj, vars bjärta öde i tjugo år retat min nyfikenhet. Han talade, jag lyssnade med spetsade öron, men vågade icke fråga om hemligheten. Jag kände dock på mig att den snart måste komma, lutade mig fram för att höra. Så kom den!

Men i samma ögonblick ökade musiken i styrka, hemligheten gick ut ur vännens mun, men jag var döv!

Jag satt med öppen mun, öppna öron, och sökte läsa av hans ansikte, men jag fick ingenting veta. Och jag vågade icke fråga om. Men mitt ansikte måtte ha uttryckt tillfredsställelse med resultatet, ty vännens blickar sade något såsom: ja, så gick d e t med dem!

Och d e t fick jag aldrig veta! Familjen var skyddad för min nyfikenhet, så tolkade jag det.

Jag kände en man i trettio år. Hans sätt att vara antydde oro, och jag hade hört bestämt uppgivas att han blivit relegerad från skolan i sin ungdom. De första tio åren var han mig sympatisk och jag skämdes fråga efter orsaken till hans ungdoms olycka; jag önskade även tro att det var rätt oskyldigt. Men på elfte året begick mannen ett nidingsdåd mot mig, och jag fattades av ett sunt hat mot hans ondska.

Digitized by Google

Då frågade jag en skolkamrat till honom om hans hemlighet. Denne svarade så avvisande och en bagatelle att jag icke frågade om.

Efter tjugo år hade mitt hat ökats genom mannens troslöshet, och nu frågade jag en kväll en hans lärare som måste veta om saken. Läraren var en frispråkare utan hänsyn, och han hyste inga sympatier för sin forne elev.

Jag frågade direkt; han svarade i ett långt detaljerat anförande, av vilket jag inte mindes ett ord. Jag gick hem, och på vägen i nattens tystnad tänkte jag över vad jag hört, men jag mindes ingenting, eller förstod ingenting.

Sedan dess har jag aldrig vågat fråga. Och efter 28 års bekantskap vet jag ingenting om hans ungdomsöde. Jag tror nu, att han genom lidanden försonat sin faute, och fått den utstruken ur den stora boken. Jag är så viss på det, att jag aldrig vågat fråga mer.

Om den mannen vore en uppriktig själ, vilken år 1898 företog en resa för att snoka i ett rådstuarkiv om en annans affärer; om han ville skildra den resan med alla dess äventyr och obehag, så skulle världen få veta hur det kan gå, när man vill rota i en försonad historia. Jag kan tillägga att historien var rätt oskyldig, men förvandlades av hatet till en rövarhistoria om en påfågel-stöld och en våldtäkt.

Hur det gått till att få poster utstrukna, utan att man raderar i böckerna?

Jo, efter ånger, lidande och bättring, blir miss-

Digitized by Google

gärningen utplånad ur människors minne, och detta på ett sätt, som vi icke kunna fatta. Att ett forte i musiken räddade en familjs hemlighet var ingen slump, det var en intrig av våra osynliga ledare, som alltid äro i vår närhet, och ofta hindra oss begå illgärningar.

FÖRRÄDERI.

Om en människa i ett utbrott av naiv uppriktighet ger sin eller annans hemlighet till pris, så har jag slutligen lärt mig att gömma den, och glömma det sagda ordet. Ordet föll, därför att den godtrogne i ett ögonblick föreställde sig att han var omgiven av godtrogna, pålitliga människor, som icke ville den andra något ont. Skall man då belöna ett gränslöst förtroende med ett grymt förräderi?

Jag måste erkänna, att jag förr och i vrede (berättigad reaktion mot det onda) förrått den barnsliga själens omedelbara ingivelse att blottställa sig. Men jag har ångrat det så bittert; oaktat den naive sedan såsom åter blivande dolsk, med mask för ansiktet mördat mig. Jag kände det som att förråda ett barn.

Som författare däremot, har jag ofta brutit fridlysningen, men tagit det som en tung plikt. Och har därvid naivt nog litat på deras heder, som hava det egendomliga uppdraget att låta trycka sina tillfälliga meningar om en bok. Om de ha svikit förtroendet, så är felet ej mitt. Jag anförtrodde det åt det tysta tryckta ordet på det vita papperet. Det var ett konfidentiellt meddelande; och den som förrådde det var en förrädare.

Digitized by Google

Våra böcker äro gjorda att läsas tyst, att viskas i örat; men tidningen, den talar alltid högt, den skriker ut hemligheterna, och därför har den skulden.

MIN VÄRSTA OVÄN.

Inmariga, intriganta och inbundna människor gå och tro att alla andra äro på samma sätt.

Min värsta motståndare, den jag icke känner, bara sett på gatan fem gånger i mitt liv, har troget förföljt mig i trettio år. Denne man kan icke gå en rak väg; han lider således av en psykisk ataxie; hans liv är bara ränker, intriger, långa omvägar. Tidigt överskattad med en liten vacker talang, blev han utnämnd till den första, på en tid då ingen fanns att tävla med.

Under de trettio år han systematiskt anförde skallgången efter mig läste jag aldrig hans utgjutelser, och kände honom icke bittert, fastän han tog brödet från mig, och till och med gjorde sig besvär att skaffa mina få vänner från deras platser.

Jag hatade honom icke, emedan jag kanske inom mig erkände att hans ståndpunkt var högre än min dåvarande, och jag anade kanske att jag bara ökenvandrade.

Jag hämnades aldrig på hans volymer av smädelser; jag har bara slängt ett par glåpord efter honom.

Han gick på rätta vägen, men gick inte rakt; Herrens hand var med honom, men han försyndade sig då och då, och blev genast ertappad och straffad. Han måtte även ha varit orättvis mot mig, ty stun-

Digitized by Google

dom fick jag rättvisa, trots hans intriger. När jag då i framgångens ögonblick kände hur han led under opinionens tryck, fattades jag av medlidande med honom och led bokstavligen av hans lidande. Emellertid hade han och hans icke så rena samvete skapat en monsterbild av min person.

För tjugo år sedan var jag nödgad söka honom som ämbetsman. Men jag gjorde först visit hos en underordnad för att preparera audiensen.

— Gå inte dit! varnade den underordnade. Du blir inte mottagen, han tror du går med en kniv i fickan och vill mörda honom.

— Vad har han då gjort mig allt för ont, som jag inte vet?

Jag gick inte dit.

Därpå följde min stora Damaskusresa, då jag fick upp ögonen efter en tids blindhet, och nu var jag på hans, ovännens vägar!

Enligt vanlig mänsklig logik skulle detta ha glatt honom att få ett förlorat får över på sin sida. Men det grämde honom bara, och nu förvandlade han mig till en religiös skojare, inbillade sig och andra att jag tillhörde den obefintliga jesuiterorden. Nu vet jag inte vad jesuit är; Francisque Sarcey, född fransman, hade aldrig sett en jesuit, trodde inte att sådana funnos till.

Men ovännen gick på med sin jesuit; gjorde sig besvär att resa ända till Rom för att ta reda på mina förbindelser med påvliga c u r i a n. Han trodde nämligen eller önskade att jag var katolik, men det var jag inte, lika litet som jag var anarkist, när han trodde jag ville mörda honom.

Från Rom fick jag verkligen ett par konstiga

Digitized by Google

brev från en påvlig kammarherre, vilken åt min ovän spelade agent provocateur.

Vad som sedan hände ovännen i Rom det vet han bäst själv; jag vet bara att han föll i tyfus.

Sedan dess har jag i tolv år bekämpat mig själv, min forna ståndpunkt, mina forna s. k. vänner, alltså stritt på hans sida för hans sak.

Men han bekämpar mig fortfarande, så att jag slutligen tror att han aldrig stridit för en sak, utan för sin lilla person.

Jag har så mycket undrat över denna man. Själv religiös sedan tolv år, kan jag inte förstå hans hat, även om det vore personligt. Han har ingått kompromiss med svarta hedningar för att bekämpa mig; och det bevisar inte kristligt sinne. Han uppträder gärna som Kristi tjänare, korsdragare, martyr; men han har fikat efter all världens goda, makt först, guld sedan, yttre utmärkelser mest, så att han har bröstet fullt med kors och stjärnor. Hans kristendom är så lös, och hans tro så svag, att han lånade ut sin person två gånger för att hylla Satan.

Ena gången gick han på en fest för Den Store Svartmagiern, icke av begär att försona, utan emedan han icke vågade utebli.

Den andra gången skrev han en förklaring (bortförklaring) och ett försvar för Hymnen till Satan. Kristus talade för Antikrist.

Då upphörde jag tro på honom, och tog tillbaka allt vackert jag försökt tänka om honom.

Sedan fick han olyckor och förföljdes, varunder mina tankar erforo som om de söktes av hans; och jag började förnimma honom vänligt på avstånd.

Genom en tillfällighet, som jag var med om att

Digitized by Google

framkalla, fick jag ett gott porträtt av honom i mina händer. Nu fanns han i mitt rum, på mitt bord. Jag såg nu ostört in i detta ansikte av denne man, som i trettio år sysslat med mitt öde.

Jag skall bekänna att det lyste av dragen; lidandet hade givit sin fosforescens; ögat var icke gott, men brann ännu av något som icke var härnerifrån; han tycktes lida av sina disharmonier, förräderier mot Kristus, och sina djupa fall; sju resor.

Jag fattades av ett stort medlidande, och i ensamheten när ingen såg oss, lade jag handen på hans bekymrade panna, och bad Gud hjälpa honom ur hans tvedräkt, välsigna honom och giva honom frid!

Men jag vill inte råka honom; jag önskar ingenting av honom; och jag kan för övrigt ingenting mottaga av hans ära, makt och guld, ty jag har lovat Gud i dödsnöd att aldrig mottaga utmärkelser. Och sedan jag skrivit ned detta, kan jag ännu mindre träda i förbindelse med honom, emedan då min tysta bön icke längre vore uppriktig, oegennyttig, utan intresserad, och skulle giva lastarenom rum!

TRÅDLÖS KALLELSE.

En dag för några år sedan uppstod hos mig en hastig och omotiverad längtan till Sachsiska Schweiz. Jag hade visserligen farit igenom landet ett par gånger, men dess egendomliga natur hade dock icke lockat mig till närmare besök.

Nu kom emellertid en längtan och jag tog fram reseböcker och kartor, samt planerade både resan dit och vistelsen där.

Digitized by Google

Men jag var lite villrådig om orten och hotellet, och förstod egentligen inte vad jag skulle göra där mitt i vintern.

Några dagar senare läste jag i tidningen att en vän avlidit på sanatoriet *** i Sachsiska Schweiz. Då förstod jag att det var han, som ensam och övergiven i främmande land hade ropat på mig, längtat efter mig, kanske bett mig om förlåtelse för att han gjort mig orätt.

Ett år förut hade nämligen följande tilldragit sig mellan honom och mig:

Jag bodde på en badort, och han, vännen, bodde i en småstad bredvid.

Genom en utgiven bok hade jag som vanligt råkat såra hans vänner, men icke honom personligen. Han gjorde dock gemensam sak med vännerna, och kom resande exprès till min vistelseort för att anföra bojkotten.

Om aftonen sitter han på hotellet och pokulerar ymnigt alltunder det krigsråd hölls mot mig.

När han skulle gå till tåget om natten, så snavade han på en skena och måste föras hem till staden. Där låg han rätt länge till sängs; men när han icke höll diet, så anfölls han av neurasteni. Jag hade nyss förut lidit av samma »sjukdom», vilken av ovännerna förvandlades till delirium tremens.

Slutligen måste han resa från hustru och hem, till sanatoriet i Sachsiska Schweiz.

Nu var det icke något sanatorium utan ett alkoholisthem; och där dog han utan vård, övergiven av skötarne till och med.

Detta var en hemsk historia, och jag skulle icke ha vågat berätta den, om jag icke förut berättat

Digitized by Google

liknande om mig själv, och visat hur det gick mig illa, när jag gjorde illa.

Men att jag hörde honom kalla mig från Stockholm till Sachsiska Schweiz är också intressant!

STJÄRNPARALLAXERS OPÅLITLIGHET.

Parallax betyder ju »den skenbara förflyttning som en himmelskropp synes erhålla därigenom att iakttagaren ändrar ståndpunkt».

Men för att kunna mäta, denna parallax måste iakttagaren befinna sig på en fast mark, ty om marken rör sig, så uppstår ju variabler utan någon konstant.

Medan jag nu skall uppmäta en stjärnas parallax, så gör jorden tolv rörelser, står det i Annuarie Astronomique 1908. Först roterar han kring axeln, sedan rusar han i banan tre mil i sekunden, därpå lider den av dagjämningspunkternas precession; dessutom rör sig jorden omkring månen—jordens gemensamma tyngdpunkt, och är jorden underkastad nutationen föranledd av månens attraktion (18 års period); för det 6:e ingår som faktor den sekulära variationen av jordbanans excentricitet; för det 7:e varierar ekliptikans lutning (sekulärt); 8:e ändras absidlinjerna på 21,000 år; 9:e inverka planeternas attraktion så att rubbningar uppstå i jordens beräknade rörelse; 10:e ändras hela systemets tyngdpunkt; 11:e systemets rörelse mot konstellationen Herkules; 12:e jordpolens nutation som kommer latituderna att variera något litet.

Kan någon astronom med dessa tolv variabler

Digitized by Google

räkna ut en konstant stjärnparallax, då kan han också sätta sig på en kanonkula och räkna ut avståndet mellan två örlogsfartyg ute på havet.

STJÄRNVACKLINGAR.

Humboldt såg år 1799 den 22 juni från Pik Teneriffa, strax före soluppgången, huru djupt stående stjärnor utförde en gungande rörelse. Han såg det både med blotta ögat och med kikaren. Fenomenet varade 7 till 8 minuter.

År 1842, den 9 augusti, observerade prins Adalbert av Preussen liknande fenomen före soluppgången, och hans sällskap konstaterade. I kikaren syntes en stjärna bli två, som sammanbundos med en knuten svans.

År 1851, den 20 januari, sågo flera namngivna personer mellan 7 och 8 på aftonen huru Sirius rörde sig, ibland upp och ner, ibland åt sidorna, ibland i en krets. Fenomenet varade en halv timme.

Man har icke förnekat faktum, men astronomen Schweizer har förklarat det vara ett subjektivt fenomen. Han såg det när som hälst om ögat fixerade en stjärna och samtidigt ett föremål på jorden; men i kikare försvann det, vilket strider emot Humboldts och prins Adalberts iakttagelser, varföre fenomenet kan anses oförklarat.

Jag vill sluta med den upplysningen att jag sett solen gunga, ett par gånger, när den nyss gått upp.

Digitized by Google

MASUGNENS KEMI.

Vid beskickningens nedsmältning i masugnen äga de olika kemiska processerna rum vid olika höjd och temperatur i schaktet. Man kan till och med läsa på temperaturen de uppkomna föreningarnas eller reduktionernas ekvivalentvikt om man flyttar in ett decimalkomma.

Genom masugnspipan nedsläppes först kol; sedan beskickas med malm och kol omväxlande. Malmen består ju av en järnförening, jämte gångarten: kalk, kisel, lerjord, magnesium, kalium, natrium; luft inblåses, alltså 79 % kväve och 21 % syre; svavel och fosfor finnas alltid med i någon form; för att inte

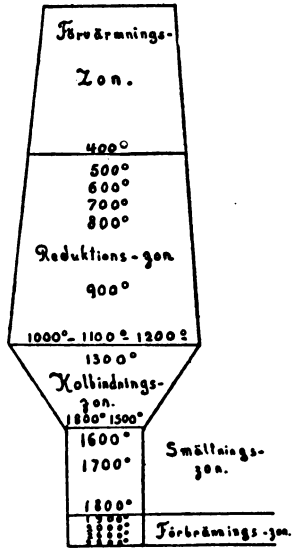

Masugns-schaktet.

Digitized by Google

tala om manganen som kommer och går, liksom titanen.

Om man nu läser på siffrorna nerifrån och eliminerar nollor, så ser man i förbränningszonen talet 28 nederst. Detta kan vara koloxiden (= C O 28) som ju är själva reduktionsgasen. Talet 26 är väl cyanen (C N = 26) som bildas av luftens kväve och kolet, samt verkar reducerande, varförutom cyankalium bildas konstant, så att Bunsen vid en hytta beräknade dagliga produktionen av Cy K till 225 skålpund. Överst står 18[00°]; detta 18 är vatten som alltid bildas i förbränningszonen.

I smältningszonen synas talen 17 och 16°. Talet 17 är ammoniak och 16 är syre.

I kolbildningszonen anger 14° kväve och 12° ger kol, som ju kolbinder.

I reduktionszonen bliva talen enklare. Från 11 = bor, till 7 som är kvävets ekvivalent ned till 4 som är envärdigt kols enklaste ekvivalent. [3-värdigt = 12.]

Men om man återvänder till de nedersta regionerna, så kan 28 även vara silicium, 26 aluminium, 24 magnesium och 20 kalcium (ekv.). Och det nu erhållna råa tackjärnet är verkligen en legering av järn, kol, silicium, aluminium, svavel, fosfor och kväve.

Järnet är således en legering av alla reducerade metaller, fastän det kallas järn.

Varför fosfor och svavel icke brunnit vid 2,800° det är oförklarligt, och varifrån de kommit, när man begagnat svavelfria malmer och svavelfritt träkol, det vet man inte. Ty så länge man tror på obefintliga föroreningar kommer man ingen vart. Tänkte man sig dem som konstituerade, så komme man långt.

Digitized by Google

ATT RESA.

Människor och värld äro sig lika överallt, så att man egentligen aldrig behövde resa. Jag har rest mycket, och vet hur lönlöst det är.

Kant var aldrig utom Königsberg, och han har ändå genomforskat himmelens, jordens och människosjälens alla djup.

Begäret att resa kan härledas dels av nyfikenhet eller lust till ombyte, men mest av högfärd och skadeglädje. Det är oftast för att ha sett lika mycket eller mer än de andra, som folk besvärar sig med resor. När de kommer hem så behöver de inte tiga i en salong när någon talar om Paris eller Neapel. Och när de själva tala om Sixtinska Madonnan eller British Museum, så är det för att känna sig över och krossa fattiga släktingar, som ingenting sett av världen.

Resande ljuga också. När de levat i Neapels ohyra och atmosfär av onaturliga laster, legat i smittade sängkläder köpta på stärbhusauktioner, ätit rutten mat och löst sitt huvud hos hotellägaren, så förtiga de detta.

— Har du varit i Neapel?

— Nej...

— Å! Å!... Det skulle du!...

Hade du varit där, så hade ohyran och Sodom icke förnekats, men nu... Å! Se Neapel och dö!

Jag har alltid fasat för resor, ty jag förlorar mina rötter. Mina tankar och stora fonder av upplevelser, mitt vetande, mina känslor skakas om, och råka i oordning, så att jag kommer fram tom och förtvivlad. Jag förlorar mig och blir flack.

Digitized by Google

Vad jag vunnit brukar inskränka sig till en domkyrka eller en oljefärgstavla vilka voro tämligen lika alla andra.

Förlusten var mycket större än vinsten!

Att resa bort en sorg, det kan man inte. Den sitter bakpå godsvagnen, och blir bara sotig och solkad av den osnygga resan. Den näres liksom av de nya fonderna, blir förfalskad också av ändrade miljöer och kännes dubbelt bitter vid hemkomsten, där den sitter och väntar.

Är man tvingad att lämna sitt land, då flyttar man med sitt tjäll och sitt arbete. Det är annat än att resa!

ICKE SVÄRA PÅ MAGISTRARNES ORD.

När jag skulle tentera italienska för professorn i ämnet, lät han mig översätta 3:e sången i Dantes Inferno. Jag läste först upp den mångciterade texten.

»Lasciate ogni speranza voi ch'entrate.»

Jag hade läst för en examinerad kandidat och han hade lärt mig (vad jag kunde förut) att lasciare uttalades laschare utan att i hördes.

Professorn rättade mitt laschate till laschiate. Jag teg naturligtvis, men gjorde nog en min som tolkades till min nackdel. Efter förhöret rusade jag till min privatlärare och frågade honom om lasciate. Resultatet: professorn hade orätt! Jag fick lägre betyg än jag åsyftat, men jag vill inte påstå det var för lasciate.

I min nyss köpta italienska grammatika står uttryckligen angivet att i icke uttalas efter sc följt av vokal, och mitt fatala lasciate står som exempel.

Digitized by Google

Vid en högskola skulle professorn i kemi (en vittberömd man av facket) visa hur en ferriförening reagerade för rhodankalium.

— Mina herrar, detta är ett ferrisalt i lösning och det igenkännes medelst rhodankalium, som färgar blodrött.

Professorn lät ett par droppar löst rhodankalium falla i provröret. Vätskan färgades först svagt violett.

— Ja, blodrött är det inte, precis, man kunde säga svag purpur, ehuruväl — jag ska ta lite till! — (Nu blev det blått! Donner Wetter!)

Eget med den professorn, att han hade ett fint och skarpt förstånd, men en oskicklig hand, så att alla experiment misslyckades. Detta kunde dock ha berott på, att intet är osäkrare än kemiska experiment. Non bis in idem! heter det också; det är uttytt, intet upprepar sig konstant! Den som gjort analyser, vet vad man förlorar på vägen, och hur mycket som passerar filtrum, utan att ha lov till det.

En annan professor i astronomi och fysik skulle visa hur bilden uppstod i linser.

— Mina herrar, denna bikonvexa lins skall på avståndet x ifrån föremålet y, giva en rättvänd förstorad bild.

Ein, zwei, drei! Bilden visade sig, men upp och ner!

Även denna vetenskapens ljus hade otur med sina experiment så att de alltid klickade!

Nu kunde jag tala mycket om linser och deras dämoniska spel.

Jag frågade nämligen de största auktoriteter om man icke kunde fotografera det mänskliga ansiktet

Digitized by Google

direkt i naturlig storlek. Det svarades nej, det kan man inte.

Jag frågade orsaken; fick ett svar som icke var något! Då lät jag göra mig en kamera och började med linser. Hur dessa krånglade, orkar jag icke beskriva. Men ibland, vid en hårfin förskjutning fick jag en förminskad bild där den måste ha varit förstorad; och ibland fick jag en övernaturligt stor bild där jag väntat mig annat.

(Se för övrigt mitt kapitel »Optiska underverk» i denna bok.)

FYSIK.

A föreställer solen och B jorden, som vid månförmörkelse döljer månen i kärnskuggan. Men hur halvskuggan uppstår och varifrån linjerna a d och a b komma, det begriper jag inte.

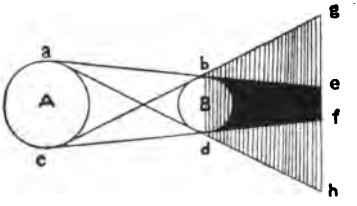

Fig. 1.

En ljus utsändande sfär skulle väl skicka ut strålarne så här, såsom utdragna radier, då ingen halvskugga uppstår.

Eller också skulle strålarne utgå rätlinjigt parallella, som det ju uppgives i fysiken. Därvid bildas icke heller någon halvskugga.

Digitized by Google

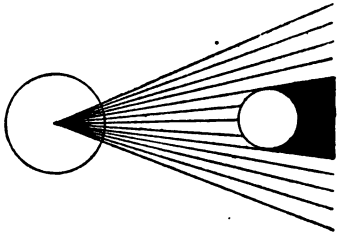

Fig. 2.

Figuren 1 är obegriplig och strider mot fysikens läror; fig. 2 och 3 äro begripliga men stå icke i fysiken.

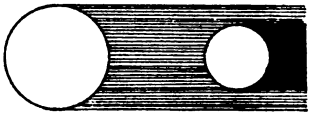

Fig. 3.

ELEKTRICITET.

Friktionselektricitetens fundamentalexperiment är alldeles obegripligt, när det skall visa skillnaden på glaselektricitet (+) och hartselektricitet (—).

Det äldsta experiment var så här: Man gnider en lackstång, så attraherar den en flädermärgskula.

Man gnider en glasstång, så attraherar den en annan flädermärgskula.

Vad är skillnaden då? Jag kan inte se någon skillnad. Jämför man elektriska kraften med den magnetiska så äro de icke lika. Paramagnetiska (magnetiska) kroppar såsom järn, nickel, kobolt attraheras av magneten; diamagnetiska (omagnetiska) kroppar såsom wismuth, tenn, antimon, zink, repelleras av magneten.

Digitized by Google

Men både glas- och hartselektricitet attrahera alla kroppar.

Franklin förklarade också att elektriciteten var en enda utan kvalitativ åtskillnad; differensen var en endast kvantitativ. En oelektrisk kropp höll normala mängden elektricitet; en positiv (glas-) höll en större mängd; en negativ höll en mindre mängd elektricitet.

Om vi nu återvända till fundamentalexperimentet, så brukar detta tilltrasslas genom en blunder. Man begagnar nämligen samma flädermärgskula; denna laddas först med glasstången, och attraheras därvid; beröres hon nu med glasstången, så repelleras kulan. Det betyder att hon är mättad och vill icke ha mera. Beröres återigen den av glaset laddade kulan med en gniden lackstång, så attraheras hon. Om kulan först laddats med lackstången blir förhållandet motsatt.

Så skildrades fenomenet år 1881 (av L. A. F.).

Men 1876 framställdes fenomenet sålunda i ett populärt arbete (av Schödler, dock med förord av Liebig).

Närmar man en gniden lackstång till en upphängd korkkula, så attraheras denna, till dess hon berör lackstången, då hon bortstötes. Beröres hon återigen med lackstången så flyr hon.

»Härav synes att de med hartselektricitet laddade kroppar bortstöta varandra.»

(Ja, men detsamma skedde ju med glaset!)

»Tager man ett gnidet glasrör och närmar till korkkulan, så drages denna till glaset.»

Där är ju felslutet! Ty närmar jag glasröret till en annan korkkula, så attraheras denna också liksom av lackstången. Och repelleras nu också liksom av glasstången.

Digitized by Google

Det är ju samma förhållande då, och det finnes ingen skillnad mellan lack och glas.

När jag vid 14 års ålder gjorde min första elektrofor med hartskaka, så blev jag sedan förvånad, då jag fick se att man kunde ladda leydnerflaskan lika bra med en glasstav som gneds. Det var ju samma sak således, harts och glas, minus och plus.

Vad som skedde med hartskakan, när locket lades på, och kakan berördes med fingret, kunde jag aldrig förstå. Jag tyckte det var dumt, men lärde det utantill.

Numera erkännes verkligen att det icke gives någon absolut positivt eller negativt elektrisk kropp. Och det erkännes även att ingen kropp är oelektrisk.

Metallerna bli även elektriska genom gnidning, ehuru de förut såsom ledare ansågos vara omöjliga att elektriceras.

Alla kvalitativa bestämningar ha bortfallit och endast de kvantitativa återstå.

Elektriciteten kan anses på giltiga skäl vara oförklarad, liksom magnetismen.

Jag vill sluta med ett fenomen som skulle kunna ge uppslag vid förklarandet av magnetismen.

Zink är omagnetisk, som bekant. Men om jag filar zink, så blir den magnetisk.

Vi utstryka genast den barnsliga förklaringen att den hårda stålfilen avgivit järn till den mjuka zinken.

Vad händer då med zinken när den filas? Den uppvärmes, liksom lack- och glasstången när de gnidas. Magnetismen i detta fall är kanske en sekundär verkan av värmen, liksom elektriciteten vid gnidningen.

Härför talar den omständigheten att metaller-

Digitized by Google

nas ledningsförmåga för elektricitet minskas vid uppvärmning, under det isolatorernas ledningsförmåga ökas vid högre temperatur.

»Den elektricitet som liksom förloras genom en ledares motstånd, undergår en omvandling till värme, varför de dåliga ledarne vid elektricitetens genomgång uppvärmas betydligt starkare än de goda.» (L. A. F.)

Som bevis på att de två elektriciteterna + och — äro kvalitativt differentierade anförer man att när + utströmmar över ett fuktigt lackmuspapper färgas detta rött eller antyder syra, och — återger blåa färgen eller indicerar alkali.

Den som opererat med lackmuspapper, han vet nog hur svårt det är att bestämma ögonblicket när man kan svära på rött eller blått. Papperet är ju alltid rödblått eller blårött. Och det finnes amfotera ämnen som färga papperet både rött och blått. Ett sådant är mjölk.

Och för övrigt, Berzelius strök ut begreppen syra och alkali, sedan han funnit att syran höll bas, och alkalit höll syre. Därmed var ju den kvalitativa skillnaden mellan syra och alkali förvandlad till en kvantitativ, och sannolikt bli de båda elektriciteterna en gång reducerade till samma sak, vilket vore i konsekvens med läran om materiens enhet, som nu är antagen i alla läger.

Digitized by Google

TON-BLOMMOR.

Chladnis klangfigurer känna vi till. De likna diagram av blommor något så när.

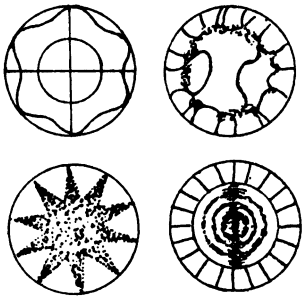

Fig. 1.

Nu har Van der Naillen i sin Balthazar The Magus visat en apparat, varmed man kan göra Ton-Blommor.

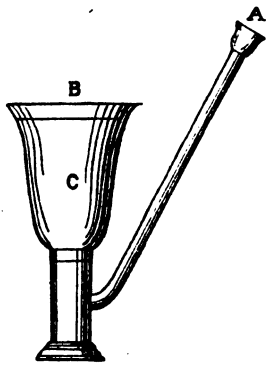

Fig. 2.

Det är helt enkelt ett bägarlikt kärl, över vilket en kautschukmembran är spänd; genom röret A inledes ljudet då membranen är beströdd omväxlande

Digitized by Google

med lätt pulver (nicht), tungt pulver (sand eller en färgad klibbig vätska (pasta i vatten).

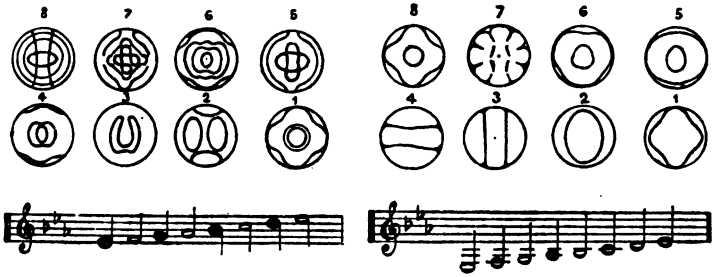

Fig. 3.

Den som är kunnig i matematik, musik och harmonilära, må noga observera denna tavla med toner i två olika oktaver och lägga märke till intervaller och oktaveringar.

Den är framställd med sand. Begagnar man nicht i stället för sand så får man samma E-moll-skala avbildad som fig. 4 på en platta $4\,^{7}/_{8}$ tum (inches).

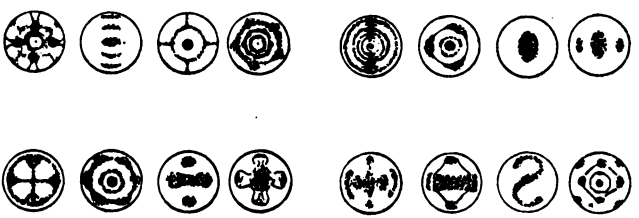

Fig. 4.

Om man i samma apparat lägger på membranen en kula av våt färgpasta så får man Krysanthemumformer, först.

Dessa former bli alltmer fullkomliga alltefter som crescendos och rinforzandos följa på varandra.

Digitized by Google

Den högsta ton som frambragt en Krysantemum är B i ostrukna oktaven.

Lägger man färgpastan i vatten på membranen, så bildas blommor, men alltid på tretal och multipler.

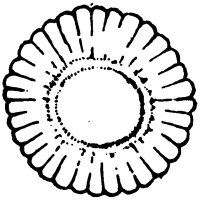

Författaren uppräknar ros, geranium, Primula, ehuru ingen av dem går på talet tre, vilket kan vara en blunder. Men blommor likna de, och olikheter i formen uppstå genom pasta-kulans mer eller mindre grova konsistens.

Vad innebär nu detta och vad vill författaren säga?

Han säger ingenting direkt, men han sätter ett motto över kapitlet.

»I begynnelsen var ordet.» Det är ordet som skapat allt! Och Gud sade orden: Varde ljus! och ljus vart.

Här har man sjungit blommor, menar han, och det är kanske så i naturen också.

Blommor, barn och musik!

Den som icke äger en tavla över de dövas labial-alfabet, han bör skaffa sig den, och se om de bilder munnens vackra kronblad giva, om de visa någon motsvarighet med tonernas blombildning.

Digitized by Google

Snöblommorna kunde då vara, vad? Stormens orgeltoner, som råkat en molnmembran med utfällt vattenpulver (dagg är pulveriserat vatten) och så vibrerat ihop dessa oändligt sköna hexandrister, som kallas snöblommor, men äro liljeväxter!

VÄXTERNAS TRANSMUTATIONER.

På annat ställe i denna bok har jag framkastat en förmodan att växterna kunna stå och variera för sig själva i allsköns tysthet. Efter nyare observationer och studier har jag undrat om de kunna övergå från en art till en annan.

Jag erinrar nämligen att vid ett källdrag jag såg guldpudran ymnigt ena året. Det andra året fanns hon inte, fastän hon är mångårig. Det tredje året fanns hon igen. Saken fordrar undersökning.

Linné anmärkte i Skåneresan att Xanthium. strumarium på 20 år avtagit.

Elias Fries (i Bot. Utfl.) säger att Dipsacus pilosus växer just på de ställen vid Lund och Ystad, där Xanthium förr vuxit. Är det samma växt då, som transmuterar?

Det finnes något som kallas ruderatväxter; de förekomma på avskrädeshögar, brända tomter, i ruiner. Nu säger man så; fröen till dessa växter driva omkring och finnas överallt; men de gro endast på rudera.

Detta är icke sant; ty på öde skär gro de också och trivas (Fries). Öde skär äro särskilt rena; havets salta vatten, blåst, regn och snö hålla dem fria från smuts. Det synes alltså som ruderatväxten älskade ensamheten, det övergivna, och icke smutsen.

Digitized by Google

Därmed börjar växt-psykologien, och fysiologien upphör.

Fries säger även: »Där lövskog svedjas och marken sedan begagnas till bete, så uppväxer granskog. Men, inhägnas denna betesmark, så uppväxer ånyo lövskog.»

Vad medför då inhägnaden? Man inhägnar ju hagar till betesmark; och betesmark blir det i båda fallen. Det är alltså intet skydd för kreaturen som avgör om granskog eller lövskog skall komma.

Vad gör inhägnaden då? Icke sky lövbrytare i midsommartid en hägnad; de taga löv var det finnes.

Inhägnad ger en känsla av trygghet utan att trygga dock, då det finnes grindar och kreatur. Är det denna känsla bara som gör att lövträden trivas i hägnad mark?

Fries ger flera exempel på inhägnadens inflytande på floran utan att hägnet bildar skydd. Samme författare säger rent ut att havren kommer från vilda avena-arter och rågen från Secale fragile.

Liljeblad uppgiver i sin Flora (1816) att Bromus vitiosus, sådd i trädgårdar, blir till Bromus secalinus. Samme L. talar om en Alnus laciniata som han år 1797 såg vid sjön Yngen i Värmland; den liknade alen, men löven voro så flikiga att de mer liknade ek. Han upptager även i sin Flora en Alnus pinnata eller rönne-al, en al med rönnens blad. »Tros ha tillkommit av Betula incana (♀) och Sorbus aucuparia ♂.» »Habitus mest av Betula ancana och hagtorn.»

Digitized by Google

KINESERNAS ANATOMI OCH FYSIOLOGI.

Jag skall för ro skull anföra något av kinesiska medicinen för att utröna om det finns något förnuft i den också, fastän det kan se galet ut i början.

Alla ting innesluta två principer: Yang = primordialvärmet och Yn = radikalfukten.

Människan kan sägas innefatta:

Himlen = från huvudet till magen; inneslutande lungor och hjärta = molnen.

Människan = mage, lever, mjälte = regnet.

Jorden = njurar, tarmar, blåsa.

Yang = värmet, strävar uppåt.

Yn = fukten strävar nedåt.

Värmet = Yang = inälvor, galla, blåsa, mage.

Fukten = Yn = hjärta, lever, njurar, lungor, mjälte.

Småtarmarna (tunntarmen) står i förbindelse med hjärtat, grovtarmen (colon) står i förbindelse med lungorna.

[Genom peritoneum och mesenterium med deras kärl äro ju tarmarna i viss förbindelse med både hjärta och lungor; hur pass indirekt, borde undersökas nogare.]

Hjärtat är den fullkomligaste inälvan. Dess moder är levern; dess son är magen eller mjälten.

Detta låter ju orimligt, men embryologien lärer verkligen att levern utvecklas tidigare än hjärtat; och att hjärtat ursprungligen är en Verdickung der Faserwand des Vorderdarmes, vilken upptager två venæ omphalo-mesentericæ. Levern åter växer fram ur duodenums främre vägg, och omfattar snart, alldeles som hjärtat, vena omphalo-mesenterica. Det var icke så

Digitized by Google

tokigt att kalla hjärtat leverns son. Men svårare blir att få mjälten till hjärtats son.

Emellertid skall jag nu tala om allt det lilla jag vet om mjälten, så få vi se!

Mjälten är en reservoar; vid injektion av blod i en ven, sväller han, alldeles som vid malaria (frossor), leukemi etc. Vid åderlåtning sjunker han ihop. [Består nästan bara av radicules veneuses liksom corpora cavernosa, och är därför erectile, liksom membrum virile och bröstvårtorna.]

Exstirpationen minskar de röda blodkropparna, och mjältarteren är ovanligt grov, i lumen 1 centimeter (fransk auktoritet). Exstirpationen utan skadligt inflytande men lymfganglierna öka volym [kanske övertaga mjältens arbete]. En annan följd av exstirpationen är den att pancreas avsöndrar en overksam saft, som saknar trypsin; [synes alltså bereda pancreassaften på köpet].

Fortsätter nu kinesiska medicinen!

Hjärtats fiende äro njurarne, dess vän är levern.

Regeras av elden.

Behärskar pannan, blodet, tungan, det inre av handen [kalla händer, varmt hjärta; ett gott hjärtas goda handtag]. Tungan lär dess rörelser [därav hjärtat fullt är därav talar tungan].

Hjärtats färg är tuppkammens; dess smak är bitter; luktar bränt; dess röst är skrattets; dess vätska är svett. Hjärtat hatar hetta och överdrivet tankearbete.

Liknar nénufars outslagna blomma.

Är genomborrat av 7 hål och 3 springor.

Dess förbindelsekanal med de andra inälvorna

Digitized by Google

går från mitten av hjärtat ut i lillfingren, där den förenas med intestin grêle (tunntarmen?).

Hjärtat mottager chylus och omarbetar till blod. [Det är annat än när bröstgången tömmes i jugularvenen, och därefter i lungorna blir rött blod.]

Jag vill bara tillägga något om lungan.

Kinesen säger att lungan behärskar huden, porerna, håren och näsborrarna; samt att den håller mycket luft och föga blod.

När man i anatomien läser om lungornas kapacitet, så menas hur mycket luft de rymma; om blodet talas icke. Således säger en medicine professor, att lungorna rymma 6,000 kub.-centimeter eller 6 liter, men att man endast förnyar 500 eller ½ liter ungefär. Men när 6 liter är hela rymden var är plats för blodet då?

Plato säger i Timaios (troligen efter Hippokrates) att när utandning sker, så bildas tomrum; detta tomrum åstadkommer en sugning, som drager in luft i hela kroppen genom hudens porer och hela det porösa köttet. Andningen vore således en utvädring eller luftning av kroppen, och skulle icke ha något med blodberedningen att göra, eller att som nu antages lymfa blir rött blod. De fattiga blodkärl, kapillärer mest, som följa lungblåsorna kunde då endast tjäna till lungans nutrition och till att hålla henne fuktig.

Fråga en slaktare om lungan håller blod? Han vet att blodet inte hinner rinna av så hastigt att den urtagna lungan kan hängas upp blodlös. Ty de lungor som hänga i butiken äro nästan blodlösa!

Kinesen tyckes dela Hippokrates' mening, då han talar om lungans sammanhang med huden, och påstår att hon håller föga blod, men mycket luft.

Digitized by Google

Observeras bör att lungan kan under vissa sjukdomar få leverns konsistens, och i andra mjältens.

HJÄRNANS VINDLINGAR.

Hjärnan förmedlar ju sinnesförnimmelserna att de bliva intryck, om man ock icke kan tillerkänna ett materiellt verktyg några andliga förmögenheter.

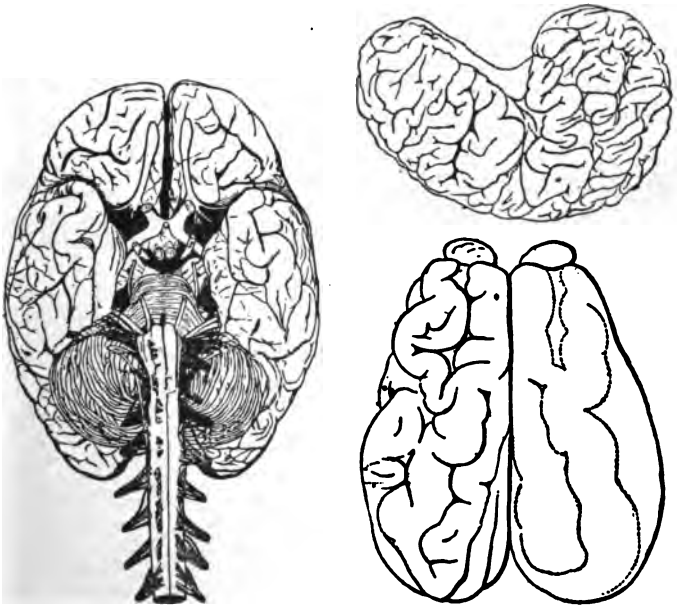

Hjärna.

Att den är okänslig, så att man kan utan olägenhet skära i den, talar ju för att den icke är ett sensorium.

I graven behåller sig hjärnan längst av alla mjuka delar, torkar, och ligger slutligen som en klump av krukmakarlera i skålen.

Digitized by Google

Plato förlägger själens bästa egenskaper i hjärtat, men siargåvan i levern. Hjärnan kallar han märgen eller den gudomliga säden, och huvudet är borgen, emedan detta genom sinnena kunskapar och utdelar befallningar.

Emellertid, när denna hjärnmassa, som liknar småtarmarna, börjar förlora vatten, så visar den ett kaos av de härligaste linjer, som dock alla återgiva människokroppens konturer; men i en oändlig väv, där den ena torson går över i den andra.

Samma kaos av mänskliga fragment erbjuder ett lavafält, vad det sedan må innebära.

Vesuvlava med flytvalkar (efter fotografi).

Digitized by Google

KRYPTOGAMEN ALPVIOLEN.

Cyclamen eller alpviolen räknades av Linné till Pentandria monogynia; och numera föres den till Primulacæ.

Den äger habitus av en orchidé, liknar en Aristolochia, men även en Viola varför han kallas alpviol. Tournefort hänförde den till infundibuliformes (symphytum) och Jussieu till Lysimachiæ.

Nu skulle Cyclamen dock enligt alla dessa auktoriteter först höra till växter med hjärtblad, och sedan till dikotyledonerna, eller gro med två hjärtblad, efter som han är en primula. Men Cyclamen gror icke alls med hjärtblad. Ty om jag skär ett diagram av fröet, så liknar fröets snitt fullkomligt Cyclamens rotskivor i genomsnitt.

Detta frö gror icke med hjärtblad, utan skjuter genast ett örtblad.

Fröet spelar rollen av rotskiva, och rotskivan uppträder som ett prothallium.

Denna Primula, som kallas Cyclamen, är således en kryptogam i sin genesis, men blir sedan fanerogam.

Där strandade systemet återigen!

SYSTEMEN RAMLA.

I skolan förvånades vi nog över att på hela jorden endast funnos två växter, som hörde till klassen heptandria eller ägde 7 ståndare. Den ena var ett stort träd, hästkastanjen, den andra en liten skogsört, duvkullan (Trientalis europea). Längre fram i livet fingo

Digitized by Google

vi veta, att det inte var så helt med æsculus' 7 ståndare. Den äger nämligen stundom 8 ståndare och kunde sålunda vara en oktandrist, eller stå i släkt med Tropœolum, Œnothera, Erica. Hästkastanjens blomma liknar verkligen ytligt Tropœolums och Œnotheras. Men i Æsculus' blomma finnas andra tal än 7 och 8; fodret är nämligen 5-tandat och kronan 5-bladig; fröhuset trerummigt. Här synas talen 3 och 5; nästa term i serien vore då 7 och Æsculus kunde ha kommit nerifrån Pentandria.

Men med 8 kan den även komma uppifrån 10 eller Decandria, och blomställningen liknar en pyrolas som äger 8 eller 10 ståndare. Men till Decandria höra geranierna; och Pelargonium tricolors blomma är mycket lik Æsculus och äger också 7 ståndare.

Æsculus kan således höra hemma på många håll. Den lilla Trientalis tyckes hålla envist på sitt 7-tal. Foder och krona äro 7-taliga i svenska floror och tyska; men i franska floran låter det annat (duvkullan växer nämligen i Vogeserna). Här räknas han till Primulacæ och skulle gå på 5-talet; men det gör han icke; ty franska floran säger att både foder och krona äro 6- eller 7-delade; och likaså, att ståndarne äro 6 eller 7, liksom även kapseln är 6- eller 7-rummig. [Engelska och italienska skolflororna sakna den.]

Talet 6 skulle ju tyda på en lilja, men lök och habitus saknas. Om vi skulle söka 7-talet från ett nedstigande 9 så komma vi till Enneandria, och där finns verkligen Butomus med 6 ståndare, och vars blomma även liknar Trientalis.

Men nu säger tyska floran att Trientalis' örtblad sitta i en krans av 5 till 7 stycken; franska floran säger 7 till 9.

Digitized by Google

Nog hör han till Primulacæ enligt boken, men någon Primulas habitus äger han inte.

Jag vet inte vart han skall föras; men någon Heptandria har naturen icke reserverat som klass, för dessa två utbördingar.

Liljeblad slog också ihop Heptandria, Octandria, Enneandria med Decandria, emedan ståndarnes antal varierade.

LIKSTÄLLIGHETEN.

Likställigheten, den lagliga, mellan man och kvinna, kan aldrig genomföras; och om den genomfördes, skulle kvinnan förlora, ty mannen måste då söka göra sig så rå som saken fordrade.

Denna känsla för sin kvinna som naturen nedlagt hos mannen, finnes i alla samhällsklasser så utpräglad, att om en paria gifter sig, så respekterar han sin hustru mer än sig själv.

Man svarar: att i de lägre klasserna alltid, och i de högre stundom, mannen slår sin hustru. Därpå har jag svarat förut många gånger: Innan en man bär hand på den kvinna han älskat, så skall hon ha upprepade gånger förnedrat sig själv så djupt, att den sista förnedringen endast var en formalitet, som kom av sig själv.

Men den man, som tvungits av oreflekterad helig vrede att slå ifrån, han grips efteråt av en sådan fasa, och en sådan leda vid livet, att han vill döda sig.

Där finns garantier alltså för att kvinnan blir behandlad bättre än hon förtjänar. Och i hemmet efter en scen, där mannen sagt hårda, men väl förtjänta

Digitized by Google

ord, är det han som lider mest. Lider så, att han ber om förlåtelse »för att hon hade orätt».

En far förlåter ju sitt barn i oändlighet; hur mycket mer då sin kvinna! Hon ljuger, hon stjäl, hon bedrar; och lika fullt, han anklagar henne aldrig. Förlåter och går vidare! Hedrar henne, som förut, bär hennes skuld.

Om mannen uppförde sig på samma sätt, och hans brott summerades upp och åtalades, så skulle han sitta i fängelse hela sitt liv.

Jag vet en bildad man, som fick en halssjukdom. Hans bildade hustru förklarade, att hon icke gift sig för att vara sjuksköterska, och om han ämnade ligga åtta dar till och därmed »döma henne till celibat», så skulle hon »gå ut på gatan».

Han blev strax frisk, och när han vid hennes genast inträffade period blev dömd till åtta dagars celibat, så sade han naturligtvis inte ett ord, utan fann det helt naturligt.

Vid nästa grossess måste han i två månader leva i celibat, och sade inte ett ord, utan hyste bara deltagande för hennes tillstånd.

Jag vet en man som gifte sig med en kvinna i stor kärlek. Han råkade vid första mötet en prolaps och en inversion. Men i stället för att klaga, så tröstade han henne, beklagade henne.

Vad gjorde hon till tack? Hon hämnades på honom, mördade honom; och han dog, utan att röja hennes hemlighet.

Hon mördade honom, med ord förstås, och kastade skuld på honom, som icke begagnat ordet skuld om hennes lyte. Men bara det, att han upptäckt ett »fel» hos henne, var nog för att han måste

Digitized by Google

dö! Sedan förnekade hon faktum, och fick ett fingerat faktum över på honom.

Hur många män ha icke gått i graven med hennes hemlighet, för hennes hemlighets skull?

Sagan om Tobias kunde berättas om igen, och dödsorsaken detaljeras, såvida det icke vore i lag förbjudet. Dygden är i högsta instans sin egen lön, men i jordlivet kan den medföra de största vådor för mannen. Om han t. ex. gifter sig med en älskad kvinna och önskar barn, men hon inga vill ha; och om mannen av renlighetskänsla icke vill förnedra henne och sig, så kan det kosta honom hela hans livs lycka.

En idiot, som i sin församling anses vara ett stort kvickhuvud, har nyligen förfäktat likställighet i äktenskapsbrottet. Nu är det brottet urbota för båda parterna; men likställighet kan ändå icke äga rum, då naturen så fogar att kvinnans brott kan införa ett falskt barn på prästbetyget, vilket mannens snedsprång icke gör. Detta, om saken betraktas från zoologisk synpunkt.

OM NERVERNA.

Om man sticker sig med en nål, var som hälst på huden, så erfar man smärta. Huden själv är okänslig, muskelfibern är okänslig, kärl, bindväv, senor äro okänsliga, vilket organ är det då som erfar smärtan? — Känselnerverna svarar man. Detta har jag trott alltsedan 1868, men nu läser jag i en tysk medicine professors-bok att känselnerverna äro okänsliga i sig själva, men överföra och meddela känselintryck.

Digitized by Google

Känselnerven erfar således icke smärtan, men meddelar den åt hjärnan såsom förnimmande, säga somliga, andra förneka.

Hjärnan är okänslig, så att man kan skära i den utan att smärta förnimmes.

Ryggmärgen är omtvistad. Magendie, stor auktoritet, påstår att ryggmärgen är ytterligt känslig på baksidan, mindre på framsidan, och alldeles okänslig inuti.

Lilla hjärnan är okänslig (Magendie).

Förlängda märgen däremot är så känslig, att man dör, om den skadas, och dör så hastigt, att det icke hinner utrönas om smärta uppstår.

Nervus vagus och hela sympaticus äro okänsliga själva; men avskär man en stam, så tvinar och förlamas de organ till vilka ledningen går.

Nu är det med nerverna så, att de avbildas på så många sätt, att man inte blir slug på dem. Berzelius tyckte att en stor del av nerverna liknade lymfkärl.

Professor Reclam finner deras byggnad identisk med muskelfiberns.

»Nervrören likna muskelrören till sin anatomiska byggnad.»

»Nervsubstansens kemiska förhållanden i vilo- och verksamhetstillstånd överensstämma med muskelsubstansens kemiska förhållande.»

»Nervvävnaden i vila, t. ex. hjärnan, äger, såsom Hanke visat, alldeles som muskelvävnaden en vävnadsandhämtning.»

»I nervernas verksamhetstillstånd stegras ämnesomsättningen, och liksom muskeln erhåller även den

Digitized by Google

i vila svagt alkaliskt reagerande nervvävnaden genom stark verksamhet sur reaktion.»

Vari består då skillnaden mellan nerv- och muskelfiber? Det kan man icke angiva!

Magendie frågar rent ut om sympaticus är en nerv. Sympaticus följer som bekant blodkärlen, går till hjärta och mage etc., men anses numera icke vara isolerad utan stå i förbindelse med cerebrospinalsystemet.

Magendie uppger sålunda orsakerna till sitt tvivel om sympaticus är en nerv.

Ganglierna och trådarne som utgå från sympaticus likna alls icke nerver (Berzelius fann dem likna lymfkärl). Magendie skar och karvade i dem utan att försöksdjuret syntes reagera. Han tog bort halsganglierna och första toraxganglierna utan att några funktioner störddes.

Han avslutar sina samtidas diskussion om sympaticus med det ultimatum: att man ingenting vet!

Och därmed sluta vi också!

ATOMVIKT OCH EGENTLIG VIKT.

Newton anade och förutsade, att den kemiska affiniteten var enahanda med gravitationen med den skillnad att affiniteten tilltog i större förhållande vid avståndets minskande.

Gasens täthet eller egentliga vikt är ju lika med dess atomvikt.

Fasta eller flytande grundämnen äro 10 × egentliga vikten, men föreningarnas äro 100 × egentliga vikten gånger 2 eller dividerad med 2.

Digitized by Google

Aluminiums egentliga vikt är 2,6 och atomen 26. [Se Blå Boken på annat ställe.]

Men de egentliga vikterna äro mycket svävande. Sålunda är koppartråd 8,9 men gjuten koppar kan gå ned till 6,4. Denna lägre 6,4 som ger atomen 64 synes vara kopparns egentliga vikt. Järnet sättes vanligen till 7,6 som ger 76, vilket är för högt, då järnets atom är 56.

Nu säger Berzelius, att det enda gedigna järn man funnit i Nordamerika ägde egentliga vikten minimum 5,9. Reducerat järn (i vätgas) är ett lätt pulver, som man kunde ha rätt att sätta ner till 5,6 så fick man 56.

Järnklorur = $FeCl_2 + 4$ aq. = eg. vikt 1,99, molekularvikt 199. Där synes ju egentliga vikten × 100 utgöra molekularvikten.

Men vattenfri järnklorur har egentliga vikten 2,52 och molekularvikt 126, vilket är $^{252}/_{2}$.

Järnvitriol = $FeSO_4 + 7$ aq = eg. vikt 2,78; mol.-vikt = 278.

Svaveljärn = FeS eg. vikt 4,4; mol.-vikt 88 = 44 × 2.

Järnoxid-oxidul = Fe_3O_4 eg. vikt 1,16; mol.-vikt 232 = 116 × 2.

Att utröna orsaken varför i ena och andra fallet man finner halva eller dubbla värdet utgör ett vackert problem för sig.

Det finns andra anomalier i dessa talrörelser.

Silverklorid, AgCl, har eg. vikt från 4,4 till 5,5. AgCl med eg. vikt 4,4 och mol.-vikt 143, blir ungefär 44 × 3 (nogare 48 × 3).

Men sätter jag AgCl eg. vikt till 5,4 så blir detta × 2 = 108, som är Ag.

Digitized by Google

Guld: eg. vikt = 19,6, atom = 196.

Bor: eg. vikt = 1,1, atom = 11.

Fluorbor: eg. vikt = 1,36; mol.-vikt 68. Men $^{136}/_{2}$ = 68.

Borbromid: eg. vikt = 2,51; mol.-vikt = 251.

Borsyra: eg. vikt = 1,40; mol.-vikt = 70 = $^{140}/_{2}$.

Brom: eg. vikt = 3,20; atom = 80; $^{320}/_{4}$.

Bromsvavel: eg. vikt = 2,24; mol.-vikt = 224.

Calcium: eg. vikt = 1,60; mol.-vikt = 40 = $^{160}/_{4}$.

Jag har i föregående påpekat att elektrokemiska ekvivalenten × 100 × valensen utgjorde atomvikten.

Sålunda är svavels elektrokemiska ekvivalent = 0,16. Men 2 × 0,16 = 0,32 som × 100 är 2-värdigt svavel.

Detta × 100 återfanns ju i mina egentliga vikters förvandlingar till atomvikter; men vad det innebär, det vet jag inte!

LIDA UTAN ATT ÅNGRA.

Det gives handlingar man måste begå, icke har rätt att önska ogjorda, men av vilka man lider och får lida för. Om man väcker en försoffad, bortljugen människa, med en skildring av dess förvridna karaktär, så har jag ju gjort denna människa en ovärderlig tjänst. Men jag har även tillfogat honom ett lidande, och som mitt motiv kunnat vara blandat med orent, såsom skadeglädje, så får jag lida mitt mått.

Detta förväxlas ofta med samvetskval eller ånger, men är icke det. Och de tro att man ångrar och tar tillbaka, därför att man lider de lidanden man tillfogat en annan.

Men man kan pinas genom det medlidande man

Digitized by Google

får med offret, det vill säga lida med honom, man tillfogat lidande.

En far, som måste straffa sitt barn, lider säkerligen mer än barnet.

Man har sagt att Gud lider, då han måste göra oss ont. Vad skall han icke då lida, när han ser uselheten och lögnen härnere bland människorna, som utgöra ett enda stort karrikatyralbum på hans avbilder.

LJUDBILDER.

»Die Erzeugung des Wortes ist ein schöpferischer Akt des Geistes und nichts weniger als eine Schallnachahmung.» (Ernst Meier: Hebräisches Wurzelbuch.)

Ordbildningen synes verkligen vara en ljudmålning.

R e p t i l ger ju en bild av djuret; e kryper ner till i, och l'et slinker efter som svansen. Krypa och repo v i s a hur handlingen sker.

N å l är något långt smalt smygande nå-l. Även här slänger l'et efter som tråden.

L j u s t är ljust; lyst (norska) lyser ändå mera.

M ö r k e r är mörkt.

G u l t är ljust; r ö t t är mörkare gult.

V i t t är tunt, s v a r t är tjockt.

K v i n n a är fint, lätt; m a n är tätare, tyngre.

F l i c k a är finare, kortare än kvinna.

R är manligt: vir, puer.

L är kvinnligt: puella, femina.

F a d e r är allvar; m o d e r är djupare.

Digitized by Google

Ärtan är rund och trillar.

Dagen är lång; natten är kortare (i vanliga fall.)

Bi sticks; humlan surrar; myran kryper; bos bölar; taurus (taureau) råmar; catus jamar.

Gå är trögare än springa; men dansa är släpigare; hoppa är kort.

Slå slår med s'et som skaft och l'et som snärt.

Fisk kilar eller skär sig genom vattnet med F'et före, i't i mitten; och sk är stjärtens rörelse.

Frid! ger frid, och ro ger ro.

Smärtan snärtar en på de ömma ställena; men dolor borrar i hjärtat; Schmerz är ett knivstygn; algein är lidandet; lyp är gift, odynä nästan tandvärk.

Oinos är en uppmaning att dricka; vin är en njutning; Wein öppnar strupen (men weinen är gråta).

Måla är penselns smygande gång.

Skulptera är hammarns slag på mäjseln.

TVEEGGADE HISTORIER.

Många historier kan berättas på två sätt, dock icke alla.

Det bodde två familjer i samma hus, den ena över den andra. Jag kände båda!

En dag kom han som bodde en trappa upp och utgöt sig i de rysligaste klagomål över nedra bottens herrskap.

— Vad gör de då?

— Kan du tänka dig! De bultar i taket mitt i natten och slår på kakelugnsluckor.

Digitized by Google

— Det var ett fasligt sällskap!

Två dar efter kommer nedra bottens och beklagar sig för mig över grannens ovanpå.

— Kan du tänka dig! De kommer hem klockan ett med sällskap; börjar spela, sjunga och dansa, så att kronorna gunga härnere och barnen väckas!

— Vi bulta i taket, men det hjälper inte.

— Det var ett fasligt sällskap!

En ganska betydande offentlig person gjorde sig skyldig skriva ett anonymt brevkort i mindre passande ordalag till en bekant storman.

Det revs en storm, man hörde icke för bara skrik; och han föll för faktum: anonymt brevkort.

När stormen bedarrat vände sig kniven, och befanns ha två eggar. Och så här berättades nu historien, som blev mindre hedrande för »offret».

Brevkortskrivaren var gammal vän med mottagaren och förutsatte att denne kände igen hans stil. Därför utelämnade han namnet. Vidare: kortets innehåll var icke opassande vänner emellan, men lite skämtsamt bara.

Där voro biomständigheterna huvudsak. Och det var ohederligt av mottagaren att förvandla en oskyldig handling till ett rysligt brott, som störtade den andre.

Det var en bror som icke blev bjuden på sin systers bröllop fastän han bodde i samma stad. Det var ju rysligt! Då gick han omkring och beskärmade sig, rev opp gammalt och nytt, tog heder och ära av dem allihop.

Men så kom orsaken till den rysliga skymfen fram i dagen.

Digitized by Google

Den objudne hade strax förut trängt in i en offentlig lokal och i personalens närvaro dragit sin vuxna syster i håret! Det var ju motiv!

Men nu frågar någon ytterligare: Varför drog han henne i håret?

— Jo, svarades, därför att hon sagt något om den objudnes hustru.

— Var det sant det hon sagt?

— Ja, det var sant, men det kanske inte var nödvändigt tala om det.

Nu kunde historien varit slut, men det var den icke, ty det utröntes, att den objudnes hustru talat illa om systern förut. Detta förnekades av vederbörande, så att hela härvan hasplades opp baklänges, varje dag ett helt år.

Så där är det med människors mellanhavande. Och oftast upptäcker man ett ratio sufficiens eller tillräcklig grund för en handling. Men prima causa får man leta baklänges till paradiset, där man råkar på syndafallet.

Jag kom hem efter tio års bortovaro och fick höra bland annat att en »vän» talade rysligt illa om mig. Han påstod att jag stulit 700 kronor av honom. Det hade jag icke gjort, men saken var lite oklar genom en tredje persons inblandning.

För att göra processen kort, så skickade jag 700 kronor assurerade till vännen. Han erkände icke mottagandet. Jag skrev ett brev till och bad om kvitto. Fick intet svar! En tid efteråt råkade jag en mäktig man, släkting till vännen och ungdomskamrat till mig. Han såg grå ut och jag förstod sammanhanget.

— Det var orätt av dig, började han.

Digitized by Google

— Vilket var orätt! Du menar de 700 kronor, som jag fick av honom, och vilka jag betalat igen likafullt.

— Har du betalat?

— Ja, det har jag!

— Och det har han inte talt om för oss.

Då fann jag mig föranlåten tala om historien.

För tio år sedan befann jag mig i misère. Vännen A. hade däremot tagit ett arv, som han ville spoliera. Då erbjöd han mig i skänk 700 kronor; jag tackade, men gåvan förvandlades i en växel. Så reste jag. Antingen måtte han ha glömt att det var en gåva, eller hade den strax därpå inträffade nöden narrat honom göra mig till syndabock, det vet jag inte!

— Men i tio år har han framställt dig som tjuv nästan! Och ännu, fastän betalad, spelar han fattig för att få mer hjälp av oss!

— Kan jag nånsin rentvås från denna skam?

Intet svar!

— Men även om det var ett lån, på obestämd tid, så bruka icke kamrater kalla den tjuv som av fattigdom urståndsättes betala. Men när han nu har fått betalt skulle han väl gottgöra och stryka ut min skuld!

Han brukar emellertid berätta sin historia så, som om jag skulle avnarrat honom löftet. Men det var ju ett anbud, som jag trodde, av gott hjärta!

— Nu stryker vi den historien!

DET HEMLIGASTE.

För några år sen kom en ung man och frågade mig om råd i det sexuella. Mitt svar blev och är ännu:

Digitized by Google

— Det vet jag ingenting om. Erfarenheten har givit mig så många motsatta svar, att jag icke kan äga någon mening i den saken. Men i kärleken vet jag något, och kardinalpunkterna äro: Lek ej med kärleken! Se icke på en annans kvinna! Var trogen din maka!

I äktenskapet är det mycket kvistigt. Ibland skall det vara så, ibland så! Ibland får man sota för sin dygd, ibland för sitt överdåd.

Swedenborg är icke så rigorös, som man skulle vänta. Jag vill icke citera honom, för att icke giva stöd åt lösaktigheten. Men han finner både naturligt och riktigt, att en man är förenad med en kvinna; men bara en i sänder.

Jag har levat gift och levat celibatär. Efteråt tyckte jag det var lika bra båda delarne; men medan det pågick voro båda delarne lika svåra. Äktenskapet band vid jorden, så att det kändes som om jag aldrig komme loss; celibatet gav en frihet, som jag icke kunde begagna, och som utmynnade i en självmordsmani, vilken jag trodde vara skaparedriftens baksida.

Men för vardagsmänniskor är äktenskapet nödvändigt. Det ger intresse vid livet, håller en uppe, gör det varmt omkring en, och korrigerar självkärleken. Det är en hård skola, som efteråt lämnar vackra minnen, även om det var mycket fult.

Människor skulle icke forska och döma varandra i det hemliga eroslivet. Den ena är född med stort alstringsbegär, den andra med mindre; där finns ingen skala. Och naturen korrigerar sig bäst själv.

Digitized by Google

GOETHES OCKULTISM.

Goethe var som bekant både en siare, en fjärrskådare och en stark hypnotisör. När han inträtt i eros med en kvinna, kunde han på avstånd med sin längtan kalla henne till sig, stämma möte med henne och umgås med hennes kroppssjäl (Eckermann).

Han ägde något av Swedenborgs förmåga att fjärrförnimma. En gång ringde han mitt i natten på sin kammartjänare. (Det var i Weimar, och han hade skjutit sin järnsäng till fönstret för att betrakta himmeln.)

— Såg du ingenting på himmeln? frågade han kammartjänaren.

Då denne nekade, skickade Goethe honom ner till högvakten för att fråga posten.

Denne hade intet sett.

Följande dag berättade Goethe sin iakttagelse vid hovet, varvid en dam yttrade: »Goethe svärmar!»

Men G. hade förut fällt dessa ord:

— Vi befinna oss i ett avgörande ögonblick; antingen hava vi en jordbävning i denna stund eller få vi en.

En tid efter kom underrättelsen, att i samma natt en del av Messina blivit förstörd av jordbävning.

Att tänka sig det en jordbävning i Messina skulle varit synlig på molnen i Weimar är absolut omöjligt, ty jordbävningar åtföljas icke av ljusfenomen, såvida de icke stå i sammanhang med vulkaniska utbrott. Men Ætna ligger 7 mil från Messina och hade intet utbrott detta år (1787).

Digitized by Google

I Aus meinem Leben berättar Goethe sin kända vision, däri han såg sig själv (sin dubbelgångare i astralkropp), och vilken kan berättas om igen för bättre minnes skull.

Han hade just tagit avsked av Friederike under tårar och skyndade gångvägen fram mot Drusenheim, då han fick denna vision att se.

»Jag såg nämligen, icke med kroppens ögon, utan med andens, mig själv till häst komma mig till mötes; men i en dräkt som jag aldrig burit. Den var gäddgrå (hechtgrau) med något guld besatt. Så snart jag ryckte mig ur denna dröm, var bilden försvunnen. Underbart är, att jag åtta år senare befann mig på samma väg för att besöka Friederike, och just i den sedda dräkten, som jag dock icke hade valt, utan bar av en ren tillfällighet.»

»Wir wandeln alle in Geheimnissen. Wir sind von einer Art Atmosphäre umgeben von der wir noch gar nicht wissen, was sich alles in ihr regt und wie es mit unserm Geiste in Verbindung steht.»

»Unter Liebenden ist diese magnetische Kraft besonders stark und wirkt sogar in die Ferne.»

»Ich glaubte schon damals fest an eine gegenseitige Einwirkung und dass ich durch ein mächtiges Verlangen, Sie herbei ziehen könne.»

»Auch glaubte ich mich unsichtbar von höheren Wesen (andar!) umgeben, die ich anflehte, ihre Schritte zu mir, oder die meinigen zu ihr zu lenken.»

Goethe hade många år efter slaget vid Jena fått höra, att det spökade på fältet.

Han begav sig dit med geheimerådet K.

Där gick verkligen en av Napoleons grenadjärer

Digitized by Google

och postade. Efter anrop och sådant mer, som blev obesvarat, lossade G. ett pistolskott, och bilden försvann. Undersökning verkställdes, men där syntes inga fotspår i sanden. Och det var således ett fenomen (ett spöke), som båda hade sett!

En annan gång gick Goethe med samma geheimeråd K. att spatşera utanför staden. Plötsligen blev G. stående förstenad.

Han (men icke geheimerådet) hade sett en Friedrich Wolf komma gående i Goethes nattrock och tofflor och därpå försvinna.

Goethe uttalade då den meningen att det var en vision, som betydde att Wolf var död.

Hemkommen till sin bostad fann Goethe vännen Wolf sitta och sova vid skrivbordet. Han hade nämligen kommit på besök och blivit genomblöt av ett slagregn, så att han måst låna Goethes nattrock och tofflor. Därpå hade han somnat, och därunder drömt att han råkat Goethe och geheimrådet precis på det stället av vägen där G. hade sett honom; och han hade ordagrant hört Goethes utrop av häpnad.

Allt detta och mycket mer kan läsas i Goethe und der Okkultismus av Max Seiling [Lpzg, O. Mutze. Mk 1,20].

Författaren tillägger: »Ich bezweifle es, dass Goethe sich vielen Menschen über unser mysteriöses Erlebniss anvertraut hat; er sprach auch mit mir (K.) wenig darüber und ermahnte mich, nicht solche ernste Gespräche am Biertisch zu entweihen.»

»Die Welt ist leichtfertig im Urtheil,» sagte er, »ich habe es zu viel erlebt, dass man ehrenwerthe Leute durch Spott und Zweifel kränkte.»

Digitized by Google

VALENSEN SOM FAKTOR.

Elektrokemisk ekvivalent är ju den viktmängd, som ur en förening utfälles av ett ämne med galvanisk ström per 1 ampère sek. mg.

Denna elektrokemiska ekvivalent förvandlar sig till kemisk ekvivalent, om den multipliceras först med 100 och sedan med ämnets valenssiffra.

Aluminiums elektrokemiska ekvivalent är 0,09. Detta gånger 100 blir 9. Denna 9:a gånger 3-värdigheten blir 27 som är aluminiums atom (= 26). Kan man då icke få nya uppslag till definierandet av atom?

Förenklom problemet med att taga ett en-värdigt ämne. Natriums elektrokemiska ekvivalent är 0,23. Som envärdigt blir natriums atom 23, vilket stämmer. Skulle då atomvikten vara den mängd av ett ämne, som utfälles av 1 amp. sek. mg. × 100. Och betyder det att en atom fälles av 100 amp. sek. mg.?

Redan Berzelius kände ju Faradays lag att lika mängd ström fällde ut efter ekvivalenter, och icke lika mängder.

Det är alltså intet nytt; men valensens uppträdande som faktor är värd uppmärksamhet.

ARSENIK BLIR SVAVEL OCH TVÄRTOM.

Lord Ramsay (Nobel) har förklarat att de kemiska grundämnena kunna övergå i varandra, sedan det visat sig att radium blivit helium.

Detta enkla faktum borde man ha vetat i alla

Digitized by Google

tider, om man sett hur naturen tillvägagår särskilt i mineralogien, där föreningarna äro konstanta, och endast kunna förklaras genom det ena ämnets övergång i det andra.

Ett exempel! Realgar, eller orangefärgad svavelarsenik, består av 69 % As och 31 % S. Molekularvikt 214, eg. vikt 3,54. Monoklin. Kristallvinkel 74° 30′.

Om denna röda svavelarsenik får ligga i solen, så förvandlas den till gul svavelarsenik. [Klockmann: Mineralogie, Stuttgart 1903.]

Denna, kallad auripigment, har icke förlorat i vikt, ty varken svavel eller arsenik avdunsta i solen.

Auripigmentet har dock förlorat i egentlig vikt från 3,54 till 2,76. Dess molekularvikt har stigit från 214 till 245, vilket är ett inverterat förhållande. Dess procentiska sammansättning har ändrats från:

69 % As till 61 % As
31 % S till 39 % S

och dess formel har blivit As_2S_3 från As_2S_2.

Det har även ändrat kristallform från monoklin hendyoeder till rombisk pyramid.

Huvudsaken är dock att 8 % arsenik blivit 8 % svavel.

Arsenik har blivit svavel, vilket man alltid borde ha vetat, då a l l t svavel, även destillerat och renat, håller arsenik.

KRISTALLVINKLAR OCH ATOMVIKTER.

Mitscherlich hade redan observerat att ämnen med lika atomformel ägde samma kristallform med den skillnad dock att kristallvinklarna ändrat sig. Om

Digitized by Google

han mätte upp vinklarna och differenserna det vet jag inte; och om någon annan satt vinklarnas storlek i förhållande till atomvikten (ekvivalenten) det vet jag inte heller, fastän det är möjligt.

I Typer och prototyper ur mineralkemien (Sthlm 1898) har jag framkastat misstankar om att sammanhang existerar mellan kristallvinkel och atomvikt, ehuru det förefaller mig orimligt, då jag icke kunde förklara orsaken eller sammanhanget. Jag vill nu endast erinra om några fakta.

Svavelarseniken realgar äger kristallvinkeln 74° 30′, vilket är arsenikens atom = 74,9 (Meyer och Seubert).

I antimonsilver Ag_2Sb är medelkanten: 106°; och 106 är silvrets atom; basiska snittet är 120° som är antimons atom = 120.

I bournonit av bly, koppar, antimon och svavel finnas vinklar av: 103° som är blyets ekvivalent; av 96° som kan vara både svavelkoppar = 96 och 3-värdigt svavel = 96, och formeln ger verkligen S_3 (Sb_2S_3).

I pyrargit av silver med antimonsvavla finnes en vinkel på 108° som kan vara silvrets atom = 108.

I svavelsilver synes också vinkeln 108° som är silvrets.

I allomorfite av svavelsyrad baryt och calcium visar sig calciums 40 i vinkeln 40°.

I järnmalmen liévrite ser man järnets molekyl 111 i 111° [Fe = 55,8, Meyer och Seubert].

I brochantite som håller tenn och koppar synes tennets 117,3 i vinkeln 117° och kopparns 63 i vinkeln 63°.

Digitized by Google

I braunite av mangan och syre, visar sig manganens molekyl 110 i vinkeln 109°.

I titansyra, brookite, är vinkeln 100°. Titanens molekyl 100 [atom = 50, Meyer och Seubert].

I willémite, zinkoxid och kisel är vinkeln 128° = zinkens molekyl 64 × 2 = 128.

Om man finner en mängd mineral där detta icke stämmer, så erinras, att även föreningar synas i vinklarna, och ibland ekvivalent, ibland atom, ibland molekyl. [Jfr: Typer och prototyper.]

Om sinus för vinklarna representeras av kristallaxlarna (vilket bör utrönas) så kanske problemet går framåt mot sin lösning.

ÄR DET SÅ SÄKERT?

Jag har aldrig förr betvivlat astronomiens fundamentalsatser såsom att solen skenbart vandrar i de tolv zodiakens tecken. Men i mars månad detta år, då solen skulle stå i väduren, kom jag att gå ut strax efter solnedgången. Jag såg oxen och tvillingarna stå så högt på himlen att jag fann det orimligt det den nedgångna solen stode i väduren, vilken är svår att konstatera, emedan han icke äger några större kända stjärnor. Väduren är även granne till oxen, och det bågavstånd jag mätte med ögat sade mig att väduren var uppe. Nu är ju så att genom dagjämningspunkternas framryckande solen icke mera står i det gamla tecknet. I 1662 års Bondepraktika angives solen stå i väduren från 11:e mars till 10 april. Har nu solen på 200 år ryckt fram i oxen, så skulle oxen icke haft sin höjd och varit synlig emedan solen då måste varit »uppe».

Digitized by Google

Jag har frågat en astronom hur man kunde veta var solen stod, då ju stjärnbilden icke kan ses i solljuset. Han svarade: att man före eller efter solnedgången observerade stjärnbilderna i närheten och sedan beräknade.

Men nu börjar jag tro, att man icke längre observerar om solen står i sitt hus, utan bara skriver av. Almanackan har för övrigt strukit solhusen, och astronomerna tala knappt om dem. Själva Flammarion svamlar när han kommer till zodiaken.

Ett påstår han bestämt: att vårdagsjämningspunkten ligger i fiskarna, och det kan jag också se på min himmelsglob. Men står solen i fiskarna den 21 mars, så skall han den 24 juni stå i oxens horn, vid aldebaran ungefär, emedan där har ekliptikan sin högsta deklination. Men solen står icke i oxen vid midsommar utan i kräftan (vändkretsen), och i oxen står solen i april.

Detta kan man inte ta i, ty det håller inte!

Jag skulle inte ha berättat detta, om icke en annan observation väckt mina misstankar om hela astronomiens opålitlighet.

Från ett bestämt fönster i min bostad har jag pejling på ett torn, som står ungefär i nord-nordväst.

Nåväl, i fjor 1907 gick solen ned den 20 juni något väster om detta tornet. Men i år 1908, gick solen ned den 15 juni rätt bakom tornet. Detta stämmer ju inte; ty solen skall ju alla år vid sommarsolståndet gå ner på samma punkt.

Solen gick alltså i fjor ner för mycket väst och i år för mycket ostlig.

Digitized by Google

Den 16 juni 1908, detta år, gick solen ner bakom tornet men lite västligare.

Den 17 var mulet.

Den 18 gick solen ner på samma ställe, men kl. 8,40, ehuru den skulle gå ner 9,4, vilket kan bero på tidsekvationer.

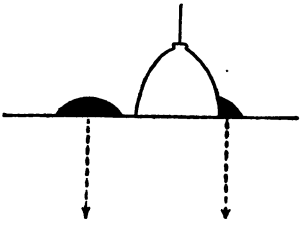

Solen ned den 20 juni 1907, kl. 9,5.

Solen ned den 15 juni 1908, kl. 9,2.

Emellertid, i år 1908 tyckes solståndet ha inträffat den 15 i stället för den 21, eftersom solen började tåga baklänges den dagen.

Fortsatta observationer 1908 visade att solen gick ner på samma fläck från den 15 juni till och med den 24. Detta skulle ju antyda ett stillestånd i systemet.

Tiden för solens upp- och nedgång visar ju också stillestånd, ty fyra dagar i rad går solen ned kl. 9,5, nämligen 19—23 och sedan fem dagar i rad den 24—28.

Den 21 juni är ju sommarsolståndet då solen gått så långt i norr hon kan, och vid middagstid nått sin högsta elevation 23 1/2° norr om himlaekvatorn, som går igenom Orions bälte.

Och då vänder hon tillbaka (skenbart) på sina spår.

Att det finnes anomalier i systemets rörelse, det har man bevis på, men ingen vill bekräfta det.

Digitized by Google

Willem Barentz, som förut prövade nordostpassagen, såg vid Novaja Zembla solen 14 dagar tidigare än han väntat, och den gick 2° högre än hon skulle.

La Hire, matematikern, ställde en morgon sitt astronomiska instrument på invalidkupolen. På aftonen hade icke instrumentet samma riktning. Han upprepade försöket, och det visade sig att instrumentet icke rört sig. Han trodde att »kupolen vridit sig genom solvärmen». Att systemet vridit på sig vågade han icke tro.

Nu vill jaga bara tillägga, att egypterna försäkrat Herodotos, att solen gått upp två gånger i väster, och ner två gånger i öster. Kinesiska annaler förtälja att solen stod flera dagar i samma konstellation, och det blev översvämning.

Därmed må vara, jag kan icke bevisa det! Men nog borde observatorierna begagnas till observationer, och till de viktigaste som äro de elementära: solens och månens rörelser, antingen dessa äro skenbara eller icke.

MAGNETISM OCH ELEKTRICITET.

För över hundra år sedan visade Oersted och Ampère att magnetism och elektricitet voro identiska. Ampère upphängde en kopparspiral och lät en elektrisk ström gå igenom. Spiralen uppförde sig som kompassnålen, och ställde sig i norr och söder.

För ungefär trettio år sedan upptog jag och utvecklade dessa försök. Men vid den tidpunkten hade elektricitetsläran blivit omredigerad.

I min ungdom hette det så: Om oledande ämnen

Digitized by Google

(glas och harts) gnidas, så bli de elektriska; om ledare (metaller) gnidas, så bli de icke elektriska. År 1890 omkring visste man annat. Metaller med isolerande handtag gnedos med kläde, och blevo alla elektriska.

Skillnaden hade bortfallit. Zink och wismut fingo glasets +-elektricitet, tenn och antimon hartsets —-elektricitet; de övriga växlade. Därför gick jag oförskräckt på, och har i anteckningar bevarat minnet av några mina experiment.

Oersted-Ampères försök varierade jag så:

En zinknål och en kopparnål lades på varandra med läskpapper emellan. De upphängdes med nålarne i ett kärl, innehållande utspädd svavelsyra, varigenom nålparet bildade ett Voltaelement. Nålparet ställde sig i norr och söder.

En kopparnål hängdes i kokongtråd under en glasklocka. En lackstång gneds och hängdes vertikalt rätt över upphängningspunkten. Kopparnålen ställde sig i norr och söder. [Obs.! Glaset isolerade icke för harts-elektriciteten vilket är konstigt! Det liknar Röntgen-strålar som gå igenom opaka ämnen.]

En gniden lackstång upphängdes och ställde sig i norr och söder.

Och lackstången attraherade flädermärgskulan, men blott vid sydändan och mitt på, men ej vid nordändan (som bör observeras).

En omagnetisk järnnål upphängdes, och ställde sig hur som hälst.

Nu gavs den i spetsiga ändan lack eller —-elektricitet, och i den trubbiga glas eller +-elektricitet.

Digitized by Google

Lackändan — ställde sig i norr, glasändan + ställde sig i söder.

Detta skulle således kunna innebära, att nordpolsmagnetism är ekvivalent med harts- eller —-elektricitet, och sydpolsmagnetism är lika med +- eller glaselektricitet.

Vad är då kompassnålen? Ett torr-element? som ger konstanta strömmar.

En naturlig magnet, Magnetit, $Fe_2O_3 + FeO$ är ju en sammansatt kropp av järn och syre som alltid är i kemisk verksamhet.

Magnetit uppstår, när vattenångor ledas över glödande järn.

Magnetkis, ett svaveljärn Fe_2S_3 blir magnetit genom rostning varvid svavel avgår.

En rödglödgad järnstav doppad lodrätt i vatten, blir magnetisk.

Varje järnstång blir magnetisk genom hamring.

Magnetit blir först magnetisk uppkommen ur gruvan i ljuset.

En synål upphängd i solskenet blir magnetisk.

Ljuset gör flusspat elektriskt.

Kroppar bli elektriska, när de doppas i kvicksilver av annan temperatur än deras.

[Här begagnar jag tillfället nämna, att kvicksilvret alltid synes vara elektriskt, men endast i sitt förhållande till vissa ämnen. Håller man ett guldblad över kvicksilver, så r y c k s bladet till kvicksilvret, och förtärs blixtlikt.]

Antimon gör järnet omagnetiskt.

En Heusler har nyligen upptäckt magnetiska legeringar.

Digitized by Google

10 % aluminium,
20 % mangan,
70 % koppar,

är starkt magnetiskt, men legeringen måste äga järnets egentliga vikt.

[Jfr Blå Boken: Om upphängda nålar.]

Palladium-väte är magnetiskt.

Kan någon nu säga vad magnetism är, eller vad elektricitet är?

Edison säger sig icke veta vad elektricitet är.

PRISMATS FOKALDISTANS OCH SPEKTRA.

Prismat har fokaldistans, så att först på ett visst avstånd spektrum visar sig fullständigt; närmast intill prismat är ljuset vitt.

De första färger som uppträda äro gult och blått.

Gult är dagsljus och blått är mörker.

Gult uppstår naturligtvis vid prismats tunnare, och blått vid den tjockare ändan. Vid nästa distans har gult fått ett rött till vänster om sig och blått ett violett till höger. I Fokus har ett orange skjutit in mellan rött och gult och ett grönt mellan gult och blått.

Bortom Fokus blandas och försvagas färgerna i alla nyanser.

Vad innebär nu detta, och kan man därav utkonstruera färgernas natur och uppkomst-historia?

Det kan man svårligen emedan färgerna från prismat icke utgöra någon naturlig serie uppkommen genom gradvis skeende förtätning.

Digitized by Google

Ty om man betraktar en sådan, vid t. ex. stålets anlöpning, där färgerna bildas i naturlig progression,

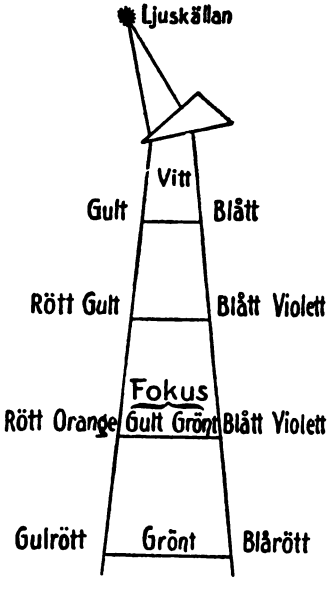

i proportion till oxidhinnans förtätning, så får man en annan serie, som säger mera.

Rött	Orange	Gult	Grönt	Indigo	Blått	Violett

Prismats spektrum.

Denna serie ser ut så här:
Ljusgult,
Halmgult,
Havergult,
Guldgult,

Digitized by Google

Orange,
Brunt = rött + orange,
Purpur = rött + violett,
Ljusblått eller violett,
Mörkblått,
Svartblått.

Gult	Orange	Rött	Indigo	Violett	Blått

Anlöpningspektrum.

Här börjar spektrum med gult och slutar med blått; alltså från ljus till mörker, vilket synes logiskt.

Gult förtätas till orange, där rött inträder och blandar sig till brunt. När nu det röda närmar sig blått, så blir genast purpur, som är rött och violett, mörkblått och svartblått. Grönt saknas, emedan det är en deciderad blandfärg av gult och blått.

Jag har alltid funnit prismats spektrum oformligt. Det är ingen skala, utan två skalor eller oktaver som gripa in i varann. Att skalan skall börja med lägsta blått eller högsta gult, det är givet.

Börjom med gult, så stå två vägar öppna; att gå till vänster genom orange till rött, eller åt höger genom grönt till blått. Efter blått kommer violett, som ju är blått och rött; och detta röda måste ju då tagas från andra ändan. Men varför rött kommer utanför gult, där prismat förtunnats det är oförklarligt.

Anlöpningsspektrum är mera logiskt, och man borde konstruera en ljusbrytare av sig förtätande hinnor, så finge man en ny utgångspunkt för den aldrig färdigblivna färgläran.

Digitized by Google

PETROGRAFI.

I skolböckerna uppgives urbergets granit och gneiss bestå av kvarts, glimmer och fältspat. När man sedan kommer till de andra bergarterna så får man den föreställningen att dessa äro nya bildningar och icke ha något med urberget att göra. Men så är icke förhållandet, utan granit-gneiss är en moderlut som innehåller alla bergarters urbeståndsdelar.

Granitgneiss (som är samma sak) består visserligen av kvarts, glimmer och fältspat, men det finns kali-glimmer (muskovit) och magnesia-glimmer (biotit), vilken senare kan bli klorit.

Fältspaten kan vara kalifältspat (ortoklas), natronfältspat (albit), natron-kalk-fältspat (oligoklas), kalk-natron-fältspat (labrador) eller kalkfältspat (anortit).

»Men oligoklas och labrador äro egentligen blott blandningar av albit- och anortitsubstans i olika förhållanden.»

Men utom dessa ämnen håller graniten accessoriskt hornblende, apatit, magnetit, augit, turmalin, titanit, granat, pinit, andalusit, epidot etc.

Graniten är således en moderlut, vars kvartskisel kan avsöndra sandstenar, och vars oligoklas, labrador och anortit kunna ge upphov till kalklagren eller vara i släkt med dem.

Granitens magnesiaglimmer (biotit) blir ju klorit, men kloriten kan även uppstå efter augit och hornblende, vilka tillhöra amfibol- och pyroxengruppen, till vilken senare hypersten räknas. Och olivin är en polymeriserad hypersten; och serpentin är en omvandlad olivin. Titanit följer alltid hornblende.

Digitized by Google

Om granitens glimmer utbytes mot hornblende eller augit, så har man syeniterna. Om man därpå nalkas grönstenarne, så har intet nytt ämne tillkommit sedan graniten, utan diorit, gabbro, trapp, hyperit och basalt är samma blandning men i olika proportioner.

Trappen som täcker Kinnekulle består av plagioklas eller oligoklas och augit, med accessoriskt magnetit, apatit och titanit, vilka alla funnos i graniten. Men även tillfälliga beståndsdelar givas i trappen, och dessa äro olivin, hornblende, glimmer, kvarts och ortoklas, desamma som granitens.

Man behöver därför icke grubbla över den skenbart hemlighetsfulla trappen, som ju kan ha fallit ut ur granitens moderlut, samtidigt, förut eller efteråt. Och den eruptiva graniten kan vara avsöndrad sprickfyllnad.

Linné observerade ju att där bergen spruckit hava spat, kvarts, hornblende eller glimmer dem hopläkt.

Men någon reda i geologien kan icke komma till stånd förrän transmutationsproblemen äro lösta.

Professor Fittica i Marburg har redan visat hur kisel blir kol och aluminium. Därmed vore ju grafitens uppkomst ur kvartsens kisel en naturlig följd (i grafit-gneiss), och när i syeniterna kvartsen trätt undan för fältspaten, skulle det betyda, att kisel blivit lerjord.

Där ligger framtidens geologi, petrografi och mineralogi.

Digitized by Google

HALLE- OCH HUNNEBERG.

På sidan 395 (o. f.) i denna bok har jag påpekat egendomliga talförhållanden i Kinnekulles mått. Dess höjd (utom gneiss och trapp) utgjorde sålunda 146 meter, som är Cheopspyramidens höjd; dess höjd över havet var 233 meter, som är Cheopspyramidens bas; o. s. v. Jämför man Kinnekulle med Halle- och Hunneberg, så finner man följande egendomliga talförhållanden.

H. och H. äro över havet hälften så höga som Kullen, alltså K. och H. samma höjd som Cheops' pyramid 146 meter. Halleberg är en triangel, vars största sida är 6,500 m. Kullens sandsten är precis 6,500 m. bred.

Hunneberg är en kvadrat av 7,000 meters sida. Kinnekulles hela bredd är 7,000 m.

Kalk och lerskiffrar saknas i H. och H. Alunskiffer-lerskiffer i Kullen är 24 m., lika mycket som alunskiffer-orsten i H. och H. 24 m. varav kunde tyckas att lerskiffer blivit orsten, eller tvärtom.

Kullen har endast 12 m. trapp, men 48 m. lerskiffrar (som saknas i H. och H.). I lerskiffrarnes ställe har H. och H. 60 m. trapp, mot Kullens 12 m. Härav kunde framgå: att Kullens lerskiffrar 48 m. + trapp 12 m. = 60 m. motsvarande H. och H:s 60 meters trapp, varav Kullens lerskiffrar ovan kalkstenen blivit trapp.

Slutligen för minnes skull:

Hallebergs triangel äger sidorna 6,500 m., 5,400 m. och 4,000 m.

Digitized by Google

Cheops' pyramid	= 146	m: s höjd
Kinnekulle	= 146	»
(gneiss och trapp oräknade)		
Chefrens pyramid	= 133	»
Halleberg	= 133	»
Mycerinus' pyramid	= 54	»
Ålleberg	= 54 × 2	»
Cheops' pyramidbas	= 232	»
Kinnekulles höjd över havet	= 232	»
Chefrenspyramidens bas	= 208	»
Billingens höjd	= 208	»

o. s. v.

NORRSKEN.

I denna bok sidan 586 har jag beskrivit tillrustningarna till ett norrsken den 12 september 1907. Strax på eftermiddagen efter en olidligt varm men helklar dag, började i norr en töckenbank att resa sig bågformig. Klockan 8 på aftonen syntes norrskensstrålar skjuta upp i nordost. Följande dag stod bågen kvar, upptill orent guldröd, nedtill svagt blygrå. Mot aftonen de välkända askgrå molnen över bågen (men jag var hindrad avvakta fenomenet som jag väntade).

Emellertid, den 31 maj 1908 var himlen alldeles klar utan en molnfläck; men i norr stod en båge eller ett molnsegment såsom före norrsken. På eftermiddagen mulnade det som till åskväder och därvid ökades segmentet i norr; varvid de små askgrå molnen visade sig upptill i bågen.

Klockan 7 e. m. sköt en blixt ut från bågen; men blixten var ljudlös.

Digitized by Google

På den grunden börjar jag fråga mig: är norrskenet ett sig sakta urladdande åskväder? Och släkt med kornblixtarne?

Att norrskenet är lokalt synes framgå av det förut citerade faktum; då Franklin vid Björnsjön såg ett strålande norrsken, men Kendal, som vakade blott 4½ mil därifrån såg ingenting.

Varför norrskenet mest visar sig i norr och om natten, beror väl helt enkelt därpå, att solen står i norr om natten, och att det måste vara natt (mörkt) för att skenet skall synas.

Men norrskenet kan visa sig i alla väderstreck även söder; det har således ingenting med norr att göra, och är alltså oberoende av magnetisk pol.

Numera uppgives, att polarskenet är synligt regelbundet i söder ovanför 60° (ungefär), men söder om 60° synes det i norr.

Detta kunde ju antyda att fenomenet ägde rum på 60:e graden, eller vid polcirkeln (ungefär).

Vad är då polcirkeln på 57°? Jo, det är jordsfärens apex (hjässpunkt) då ju axeln lutar 23½°. Denna hjässpunkt kan ju sägas vara verkligt norr, eller terrester-nord. Och på apex ligger också köldpolerna samt magnetiska polen, där kompassnålen upphör visa norr, och där även magnetnålens inklination är 90°.

När nu tillika strålarna konvergera mot magnetiska zenit (dit inklinationsnålens sydända ställer sig), så tyckes ju fenomenet även tyda på en lokalisering kring apex, polcirkeln, magnetiska polen, köldpolerna.

I Buchans meteorologi, uppgives norrskensfrekvensen sålunda:

Digitized by Google

Vid 40° n. br. = 10 norrsken per år.
» 42° » = 20 » » »
» 45° » = 40 » » »
» 50° » = 80 » » »

Mellan 50° och 62°, alltså omkring polcirkeln eller 57° synas norrsken nästan varje dag lika ofta i söder som norr.

Men norr därom ses skenen vanligen i söder, och nu avtager frekvensen mot världspolen.

Över 62° n. br. = 40 om året
vid 67° » = 20 » »
» 78° » = 10 » »

Bernardin de Saint-Pierre säger i sin Ryska Resa rörande norrskenet: »L'air est rempli d'une poussière étincelante que le soleil tient dans un mouvement continuel: c'est peut-être la cause des aurores boréales. Ce sont des rayons lumineux qui s'élancent du nord après le soleil couché, et qui vacillent dans les airs comme des traînées de poudre qui s'enflammerait par intervalles.»

En korrektion: Vid eftertänkande finner jag att ett norrsken kan ha sin orsak i norr, men synas i söder om åskådaren. En eldsvåda norr om åskådaren kan kasta sitt sken på molnen söder om åskådaren.

JAPANSKA ORD.

Kir = skära (sv.), Kopto (gr.), Seco (lat.), Karat (hebr.).

Digitized by Google

Hom = Beröm; Homagium (lat.).
Uram = Hata, Ira (lat.), Orgä (gr.).
Mirar = Gesehen werden, Miraré (lat.).
Kage = Schatten, Skia (gr.).
Itami = Schmerz, Odynä (gr.), Arti (skr.).
Ts'kùe = Tisch, Tabula (lat.), Trapezon (gr.).
Enryo = Bedenken, Ennoein (gr.).
Isshùkan = Woche.
Kiko = Klima.
Háru = Vår (sv.), Ver (lat.), Ear (gr.).
Omoshiru = Amüsant.
Survari = Sich setzen.
Atsuràe = Bestellen, Katistanai (gr.), Curare.
Háji = Schämen, Aiskynä (gr.).
Toké = Schmelzen, Täkein (gr.).
Móttomo = Meist, Multum (lat.), Malista (gr.).
Nédoko = Bett, Klinä (gr.), Koitä (gr.).
Tsumetai = Kalt, Psykros (gr.).
Ikari = Vredgas (sv.), Irascor (lat.).
Shukan = Woche.
Yuki = Schnee, Nix (lat.), Kion (gr.).
Arare = Hagel, Grêle (fr.), Grando (lat.), Baarad (hebr.).
Yorokóbi = Sich freuen, Giocare (it.).
Aita = Leer, Vider (fr.).
Aki = Sich öffnen, Hiare (lat.).
Tomári = Stehen bleiben, Istastai, Stänai (gr.).
Nóri = Fara, resa, Nathir (hebr.).
Súmi = Sitta ned, bo, Sum (hebr.).
Ríppuku = Vred, Orgitsein (gr.).
Nochi = Nachdem.
Shiráse = Wissen lassen, Scire (lat.).
Oto = Lärm, Torybos (gr.), Tumultus (lat.).

Digitized by Google

Urvagi = Rock, Yestis (lat.).
Meshiagari = Essen, Masticare (lat.).
Sáse = Verursachen, Causam esse (lat.).
Kóe = Stimme, Vox (lat.).
Kirei = Hübsch, Karieis (gr.).
Jobu = Gesund, Hygiäs (gr.).
Mijikai = Kurz, Mikrós (gr.).
Kitto = Sicher, Certus (lat.).
Kai = Haufen.
Na = Name, Nomen (lat.).
Hidoi = Schrecklich, hidös, Hideux (fr.).
Shire = Wissen können, Sçire (lat.).
Kákkiri = Genau, Accuratus (lat.), Akribäs (gr.).
Yáke = Brennen, Kaio (gr.).
Aji = Geschmack, Geusis (gr.), Gustum (lat.), Goût (fr.).
Guai = Gang, Vado (lat.).
Iro = Farbe, Color (lat.), Kroma (gr.).
Ochi = Fallen, Cado (lat.).
Arai = (Alai), Lavo (lat.), Tvätta, Katairein (gr.), Reinigen.
Hára = Bauch, Gastär (gr.).
Rei = Dank, Karis (gr.).
Takara = Skatt, Tesaurus (lat.).
Hiraki = Öffnen, Operire.
Ōgon = Gold, Aurum (lat.).
Yume = Traum, Somnium (lat.).
Kaeri = Kehren, Katerkestai (gr.).
Araware = Sichtbar werden, Varse bliva (sv.), Aware (eng.).
Kami = Beissen, Daknein (gr.).
Chikara = Kraft, Kratos (gr.).
Karada = Kropp, Corpus (lat.).

Digitized by Google

Sora = Himmel, Uranos (gr.).
Fuku = Glück, Tykä.
Uta = Lied, Odä (gr.).
Kuruma = Wagen, Curris (lat.).
Doku = Gift, toxikon (gr.).

KINESISKA ORD.

Hiáo = Achtung, Aidos (gr.).
Knei = Adelig, Eugenäs (gr.), Gennaios (gr.).
Siang = Ähnlich, Similis (lat.).
Zu = Wie, Hos (gr.), Quasi (lat.).
Kieu = Neu, Kainos (gr.).
Pai = Beten, Peto (lat.).
Ei = Ankunft, Häkein (gr.).
Kiu = Nahe, Vicinus (lat.).
Schai = Schuld, Aitia (gr.).
Schao = Morgen, Heōs (gr.).
Schao = Suchen, Zätein (gr.), Cito (lat.).
Schi = Wissen, Scire (lat.), Eidenai (gr.).
Schok = Fassen, Aschas (hebr.), Capio (lat.).
Schok = Tisch, Schulechan (hebr.).
Schu = Herr, Kyrios (gr.).
Schu = Wohnen, Schadan (hebr.).
Schung = Mitte, Centrum (lat.).
Schang = Gesang, Cantus (lat.).
Schai = Senden, Schalach (hebr.).
Kok = Jeder, Quisque (lat.), Hekastos (gr.).
Ko = Können, Can (eng.), Know (eng.).
Liok = Wenig, Oligos (gr.).
Lai = Gehen, Vado (lat.), Aller (fr.).
Mai = Kaufen, Mercare (lat.), Mechir (hebr.).

Digitized by Google

Mang = Dank, Thank (engl.).
Muk = Auge, Oculus (lat.).
Schik = Essen, Akal (hebr.), Sitos (gr.), Cibus (lat.).
Tschuen = Schiff, Aniva, (hebr.), Navs (gr.).
Fan = Mühe, Ponos (gr.), Fatigo (lat.).
Zit = Isch'a (hebr.), Stri (skr.).
Fu = Reich, Uber (lat.).
Hek = Svart, Choschek (hebr.).
Hiào = Liebe, Ahab (hebr.), Amo (lat.).
Hoān = Freude, Hädonä (gr.).
Hoang = Gross, Magnus (lat.).
Hoei = Jord, Gä (gr.).
Huo = Feuer, Focus (lat.).
Huot = Leben, Zoä (gr.), Chaja (hebr.).
I, I-si = Wunsch, Eukä (gr.), Wish (eng.).
Kan = Leer, Kenós (gr.).
Kek = Gast, Xeinos (gr.), Chabir (hebr.).
Kia = Preis, Axia (gr.).
Kien = Sehen, Video (lat.).
Kiáo = Lehren, Disko (lat.), Didaskein (gr.).

HEBREISKA.

Då vi kommit så långt bort från det Heliga landet under vår egyptiska träldom, kan det ju göra en gott i själen att se huru nära vi svenskar med vårt språk äro i släkt med Israel, Guds egendomsfolk.

Men jag upprepar vad jag sagt förut, att jag icke påstår det svenska ordet härledes ifrån det hebreiska, eller tvärtom, utan endast att de äro för-

Digitized by Google

vanter, antingen genom ett gemensamt urspråk eller genom övergångar från det sannolikt äldre hebreiska.

Kristus var född i Bethlehem. Detta betyder brödhus. Beth eller Beit är hus; samma ord som Bud (isl.) eller Bod i fäbod, på persiska Bud.

Sanskrit Bavanah, tyska Bude.

Lehem = bröd, är svenska Lef (Jula Lev. Ö. G. etc.). Chleb (pol.), loaf (eng.), hleifr (isl.).

Aschir är svenskt rik, genom tyskt Reich.

Isch, svenska man, kan vara Eddans första man Ask, då Embal är Em eller kvinna.

Ra = Rå, tyska Rauh.

Masch = Magt, Machen (ty.), Megin (isl.).

Egal = Kalv, vitulus (lat.), damalá (gr.). E är ett prefix som bortfaller och ger gal, som blir kal, v'et är suffix.

Avarch = Torka; Varch, tarch, tork; trocknen (ty.).

Ed = Ed, vittne, Testis (lat.), Oath (engl.).

Edar = Hjord, Hjardar (isl.), Grex (lat.).

Avån = Ont (synd), Uebel (ty.).

Åf = Fågel, avis (lat.), vihagar (skr.).

Etzäw = Smärta, Arti (skr.).

Atzem = Anseende, Estimare (lat.), Timastai (gr.).

Esar = Gräs, Herba (lat:).

Eth = Tid, Zeit (ty.), Aion (gr.), Aetas (lat.).

Reviv = Regn, Regen (ty.), imbros (gr.).

Rada = Råda över, Arkein (gr.), Suadeo (lat.).

Raasch = Rusa, Rauschen (ty.).

Sasach = Skratta, Lachen (ty.), Hasati (skr.).

Nagasch = Närma, Nähern (ty.), Enggys (gr.).

Naga = Gnaga, Plåga, Nagen (ty.), Plägä (gr.).

Digitized by Google

Naim = Vän, Huld, Eumenäs (gr.).
Nephal = Falla, Piptein (gr.), Pello (lat.), Patati (skr.).
Natzab = Stå, Stehen (ty.), Istastai, Sthah (skr.).
Apa = Baka.
Azar = Skatt, Tesaurus (lat.).
Esch = Eld, (Ässja).
Charatz = Skära, Cædo (lat.), Keiro (gr.).

FRÖJDEN ATT PINA.

Swedenborg säger, att i helvetet består vännernas nöje i att plåga varandra; där äro nämligen alla vänner, det vill säga, att de hålla ihop, hålla styvt på varann, när det gäller konsortiets intressen. Och de ha en sådan bestämd fordran på att vännen skall pinas om den ena får en liten gåva till exempel.

Det är ju som hos oss, kan man säga här liksom överallt där Swedenborg skildrar ett helvete.

Lais har i dag en vän eller sägom älskare. När han märker att hon börjar ledsna på honom, så utser han i hemlighet en efterträdare, som mottages. Men nu vill Lais se att den övergivne lider, och skickar efter honom. När hon märker, att han inte pinas, så faller hon i raseri.

Läraren låg i en farlig sjukdom, och vid tillfrisknandet fick han mycket blommor. Hustrun gladdes och unnade honom gärna, först. Men det var hans mening att hon skulle bli avundsjuk, och därför när han visat blommorna med en elak blick i ögat, så blev hon ond och då blev han glad!

En mindre förtjänt konkurrent har haft en oför-

Digitized by Google

tjänt framgång. Dina vänner komma till dig och anhålla du skall vara med på en fest att fira den oförtjänte. Du går dit, håller god min, men blir så plågad av forskande blickar, som se efter om du pinas, att du verkligen börjar reagera, och blir förstämd. Din förstämning röjer spelet, och när man ertappat dig, så kommer det väntade:

— Jag tror du är avundsjuk!

Det var det man ville! att du skulle vara avundsjuk, fastän du inte var det från början.

Ett vanligt sätt att pina, är att tala väl om ens fiende. Det är ju som att tala illa om mig!

Men det vanligaste sättet är att ljuga sig lycklig, för att andra skola känna sig rätt olyckliga.

De hade gjort en riktig inferno-resa till Paris; misshandlats, plundrats; han hade slagit henne till och med. Men när de kommo hem, så skildrade de den »förtjusande resan» för fattiga släktingar och vänner på ett sådant sårande sätt, att människorna flydde dem. Livet hade skänkt dem särskilt vad de andra saknade, vilket kom dessa att känna bitterheten dubbelt.

En kvinna fick agg till en friare, som icke ville gifta sig med henne. Hon gick, för att hämnas, och gifte sig med en annan, som hon egentligen hatade och föraktade. Denne var en komplett usling. Han hade legat i en dödlig sjukdom året förut; han lät henne föda sig, ty han saknade inkomster; han lät henne betala sin älskarinnas presenter, ty han var henne otrogen; han slog henne till och med. Men hon fördrog allt bara för att få pina den andra.

Han drog henne på bröllopsresan ner till sin förra

Digitized by Google

älskarinnas hem, där hon led helvetes kval; men hon skrev hem om sin unga lycka, bara för att den andra skulle pinas. Och så blev hon hans sjuksköterska.

Så ljuvt kan det vara för somliga att få pina.

Den hon hämnades på, var dock relativt oskyldig. Han visste hur trolös hon var och han vågade därför icke fria! Det var hela hans brott! Han ville inte gå i en säker olycka!

DEN GIFTA DEMIMONDEN.

En tokig kvinna reser omkring och predikar fri kärlek.

— Vad menar du med predika?

— Jo, att förkunna det glada budskapet det fri kärlek är lyckan och livsglädjen, och att uppmana människorna omvända sig från den trogna kärleken till den trolösa.

— Men det finns ju fri kärlek förut; i våra kökskammare, i gränderna om natten, i skogarna kring kasärnerna.

— Javisst! Därför kallar jag kvinnan tokig; men även därför att hon har så dålig smak föredraga det sämre för det bättre.

— Men hon menar väl något annat också?

— Ja, hon underförstår fri kärlek för hustrun inom äktenskapet, icke för mannen.

— Jaså! Men det är väl därför hon vill införa prostitutionen i äktenskapet.

— Ja, det blir väl konsekvensen, att de fria hustrurna skola besiktigas en gång i veckan.

— Ja visst blir det! Men de gå ändå till prästen

Digitized by Google

och avlägger mened för att komma åt socialt anseende och slippa besiktningen.

— Det är den gifta demimonden!

— Förr skildes fruarna för att bli kokotter, men nu gå de och viga sig, för att bli kokotter! Det är utvecklingen!

HANS IDEAL.

Jag har i föregående berättat om en bildhuggare, som ägde en ryslig hustru, tillhörande den gifta demimonden. Professorskan förde en kokotts konversation, och ville leva som ogift fastän hon var gift och hade barn. Mannen piskade på henne ibland, ty han visste noga vem hon var.

Så dog hon, och han fick hugga en helstaty i marmor åt — henne, på en offentlig plats vid ett bad. Jag trodde först att han sett något vackert hos kvinnan som vi andra icke kunde se; jag trodde sedan att han huggit sina vackra tankar och känslor i marmor, och därvid ville jag stanna för ögonblicket.

Alltihop, modell och staty, var hans verk. När han började älska denna kvinna, så begynte hans skapelseverk. Av hennes oordnade själsmaterie gjorde han med sina sköna känslor och tankar en tankeform, som kvinnan först beundrade, dyrkade och ville likna. Men hon orkade inte följa med; hemma ansträngde hon sig nog att ta in posen och gesten för en stund, men bara hon kom i sällskap, så slängde hon mask och kostym och föll ur rollen.

Men mannen arbetade på sin tankeform; led när han icke fick fason på den, och blev ju förtvivlad när det motsträviga materialet icke ville böja sig

Digitized by Google

efter hans vackra avsikter. Led mest, när han såg hur hon tummades och modellerades av andras oskickliga händer. Societeten, vars supéer, klänningar och ekipager hon skildrade i följetonger, hade sin egen bild av den mondäna kvinnan, och det var den verkliga. Bildhuggaren bar på sin, som jag slutligen fick se i marmor. Jag förvånades bara att hans marmor liknade den verkliga så pass som den gjorde. Där syntes dock retoucher som jag märkte. Proportionerna i bröst och bål voro ändrade, armarne voro pålagda, foten var gjord vacker ehuru den icke var det, och ansiktets oval var fixerad, ehuru den i verkligheten var lite hexaktig. Men själva posen var hans mest av allt: försjunken i meditation över en bok. Han hade väl sett henne i ett sådant ögonblick, då hon var som mest själ, och minst jordande, och bäst motsvarade hans vackra tanke.

Diktarens maka är ju något aparte, men också i samma riktning. Folk reser långa vägar för att se diktarens sångmö. Är denna självbehärskad så ger hon rollen för den resande; men ibland tröttnar hon, och man får se något helt annat.

I allmänhet beundrar hon icke sin diktare, fastän hon låtsas det. Hans dyrkan av henne förstår hon inte, fastän hon finner sin fördel vid det. Och hon är ganska benägen kalla honom humbug därför att han dyrkar henne. Hon ville säga, att han dyrkar sig själv i henne, men det gör han icke.

— Varför ville du icke bli det vackra jag ville göra dig till? frågade han henne.

— Hurudan är du själv?

— Jag? Du skall vara bättre än jag, så att jag

Digitized by Google

kan se opp till dig. Du skall vara fullkomlig, ty du är ju mitt ideal.

Ideal kallade vi på 1860-talet den älskade kvinnan. Vi visste nog att Dantes Beatrice gifte sig med en annan, att Stagnelius' Amanda kanske inte var så älskvärd, och att Malmströms Angelika icke var någon Angelos, men vi ägde en förnimmelse att i mannens subjektiva förnimmelse av kärleken låg en skapande kraft, som danade först en ideal-kvinna, och sedan genom henne ett barn. Det är väl det guddomliga hos den eljes jordbundne mannen, att han kan skapa, och i värsta fall av nästan intet!

Det stannar nog vid det! Eljest är saken oförklarlig!

HÖGRE ANALYS.

Dante Alighieri hade en äldre samtida som också hette Dante och även var från Toskana (Majano). Denna äldre var också skald och övade poesi på provencaliskt manér, var vägbrytare i så måtto att han införde lingua volgare, från Sicilien dock, i poesien. Han uppges ibland ha varit Dantes vän, men blev senare ovän och slungade en hånande sonett mot sin yngre skaldebroder.

Men denna Dante da Majano hade också en platonisk älskarinna, kallad »Dantes Nina», från Sicilien, med vilken han stod i poetisk korrespondens. Nina var dock än mer idealet än Beatrice, ty Dante da Majano fick aldrig se sin Nina en gång.

Nu kommer upplösningen: Nyare forskare ha förnekat da Majanos existens, och han har försvunnit ur vissa litteraturhistorier.

Digitized by Google

Om icke hela mannen varit en homunkel, så ligger nära tro att Nina varit förväxlad med Beatrice. Men det finns kvar av Ninas poesier.

Vad är det då?

Den äldre var skizzen till den yngre!

Jean Jacques Rousseau hade också en samtida dubbelgångare, skalden Jean Baptiste Rousseau. Hans äventyrliga bana, med landsflykt och irrfärder, missnöje med det bestående, liknar Jean Jacques'; hans lynne också. Om de kände varandra, det vet jag inte, men tror det ej.

Jean Baptiste's poesi var uppburen av samtiden, men namn och gagn utplånades för naturprofetens. Han skrev även operatexter och komedier, men utan framgång.

Om han var släkt med Jean Jacques vet jag icke, men Jean Baptiste flydde från Paris till Schweiz, 1712, det år Jean Jacques föddes i Gènéve.

Madame Staël hade en namne madame Staal, vilkens mémoires äro mycket berömda. Hennes bana liknar vår madame Staëls. Hon var salongslejon, behagsjuk, satt på Bastiljen, gick i landsflykt. Hon gifte sig med en schweizare och dog långt förrän Corinne föddes.

I detta fall är ju möjligt, att den yngre lockades till tävlan av den äldres namn, som hon verkligen lyckades utplåna.

Torquato Tasso hade en fader, Bernardo, som var berömd, emedan han skrivit Amadis de Gaula på ottave rime i 100 sånger.

Digitized by Google

Sonen utplånade fadrens dikt och namn fullständigt.

Rafaëls fader var en god målare, Giovanni Santi. Och denne skrev även en rimkrönika över hertigen av Montefeltro.

Så försvann Santi med målningar och krönika.

Mozarts fader, Leopold, var kompositör. Breitkopfs katalog av 1762 meddelar början till 18 symfonier av honom, och »måste han räknas till grundläggarne av den nya stilen».

Och så var han borta!

— Nå, vad gör så det?

— Ingenting; men det kan vara intressant att erinra, och ge en anledning tänka på ens eget förestående öde! Och de första fallen, om de studerades närmare, kunde giva uppslag till en högre analys i läran om själen: personlighetens klyvning, double conscience, abwehrpsykologi, psykiska avläggare, incubusbastarder, wahlverwandtschaften, gudsivalag, reinkarnationer, andlig avkomma o. s. v.

ATT BINDA MÄNNISKOR, OCH STJÄLA.

Människorna gå omkring med rep i fickan för att få binda varann. Om jag har ett umgänge utan pretention, så kallar han sig min vän för att få binda mig. Begår han en dålig handling eller visar sig trolös mot mig, och jag talar om det, så kallar han mig trolös.

Digitized by Google

Jag hade ett umgänge som kallade sig min vän. Denna vän behandlade mig mycket illa. Sedan jag tegat nog länge, måste jag beklaga mig, och jag berättade hans illgärningar. Då blev ett skrik (över mig förstås): tänk så han behandlar sina vänner!

Det var ju han som behandlat mig, och jag hade bara berättat hur han behandlat mig.

Äro inte människorna tokiga, så säg!

Genom att kalla mig vän tog han löfte av mig att tiga i fall han skulle behandla mig som fiende. Mitt brott att icke tiga och lida, det förläts aldrig, men hans illgärningar strökos ut!

Det finns människor som påtvinga en små artigheter, för att sedan få återfordra stora tjänster.

Det finns mänskor som stjäla löften. A. yttrar så här ungefär: Om jag var säker att pängarne användes rätt, och om jag ägde dem, så skulle jag ge er 100 kronor.

Detta yttrande förvandlas av B. till ett löfte.

B. går till C. och ber att få låna 50 kronor, emedan A. har »lovat» honom 100 kr.

De båda villkoren strökos ut; och nu går C. till A., då han icke fick igen sina 50, och säger så här: Du har ju lovat B. 100 kr.?

— Ja, men under förutsättning att jag ägde dem och att de kommo till rätt användning.

— Vad är det för löften?

— Det är villkorliga löften. Känner du inte sådana?

Fadren lovar gossen att få gå på cirkus, om han kan sina läxor hela veckan.

— Men man ska aldrig lova, det man inte tänker hålla!

Digitized by Google

— Men jag tänkte ju hålla mitt löfte, under förutsättning...

— Man skall aldrig lova något etc.

Det finns människor som stjäla människor.

Han ber först att få göra en visit.

När han fått det, så går han ut i sina kretsar; begagnar ditt namn som auktoritet; antyder urgammal vänskap, pådyvlar dig sina åsikter, och gör dig slutligen så hatad i hans kretsar, att han måste försvara dig. Men när kretsarne bli honom övermäktiga, så vänder han.

På detta sätt är din person indragen i cirklar du icke känner, och du spelar där en roll som du icke vet. Ifrån din ensamhet är du utstulen, och med din skråpuk trasslar man nu. Du görs ansvarig för yttranden, som du aldrig haft, du citeras omväxlande som auktoritet och bekämpas som motståndare, och man härjar med din person, ditt öde, vilket du på avstånd torde erfara som ett stort obehag.

ROV FÖR SINA PASSIONER.

Härom dagen hörde jag uttrycket begagnas om en förträfflig människa, som jag värderade för hans goda och älskvärda egenskaper, men avskydde för hans rysliga sidor. Jag försökte tänka mig in i saken och finna ett urskuldande. Erinrade om en mycket hederlig människa, som samlade frimärken. Fick han se ett märke han icke ägde, och inte kunde få köpa, så stal han det, om han kom åt. Han blev således ett rov för sin samlarmani, kan man säga, men det

Digitized by Google

kan den vanliga tjuven också, som är född med »långa fingrar».

Jag minns en mycket godvillig människa som verkligen blev rov, eller offer för sin hjälpsamhet. Han var sakförare, och av medlidande med en brottsling lät han narra sig att försvara orätt sak. Han kom därför i fängelse. Människorna syntes dock ha förlåtit honom, ty när han blev fri, umgingos de med honom som förut.

Men han lät narra sig en gång till med samma påföljd; och blev förlåten.

Denne man var så godsinnad och uppoffrande, att han utrymde hela sitt hem, för att hålla bröllop åt en tjänsteflicka, och han tog in om natten på ett hotell med de sina, för att de ringa gästerna skulle få dansa till morgonen.

En direktör i ett stort bolag var också av den naturen att han inte kunde säga nej, när någon behövde hjälp. Han skrev på godtroget, blev bedragen, och räknande på vännernas ordhållighet och bättre konjunkturer, lånade han ur kassan. Vännerna sveko, konjunkturerna försämrades, och så stod han där. Domstolen dömde, schematiskt, opersonligt, men människorna dömde honom icke!

Äregirigheten är nog den farligaste av alla passioner. För att få utföra en bragd av stort allmännyttigt intresse, narras mången anse alla medel tillåtna. Han tänker väl att framgången skall förlåta och glömma.

Suezkanalen lär icke ha varit färdig när den invigdes, men det förlät man efteråt, när man slapp segla kring Cap Horn.

Digitized by Google

Men Panamakanalen var alldeles obefintlig, när nya aktier släpptes ut, och det förlät man inte.

Den äregirige konstnären som icke har nog av glädjen att få göra något stort och skönt, utan åtrår det stora namnet, och att få vara den första, den enda, på alla andras bekostnad, vad kan icke den tillåta sig allt? Det finns inte en förödmjukelse han icke dricker som vatten; icke en kompromiss så ruskig att han icke går med; att stöta ner en konkurrent, mörda en som går i vägen, trycka handen på den mest föraktade, sitta till bords med fiender, göra ressällskap med penningmannen, berömma det han ogillar, häckla det han beundrar, vara allas falska vän och ingens synliga fiende.

Med ett ord, när han vunnit den förgängliga äran, och den inbillade odödligheten, så har han förlorat allt, sin odödliga själ. Det är dålig uträkning. Vad skall jag då säga om den äregirige politikern? Detsamma som om konstnären multiplicerat med sju!

Rov för sina passioner! Behöver man vara det? Finns det inte spärrhakar, hållhakar? Jo, svarar man, men dessa kunna nötas ut, förslappas, genom eget förvållande.

Jag kan icke lösa frågan, troligen därför att den håller hemligheter.

Paulus kämpar som en fisk i nätet, när han slutligen utbrister i förtvivlan:

»Ty vad jag vill det gör jag icke, utan vad jag hatar, det gör jag.»

Digitized by Google

OLIKA PREDIKARE.

Jag har ofta beklagat människorna, frikänt dem, och särskilt i Drömspelet tagit dem i försvar mot vedersakaren, Satan eller Anklagaren. Och jag har funnit skulden hos livet självt. Vi äro ju andar, fängslade i kroppen, som fordra begärens mer eller mindre pockande tillfredsställelse. Vi äro ju inkastade i en kamp, där även den fredligaste utmanas till självförsvar och nödvärn, och måste antaga utmaningen, såvida han icke skall trampas ner eller gå under.

Han skall ju försvara sin person, sin ställning, sin ära, maka, barn, hem. Då hugger han ut, slår för hårt, och lider av det.

Det är ju mänskligt.

Men hur kan man då tala hårt vid människorna, när man anser dem relativt oskyldiga, och då man själv vet sig vara medbrottslig. Jag förmodar man inräknar sig själv med, och att man far ut mot det onda i dess tillfälliga representanter.

Och det finnes en bestämd skillnad i lagen på försvar och angrepp; i nödvärn har man till och med rätt att taga en annans liv.

Alla människor äro hårda mot varandra, i ord och omdöme, hur mycket mer skall icke den äga rätt att vara det, som genom lidanden försonat sitt, och nu arbetar mot det onda?

I vreden kastas hårda ord som stenar, man tar i högen, men lyckligtvis träffa icke alla; och man har icke tid välja ord, när den andra har kniven på ens strupe.

Det finns ju oändliga självbedragare, men jag har

Digitized by Google

aldrig hört tjuven predika mot stöld; han har tvärtom ett gott ord för den felaktige. Jag har aldrig hört lögnaren och smickraren nämna orden lögn eller smicker, av fruktan att stöta på patrull. Jag har aldrig hört den perverse fara ut ogillande mot perversitet, utan tvärtom; men jag har däremot hört icke perverse förklara sig förstå hur sådant är möjligt, och därför uttala sig förlåtande.

Kristus kelar icke med människorna, dessa huggormars avföda.

Swedenborg har knappast ett gott ord om dem, utan alla äro grundfördärvade.

Men om man nu funnit att mycket av det onda härflyter av okunnighet, oförstånd, slöhet, sömnaktighet, så har ju den väckte en viss rättighet att väcka dem som sova. Och om han i hastigheten skriker att elden är lös, istället för att be om ursäkt först, så är ingen skada skedd.

Och har man verkligen en bjälke i sitt öga, så ger den så mycket sysselsättning att man svårligen får tid befatta sig med nästans grand.

Felaktiga människor kunna gott predika mot nästans fel; om de medtaga sig själva; det går väl an. Men att höra predikare, som förkunna det onda vara gott, det goda ont, det är sämre sort, i synnerhet när de uppträda med pretentioner som profeter, martyrer och helgon — utan att skämmas!

Medlidande kan man ju ha, och har också med människor som lida; men att beklaga den övermodige förtryckaren, som trampar rätten, eller älska den detektive vännen, som vill stjäla din maka och ditt barn, att hysa medlidande med den som tar ditt bröd och

Digitized by Google

din ära, det kan ingen sund människa. Den som påstår sig kunna det, han är en hycklare eller ett slött kräk, som förlorat kraften stå det onda emot. Och Mose lag säger uttryckligen: Du skall icke hata din broder i ditt sinne, utan straffa honom, så att du icke får hans skuld över dig. Det betyder bland annat: Du skall icke hava falska vänner, genom att tiga, ty det korrumperar dig och dem. Utan du skall bryta ut, först, och bryta med dem, sedan.

Bröderna skola straffa varandra, står det i en epistel, och det göra de också! De både predika och straffa, om det så bara sker på en krog. Så att inte behöver du genera dig! Kunde de skriva, så skulle de också!

HUNDSFOTTEN.

Det finnes människor som komma till livet för att hundsfotteras.

Född yngre broder blev han hundsfotterad av de äldre; när de felat så skyllde de på honom och han fick stryk.

Då, vid 5 år, förbannade han sin födelsestund och ville dö. Men han gick först ut i köket och beklagade sig för köksan, som han trodde vara sin vän. Hon förrådde honom genast, och berättade för föräldrarne att barnet återtagit sin bekännelse, som nyss avtvungits honom under tortyren. Det supponerade brottet bestod i att han, 5-åringen, druckit ur de gamles portvin! Ett 5 års barn druckit ur så mycket portvin ur en uppslagen butelj att det märks, men på barnet märks intet rus! Det gick i föräldrarne!

Digitized by Google

Då torteras han igen, och tvingas bekänna, primo att han druckit ur portvinet, sekundo att han nyss ljugit, då han förnekat det.

Därpå får han be om förlåtelse, både för att han druckit ur vinet, och för att han ljugit.

Att han inte sedan blev en lögnare för hela livet, visar väl, att han icke ägde den naturen.

Dessa tortyrscener upprepades sedan flera gånger.

Vilken syn skulle detta barn få på livet och människorna? Först blev han skrämd för allting. Gick alltid rädd att bli anklagad, spejande på de andras fel, för att få se om de voro rättvisa.

Så kom han i skolan. Samvetsgrann och skrämd, läste han alltid över sina läxor, kunde dem hemma, men i skolan kunde han dem icke alltid, emedan lärarne sökte sak mot barnen. Så slog de honom igen.

Skickad till landet i pension, kom han i dåligt sällskap, invigdes av en äldre kamrat i könslivets offentliga hemligheter; och såsom det oskyldiga offret höll han på att förlora förståndet, när han vaknade till medvetande om handlingens natur och följder.

Därpå fick han styvmor och råkade in i förhållanden, med religiöst grubbel, som bragte honom nära självmord och vansinne.

Ingen människa kunde han beklaga sig för, ty de närmaste gåvo honom alltid orätt, när han hade rätt och man gjorde honom orätt.

Han kom till universitetet, och man hade inbillat honom att bara han blev student, så stod hela världen öppen. Nu fann han den tvärtom stängd, ty han hade inga pängar till böcker.

Och när han skulle tenteras, så fick han lägre

Digitized by Google

betyg, fastän hans kunskaper voro större än deras, som fingo högre betyg.

Överallt tog det emot. Då flydde han lärdomen och blev författare. När han nu skulle skildra människor och liv, så blevo de såsom de visat sig för honom. Han gjorde sitt gesällstycke, och det kasserades. Lärpojke fick han förbli, fastän hans gesällstycke sedan bevisades vara bättre än andras; lärpojke till trettio år.

Då upphörde han tro på en god Gud, och var övertygad att djävulen regerade världen, vilket stämmer med Kristi lära om »denna världens furste», ty han löpte icke efter världslig ära, kröp icke för de övre, smickrade icke.

Emellertid, ju bättre han skrev, dess mindre fick han betalt, och dess mer ovett fick han.

När han gifte sig, tog man hustru och barn ifrån honom i tre omgångar, och så fick han ovett för att han »övergivit» hustru och barn. Det är vackert!

Då han vid sextio år skrev sina mästerverk, blevo dessa så skändade, som aldrig förr, och han fick betala för att få dem spelta.

Då andra fingo betalt för sitt arbete, fick han betala, och då han fick betalt, så fick han mindre än de som skrevo sämre.

Hela sitt liv hundsfotterad! Och människorna fordrade ändå, att han skulle skriva vackert om dem! Det gjorde han ibland, men då var det hans egna vackra tankar om en drömvärld som icke existerade.

Ibland frikände han människorna, ursäktade deras fel och förklarade deras svagheter, men då fick han en storm av förbannelser över sig, emedan han lossade på moralen. Ibland skildrade han mänskliga

Digitized by Google

uselheten ogillande, och då fick han en storm, emedan han var så sträng och orättvis.

Med ett ord, hur han bar sig åt, blev han hundsfotterad!

Kan man förklara ett sådant öde?

Kanske människorna kände i luften, att han skulle avslöja samhällskompromissen och deras osanna natur. Men som barn kunde han väl icke anas!

Det hade väl andra orsaker som vi icke veta, men som Swedenborg anat!

I skolan fanns ju sådana gossar som alla hundsfotterade. Jag minnes en särskilt, som man »skojade med». Han var saktmodig, saknade näbbar och klor, var filosof också; tog emot, slog aldrig igen. Hans far var en förmögen skomakare, och yrket begagnades som öknamn på sonen. Han förföljdes klass från klass; men förståndet växte och han kunde slutligen försvara sig med ord.

— Det vore bättre du vore död! sade han en gång till sitt värsta plågoris, en rik odåga.

Men även lärarne gjorde narr av hans rysliga allvar. Hans yttre var icke komiskt, men icke sympatiskt heller. Han var samvetsgrann, kunde alltid sina läxor, men svaren voro något otympliga.

Ett år innan vi blevo studenter, bjödos tre av oss, hans kamrater, en afton på supé och kortspel till »hundsfotten». Vi funno en artig, uppmärksam värd, med goda, välvilliga manér. Vi upptäckte honom, och när vi om natten gingo hem, föllo dessa ord:

— Var detta R. H.? Inte är det något fel på honom! Angenäm, värdig, lugn, klok, kvick utan elakhet, god människa! Och betraktad i skolan som idiot!

Digitized by Google

Han blev student, men hans plågoris blev det aldrig!

Han fortsatte icke studierna, utan gick ut i livet. Fann en plats, blygsam visserligen, men som förman dock.

OM ÅSIKTER.

Med åsikter menar man i allmänhet tankar, meningar, opinioner, men ordet betyder väl endast synpunkter, hos alldagsfolket. Om man därför känner en ordinär människas position i samhället, så kan man räkna ut i huvet hans åsikter. En överklass ser ju alltid oppifrån det lägre stående i förkortning, och en underklass det övre stående i förkortning. I perspektivläran kallas överklassens synpunkt fågelperspektiv och underklassens synpunkt grodperspektiv.

Det är ju givet, att saken icke kan te sig på samma sätt sedd uppifrån eller nedifrån. Och om en överklass någon gång anlägger grodperspektivet, så är detta abnormt, icke uppriktigt, och väcker misstro; eller också är han en förbigången, deklasserad, med ett ord en missnöjd. Om en underklass en enda gång ser sin klass uppifrån så är han en lakej, eller har kommit till pängar.

Att utbyta åsikter är bara tomt tal, ty det kan ingen göra godvilligt; men ändra åsikter måste man göra, om synpunkten ändras, det vill säga, om en överklass sjunker till underklass eller en underklass stiger till överklass.

Borgerskapet eller medelklassen har en obestämd

Digitized by Google

vacklande synpunkt på sakerna, betingad av dess ställning mitt emellan. Och därför verkar medelklassen odeciderad, karaktärslös; och blir oftast föremål för de båda deciderade klassernas hat, emedan den icke kan ta sitt parti, som ju är svårt.

Om man så frågar, vem som har rätt, så blir svaret: var och en har orätt eller rätt från sin synpunkt; ty båda se ju saken i förkortning, uppifrån eller nerifrån.

Medelklassen skulle då ha den rätta synen på saken, emedan den betraktar från juste miljönivån, men det vill inte de andra höra talas om.

Om man känner en människas nationalitet, religion, ålder, kön, så vet man i allmänhet dess åsikter eller synpunkt. En finne och en polack skall alltid betrakta det godsinnade ryska folket som spetsbovar; en protestant eller hedning skall alltid tro att jesuiterna äro lönnmördare, och fastän orden stiftades av den noble Ignatius Loyola för att rädda kristendomen; den unge tror sig alltid veta mer om livet än den gamle, fastän han ingenting vet; en kvinnas synpunkt eller åsikter i kvinnofrågan vet man förut; Rosa Bonheur har målat tarvliga tavlor (som Troyon och Breton gjort mycket bättre), ergo är kvinnan lika begåvad som mannen; men när kvinnan vill visa sin överlägsenhet över mannen, så överfaller hon honom, sin bästa vän under sömnen, och mördar honom; det är överlägsenhet i det onda, vilket är underlägsenhet.

Deciderade partimän under upprörda tider, gå omkring som filosofiska system, uppgillrade med

Digitized by Google

partiets åsikter. Från den ståndpunkten bedöma de människor, nationer, böcker, tidningar, till och med konstverk, teater och musik.

När du talar vid en socialist om en frånvarande människa, så blinkar han först och tänker på en sekund efter om den frånvarande är med eller mot, och straxt är hans omdöme färdigt:

— Det är en bov! Det är en bra karl!

Summariskt bara!

Ser han ett skådespel, så är det ett mästerverk om arbetaren berömmes, och kapitalisten är osympatisk, eller om bara en partivän skrivit pjäsen.

Något så oskyldigt som en målad tavla får en annan kolorit, om den är målad av en partivän. Färg och teckning bli mästerliga, även om de äro usla. Därigenom utsläppes så mycket falska värden, falskt mynt, falska reputationer; falska storheter krusas, och verklig förtjänst missvärderas.

I riksdagen vet man ju, att en halvburgen lantman är agrar och sparsam med statens medel; att en militär (såvida icke förbigången) anser att försvaret evigt bör förstärkas; en fortifikatör anser fästningsbyggande nödvändigt, en marinofficer att flottan skall ökas; den högre ämbetsmannen vill ha mera styrelse och strängare lagar o. s. v.

Den häftiga kärleken till japanerna hade minst två orsaker. Den första var rysshatet, den andra var hedningarnes kristendomshat. Japanerna skulle för hedningarne tjäna som åskådningsmaterial för att visa hur civilisationen kunde existera utan kristendom. Men civilisationen yttrade sig i slagskepp och

Digitized by Google

socialism, tändstickor och cylinderhattar, darwinism och kvinnosak. Det var en tendenssympati, som icke minskades, då man såg offerprästerna med stora knivar i händerna, eller då man fick höra att kejsaren och hela nationen voro spiritister, som talade med de avlidnes andar.

Vid en oresonlig sympati blundar man för inkonsekvenserna eller förnekar faktum.

När nu människan läser *sin* tidning, så får han icke veta något nytt, utan bara det han vet förut; allt som kunde ge ett annat ljus på saken är utelämnat, ignorerat, kolorerat. I de andras tidningar står något helt annat, eller motsatsen, om man läser baklänges.

På samma sätt med böckerna. Var och en läser sina meningar tryckta; de andra böckerna läser han inte, och kommer på det sättet aldrig ur sin dykardräkt och sin luftblåsa.

Råkas människor av olika åsikter eller läger, så komma de antingen i lönlöst gräl, eller prata de strunt. Övertygad blir ingen, skäl tar ingen, icke ens faktiska upplysningar, och de skiljas lika sluga som förut.

Råkas människor av samma läger och åsikter, så ha de ingenting att säga varann, emedan de känna varandras meningar förut. Då sätta de sig och spela kort eller göra musik, och så gott är det.

Med ett ord, åsikterna ligga bakåt i en spinnkörtel, och därifrån spinnas trådar och nät vid förefallande behov. När den stora Tichborne-processen i England eklaterades 1866, så delades mänskligheten genast i läger med bestämda åsikter om Ortons legi-

Digitized by Google

timitet. Fastän rannsakning och dom först blevo färdiga 1874, så satt komministern i Rösbo färdig med sin dom redan 1868: »Orton var arvinge.» Kronofogden i Almsätra, tusen mil från rättegångsstället, hade däremot kommit till en motsatt åsikt, emedan han som jurist och uppbördsman sett så mycket bedrägeri vid skattens utgörande och arvs skiftande. Var och en spann sitt nät och blev sittande i det. När Orton dömdes till 14 års tukthus år 1874, skickades petitioner från hela jorden, även från Rösbo, till »martyren för engelska hyckleriet och det usla rättegångsväsendet».

Först 1895 erkände Orton att han var bedragare, och son till en slaktare i Wapping.

Detta övertygade icke petitionärerna för hans oskuld, utan de menade han förlorat förståndet.

Även i vardagslag gå människorna uppgillrade med åsikter. Om man i blandat sällskap berättar en likgiltig händelse, så ses den straxt genom olikfärgade glas. Men den kan även ofrivilligt väcka en storm av passioner, om den råkar röra vid en okänd kontakt som sluter strömmar av intressen vi icke känna. Vi förstå icke »varför människan blev så ond för ingenting», men den invigde vet var knoppen satt till »motståndet».

Ett annat likgiltigt faktum relateras. Var och en börjar hala och dra det åt sitt håll; det betydelselösa blir riksviktigt, faktum vanställes, förtolkas, koloreras, och begagnas till vars och ens ändamål, även de mest stridiga.

Den som släppte ut faktum, gav bara ullen; de andra spunno allehanda garn, och sedan vävde de vävar eller nät för att fånga varandras själar.

Digitized by Google

Det är således självviskheten eller den helvetiska härsklystnaden som förfalskar alla omdömen.

Den vise och den religiöse söker emancipera sitt omdöme från ställning, intresse och passioner.

Brutus dömer sin son till döden, Dante sin lärare till Inferno. Den religiöse ensam har mod att avsvärja sina villfarelser och erkänna: jag har haft orätt.

Domaren, statsmannen och regenten skulle alltid stå över intressen och passioner; då bleve staten styrd som en ångare, oberoende av vindarne, och då fälldes domar utan hänsyn till släktskap och vänskap. Men det är endast inför Gud man kan avstå från sitt själv; att lägga det för en fiendes fötter, även om denne har rätt, är så svårt, emedan fienden nästan aldrig är ädelmodig, att det är det svåraste av allt. Man tycker sig göra honom en otjänst med att erkänna honom ha rätt, ty hans högmod sväller och hans grymhet växer. Och det var icke håg till sanningen, utan begäret att få rätt eller att stuka, som drev honom; och människorna äro sådana att de identifiera sig med sina åsikter, och när de kämpa för dem, så är det viljan till makt eller att få trycka och trampa som är vehikeln.

Därför fordra de också att man skall »respektera andras åsikter». Med andras mena de bara egna åsikter, ty de respektera aldrig andras.

HÖGRE EXISTENSFORMER; DIE TOTENINSEL.

Man har ofta frågat den missnöjde hur han tänkte sig ett bättre tillstånd, en sällare tillvaro.

Swedenborg har skildrat sälla tillstånd på andra

Digitized by Google

jordar, och om jag skulle därav konstruera nästa tillvarelseform, så bleve den så här.

Kroppen danad av en finare materia, och födoämnena så subtila, av växter ensamt, att de jämnt konsumerades till kroppens underhåll, alltså icke lämnade någon rest. Matsmältningen med dess oskönа omständigheter utebleve alltså, och avsöndringarna skedde endast genom utandning av vattenångor och rena gaser.

Det vore renliv att börja med. Växterna man levde av behövde icke gödslas, och boskap funnes ej, då träden gåvo mjölk, frukter, honung, vin.

Luften skulle naturligtvis äga en annan sammansättning, tyngdlagarna vara andra, så att man kunde flytta sig genom andhämtningen som förtunnade kroppens luft och minskade dess egentliga vikt.

Dygnet vore 9 timmar, och livet räckte endast 30 år. Två timmar arbete, en timme måltid, två timmar undervisning och nöjen, fyra timmar sömn.

Människorna bodde i rena vackra hyddor med taket öppet, att de om natten kunde se stjärnorna vandra.

De levde i par, man och kvinna, och i lyckan att få vara i varandras närhet; men de födde inga barn, ty detta var endast en station, den nästa efter döden från jordelivet.

Hela denna station bestod av öar, simmande i något som kunde vara luft eller vatten. Bergen bestodo av alla vackra stenarter, men voro endast liknelser. Då öarna simmade omkring ändrades utsikten alltjämt, och resor blevo därför onödiga. På varje ö fanns en borg, där väktare, hjälpare och lärare bodde.

Här levde nu goda människor, som slutat jorde-

Digitized by Google

livet och så tämligen bestått prövningarna. De hade mest haft svårt i livet, varit neddragna i laster och brott, men fått en sådan avsky för det onda, att de vänt sig åt det goda. Befriade från den mänskliga djurkroppen och från ont och osant, voro de alla sköna och rena. De voro halvt genomskinliga, så att de icke kunde dölja eller ljuga.

Här vilade de ut efter livets fasor.

Arbetet med trädgården var endast en vacker lek, och skedde under vandringar i stranden, under lövvalv, bland blommor och sjungande fåglar, av högre fägring än vi kunna tänka oss.

De undervisades nu av lärarne om meningen av deras förflutna jordeliv. Varför de blivit födda av de föräldrarna, under de villkoren. De fingo veta orsakerna till att deras umgänge var sådant, deras lärare just dessa.

Hela livets sällsamma väv repades upp, och de sågo trådarna i sitt öde. Varför de måste begå den handlingen, som de ogillade; varför andra haft lov att plåga dem orättvist.

Med varje upplysning lossades ett bitterhetens band; ljus och försoning spred ett stilla sken över det rysliga förflutna. De förlåto i sinnet sina fiender, och välsignade dem ibland. Allt, även det ohyggligaste tog en försonande dager, och därmed, endast därmed utplånades dessa hiskliga minnen de aldrig trott sig kunna bli fria ifrån.

Då gräto de av glädje, och föllo i hänryckning. Detta hade de aldrig kunnat tänka sig: att en försoning med det förflutna fanns.

Och de lovade Gud vid solens uppgång, som givit

Digitized by Google

dem denna nåd; ty förr hade de endast önskat glömska av allt de upplevat.

Här fanns inga onda och inga osanna. Men så fort någon visade böjelse att återgå till det gamla, så avlägsnades han, antingen genom en smärtfri död, eller tillbakasändande till Armageddon, så kallade de jorden. Någon undervisning om de man kallar världsgåtorna, kosmogonien, teogonien, filosofien eller vetenskaperna, kunde de icke få här, ty deras förstånd räckte icke. Men ett fingo de veta: att allt vad de lärt i vetskap på jorden var falskt, till straff därför att de ville som Gud bli vetande.

Detta var vilostationen, eller sommarlovet efter första döden; och dagarna voro dem så korta som en fest. De längtade efter morgondagen för att få veta mera om sitt öde och därmed vinna försoningen med det förflutna, som dock var enda vägen till frid och sällhet, återvinnandet av tron på den gode Guden och hoppet om ett bättre.

Vid trettio år avsomnade de en natt utan att veta det, för att på andra platser uppfostras vidare, i visdom, kärlek, tro och hopp!

Är det icke både frestande och tillfredsställande att tänka sig Die Toteninsel sådan?

Digitized by Google

EN BLÅ BOK

AVDELNING IV

AVLÄMNAD TILL

VEDERBÖRANDE

OCH UTGÖRANDE KOMMENTAR TILL

»SVARTA FANOR»

AV

AUGUST STRINDBERG

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Digitized by Google

Digitized by Google

RÖNTGENSTRÅLAR.

Mänskor ha alltid vetat att s. k. ogenomskinliga kroppar endast äro till viss grad ogenomträngliga eller oledande för ljus. Mänskliga handen är ju relativt ogenomskinlig, och begagnas för den skull att skygga för ljuset. Men barn ha redan upptäckt att om man håller handen på ett visst sätt emot lampans låga eller mot solen, så är handen ganska genomskinlig, och så att man kan se benen och tomrummet i lederna.

Franska vetenskapsmän på 1700-talet hade också begagnat denna iakttagelse och utvecklat den så, att de släppte starkt ljus genom ett hål på en skärm och därmed kunde se mitt igenom levande ting.

Den som vill besvära sig med att hålla handen framför en enda tänd glödlampa, kan se benen i handen; och sätter han en svart mouch på handens ena sida, så synes den mitt igenom handen. Detta är Röntgenstrålar, då ju glödlampan ger katodstrålar (och anod-?).

Betrakta denna Spigg, fotograferad i akvariet, sannolikt vid elektriskt ljus, och märk att skelettet och inälvorna synas.

Försök sedan med fingret nere i vattnet, och ljuskällan anbragt på lämpligt sätt, och se om icke

Digitized by Google

fingret blir lika genomskinligt som med Röntgenapparaten. Därmed har man besparat dig 2,000 kr. som en Röntgenapparat kostar; men man får icke Nobels 150,000 kr. för uppfinningen, emedan den är för enkel.

Om man lägger en spiknubb i rent vatten under mikroskopet, och i starkt överljus, men snett infallande, så kan man se spikens struktur, trådarne av vilka den är dragen och vilka likna växtens spiralkärl.

Jag ligger och läser i sängen, med glasögon; elektriska ljuset faller snett ovanifrån i boken, och även på insidan av glasögonens båge.

Betraktar jag glasögonens båge (av järn) så är den nu genomskinlig. Jag ser trådarnes dragning och struktur; och håller jag en blyertspenna på något avstånd, så synes pennan hel, icke avbruten av bågens

Digitized by Google

järn. Alltså är järnbågen genomskinlig. Men här får nog fokaldistansen medtagas som faktor, ty avståndet mellan ögat och bågen är endast omkring 1 centimeter.

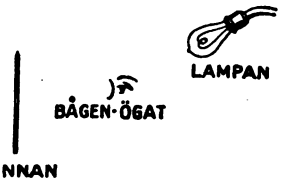

På tal om fokaldistansen bör en omständighet vid katodstrålarne beaktas. Vid begagnandet av fotografiska kameran visar sig ju bilden först i fokus. Strålarne äro ju således o s y n l i g a mellan linsen och visirskivan; men ingen talar härvidlag om osynliga eller mörka strålar.

Vid katodstrålarne åter blir man förvånad över att strålarne icke synas på vägen utan först uppträda såsom fosforescerande ini Geisslerröret. Men jag ser ju varken solens eller lampans strålar förrän de råka ett föremål, dammet, regndropparne, luftens fuktighet o. s. v. Varför förvånas över ett så enkelt fenomen?

När bli opaka föremål genomskinliga? Troligen när strålarne falla i en viss vinkel (infalls- = reflexionsvinkeln).

Bilden å nästa sida är tagen mitt på dagen och vid mulen luft. Figuren i förgrunden är ett fruntimmer, vars kläder blivit osynliga, av en händelse. Här kan man gissa på två orsaker. Antingen har damens kläder blivit osynliga genom total-reflexion (se Fysiken) eller genom att ha släppt igenom strålarne.

Digitized by Google

Förgrundsfigurens kläder genomskinliga.

För växtfysiologien, som står så lågt för närvarande, vore ett akvarium med späda genomskinliga växter och elektriskt ljus samt en stark lampa, alldeles tillräcklig för att studera kretsloppet, vilket kan anses okänt. Särskilt borde efterses om spiralkärlen utöva någon systolediastolerörelse, utan vilken saftstigningen är svårförklarlig.

Små fiskyngel, som i sig själva äro rätt genomskinliga, borde även observeras i akvariebelysning, då tillfälle gavs att undersöka matsmältningens hemlighetsfulla förlopp.

Ett skioptikon med absorptionskärl (se Spektralanalys) vore kanske ändå lämpligare, för att icke nämna solarmikroskopet.

Naturen är homogen, alstrar inga special-ämnen (som kosta 400 kronor gramet i tull). Ljuset är

Digitized by Google

ett, ett enda och samma, källan må vara vilken som hälst, och några special-strålar finnas icke, varken Röntgen-, Becquerel- eller Radium-.

RADIUM-SPEKTAKLET.

Sista underrättelserna (i Die Woche) konstatera att Radium nu kostar 50,000 mark per gram. Malmen Pechblende kostar 1,000 kronor för 50 kilo (Ant. Sj.) eller centnern. Av 60 centner malm fås 333 milligram Radium (Soddy, Dominik). Men det finns ett A-radium, av vilket (hör noga på, tänkande Mänskligheť!) endast en milliondels milligram existerar i 60 centner Uranmalm (Pechblende).

Vidare! Dessa 333 milligram Radium kunna endast »leva» i 2,500 år, och hava då förflyktigats. Men A-Radium lever endast (liksom tändstickan) i 4 och $^3/_{10}$ minuter. I 4,3 minuter har en milliondels milligram förpuffat.

Uran själv lever i $7^1/_2$ milliarder år.

När nu förfallet börjar, så går det i alfabetisk ordning ner till F, sedan till G, som är helt enkelt bly, »vilket upphört att stråla». (Läs Die Woche n:r 18, årg. 1910, Mänskligheť, och försök sedan att vakna! om Du kan!)

Dag. Nyh. $^{25}/_7$ 1904:

»Det finns icke något radium. Den allra nyaste upptäckten är att radium, om vilket man skrivit så mycket, helt enkelt ej existerar. Radium är, påstås det, ingalunda ett enkelt odelbart element, som guld, järn, kol och dylikt, utan ett amalgam som med tiden av sig självt sönderfaller i sina primära beståndsdelar.

Digitized by Google

Prof. Curie har själv medgivit att han aldrig kunnat erhålla rent radium, men han tror dock orsaken härtill blott är att söka i den stora kostnad framställandet av rent radium skulle medföra. Men å andra sidan har Curie förklarat att teorierna om radiums obefintlighet som enkelt element ej äro hållbara och ej kunna bevisas. Måhända, säger han, finns det icke något enkelt element alls och måhända förvandlas radium i tidernas längd till något annat.»

Det finns intet Radium! och ändå får det Nobelpris, kostar 50,000 Mk gramet, 400 kr. i tull per gram.

Men »Niewenglowski fann, att Svavelkalcium utom de synbara strålarna även utsände sådana som gjorde ljusintryck på den fotografiska plåten, tvärs igenom ljustätt papper och metaller».

»Troost (Sorbonne) konstaterade samma förmåga hos hexagonal svavelzink.»

»Bergman fann, att s. k. självlysande färg också äger förmågan att utsända strålar, som förmå genomtränga tunna blad av en del ämnen, som ej genomsläppa solljuset.»

Gustave Le Bon fann att fotogénlampan gjorde samma nytta.

(Auch machen!)

När Freund lät Radiumstrålarne under tre dagar inverka, »så visade huden en rodnad, som dock var så obetydlig, att det syntes honom sannolikare, att den endast berodde på retningen av det därvid använda häftplåstret». (N. b.!)

Digitized by Google

»Även Grouwen anställde försök på sig själv, men kom också till negativt resultat.» (N. b.!)

»Redan förut hade Danyss experimenterat med unga råttor, på vilka han inlagt små glasrör innehållande radiumsalt under huden vid hjärnan och ryggmärgen. Dessa råttor dogo på grund av försöken.» (De hade nog dött av bara tomma glasrören.)

Aschkinass och Caspari insprutade ett milligram radiumbromid på en mjältbrandssmittad kanin, 4 gånger under loppet av en månad. Djuret (patienten) dog — men mjältbranden var botad.

Såna hästkurer äro visst förbjudna i Rikets Lagbok!

O. s. v.

VETENSKAPLIGT OFÖRNUFT.

Swedenborg säger på ett ställe ungefär så: Skriftlärde av denna världen som hata ljuset och sanningen, använda allt sitt förmörkade förstånds skärpa, att med logiska trollkonster, felslut, sofismer, kasta snus i ögonen på dem, som upptäcka nya sanningar, farliga för den rådande villfarelsen.

Om man samlar deras snussorter, så äro de icke så många och om man blåser på de torra kornen, så gå de bort.

Jag har under loppet av 30 år gjort en liten vapensamling, som jag skall lämna ut till deras tjänst som råkat i närheten av deras jaktnät, i vilka de själva stundom fastnat.

Digitized by Google

I vetenskapernas vetenskap Matematiken är ett stående svar: att en erfarenhetsmetod är oduglig, emedan den icke är vetenskaplig. Nu borde ju vid granskning begreppet vetenskapligt kunna definieras, men det kan icke, och får icke, emedan det är en variabel som förändras efter professorns godtycke, eller hans syndikats gällande lärosatser. De Skriftlärde bilda nämligen hemliga syndikat, Cystor, som utnämna varandra till auktoriteter, för att sedan behärska ämnet oinskränkt, och dessa Cystor begagnas vid befordringar under namn av sakkunnige.

Om jag nu råkar en matematiker, och talar om bara, att en cirkelyta kan reduceras på en kvadrat, så svarar han, att skolgossar bruka syssla med det orimliga problemet.

— Ja, jag vet, men när det står i Handbok för Ingenjörer »att kvadrera ett cirkelplan (närmevärde)» så är det väl möjligt, när hela den matematiska formeln uppgives.

— Det är inte vetenskapligt.

— När ingenjörens sätt är praktiskt utförbart, så betyder väl vetenskapligt något opraktiskt?

— Det är bara närmevärde.

— Väl, men när i Er högre matematik de flesta logaritmerna äro irrationella tal, och $\pi = 3{,}1415\ldots$ är ett närmevärde, utan att den högre analysen därför blir ovetenskaplig, så skall väl ingenjörens metod, som är byggd på Er vetenskaps närmevärden icke behöva förkastas.

— Vi kunna bevisa att problemet är olösligt...

— Swedenborg säger också, att ni kunna bevisa alla falskheter, bara ni förmå mig att antaga premissen,

Digitized by Google

eller göra premissen så obegriplig, att jag för att slippa skämmas för okunnighet måste antaga den.

Nu kommer det obegripliga! Problemet uppges både vara löst, och på samma gång omöjligt att lösa! [Se Encycl. Britannica.] Och läser man historiken och utredningen av qvadratura circuli, så är det enda man får ut: den onda viljan, begäret att få dölja ett enkelt sakförhållande.

Att skolgossar bli stukade när de vilja söka en lösning av detta rimliga problem, är elakhet, ty Euclides har redan givit dem en ledning i XII, och 2:a, där de få lära att cirklar förhålla sig till varandra som kvadraterna på diametrarne.

Detta är ingen lösning, men en ledning och en antydan om rimligheten av ett givet förhållande mellan fyrsidig figur och cirkelyta.

Gyldén finner ingen svårighet vid problemet, utan löser det så här (i astronomin):

»Längden av den kvadrats sida, vars ytinnehåll är lika med cirkelns, finner man genom att söka kvadratroten ur det tal, som angiver ifrågavarande innehåll, eller just ur πr^2. Denna kvadratrot befinnes då vara:

$$r\sqrt{\pi u} = r.\ 1{,}77245$$

eller ungefärligen $= r\frac{904}{510}$.

»I denna enkla formel ligger lösningen av det beryktade problemet att finna cirkelns kvadratur eller ytinnehåll.»

Samma orakelsvar får man vid vinkelns tredelning. Först får man veta att problemet är löst, sedan bevisas det vara olösligt.

Digitized by Google

Gossen, som lärt sig att vinklar bestämmas av sinus eller bågen, söker naturligtvis att tredela sinus eller bågen.

Men nu bevisar läraren emot på följande konstiga sätt:

»Analytiskt uttryckt leder det nämligen, om hela vinkeln kallas 3α, till ekvationen: $\sin 3\alpha = 3 \sin \alpha - 4 \sin^3 \alpha$, vilken skall lösas i avseende på $\sin \alpha$. Men då i rötterna till denna ekvation $\sin 3\alpha$ uppträder under kubikrotstecken, vilket icke kan bortskaffas, och då inga kubikrötter kunna geometriskt konstrueras (hör!) endast med tillhjälp av cirklar och räta linjer, följer därutav(?) att trisectio anguli i 'inskränkt(!) mening' innebär en motsägelse.»

Nu skall jag svara i gossens ställe!

»När det analytiska uttrycket 'är så inskränkt' så går jag förbi det, och stannar vid lärarens första resonabla lärdom i samma artikel (Nord. Fam.-Bok 1898. Trisectio). Detta att tredela vinkeln kan ske på många olika sätt (skönt!) t. ex. med tillhjälp av en cirkel och hyperbel.»

Efter som detta kan ske på många förnuftiga sätt, varför skall jag då bevisa att det i c k e kan ske på ett oförnuftigt?

Vidare. »Om jag kallar vinkeln 3α». Varför skall jag just kalla honom för det, när det är en snara? Vidare: Varför kan jag icke skaffa bort ett kubikrotstecken? Om icke, varför skall jag utsätta mig för det?

Slutligen kröp själva masken fram ur kärnhuset: »Trisectio anguli» innebär i »inskränkt mening» en motsägelse. Där ha vi inskränkningarne, de inskränktes

Digitized by Google

förhinder, för ernåendet av en faktisk upplysning, bekräftad av erfarenheten.

Astronomerna begagna också några snussorter, utom de vanliga »vetenskapligt», »inskränkt mening». När man frågar, varför de inre planeternas banor med jordens beräknas som cirklar, fastän de äro ellipser, vilket senare var Keplers stora »upptäckt», så svara de: excentriciteten i ellipsen är så liten etc.» Men, då är det ingen ellips; och då beräkningen av ellipser är en helt annan än den av cirklar, så har antingen ni räknat falskt eller har Keplers upptäckt visat sig vara falsk, ehuru han påstått sig ha störtat cirklarne, cykloiderna och epicykloiderna.

Detta var snuset »så lite». Så frågar jag: Varför bli stjärnorna mindre i tuber, då de enligt er fysiks lagar skulle bli förstorade? Svar: De äro på oändligt avstånd.

Gensvar: Detta är lögn, ty 1:o Ni har mätt avstånden (i ljus-år), 2:o är avståndet icke oändligt, då vi kan se stjärnorna med våra ändliga ögon.

Detta var snuset »för stort».

Sedan kommer snussorterna »rubbningar» och »störingar».

När Keplers lagar skulle strängt tillämpas, så skar det sig i räkenskaperna. Då skylde man på störingar eller rubbningar, och så tummade man siffrorna, lite här och lite där.

Inte en gång Keplers 3:e lag är ostörd. Titius-Bodes tal stämma icke heller med formeln, utan man får sätta de verkliga värdena bredvid.

Beräknas en komet komma igen då och då, och han uteblir, så är han utsatt för störingar.

Digitized by Google

Och när i fjor höstas en magnetisk orkan drog fram över jorden, så tillskrevs densamma solfläckarnes talrikhet (maximum). En stor astronom tillspordes för kontrollens skull, och han avgav följande orakelsvar:

— Ja, det är alldeles riktigt! Visserligen(!) befinna sig solfläckarne nu (när orkanen gick) i ett minimum — — —.

Hör, mänsklighet! Visserligen är det ett minimum, men maximum är orsaken...

Och era söner skola profetera lögn; och era lögnprofeter skola bliva trodda, därför att ni icke älskade sanningen!

Det finnes även en benägenhet hos astronomen att utelämna obehagliga sanningar, som dock samtidigt äro sanna. En sak kan nämligen vara på flera sätt. Keplers lagar, först utgivna i Nova Astronomia, voro föregångna av andra lagar, i Mysterium Cosmographicum, och dessa lagar äro lika intressanta eller än mera. Där uträknar han planetbanorna efter månghörningar samt med omskrivna och inskrivna cirklar.

Men Titius-Bodes tal visa planeterna utlagda i geometrisk progression.

I Blå Boken har jag visat att de avlägsnares tal äro kvadrater på de närmares, ävensom att några äro i harmonisk delning.

Sedan dess har jag funnit en ny serie, som visar att omloppet är en funktion av tätheten, åtminstone för de inre planeterna.

Digitized by Google

Merkurs täthet = 4,4. $4{,}4 \times 10 = 44$.
» omlopp = $88 = 44 \times 2$.
Venus' täthet = 5,6. $5{,}6 \times 10 = 56$.
» omlopp = $224 = 56 \times 2 \times 2 = 56 \times (2)^2$.
Mars' täthet = 4,2. $4{,}2 \times 10 = 42$.
» omlopp = $686 = 42 \times (4)^2$.

O. s. v.

Alltså omloppet = tätheten $\times 10$ och sedan $\times 2$, $(2)^2$, $(4)^2$.

Dessa andra förhållanden äro lika bevisliga, och kunde vart och ett ge upphov till ett nytt system, som borde prövas, för att se efter, om det förklarade mer och bättre än de andra, utan att därför avlösa eller störta de andra.

Kemisterna begagna en annan sort. När man vid analys av kända ämnen finner främmande som icke väntas, så kallas dessa föroreningar.

När Berzelius lade för blåsröret basisk svavelsyrad uranoxid från Ioachimsthal i den gröna varieteten så erhöll han med soda: kopparoxidul, utan att mineralet höll koppar.

Basisk klorkoppar gav järnreaktion, men innan kopparn framträdde vid avkylningen.

När en kemist skall förneka grundämnenas förvantskap, så tar han fram atomvikternas decimalbråk. Skall han återigen bevisa sin orimliga teori, så stryker han ut decimalbråken.

När apokryfen Radium blir apokryfen Helium, så är grundämnenas förvantskap bevisad för Ioachimssyndikatet; men när järnvitriol blir guld, då är det inte på det sättet. Då är det något annat. Och atomvikterna, som räknas till inre, räknas nu till yttre egenskaper.

Digitized by Google

Alkemisterna och alla forntidens folk kände guldet icke på färgen, utan på dess egentliga vikt (som är atomvikten × 10; guldets eg. v. = 19,7; atom = 197). Och de igenkände även guldet på dess oangriplighet av luft, vatten, syror och »lut».

Dessa guldets egenskaper kallas nu yttre, ehuru de röra metallens allra innersta konstituerande egenskaper, atomens förhållande. Detta är fysikalisk kemi, som dock rör sig om ämnenas yttre fysiska egenskaper, huru de avskiljas av elektriska strömmen, vilket varje guldsmedsarbetare praktiserar, och vilket skulle rangera den »fysikaliska kemien» bland näringarna och icke bland vetenskaperna. Detta oavsett den dumma kater-teorien om jonerna, som skulle lyfta elektrolysen från galvanoplastikens yrke till vetenskap.

Denna nya vetenskap kallas mycket kort och vältaligt DT. Med DT menar Kipling något annat som står i sammanhang med whisky, men med DT menar den fysikaliska kemien Dissociationsteorin; det är den gamla iakttagelsen att vissa ämnen såsom Salmiak vid högre temperatur sönderdelats i sina komponenter, denna iakttagelse nu generaliserad på lösningar. Koksalt i lösning av viss halt innehåller nu Klor och Natrium, utan att Kloren ger sig tillkänna genom sin dödande doft, och utan att metallen Natrium tar eld i vattnet, som den brukar. Detta teoretiskt abnorma fenomen har dock icke gått i andra än syndikatet; och när de utanför stående begära bevis, svaras att det är en hypotes, som bjuder och befaller att atomerna äro laddade med elektricitet (av okänd ström) så att de blivit overksamma. (Eljes bli ämnen rätt verksamma när de laddas.)

Digitized by Google

Nu är saken den, att många hava grubblat över vad som passerar i en lösning.

Löser jag guld i kungsvatten får jag en homogen vätska, som icke är klorguld ännu, men icke heller är flytande guld, fastän det flyter.

Kemien lärer oss strax i början att skilja på mekanisk lösning = socker i vatten, och kemisk lösning, guld i kungsvatten. Hör nu noga på!

Definition Kemisk lösning = ett ämne upplöses i s i n a b e s t å n d s d e l a r genom ett lösningsmedel. Ergo är guldet upplöst i sina beståndsdelar. Men guldet är ett enkelt ämne, och saknar såsom sådant beståndsdelar, under det att det däremot äger delar.

Då nu guldet i kungsvatten är flytande, och guld eljes icke blir flytande förrän vid 1,000—1,250°, så har kungsvattnet utövat samma energi som en temperatur av 1,000°. Nej, svaras det, guldet är icke flytande i lösningen, utan klorguldet är flytande.

Vad är då klorguld? Svar: Au + Cl.

Alltså en addition av klor till guld. Kloren avgavs av kungsvattnets klorväte, och salpetersyran håller sig svävande i vätskan, där klorvätets väte borde avgått. [Vätskan luktar verkligen av N O och icke av Cl.]

Det är således ingen enkel affär att utreda vad som passerar i vätskan, där salpetersyra, väte och klorguld hållas blandade.

Men med D T-formeln är det enkelt. Guldatomerna äro laddade, kloratomerna också laddade; men N O och H?

(Några kemister ha föreslagit bildandet av nitrosylklorid eller klorur.)

Emellertid när jag nu vill återfinna guldet, så av-

Digitized by Google

dunstar jag sakta till torrhet, och får då omväxlande klorur eller klorid av guldet, ett gulbrunt pulver. Hettar jag detta till rödglöd, kommer guldet fram. (Kan även fälla det lösta nybildade klorguldet med järnvitriol, oxalsyra o. s. v.)

Nu säger D T att i sista lösningen guld och klor äro fria, men genom laddningen indifferenta, utan inverkan på varandra. Då frågas: Hur kan det nybildade ämnet klorguld då existera i vätskan? Då kan man ju icke lösa saltet klorguld i vatten utan att det dekomponeras. Men detta är icke fallet med klorguld, men väl med andra salter, såsom vissa antimonens, och andras.

När likväl D T har pekat åt en dissociation i lösningar, så vore ju ett korollarium av Ramsays stora upptäckt att grundämnena icke äro enkla, detta: guldet, såsom icke varande enkelt, upplöses verkligen i sina b e s t å n d s d e l a r, genom kungsvattnet, och kungsvattnets beståndsdelar inträda i kommutation med guldets beståndsdelar.

Eller klornatrium i lösning! Klornatrium består 1:o icke av klor och natrium, utan av klorens och natriums beståndsdelar i kommutation. Kloren = (OH_2) (O H) och natrium t. ex. $C_3H_6 = (C = 6)$.

$NaCl = H_2O . OH + C_3H_5$. Då blir Na Cl i lösning = $(H_2O . OH + C_3H_5) + H_2O$.

Och därmed bleve Na lika indifferent i vattnet, som Na när det brunnit ut i vatten och blivit till Na O H.

(Hur guldet ser ut i lösning sök i Blå Boken.)

Att kloren kunde tecknas $OH_2 . OH$ har jag på andra ställen demonstrerat, och att natrium är ett

Digitized by Google

C H även. Att C tecknas så betyder äldre ekvivalent = 6 (Berzelius).

Att koksalt hade något med kolväte att göra synes osannolikt. Stensaltet (i Wieliczka) visar dock att så kan vara fallet, ty när det löses i vatten dekrepiterar det, och avger kolväten. Teorien D T har pekat rätt, men genom att gå fången i dualismen, fört kemien vilse. Därför har jag med skäl kallat den en katerteori, en improvisation efter ett symposion, men i avsikt att komma ifrån sanningen, icke för att det var sant, utan därför att de a n d r a funnit den.

Sedan ett syndikat bildats, införes snart skräckregering och därmed är all utsikt för uppdagandet av en ny sanning avklippt.

Nu har emellertid dissociation och löslighet varit kända i hundra år, och kemisternas tabeller varit upprättade. Att lösligheten står i ett visst förhållande till molekularvikten kunde man vänta sig, fastän det icke är regelbundet. T. ex. ammoniakalun = 904 (molek. vikt); löslighet i varmt vatten = $\frac{904}{2}$.

Ammoniumkarbonat primärt = 79; löslighet i kallt $H_2O = \frac{79}{3}$.

Ammoniumkarbonat = 157; löslighet vid 100° = 157.

Salmiak = 53; löslighet $53 \times 2 = 106$.

Ammoniumsulfocyanat = 76; löslighet = $76 \times 2 =$ 152 vid 15° ungef.

Dessa enkla, vackra sakförhållanden äro nu borttrollade med trollformler, som ingenting säga, men bara göra sanningen svåråtkomlig och ränterande.

Digitized by Google

Geologen och mineralogen äga också sina skyddsåtgärder för villfarelsernas upphöjande till dignitet.

Geologen opererar med enkla felslut och vinner oförgängliga lagrar. Om han ser att siluren i Sverige bara är t. ex. 100 meter djup, så sluter han icke därav att siluren överallt är 100 meter, ty Amerikanska geologer ha visat samma formation i ett par tusen meter.

Silurhavet (det hypotetiska) har alltså icke avsatt silur under lika förhållanden över hela jorden.

En 40 års man i Sverige kunde i sin barndom ro fram mellan två holmar invid sin ö. Nu kan han det icke, emedan sundet är uppgrundat av alluvium.

Men hans granne har icke samma erfarenhet av sin uppgrundning av samma djup, av det enkla skäl, att det skett under andra förhållanden (liksom siluren).

Men nu börjar en professor att räkna lerlager; och utgående från den falska förutsättningen att lagren avsatt sig likformigt, räknar han ut hur gammal leran är, liksom när man räknar årsringarna på ett träd.

Applåd och sekularupptäckt: vetenskapens triumf.

De geologiska formationerna kunna icke bestämmas av bergartens beskaffenhet, ty efter gneissen bestå de alla av sandsten, kalk, skiffrar, konglomerat; och gneissen själv är en skiffer, graniten och porfyren äro konglomerat.

De yngre formationerna bestämmas av petrifikaten; men ibland saknas dessa, eller infinna sig i oordning. Då svänger man sig med defekter och vakanser. Och ibland stå lagren upp och ner (såsom Rigi). Då säger man att det hela har vänt på

Digitized by Google

sig, eller ritar man några högre kurvor, såsom vid den oförklarliga Åreskutan.

En allmän flod, diluvium, som förr var allmänt antagen av vetenskapens målsmän, förklarade mer än den obegripliga istiden. Men floden generade, emedan det var en syndaflod, och därför vräktes den av en modärnare teori om nerisning som icke förklarar jökelskred på slättland.

I Schweitz med alper går det till på det viset, ungefär, men i slättbygder går det icke till på det viset. Men det gör ingenting, teorien består, fastän motsagd av erfarenhet och sunt omdöme.

Mineralogen har förstört kristallografien, när han tog axlarne som indelningsgrund, i stället för sidorna och vinklarna. Vinklarna äro nämligen ytterst känsliga indikatorer, så att Mitscherlich fann en konstant förändring hos kristallvinklarne när mineralet ändrade kemisk sammansättning. (Se Blå Boken: Om realgar och auripigment; även: Typer och prototyper ur mineralkemien; Introduction à une chimie unitaire o. fl.)

Botanikens förfall börjar med växtbiologiska institutet, där man orimligt nog, söker med råa experiment rekonstruera naturens ofattliga tillvägagående.

När man t. ex. vill bevisa, att växterna med sina andningsorgan föda sig av luftens giftiga kolsyra, så bevisar man baklänges (och på huvet) denna orimlighet, genom att förstöra luften över kalihydrat, som själv är giftigt för växten genom sin avdunstning allena.

Se nu, säger man, huru växten tvinar, när han

Digitized by Google

berövas kolsyra. Ja, men han tvinar mera sannolikt av den över KHO fördärvade luften.

Och om man i naturen ser en alpväxt frodas i kolsyrefri luft, vore man bunden att antaga, det växten skaffade sig kol ur marken, som visserligen bara kan bestå av kisel Men det får icke vara så, utan skall vara så.

Varje trädgårdsmästare vet att växterna vända sig mot och kränga sig till ljuset. Men på institutet skall detta enkla obestridda faktum demonstreras vetenskapligt, och nu gör man en maskin, som snurrar runt, och så kallar man trädgårdsmästarens rön för heliotropism. Då är det vetenskap och blir en avhandling.

Om bladgrönt är ett slags vax, så bör det under något stadium vara olja. Denna olja blir i vissa eller icke vissa bladens kärl till vax. Kallas dessa kärl Elaioforer, och studerar man oljekärlen vinter och sommar, men ändå icke märker någon skillnad, och likafullt skriver en avhandling på 32 sidor om att ingen skillnad existerar, så blir det en docentavhandling, i synnerhet om man citerar alla auktoriteter som icke märkt någon skillnad. Alltså en negativ avhandling med negativa resultat, som ingen betvivlat. Ty »man» har alltid vetat, att bien förvandla barrträdens harts till vax, ehuru många docenter tro att vaxet hämtas ur blommorna på samma gång som honungen. Vägen till hartser är genom eteriska oljor, som först bli kamfrar, och sedan harts.

Men feta oljor bli kautschuk, som också är ett harts. Växtens förfarande att ur oljor och eteriska oljor framställa klorofyllvaxet är således enligt elementarkemiens enklaste kända lagar, och behöver där-

Digitized by Google

för icke deduceras på växtlaboratoriet, då det är utexperimenterat både i naturen och på kemistens laboratorium.

Lägst på utvecklingsskalan stå för närvarande zoologerna, då de röra sig med obevisade fakta, falska slutledningar, bristfälligt material och en alldeles obegriplig logik. Allt absurt de själva tillvita teologien, hava de på sin del, och därför har ordet zooteologi också uttalats, omväxlande med teozoologi.

Första trons artikel heter: De olika formerna av växterna och djuren hava ej blivit skapade.

Nu skulle begreppet skapas först definieras, men det underlåtes. De underskjuta därför den lömska betydelsen »gjorda för hand», efter som de icke äro gjorda med maskin. Skapas är väl = frambringas, och grundtexten begagnar ordet B a r a, som är F e r o, betydande både bära = föda = göra, frambringa.

Det är således frambragt, det är således varken handgjort eller maskingjort, utan fött. Sedan pågår Genesis' naturliga födelsehistoria successivt, från de lägre djuren till de högsta, och därvid har Darwin intet att anmärka. Ty i Arternas härledning slutar han ganska vackert sin trosbekännelse så här:

»Det ligger storhet i denna åsikt, att livet med dess olika förmögenheter av S k a p a r e n ursprungligen blivit inblåst i några få former eller blott en enda: och att... från en så enkel början utvecklats och alltjämt bildas otaliga de skönaste och mest underbara former.» Det är annat än epigonernas äfflingsteori, som säger att det gjort sig självt.

Och på annat ställe:

»För mig överensstämmer det bättre med vad

Digitized by Google

vi känna om de av Skaparen åt materien givna lagarna, att bildandet och förstörandet av de förgångna och närvarande inbyggarna på jorden bero på sekundära orsaker likartade med dem som bestämma individers födelse och död.»

Darwin reagerade således icke mot skapelsen, utan emot de »fixa arterna», en detaljfråga, som dåtidens lärda åsnor gjort till huvudsak.

Så kommo lärjungarne som utvecklade läran in absurdum, men i en bestämd förutfattad avsikt, att få bort Skaparen, upphovsmannen. Alltså ateismen i system; ett system som dels bevisar obestridda sanningar, dels antager obevisade såsom självklara, interpolerar med rena tendenslögner och tummar fakta. Hela byggnaden krönes slutligen av en stod åt en Cercopithecus med människoliknande utseende, vilken var stamfader till Deras Gud, som hette Zeus.

Utvecklingen blev parollen; allting utvecklas, och går därför framåt. Även förruttnelse och död utvecklas, men bakåt och nedåt. Hæckel fann att musslan var en snäcka som utvecklat sig bakåt, och valdjuren antagas vara däggdjur från land, som gått till sjös och fått simredskap.

Man kunde icke längre skilja fram och bak, men utvecklingen gick ändå. I de geologiska formationerna fattades länkar, men dessa tänkte man sig, och skarvade här och där. Ibland släpades med äldre föreställningar från en barmhärtig och allvis Försyn; och så upptäckte man skyddande likhet. Fåglarne kolorerade sina ägg, så att de icke skulle synas, vissa steklar klädde ut sig till fjärilar för att få vara i fred (liksom om värnlösa fjärilar få vara bättre i fred än beväpnade steklar).

Digitized by Google

Hela denna röra, som kunnat vara en vetenskapens metod blev nu upphöjd till vetenskapen själv, med pretention att ha löst världsgåtan.

De obehagliga detaljerna i denna ruskiga affär har jag avslöjat i Blå Boken!

Och säger nu farväl!

Den dag den felande länken är upptäckt blir en lättnad för mänskligheten, ty då upphör tvivel om d e r a s härledning från släktet Simia.

LOGIK.

Konsten att tänka skulle ju vara var man beskärd, då medfödda anlag icke fattas, och daglig övning icke saknas. Och lika fullt, att tänka rätt, fälla ett juste och rättvist omdöme är det svåraste av allt, ty därtill fordras: kunskap, rättskänsla, självövervinnelse.

När John Locke en gång i sin ungdom åhörde ett samtal mellan vuxna personer, föreföll det honom som om de icke kunde tänka, och att de lade orden endast i avsikt att bedraga varandra. Därav fick han anledning att filosofera över Human understanding eller mänskliga kunskapsförmågan, och kom därvid till det resultatet, att vi veta ganska litet.

Immanuel Kant tog upp samma problem nära ett århundrade senare och visade i Kritik över rena förnuftet och Omdömesförmågan att vi egentligen och strängt taget ingenting kunna bevisa, men att vi för att kunna leva livet som anständiga människor, måste t r o: på en Gud och en sedlig världsordning (postulaten och imperativen). Han avslöjade även Aristo-

Digitized by Google

teles' fyra primära tankelagar (syllogismerna) såsom varande sofismer, och erkände blott den första, vilken dock är självklar eller utgör en omskrivning. Lika fullt måste vi ännu på 1860-talet lära oss Aristoteles' sofismer, dock utantill bara, ty ingen begrep dem.

Om man nu i nya seklet, tar fatt det första kategoriska slutsättet, så finner man, att även det är ihåligt. Skådom!

Människan (M) är förnuftig (P); svensken (S) är människa (M) — alltså är svensken förnuftig.

Kritik: Människan = »alla människor äro förnuftiga». Är detta sant? Då det ju finns många oförnuftiga människor; och enär dessutom varje människa är momentant eller partiellt oförnuftig, så äro ju i c k e alla mänskor förnuftiga. När då översatsen ramlar så skulle ju hela beviset ramla; men nej, det står fast.

Vidare: Alla kroppar äro tunga; guldet är en kropp; alltså: guldet är tungt. (Afzelii Logik.)

För det första finns det lätta kroppar, såsom den fjäderlätta fjädern och den mer än luften lätta vätgasen; och begreppet »tung» är icke tillräckligt bestämt för att tjäna i en översats. Dessutom måste begreppet kropp vara noga definierat förut, men det kan icke definieras, ty de tre utsträckningarne längd, bredd, höjd kunna knappast tillämpas på t. ex. en gas, som är en kropp (materie, ämne).

Slutligen är hela beviset en omskrivning, och kan sägas kortare så här (under förutsättning att översatsen är viss): »Guldet, betraktat såsom en kropp, äger tyngd (då ju alla kroppar äga tyngd).»

Ur detta bristfälliga bevisningssätt utvecklas nu ett system, som följaktligen är värdelöst vid praktisk

Digitized by Google

tillämpning, men äger intresse såsom tankelek, alldeles som i matematiken.

Indelningar, uppdelningar, sönderdelningar i oändlighet, men allting svävande och kritiklöst.

Den som vill se det mänskliga förnuftet på irrvägar, bör läsa kapitlet om Omdömenas förhållande till varandra, särskilt om skillnaden mellan konträra och kontradiktoriska omdömen, vilken egentligen tyckes vara ingen.

Nu har en nyare tids logik förkastat Aristoteles' och förklarat, att om en människa numera skulle tänka efter syllogismerna och begagna de fyra tankelagarna i ett resonnemang, skulle han bli löjlig eller anses tokig. Erik XIV har efterlämnat en del i fängelset nedskrivna syllogismer, som äro formellt riktiga, men icke bindande.

Ex.: »Den som rymmer med konungens banér, han har brutit edsöre. Alltså var Nils Sture döden värd.»

Ellipsen, utelämnandet av mellansatsen: »Nils Sture rymde med banéret» är tillåtlig, men översatsens uttryck »rymma» borde först kritiseras. En human och samvetsgrann domare skulle här först söka utröna omständigheterna vid rymningen; han skulle ta reda på, om den icke kunde anses som en flykt för övermakten (vilken ju ursäktas ehuru med orätt hos Carl XII, när han flydde från Pultava och Stralsund och Napoléon från Waterloo). Domaren skulle vidare taga för god Sturens förklaring, att han nedtog duken från banérstången, för att den icke skulle falla i fiendens händer, vilket var skymfligt. Domaren skulle med ett ord begagna u r s k i l j n i n g, undersöka förhållandet, taga h ä n s y n till de viktiga biomständig-

Digitized by Google

heterna, hålla svaranden räkning för hans g o d a u p p s å t o. s. v.

Erik hyste hemligt hat till Sturen och därför insköt han dåliga motiv i Sturens handling, förvrängde »fly för övermakten» till »rymma».

Detta exempel belyser de flesta fall i dagliga livet, när mänskor döma över varandras gärningar, och även domaren begagnar oftast »Lagens bokstav» utan urskiljning, utan hänsyn, när den anklagade är misshaglig. Och tvärtom, en frände, vän, kamrat, även om han är en överbevisad brottsling, blir ofta frikänd, emedan de fällande vittnena tiga eller vittna falskt, och emedan domaren hellre »hör på det örat» än på det andra. Nyare logik upptager därför mest felslut eller sofismer, ehuruväl det formella icke är huvudsaken vid fällandet av dom eller omdöme.

Alla fel i omdöme och slutledningar härröra icke av bristande kunskap om tankelagarne, utan av intressen och passioner. Även den rättrådiges dom koloreras av sympati eller antipati, och därför äro de flesta omdömen subjektiva eller godtyckliga. Swedenborg säger också på flera ställen att »uppifrån» visa sig mänskorna såsom kolsvarta, emedan ondskan förmörkat deras förstånd.

JAHVEH-NAMNET.

Då bibelkommissionen översätter Jahveh med Jag är (enl. 2 Mos. 3 och 14) så kan man ju vänta sig att återfinna »Namnet» i alla språk, vilkas hjälpverb likna det hebreiska Vara eller Hava, som uttryckes med Hajah eller Havah, emedan i och v växla. Engel-

Digitized by Google

ska I have (Ej hävv) är då släkt med Havah och Hajah (heb.), franska J'avai är rena Jahveh med accenten på eh, spanska Yohabia likaså, latinets habeo, tyska haben; grekiska ekhomai och episka formerna eä, eiä, eoi, eo, äo stå nära hebreiska Iah, Ejeh.

Men enär Jahveh ofta förkortas till Iah och Ioh, synes pronomen Jag vara i vissa språk en förkortning av hebreiska, och detta visar sig bäst i engelska I (Ej) och spanska Yo, franska Je, om detta uttalas som det skrives.

Nu har »Namnet» blivit så omgivet med fabler, att det är förenat med stora svårigheter rensa upp i åkrarne, där motståndaren sått ogräset. Sålunda fabuleras om tvenne olika författare till Genesis, Elohisten och Jehovisten, men den sagan kan avfärdas med citat ur redan 2:a kapitlet Genesis, där Herren Gud kallas med båda namnen Jehovah Elohim. Vad namnskillnaden innebär kan man se i Gerlachs Förklaring över Gamla Testamentet (översatt av Wensjoe 1848).

Att Namnet icke fick uttalas i dess rätta form Jahaveh, utan vokaliseras efter Adonai är mera än en fabel, ty denna förändring antyder en förfalskning verkställd av Jehovahs fiender, Kananéer, Filistéer, vilka därmed avsatte Jahveh och insatte sin Adon, som var Baaltis eller Afrodite.

I en ny engelsk-hebreisk grammatika står ännu Adonai tryckt, varje gång Jahveh skrives. Fruktan för Namnet kunde icke vara så stor, då det förekommer på varje sida, och även hjälpverbet vimlar på raderna. V a j e h i, som betyder Och det blev (skedde) är evigt återkommande. Det stavas opunkterat V i h i, som övergått till arabiskan såsom f i h och f i c h = finnas,

Digitized by Google

och vilket tyckes vara latinets fio, fit = bliva, grekiska fyno, fyo = växa, komma till, bliva = Vihi (heb.).

Däremot har Araben uteslutit hjälpverbet Vara-Hava, och uttrycker dessa med partikeln Hand som är latinets hendo och grekiska kand-ano.

Någon fruktan för Namnets uttalande kan icke spåras i Bibeln, utan har nog tillkommit senare, då Israels barn dyrkade avgudar, och de blivit onda på Herren eller gripits av fruktan för hans straffdomar (Teofobi). Herren bjuder ju Moses n ä m n a sig »Jag är den jag är» eller »Jag är», utan några förbehåll.

Att Jahveh icke var någon stamgud, utan hela jordens skapare, upprätthållare och Försyn skola vi ha rätt att sluta av följande utredning, som kommit till stånd efter min treåriga världsomsegling.

Namnet Elohim, Eloha, Al, El = makterna. Den starke, som först uppträder i Genesis, återfinnes hos Chaldéerna som Alha, Eloha; hos Fenicierna som Elioun (Ghilun) vilken är Adon(is), varav synes att Elioun (Jahveh) är en pseudonym för Adonai. Samariterna sade Alun, araberna: Allah. Men Fenicierna hade en gud Anuke som kan vara hebreiska Anoki = Jag (= Eheje = Jahveh = Jag är).

Till Grekland gick först glosan Al, El, Ul (heb.) = Stark och röjer sig i Alkä = Styrkan, Oulos = Mäktig. Eloha blev Hälios = Solen. Sedan blir Oulos de olympiske, och Olympen vilken senare heter Elimb på turkiska, där El visar sig bättre, ehuruväl Homeros skriver Oulymp = Olymp. Men Helloi hette Zevs präster i Dodona (av Dod, Dud, David = Davids stads?). Helikon hette Musernas berg och Muserna buro först av alla namnet de Olympiske, och Helikon är av Ha, El (heb.).

Digitized by Google

Men Olympos kan även vara släkt med Gholam — Den Evige.

Jahveh-Namnet synes icke ha gått över till Grekland, såvida det icke blev Iao, Plutos namn i Claros, eller doldes i Dionysos' mystiska Iackos. Detta senare blir sannolikt då Dionysos även bar namnet Sabatzios som är Zebaoth. Detta Zebaoth uppgives betyda Härskaror, men kan bättre härledas ur Zab, Zebi (heb.) = Härlighet, som i grekiskan blir Sébas, som är Zevs, och kvarstår i kejsartiteln Sebastos = Majestätet.

I Roms forntid har Jahveh, Ia, Io, Ieh, inträtt i Iove, Iuve, som var Jovis (Jup-iters) namn hos Etrurer, Kelter, Galler, och vilket röjer frändskap med samaritanska Iabe = Gud. Engelska Jove är tydligen Iovis, men i svordomen By Iove (Bejjovv) synes hebreiska Biahveh = vid Gud (Be Jahve = By Iove).

Om vi nu förflytta oss längst bort i fjärran Östern till Kina, så förefinnes både glosan Ieou = Hava eller Vara, som är hebreiska Hajah, Eheje, Iihejeh. Men Ie (kin.) betyder Herre, Fader, och Yao var en fornmytisk kejsare som »reparerade bergen», förstörda under den stora floden.

I Japan finnas ännu spår av Iah, Ioh, i Yo = Urväsendet, kinesiska Ieou = Urprincipen. Men japanens Syro-Feniciska Jahveh-hat kan röja sig i Iaho som betyder fördärvad religion; och i Ia (jap.) = Det Onda (»De kalla det goda ont, och det onda gott»); och i smädenamnet Ia-shu på Kristendomen.

I Tokio finns ett tempel åt Shiba, som kan vara Zebaoth eller Sibbah (Rischona), ett rabbinskt epitet till Jahveh.

Digitized by Google

Aidono är en japansk Sintogud, vilken är antingen feniciska Adon eller hebreiska Adonai. Och japanska Don, Adon betyder Lord = Herre.

Hashiman, japanska krigsguden, har jag förut jämfört med Syrernas och Moabiternas Hashima. Men Herren Jehovah omskrevs ofta med Haschem, som betyder Namnet och här kan återigen Jahvehhatarne ha tagit »Namnet» såsom epitet åt en avgud, för att smäda den Ende Sanne. En annan japansk gud heter Marishe Ten. Nu har rabbinen epitetet Marom Merischon på Gud. Och Ten kan vara Zän, forngrekiskt för Zevs. Ryobu Shinto (jap.) erinrar också om rabbinska Riben (Gholamim) = Gud.

I japanska staden Kiduki eller Kizuki finns ett tempel åt Onamuji. »Namnet» heter på japanska Namaye, som utan tvivel är grekiska Onoma, Nomen (lat.) Templet vore således rest åt Haschem (Jahveh) men namnet översatt till grekiska, då Onamuji (jap.) väl är Onoma-mega = Det stora Namnet. Det kan även härledas från hebreiskan, som har Nam, Neum = namn och Magad = Det ärorika, stora. Vad som gör denna derivation sannolik är det, att staden Kiduki är tempelplatsen. Nu kallar araben Jerusalem El Kuds, El Kods som är hebreiska Kadosch = Helig. Kiduki kan då vara Ha Kadosch = Den Heliga (staden).

I min nyss utgivna Kina och Japan har jag jämfört japanska stadsnamnet Hiroshima med Hierosolyma, och i omnejden på Japans karta funnit många ortnamn från Palestina, t. ex.: Aki = Akka, Bizen = Bethsean, Imaichi = Emaus, Hamada = Hamath, Gion = Ijon (Zion?) o. s. v.

Men Japans ur-invånare hette Jebusi (eller Ainos)

Digitized by Google

och Jebus var Jerusalems äldsta namn. (Se min anförda skrift.)

I det undangömda, hemlighetsfulla Tibet, där abbé Huc redan på 840-talet i själva Lhassa fann spår av kristendom, hittar man spillror av gammal judendom. Gud, Skaparen heter på tibetanska Schebabo, som är Zebaoth; men tibetanska Ie, Io, Iowe, Iho betyder Herren, och är även namn på vissa gudar. Detta är ju Io, Jahveh. Att även av Palestinas ortnamn förekomma i Tibet antyder ju en tidig utflyttning, kanske av de försvunna Israels tio stammar, sannolikt Manasse, som visar sig i namnet Manassarovar.

I gamla Mexiko fanns grekiska ordet Theos för Gud i många sammansättningar såsom Teo Kalli = tempel, av theos (gr.) = Gud, Kalia (gr.) = Kapell, Cella (lat.) eller av theokolos (gr.) präst. Eloha (heb.) visar sig däremot i årets första månad Eloa (quauitl); och Iao, Io, Jahveh i aotl, Yaot, Yao, som är ett gudanamn och liknar mest samaritanska Yao = Jahveh.

I Nordamerika äger man hebreiska verbet Vara = Hajah, Eheje i flera former. Iye (Sioux) = Han är, Iyeua (Dakota) = Vara. Men själva namnet är fästat vid staten Iowa (Ejovah) och möjligen vid en avgud Heyo-ko («the antinatural God»).

Bland negrerna finnas även spår av Jehovah. I Damara betyder Eye: Fader; Eyuwa = Solen; Iho = en Fader, Ihe = hans Fader.

Hottentotten kallar Gud Elob (Eloh); verbet vara heter Ha, eller I.

På Samoa betyder Ali Herre, som väl är Allah (arab.) och Eloah (heb.). Där heta verben hava och vara Eiai, och i nekande satser uttryckes hava och

Digitized by Google

vara med Leai, som är rena hebreiskan L, Lo = negationen, och Eheje = Han är.

I den hinduiska gudalärans Trimurti möta vi tydliga spår av Jehovah, Skaparen, Upprätthållaren och Förnyaren (inklusive Förstöraren av det utnyttjade). Brahm är ju Skaparen, av Bara (heb.) = skapa och kanske Am (heb.) = Folk; Vishnu är troligen av Ieschno, Ischnu (heb.): Han är = Iah, Jahveh; Shiva är antingen rabbinska, Sibbah Rischona (heb.) = Ödet, eller ock av Schabah (heb.) = Förstöra och Schibah (heb.) = Försyn, då Shiva var både Förstöraren av det gamla och Förnyaren. Dock kan Shiva vara Själva Zebaoth som ju i Tibet blev Schebahbo. En fest till Vishnus ära (den 11:e i månaden Asarh) kallades Ashadhi Ekadashi; där Ashadhi dog är Ha Schaddai (heb.) = Den Allsmäktige och Ekadashi är Ha Kadosch (heb.) = Den Helige.

Det kan icke vara sant att ordet Jahveh eller Namnet (Haschem) icke fick uttalas, då enligt 2:a Mose 3: 14 Herren svarar Mose på hans fråga vad namn han skulle begagna i tilltalet: »Jag är» (har sänt mig till Eder). Men det heliga namnet måste ha uttalats, då det ingick i sammansatta ort- och personnamn såsom Jehovah-jire (en ort, 1 Mose 22: 14), Jehovah-nissi (altaret som Mose byggde, 2 Mose 17: 15), Jehovah-schalom, Jehovah = schamma o. fl.

I förkortade formen Jeho eller Ja ingår namnet i många personers namn, även profana: Jehoschua, Jeschua, varav Jesus, vilket bör fastställas, ty Swedenborg begagnar uttryckligen Jehovah för Fadren (i förhållande till Sonen Kristus).

Digitized by Google

Jag minns även ett ställe i Luther, där han säger Jehovah i stället för Herren Gud, men jag kan icke citera stället nu. Detta tyder ju icke på någon Israelitisk stam — eller nationalgud, utan på hela mänskligheten.

Emellertid har detta, att det heliga namnet ingick i ort- och personnamn givit anledning till det ledsamma misstag Friedrich Delitzsch råkade ut för, när han år 1902 trodde sig ha funnit i Assyriska Kilskrifter Jehovah-namnet såsom Gudanamn, och varav han felaktigt slöt, att Israels och mänsklighetens Gud var hämtad från det avgudiska Sinear.

Eberhard Schrader (professor i assyriska i Berlin) hade redan förut (senast 1901 i tredje upplagan av Die Keilinschriften und das Alte Testament) klargjort det assyriska Jahveh-monogrammets betydelse. I kisklrifterna förekommer ofta (säger Schrader) Jahveh-namnet i Judiska konunganamn: Jaua-Jehu, Jauahhazi-Ahaz, Hazakijau-Hiskia o. s. v. Om slutligen i Hammurabitidens urkunder det heliga namnet inträder såsom delar av »namnet» finner Schrader mycket tvivelaktigt; ty Jauum-ilu (Delitzsch' anförda) kan även deriveras på annat sätt och helt enkelt föreställa ett adjektivum eller verbum. »Över Jahu, Jahvehnamnets ursprung kan naturligtvis intet slutas från Babyloniskan, då detta namn blott förekommer såsom främmande folks, i kilskrifterna.»

Vidare väcka Schraders undersökningar starka tvivel om Hammurabis och Amrafels identitet. I upplagen 1872 (Giessen) omnämner Schrader den svarta obelisken från Ninive, på vilken står att läsa: »Tribut av Jehu Omris son», och »Matadu sa Jahua habal Humri». Nu var Jehu konung i Israel 884—

Digitized by Google

856, och det är han som kallas Jahua (Jahveh) och hans far Hamri, varav Hamri habal = Hammurabi = Hamris (Humris) son!

På sådan lös grund har den så kallade religionsvetenskapen byggt sitt Babelstorn, medförande en ändlös förbistring. Den som själv vill kontrollera Delitzsch' tolkning av den inbillade J a h v e h-monogrammet, kan ju bevara denna text och sedan med Delitzsch egen Grammatika försöka läsa den först, och sedan tolka den.

»S k ö r, s ö n d e r b r u t e n lera med inristade, svårlästa och svårtydda skrivtecken!» säger Delitzsch själv om urkunden, som ser ut så här, dock icke i autografi, ty den aktar man sig för att återge, emedan den s ö n d e r b r u t n a leran kanske skulle viska om en Runamohistoria, eller om Ossians sånger, vars handskrift världen aldrig fick se.

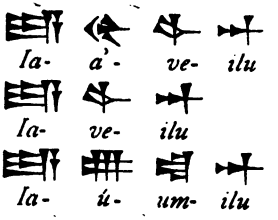

Det första ljudet Ja tecknas icke s o m ovan, utan i Delitzsch' egen grammatika så här vilket kan antyda att Delitzsch läst orätt eller att han inte kan läsa.

Den som vill veta mera kan finna fullständig redogörelse i min Blå bok.

Digitized by Google

KILSKRIFT-LIKNANDE TECKEN KOPIERADE FRÅN SNÄCKAN CONUS MARMORATUS.

(JFR BLÅ BOKEN.)

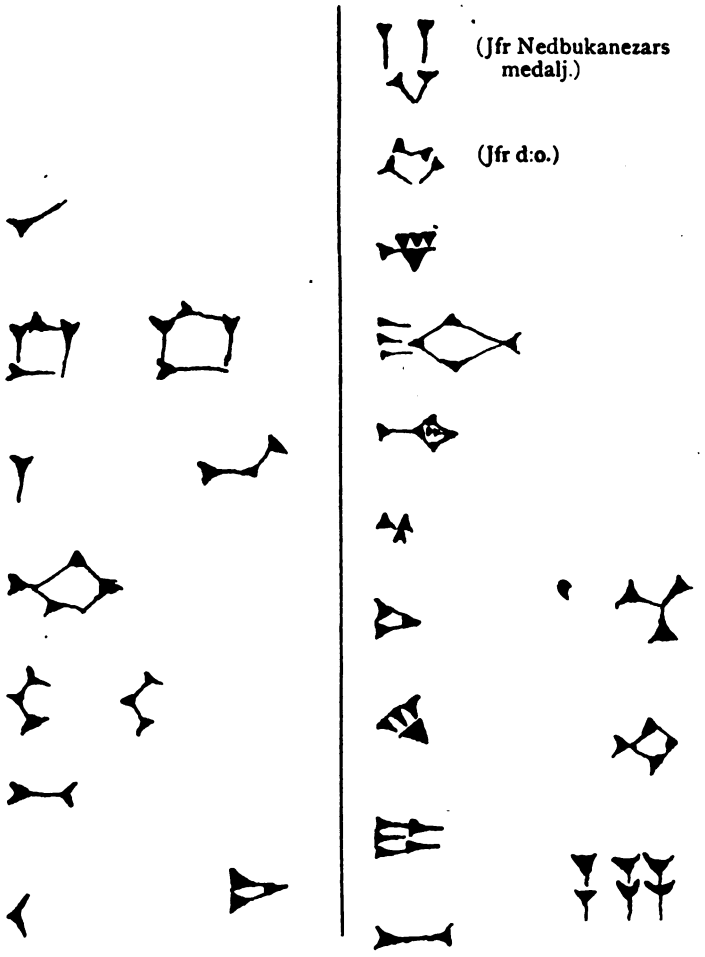

Digitized by Google

ASSYRISK MATEMATIK.

Platos tal är 729 efter vad han själv uppger i Staten. Det andra talet är bara ett skämt med sofisterna, vilket Plato som ironiker tillät sig understundom. Men det finns än i dag gymnasister, som göra sig till föremål för driften och försöka uträkna följande pekoral-tal.

»Den gudomliga skapelsen har en tidsperiod, som kan uttryckas i ett fullkomligt tal, under det den mänskliga inbegripes i ett tal, som består av det första talet, i vilket rot och kvadrat tilltager, omfattande tre avstånd och fyra gränser av tal, som göra båda lika och olika, samt tilltaga och avtaga, och sålunda göra alla ting proportionella och rationella i förhållande till varandra, av vilka två tal, 4 och 3, i förbindelse med 5, giva, då de förstoras tre gånger två harmonier, av vilka den ena är lika med ett lika antal gånger av så många gånger ett hundra; den andra harmonien är av samma längd på ett sätt, men avlång, samt består å ena sidan av ett hundra kvadrater av rationella diametrar bestående av fem d. v. s. det närmaste rationella till en kvadrats egentliga diameter, vars sida är fem, det är förminskad med ett vardera, — — — och å andra sidan av ett hundra kuber av tre...»

Det fanns i gamla franska poesien en form för drift med läsaren, som kallades Amphigouri, där nonsens serverades som djupsinne. Ett sådant är Platos pekoraltal, som dock ännu på 1870-talet uträknades av tyskar. En kommentator till Platos Stat, professor Prantl, har funnit talet 13,230,000.

Digitized by Google

Vare nu detta sagt om den vetenskapliga enfalden, som icke är den rätta simplicitas, vilken kallas sancta.

Platos tal = 729 är däremot ett märkligt tal. Det är kvadraten på 27, och kuben på maximi-enheten 9.

729 är dagarnes och nätternas antal på ett år av $364\frac{1}{2}$ dygn $\times 2 = 729$.

Även månadens nätter och dagar, timmarne på en månad och minuterna på en dag.

Såsom multipel av 9 innebär 729 alla möjligheter till utveckling, så att man kunde kalla det skapelsens tal. 729 är $= 9 \times 81 = 9 \times 9 \times 9 = 3 \times 3 \times 3 \times 3 = 3 \times 27 \times 3 \times 3$. 3:an såsom modyl ger 6 och 18 som är $= 7 + 2 + 9 = 18$.

6 är kolets ekvivalent, 18 är vattnets molekyl, 27 är kisel eller lerjord; o. s. v.

Den som vill se hur en tysk professor räknar ut det andra, må läsa följande, på grundspråket:

»Der Zahlenausdruck für die erste Harmonie ist auf den ersten Blick klar; er ist, da ja ausdrücklich gesagt worden war, es solle die Multiplikation mit Rücksicht auf die »drei» Dimensionen vorgenommen werden, $100 \times 100 \times 100 = 1{,}000{,}000$, und es ist dies eine reine Kubikzahl. Die Zahl der zweiten Harmonie hingegen wird zunächst deutlich genug als die eines rechtwinkligen Parallelepipedons bezeichnet, das zwei Quadrate und vier Rechtecke zu seinen sechs Seitenflächen hat (ich lese in den griechischen Worten *τῇ δὲ προμήκῃ*, das einzige, was mit Grammatik und Sinn sich verträgt); und zuerst gibt Plato den Flächeninhalt der Quadratfläche an, der natürlich eine Quadratzahl sein

Digitized by Google

muss, sodann aber die dritte Dimension, d. h. die sogenannte Höhe des Parallelepipedons. Bei der Angabe der Quadratseitenfläche aber kommen einige Kunstausdrücke vor, die vorerst zu erklären sind: der Ausdruck »Quadratzahl einer Zahl (*ἀριθμός ἀπό τινος ἀριθμοῦ*) ist jedem Leser verständlich, nämlich die sogenannte zweite Potens; »Diagonalzahl einer Zahl (*διάμετρος ἀριθμοῦ*) ist der Zahlenausdruck der Diagonale eines Quadrates, dessen Seite durch eine gegebene Zahl ausgedrückt wird, oder mit anderen Worten die Seite eines Quadrates, das doppelt so gross ist als erste (d. h. wenn die gegebene Quadratseite $= a$ ist, ist die Diagonalzahl $= \sqrt{2a^2} = a\sqrt{2}$); und da die Alten die Irrationalität dieser Diagonalzahlen erkannten, so nannten sie solche auch »irrational» (*διάμετρος ἄῤῥητος*); zugleich aber nahmen sie jene sogenannte ganze Zahl, die der irrationalen Wurzel approximativ am nächsten kommt, anstatt der letzteren in Rechnung und nannten eine »rationale Diagonalzahl» (*διάμετρος ῥητή*). Danach also ist in unserer Stelle hier »die rationale Diagonalzahl von Fünf» $= \sqrt{2.5^2} = \sqrt{2.25} = \sqrt{50}$, approximativ $= \sqrt{49} = 7$, die Quadratzahl aber dieser Zahl ist 49, von jeder Quadratzahl aber soll 1 abgezogen werden, also $49-1 = 48$, und da hundert solche genommen werden sollen, so ergibt sich $48 \times 100 = 4{,}800$; hierzu aber sollen noch »zwei Quadratzahlen der irrationalen Diagonalzahl von Fünf» kommen, und da diese irrationale Diagonalzahl $= \sqrt{50}$, ihre Quadratzahl aber $= (\sqrt{50})^2 = 50$ ist, so kommen hiermit $2 \times 50 = 100$ hinzu, und es ergibt sich $4{,}800 + 100 = 4{,}900$; dies aber ist auch wirklich eine Quadratzahl, d. h. der Flächeninhalt der Quadratseitenfläche des Paral-

Digitized by Google

lelepipedons; und wenn nun endlich die dritte Dimension dieses auf »hundert Kubikzahlen von drei», d. h. auf 2,700, angegeben wird, so ist hiermit der Zahlenausdruck des Parallelepipedons selbst $= 70 \times 70 \times 2{,}700 = 4{,}900 \times 2{,}700 = 13{,}230{,}000$. — Haben wir auf diese Weise das Rechenexempel bezüglich der zwei Harmonien nach Platos Worten in den zwei Zahlen 1,000,000 und 13,230,000 ausdrücken können, so bleibt allerdings noch die Frage übrig, wie denn solches mit ebenjener Verbindung zusammenhänge, die das Verhältnis 4:3 mit 5 eingehen sollte. Vielleicht darf diese Frage folgendermassen beantwortet werden: Wenn das Verhältnis 4:3 in richtiger Weise mit 5 verbunden wird, nämlich: 4:3:5, so dass also die Quotienten $^4/_3$ und $^3/_5$ entstehen, so fällt bei jeder Multiplikation 3 aus und es bleibt nur die Wirkung der Zahlen 4 und 5 übrig, und insofern Plato die Wirkung einer Zahl, die sie als Divisor hat, der, die sie als Faktor hat, im Hinblick auf die Idee der betreffenden Zahl völlig gleichstellt, so könnte ja sehr wohl gesagt werden, dass auch in der Zahl 1,000,000 nur eine Wirkung von 4 und 5 vorliege (denn $1{,}000{,}000 = 4^3 \times 5^6$) und diese hiermit dem Verhältnisse 4:3:5 nach Elimination der 3 entspreche; hingegen wenn 4:3 in eine unrichtige Verbindung mit 5 gebracht wird, so dass die Quotienten $^4/_3$ und $^2/_5$ oder $^5/_4$ und $^5/_3$ oder $^3/_4$ und $^3/_5$ enstehen, so bleiben bei jeder Multiplikation die Wirkungen der drei Zahlen 3 und 4 und 5 stehen; und da Plato ausserdem bei dem Flächeninhalte jener Quadratfläche durch die sogenannte rationale Diagonale auch noch die Zahl 7 (nämlich 49) beizog, so scheint sehr von Bedeutung zu sein, dass die Zahl 13,230,000 durch sämtliche Zahlen von 2 bis 10 teilbar

Digitized by Google

ist (es ist nämlich $13{,}230{,}000 = 2^4 \times 3^3 \times 5^4 \times 7^2$), denn insofern diese zweite Harmonie auf solche Weise die ganze Vielheit in sich enthält, wohnt ihr eben die Gefahr einer Störung ein, wohingegen die erste Harmonie den Ausgangspunkt der Vielheit, nämliche die 5, derartig mit der göttlichen 4 verbunden enthält, dass nur Potenzen von 10 erscheinen.»

Assyrierna voro, som bekant, ett mycket lågt stående folk, som saknar Heliga böcker och litteratur, såvida man icke vill räkna dit några apokryfiska Phallus-lagar och en oläslig syndaflodssaga, båda från 6:e århundradet, ehuru efter »bortkomna original», som ingen mänska sett.

Deras språk liknar starарnas sång i körsbärsträd, och deras skrift ser ut som sådor, fågeltramp eller spik; har utgjort vetenskapens triumf i ett halvt sekel. Ty det är svårast av alla språk, emedan varje ord kan betyda allt möjligt. Det oaktat har Tofetstaterna tillsatt professorer och docenter i språket, vilka föreläsa två gånger i veckan under den kalla årstiden, men upphöra när värmen kommer.

Den assyriska aritmetiken är lika svår att lära som språket, på den grund att siffror fattas, och talen betecknas med bokstäver, vilkas mångtydighet ger en den rikaste omväxling åt tolkningarne.

För 25 år sen kunde man läsa siffrorna, men de nyare grammatikorna utelämna dem, emedan »man icke känner mer än ett par stycken».

Den tvetydiga nationen vid Eufrats stränder älskade tvetydigheter av alla slag, och därför införde de tvetydiga beteckningar av talvärden. Sålunda teckнades 1 med ▼. Men denna kil betydde också

Digitized by Google

60. Om man alltså ville skriva 60 så skrev man 1. och tvärtom. Vid reversers utfärdande medförde detta ingen nämnvärd olägenhet, ty att taga sju för tu måtte ha varit tillåtet enligt Phallus-lagarne.

Men de måtte icke ha varit styva i matematiken, ty deras räknetavlor förete vissa egendomligheter, som vår tids skolgossar skulle vilja kalla idiotiska, om de vågade nämligen.

Särskilt svårt hade assyrierna att multiplicera talet 1 med sig själv, ty de hade långa tabeller, där 1×1 upprepas hundra gånger, så att en multiplikationstabell såg ut så här:

$$1 \times 1 = 1$$
$$1 \times 1 = 1$$
$$1 \times 1 = 1$$
$$1 \times 1 = 1$$
$$1 \times 1 = 1$$
$$1 \times 1 = 1$$

o. s. v.

Men kubtalen på 1 sågo lika svåra ut:

$$1^3 = 1$$
$$1^3 = 1$$
$$1^3 = 1$$
$$1^3 = 1$$

o. s. v.

Och rot-tabellen var lika fintlig:

$$\sqrt{1} = 1$$
$$\sqrt{1} = 1$$
$$\sqrt{1} = 1$$

o. s. v.

ehuru varken kuben eller rotmärket utsattes.

En annan egendomlighet i deras Pytagoreiska tavla var den, att de utelämnade den viktiga multi-

Digitized by Google

plikanden, utan vilken vi, högt utvecklade individer icke kunna multiplicera.

En pervers smak för det likgiltiga talet 540, som varken är jämn kvadrat, kub eller rot hade sålunda kommit dem att upprätta en särskild multiplikationstabell för det döda talet. Men med deras fallenhet för det hemlighetsfulla utelämnade de talet självt, vilket kastar ett magiskt skimmer över deras matematik. Så här ser tabellen ut:

$$\times 1 = 540$$
$$\times 2 = 1080$$
$$\times 3 = 1620$$

o. s. v. till

$$\times 50 = 27000.$$

Detta liknar ju en ekvationsserie med flera obekanta, och möjligt är att uppställningen utgjorde ett problem där talet 540 skulle sökas som multiplikand, vilken räkning dock betydligt skulle ha underlättats av talets utsättande som första produkt.

Detta var ju lätt, som man tycker. Men svårigheterna växa i en oerhörd progression. Betrakta noga den här återgivna räknetavlan.

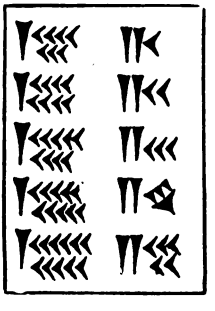

Om man nu också har lärt sig siffrornas utseende, igenkänner man inte en enda, på denna räknetavla.

Digitized by Google

Den allra enklaste eller 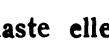 finns icke hos själva Delitzsch. är visserligen 2 och är 10, men 12 tecknas och 20 . Det är hopplöst för oss, men icke för professorn.

Första raden 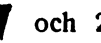 skall tolkas: 60 = + 7 = × 10.

Skall betyda gånger och betyda 10? Fortsättning: 60 + 7 × 10 = 2 × 60 + 10 = (obs.!) 67 × 10 = 670 = 2 × 60 = 120 × 10 = 1200.

Ergo 670 = 1200, i Mesopotamien nämligen, men icke i Europa.

Vidare:

60 + 8 × 10 = 2 × 60 + 20 eller 68 × 10 = 680 = 2 × 60 = 120 + 20 = 140.

Ergo 680 = 140, vilket bevisligen är lögn.

Betrakta vi nu som både betyder 1 och 60, så är, trots det idiotiska beteckningssättet, dock en möjlighet att man efter 50 började på ny kula, liksom vi efter 10 och 100, men då bleve 60 naturenligt betecknat med en ny signatura, som icke gåve anledning till missförstånd. Romaren kom fram med X, när tiorna började, och C, när hundratalen infunno sig. Vad beträffar enheterna äro dessa ganska logiskt hopkomna, om de äro rätt tecknade.

= 1

 = 2

 = 3

= 4

= 5 o. s. v. till

= 10.

Digitized by Google

Men varför 4:an och icke 5:an fått ett nytt tecken är oförklarligt, då systemet är dekadiskt.

Tecknet är för övrigt en bokstav eller syllab eller ett ord, så utomordentligt mångtydigt.

äger först fonetiska värdet ag, ga, gar, ig, lammu, mu, ni, nig, nik, nin, ninni, nita, sa.

När det är räkneordet 4, heter det irbit; eljest kan det uttalas nasu och betyda b ä r a; sakânu = planera, och med tecknet betyder det löjtnant(!). För övrigt betyder relativet v i l k e n, a s s u r och allt möjligt annat.

Lutar man lite på så här, så ljuder det: dab, di, ti, du, dub, dug, dugu, ha, hi, sar, sur.

Tron I på detta, ynglingar?

I en nyare assyrisk grammatika av Scheil och Fossey (som jag citerat i Blå Boken) får man den »upplysningen», att man endast känner uttalet av några få räkneord, nämligen 1, 2, 3, 4, 7.

Det är en värdefull upplysning!

Nu slutar jag, med att återge den ändå märkvärdigare divisionstabellen som börjar med bara 12,960,000.

»1 = 8,640,000 àm
2 = 6,480,000 »
3 = 4,320,000 »
o. s. v. till
72 = 180,000 àm.»

Professor Hilprecht ber läsaren dock lägga märke till, »att 1 står i stället för $^2/_3$ d. v. s. bortdivideras från grundtalet.

Och s å l u n d a 1 ifrån 12,960,000 = 8,640,000.»

Är det klart nu?

Digitized by Google

MATEMATISK VISSHET.

Talen 1—9 äro entiteter med olika egenskaper, olika produktionsförmåga, beroende på talet såsom uttryck för ett givet antal, mängd, storhet med ett ord.

Talet 1 är ett irrationellt tal som i matematiken måste behandlas rent konventionellt, eller tummas efter förefallande behov.

Ex. $1 \times 1 = 1$, otvivelaktigt. Men $(1)^2$ är icke 1, emedan kvadraten på ett givet tal måste vara större än talet själv.

Kvadraten på 1 borde icke tecknas 1 utan $1\square$ eller $(1)^1$.

Roten ur 1 kan logiskt icke vara 1, emedan roten ur ett tal måste vara mindre än talet. Men matematiskt eller formellt är $\sqrt{1} = 1$. Matematiken strider i detta fall mot logiken eller det rena förnuftet och därför är matematiken i detta kardinalfall förnuftsvidrig.

1:an äger dock föräldrar, ty den kan uppstå ur brutna tal. Varje tal (n) multiplicerat med talets inverterade värde $(\frac{1}{n})$ ger 1.

Varje tal dividerat med sig själv ger 1.

Kvadraten på ett tal kan logiskt icke vara lika med kuben på ett tal, men när detta är fallet med 1, så är 1 ett orimligt tal eller oriktigt betecknat.

Kuben på 1 är också lika med kvadratroten ur 1, vilket är ändå orimligare.

På denna orimlighet, 1:an, bygges sedan alla värden upp, och på dessa falska värden är den matematiska vetenskapen fotad, den »enda exakta, ofelbara».

Digitized by Google

1:an måtte äga något negativt i sig, även om det gäller +1 som är positiv. 4:ans halva = 2 kan producera sig och åstadkomma en ökning, men 1:ans halva producerar sig baklänges och åstadkommer en minskning, ty $1/2 \times 1/2 = 1/4$.

Men multiplikation är en addition säger man, alltså en ökning eller hopläggning. $2 \times 2 = 2 + 2 = 4$ i båda fallen. Men $1/2 \times 1/2$ är icke = 1 utan = $1/4$.

Alltså regeln börjar med ett undantag för kardinaltalet = 1:an.

Värdet 1 kan således matematiskt betecknas medelst följande kostliga ekvation:

$$1 = \sqrt{1} \times (1)^2 \times \sqrt[3]{1} \times 2(1/2)^2 \times 2(1/2)^2.$$

Men ställer jag upp denna ekvation: $(1)^2 = \sqrt{1}$ och vill söka lösa den, skall jag företaga motsatta operationer på båda sidor om likhetstecknet.

$(1)^2$ skall befrias från kvadraten genom rotutdragning ur ekvationens båda termer

$$= \sqrt{(1)^2\sqrt{2}} = ?$$

En ny orimlighet.

Man kvadraterar ju ett tal genom att multiplicera det med sig självt; men det gives ett omständligare sätt, där 1:an verkligen får vara med och behandlas som ett förnuftigt tal.

Kvadraten på 2 är =

$$2x \times \frac{x}{2} = x^2.$$

Eller $(2 \times 2)\ (2:2) = 4 \times 1 = 4$.

Alltså $(1)^2)\ (1 \times 2)\ (1:2) = 2 \times 1/2 = 1$.

$[(10)^2 = (10 \times 2)\ (10:2) = 20 \times 5 = 100$. Vid 11 kan man interpolera med siffrornas summa = 2; $(11)^2 =$

Digitized by Google

$1+1=2=121$. Samma som att multiplicera med 11. 11×13; $1+3=4$; 141; en gammal känd genväg.]

Talet 0 är intet värde, endast en beteckning. »0 = det tecken som inom positionsaritmetiken nyttjas för att utmärka, att i det tal, som skall betecknas, en viss dignitet av talsystemets bas saknas.»

Denna matematiska definition är icke exakt, ty i beteckningen tio = 10 saknas ingenting för att exakt återge värdet $\frac{11111}{11111}=10$. 0 kan uttryckas på flera sätt. $n-n=0$, det är: varje tal subtraherat med sig själv är = 0.

0 är även »motsatsen av ∞ = oändligheten». Men det är ingen ren motsättning. Ty cotangenten för 0° är också $=\infty$. Secanten och även tangenten för 90° = $\pm\infty$.

Log $0=-\infty$; men det är bara tankelekar och paradoxer.

När en kolbärare vill räkna sina säckar med ett kritstycke, så drar han fem streck |||| och sätter ett kryss över, 𝍸 ty han räknar efter fingerna. Romaren räknade också till 5, men när han kom till 10 satte han två V över varandra, skavfötters $\overset{V}{\Lambda}$, som vi kalla X = x. Men vi sätta 1 och 0 (icke plus). Genom position blir 1:an = 10; men man kan också säga att 0:an genom apposition givit 1:an sitt värde av 10. 0:an är en ofärdig 9 som förlorat ♪ vilken gått upp i ledet till vänster.

Nollan kan vara en lakun, men är det icke alltid.

I hebreiskan heter nollan Zero(gh) = Zero och betyder hjälparen, som är ett bra namn.

Digitized by Google

Turken börjar med nollan, som heter Syfyr, vilket är hebreiska Sephorah = siffra. Men därigenom blir en förskjutning i turkens räkning så att hans 2:a heter detsamma som hebréens 1:a. Iki (turk. = 2), Echad (heb. = 1).

Därav kan även förklaras varför turkens 9:a heter Doqur som borde vara 10 enligt grekens Deka och latinarens Decem.

Men varför turken kallar 8:an för Sekis, som borde vara Sex (lat.), eller genom förskjutning på grund av nollans medräknande vara 7 = Septem, Hepta, är svårare att förklara.

10 heter On (turk.), som kan vara = Unus (lat.), One (eng.) = 1 (i den 2:a dekaden).

De nio första talens olika egenskaper äro nog immanenta, ehuru vi icke kunna förklara orsaken. Ty om vi fortsatte efter nio och gåvo de talen andra namn utan att indela dem i dekader eller pentader bleve förhållandet enahanda.

Man frågar nog varför de äro nio, då färgerna äro sju, och tonerna i skalan sju. Tio är ju liksom oktaven (dekaden) på ett, så att allt upprepar sig från och med tio, men en oktav (dekad) högre, liksom ettstrukna C är = ostrukna C, men »på ett högre plan». plan».

Talen 1—9 utgöra en aritmetisk serie med differensen 1 konstant (= δ).

Summan av 1—9 är 45. (45 är »Crookes tal», vilket i kemien förekommer i vissa homologa serier.) Talet 45 har till inverterat värde $0{,}022000$. Kvadraten på summan av de 9 första talen = $45^2 = 2025$.

Men (obs!) talet 2025 som är kvadraten

Digitized by Google

på summan av 1—9, är även=summan av kubtalen på vart och ett av talen 1—9. Eller $(1+2+3+4+5+6+7+8+9)^2=(1)^3+(2)^3+(3)^3+(4)^3+(5)^3+(6)^3+(7)^3+(8)^3+(9)^3$.

Däremot är summan av varje kvadrat 1—9 = 285. Och kuben på summan 1—9 = 45^3 = 91,125.

Ställer jag upp kvadraterna på 1—9:

1
4
9
16
25
36
49
64
81
285

så ger den första enhetsraden 45 (alltså summan av 1—9).

Talet 45 är = 5 × 9; eller semi × maximum, då 5 är semi och 9 maximum.

Talen 1—9 kunna kombineras till 84 olika tal (tresiffriga) och permuteras 362,880 gånger.

Talet 45 är = 5 × 9. Femman medför ju den egenskapen att tal som sluta på 5 även kunna delas med 5, och däri är 5:an lik 0:an.

9:an är högst märkvärdig i sina egenskaper som vi minnas från räkneboken. Om siffrornas summa kan delas med 9 så kan talet delas med 9, men orsaken uppgavs aldrig.

Märkvärdigare ändå är: att om ett tals siffror

Digitized by Google

reverteras och båda subtraheras, resten eller restens siffersumma blir 9.

Ex.: 36—63; 63
36
27.

27 = 2 + 7 = 9.

365—563; 563
365
198 =

1 + 9 + 8 = 18; 1 + 8 = 9.

Kvadraten på 9 är 81. Men kuben på det sista och fullkomliga talet 9 är 729. Detta är Platos tal!

QUATUOR SPECIES.

Med de »Fyra räknesätten» lösas ju alla problem, även den högre matematikens, ehuruväl det fordras vissa tankeoperationer för att kunna begagna quatuor species. När erfarenheten bekräftat en operations riktighet för många eller alla fall, så generaliserar man denna och ger en formel för att stöda minnet.

De vackraste upptäckter inom positionsaritmetiken äro Regula de Tri och än mer kedjeräkning. Att orsakerna förhålla sig till varandra som verkningarne finner man vara klart: priset som verkan, varan som orsak; hastigheten som orsak, väglängden som verkan o. s. v.

Men mindre självklart är sedan, hur den fjärde obekanta skall utfinnas, och det lär man sig vanligen utantill, utan eftertanke. När man slutligen lärt sig Regula de Tri, får man veta att problemet även kan

Digitized by Google

lösas med »konstlös aritmetik» det vill säga med mer eller mindre eftertanke (Auch machen!), utan formelns anlitande.

Vackrast är kedjeräkningen, i vilken vi återfinna logikens sorit eller kejdeslut. Uppställningen liknar en serie ekvationer, där den strängaste logik råder. Men första och sista termen skola vara av samma sort, liksom den efterföljande av den föregående.

Även här får man veta att »alla reguladetriproblem kunna lösas med kedjeräkning» följaktligen även »konstlöst».

När en yngling sedan nalkas algebran, undrar han vad den skall vara till. Varför döda bokstäver när det finns levande siffror med inneboende grobar kraft. Jo, svarar man, något svävande dock, siffrorna angåvo blott ett enskilt fall, bokstäverna äga tillämpning för alla fall. Ynglingen reflekterar icke utan blir bragt till tystnad av verba och verber magistri.

När man nu efteråt granskar svaret, så visar det sig icke vara fullt sant.

Vid Regula de Tri lärde jag att orsakerna förhålla sig till varandra som verkningarne. Detta utan bokstäver, men belyst av ett enskilt fall, som visade sig vara generellt. Och å andra sidan när jag i intresseräkning finner formeln $100 : k = p : i$, så är detta algebra. Skillnaden mellan algebra och aritmetik är således icke exakt uppgiven, vilket man dock haft rätt att vänta.

Och när man kommit ett stycke i algebran, får man veta, att detta kan även räknas med Regula de Tri, ty Regula de Tri är ekvationslära. En upplyst läsare frågar sig då vad man skall göra med den

Digitized by Google

nya bråten, som icke är inbjudande, då man kan operationen förut.

Därför säger författaren mycket naivt, när han kommer till algebrans bråk: »Läsaren skall snart finna, att räkneoperationerna i algebran äro desamma som de från aritmetiken bekanta.» Skönt!

Strax därpå får man lära ånyo det man kan förut: bolags-rabatt-diskont. När man kommer till Regula de Tri (i algebra) får man veta att »svaren till så kallade regula-de-trifrågor kunna med lätthet finnas med hjälp av algebran».

Så lätt är det inte, och räkneboken lärde oss för övrigt att Regula de Tri kunde räknas ändå lättare med huvudräkning. Ynglingen frågar sig ännu en gång: Vad skall jag med algebran, då aritmetiken gör samma och bättre nytta?

Så nalkas han det stora Binomialteoremet, men innan han känner detta, har han i räkneboken lärt sig att $(3+4)^2$ är $=25$ emedan $3^2+4^2=9+16=25$. Alltså för att upphöja en binom i kvadrat så kvadraterar jag summan av båda termerna. Detta trodde ynglingen vara en exakt, orubblig metod. Men nu kommer Newtons binomialteorem och lär något helt annat. Ty nu är $(a+b)^2=a^2+2ab+b^2$ alltså icke som räkneboken lärt. Ty enligt algebran skulle $(3+4)^2$ vara $=3\times3+4\times4+24=49$. Och även detta går på skruvar, ty $a+b$ kan icke utföras, utan blir i oändlighet $a+b$.

Aritmetiska expressionen $(3+4)^2$ är dock tvetydig, ty den kan även betyda $3+4=7^2=49$.

Algebraiska $a^2+2ab+b^2$ är längre och omständligare än genvägen $3+4=7^2$.

Och binomialteoremet har ingen användning, då

Digitized by Google

genvägar äro föredragna i matematiken, såsom logaritmerna utvisa, dock icke alltid. Ty logaritmerna äro stundom omvägar. Ex.: till vilken potens skall 10 upphöjas för att giva 100? Det rör mig inte, kan ynglingen svara, och det är en räknegåta som jag kan lösa i huvet. Och det ytterst omständliga förfarandet med logaritmens karaktäristika, mantissa, motsvarande tal och reducerandet på olika baser, är opraktiskt, följaktligen dumt. Och logaritmens omotiverade inträdande i den sköna lärobyggnad som kallas Trigonometrin har fördärvat hela denna viktiga och underbara del av matematiken.

Att emellertid log. 100 är 2, då 10 är bas är ju självklart.

Att log. 45 är 1,653213 är ju roligt att veta, men jag förstår inte vad det rör mig. Och när jag sedan söker motsvarande talet, är det uträknat förut i tabellen. Varför då icke lika gärna uppställa utförda multipliceringar, såsom man gör för kvadrater, kuber, sinus, π och så vidare.* Nu kommer den högre matematiken, det högsta vetandet: Differentialkalkylen. Genom denna procedur »undersöker man likartade förändringar hos variabla kvantiteter som äro av andra beroende».

Ja, men det gjorde man i Regula de Tri också. Räntan på utlånade pängar är ju en variabel beroende på kursen, och på pänningsummans storlek, men även på tiden pängarne äro utlånade. Det är ju variabla kvantiteter »som äro av andra beroende», liksom varje verkan är beroende av orsaken. En stenmur är nu för ögonblicket = 5 alnar och har fordrat 10 lass. Nu skall muren varieras till 79 alnar och då skola lassens

* Sådana nyttiga tabeller finnas verkligen tryckta.

Digitized by Google

antal variera. Detta är Regula de Tri, som också kan räknas i huvet, men det är också differential, ty ett exempel på differentialräkning är detta: »Låt en kvadrats sida betecknas med x och dess area med 2; om då x tillväxer likformigt måste 2 tillväxa hastigare.»

Det är ju självklart.

Och i aritmetiken hette det så här: Om ett tygstycke av a kvadratmeter är b längd c bredd, hur långt skall det bli, om det endast är $c—d$ brett?

Nu uppträder ordet funktion, som bara är en omskrivning, nytt namn på gammal sak, ty en cirkels yta är en funktion av dess radie o. s. v.

Nu skola funktionerna indelas och utom de transcendenta äro »alla andra enkla». Motsatsen mot transcendent är algebraisk och algebraisk är den, som är resultat av addition, subtraktion, multiplikation, division eller rotutdragning. Att »alla andra enkla funktioner» kallas transcendenta är ingen juste definition, och hedrar icke en matematiker.

Så får man veta att »de transcendenta funktionernas antal är i själva verket mycket stort, ja obegränsat»...

Denna upplysning är dyrbar, men obegränsat är icke = mycket stort, utan = oändligt stort (∞).

Sedan får man veta att »om y är någon viss funktion av x, säges tvärtom x vara den inversa funktionen av y». Denna elementära, självklara sats måste dock belysas med ett exempel: »Om y är $= \sqrt{x}$ så är $x = y^2$.»

Detta stod ju på första sidan i algebran, som man läste i femte klassen.

Dock, vid invigningen i denna bizarra pagod, där

Digitized by Google

barnsliga axiomer blandas med outgrundligt, bottenlöst djup av — svammel, avskräckes neofyten, vid dörren redan, av en naiv bekännelse. Hörom!

»Ofta kan man veta att en variabel är funktion av en annan, utan att det samband, som mellan dem äger rum, är närmare känt, eller ens möjligt att uttrycka med någon av de inom vetenskapen för närvarande använda beteckningarne».

Hur kan man veta det då, när matematiken är det högsta vetandet? Jo, på intuitionens väg, vilken alltså bibringar högre vetande, oåtkomligt för den högsta matematiken.

Men detta är en bankruttförklaring, i början av den väldiga volymen om Differentialkalkylen och algebraisk analys, vilken därför också kunnat vara oskriven.

Och så börjar likafullt labyrintvandringen, ur vilken ingen utgång finnes, och där mörkret råder. Men någon gång glimtar en stjärna, i form av ett litet tvivel på denna obegripliga visdom — som visserligen kan läras utantill, men ej förstås. På tal om gränsvärden säger författaren: »I denna omständighet, att benämningen oändligheten och tecknet ∞ alldeles icke betyda någon viss storhet, utan endast äro förkortade, i och för sig ej fullt riktiga, tal- och skrivsätt, ligger anledningen därtill, att all slags räkning med detta tecken är otillåten. (!) Vi varna därför nybörjaren på det bestämdaste att göra sådana slutsatser, som att t. ex. $\infty - \infty = 0$, eller $\frac{\infty}{\infty} = 1$ eller dylikt.»

Denna varningstavla är nog berättigad, men råkas litet för sent, ty i algebran hade vi lärt oss dylik

Digitized by Google

idiotisk räkning med oändligheten som dividerad med sig själv blev = 1. Eller än värre att $9^{\infty} = 0$; eller att cot. $360° - \infty$.

Där skakas emellertid hela vetenskapen i sina grundvalar, men ändå rör han sig.

Men även författaren skakas då och då av berättigade tvivel på sina egna lärosatsers ofelbarhet, och med ett »Häremot kan den invändning göras...» river han upp sin konstsöm.

På det dunkla talet om derivator öppnar författaren sitt beklämda hjärta och utbrister: »Emellertid använder man nästan aldrig en sådan metod (som ovan), dels emedan den ifrågavarande lösningen endast i jämförelsevis få fall är verkställbar, dels emedan även i denna händelse resultaten skulle bliva onödigt vidlyftiga. Med tillhjälp av teoremet *b* i nästföregående paragraf kan man nämligen på ett v i d a e n k l a r e s ä t t erhålla derivatan av *y*!»

Auch machen!

När man slutligen har nått matematikens spets, som heter maxima och minima, så blir det lite ljusare igen.

Exemplet: Vilken är höjden i den största cylinder, som kan inskrivas i en given sfär, vars radie är *r*? Kan troligen lösas konstlöst med Euklides och Quatuor Species.

Ett annat exempel. En stock skall i vågrätt läge föras från en gata in i en däremot vinkelrät. Den enas bredd är *a*, den andras *b*. Huru lång får stocken vara, för att detta skall vara möjligt?

Svar: detta är en artig gissgåta; men ingen klok arbetskarl ställer sig och räknar ut det. Han prövar helt enkelt.

Digitized by Google

Men detta är matematik! En artig lek för sysslolösa; solitärspel, lösa gåtor och charader, hälst på ett konstlat sätt. Ett enkelt sätt gillas icke, fastän det är bättre och vackrare; det är icke vetenskapligt!

Men hela denna bråte har även något charlatanartat med sig. Den är framställd i frågor och svar, och på närgångna frågor svaras icke, eller med hokus pokus, som man alltid bär på sig för att kunna avvisa skarpsinniga frågor.

Exempel för logaritmers opraktiska användning:

Om jag skall multiplicera 27 med 28, så söker jag först i logaritmtabellen de två talens logaritmer, och adderar dessa. Den erhållna summan är logaritm för talens produkt; nu slår jag i tabellen efter logaritmsummans motsvarande tal och har då fått veta hur mycket 27×28 är. Frågas: är det icke enklare att multiplicera 27 med 28 på vanligt sätt? Jo, svaras, det är enklare, men icke vetenskapligt.

Döm själv! Log. $27 = 4{,}314$ och log. $28 = 4{,}472$. Addera 4,314 till 4,472. Summa 8,786. Sök motsvarande talet, och se, det är 756. Men märk noga att en lång uträkning av logaritmerna är utförd förut, vilket gör procedyren ändå mycket längre. Till råga på olyckan »äro de flesta logaritmer irrationella tal» d. v. s. icke exakta. Men $27 \times 28 = 756$ är exakt. Välj då det bästa!

Vi känna aritmetiska och geometriska serier. Talen 1—9 utgöra en aritmetisk serie med differensen $(\delta) = 1$. Multiplikationstabellen är en serie geometriska serier av största intresse, emedan i multiplerna uppenbara sig de enkla talens underbara egenskaper, underbara, emedan de icke kunna förklaras. I talen 1—9:s

Digitized by Google

multiplicering med 2 visa sig produkternas siffersumma i en ny serie sålunda:

2
4
6
8
1
3
5
7
9.

Först alla jämna tal till och med 8; sedan alla udda tal till och med 9.

Men »siffersumma» är ju i sig en orimlighet, ty enligt algebran kan man endast addera likartade; och tiotal äro olikartade med enheter.

Siffersumman av 12 är $= 3$; men $12 = (10 + 2)$. Summan av $10 + 2$ är 12. Men siffersumman av $10 + 2$ är 3. Att betrakta tio som enhet är ju ett tilltag, vilket dock ger ett intressant resultat.

Siffersumman i 3:serien ger följande periodiska serie:

3
6
9
3
6
9
3
6
9.

Digitized by Google

6:an ger

6
3
9
6
3
9
6
12
9.

9:an är ju den underbaraste av alla, ty siffersumman av multiplerna blir ju 9 hela vägen. Men produkterna av 9:an äro egendomliga; ty efter 5:an omvändas värdena, så att tiotalen bli enheter och tvärtom.

9
18
27
36
45.

Med 6:an vändas talen om:

54
63
72
81.

Märk 45 och 54, 63 och 36, 72 och 27, 18 och 81.

Då 9:an är konstant måste ju förhållandet ligga i de variabla faktorerna 1—9. Men 5:ans multipel av 9 är 6:ans inverterade tal (icke värde). 4:ans är 7:ans, 3:ans är 8:ans, 2:ans är 9:ans. Då måste

Digitized by Google

ju ett hemligt sammanhang finnas mellan 5 och 6, 4 och 7, 3 och 8, 2 och 9.

1—5 synes utgöra ett slags avslutad serie, som inverteras med 6:an.

1 2 3 4 5
0 9 8 7 6.

En bustrofedon, ett kontrapunktiskt system med motus contrarius, som det heter i musiken.

Vidare: adderas alla inverterade produkter två och två, fås talet 99:

54
45
99

o. s. v.

Subtraheras de, fås serien: $81 - 18 = 63$; $72 - 27 = 45$; $63 - 36 = 27$; $54 - 45 = 9$.

Adderas 2 och 2 av de inverterade fås 11. $5 + 6 = 11$; $4 + 7 = 11$; $3 + 8 = 11$; $2 + 9 = 11$.

Första gången man lägger märke till enhetstalens olika egenskaper är ju vid förkortning av bråk. Sedan upptäckte vi differenserna vid deras multipler, kvadrater, kuber.

Om man däremot låter en serie evolveras genom talets fortgående multiplikation, som jag med ett från logaritmiska spiralen lånat uttryck kunde benämna självreproduktion (Bernouilli), men föredrar att kalla reduplikation, så visa sig enhetstalens egenskaper i en ny belysning.

Om jag multiplicerar 2 en gång med sig själv får jag 4. Fortsätter jag med 4×4 fås 16. Detta är ju icke kuben på 2 ty denna är 8. Till skillnad

Digitized by Google

från kuben som är 3:e potens eller dignitet, vill jag kalla mitt valens.

16 är 3:e valensen av $2 = 2^{111}$.

Talen 1—9 giva i 3:e valens följande serie:

$$\begin{aligned} 1^{111} &= 1 \\ 2^{111} &= 16 \\ 3^{111} &= 81 \\ 4^{111} &= 256 \\ 5^{111} &= 625 \\ 6^{111} &= 1296 \\ 7^{111} &= 2401 \\ 8^{111} &= 4096 \\ 9^{111} &= 6561 \\ \hline & 15233. \end{aligned}$$

Denna valens-serie eller talens förmåga av självproduktion är märkvärdig i flera avseenden, ty den innehåller kosmiska tal och går parallellt med kub- och kvadratserien på samma tal.

$$\begin{aligned} 1^{111} &= 1 = 1^3 = 1 = 1^2 = 1. \\ 2^{111} &= 16 = 2^3 = 8 = 2^2 = 4. \\ 3^{111} &= 81 = 3^3 = 27 = 3^2 = 9. \\ 4^{111} &= 256 = 4^3 = 64 = 4^2 = 16. \\ 5^{111} &= 625 = 5^3 = 125 = 5^2 = 25. \\ 6^{111} &= 1296 = 6^3 = 216 = 6^2 = 36. \\ 7^{111} &= 2401 = 7^3 = 343 = 7^2 = 49. \\ 8^{111} &= 4096 = 8^3 = 512 = 8^2 = 64. \\ 9^{111} &= 6561 = 9^3 = 729 = 9^2 = 81. \end{aligned}$$

Som vi i början sett utgjorde summan av talen $1—9 = 45$, och kvadraten på summan av $1—9 = 45^2 = 2025$. Men 2025 är också summan av kubtalen på vart och ett av talen 1—9. Eller formeln: $(1+2+3+4+5+6+7+8+9)^2 = 2025 = 1^3 + 2^3 + 3^3$

Digitized by Google

$+4^3+5^3+6^3+7^3+8^3+9^3=2025$. Men de jämna talen 2—8 ge summan 20 och de udda 1—9 ge 25. Obs.! 20, 25 = 2025. Talen 1—4 ge summan 10 (Pythagoras' tal); men 1—5 ge 15 och 1—9 ge 45 som är 3 gånger större. Alltså serien

$$6\ldots9=3\ (1\ldots5);$$

eller:

$$\frac{1\ldots5=6\ldots9}{3}.$$

Matematiken är icke så orubblig som påstås. Ettan, vilken tills nyligen varit primtal är nu slopad som sådan, emedan definitionen på primtal ändrats. Ettan är nämligen en produkt: av ett tal vilket som hälst, multiplicerat med talets inverterade värde $^2/_1 \times {}^1/_2 = 1$.

Men de enkla primtalen 3, 5, 7 erbjuda några intressanta periodiciteter som kunde antyda en inre affinitet. För det första, om 1 bibehålles, så visar den i andra oktaven (dekaden) de fyra: 11, 13, 17, 19 (= 1, 3, 7, 9). 2:an ger endast 23, 29 (= 3, 9) vilket även är fallet med 5:an = 53, 59. 2:an och 5:an äga således något förborgat gemensamt. (Obs.! Alla decimalbråk äga 2 och 5 som faktorer i nämnarn.)

3:an äger endast 31, 37 (1, 7), vilket även inträffar med 6:an, vilket är förklarligt.

4:an äger 41, 43, 47, ensam (1, 3, 7).

5:an äger blott 53, 59 (3, 9) och liknar däruti 8:an 83, 89. Alltså: 2, 5 och 8 i detta fall förvanta (d = 3).

6:an äger 61, 67 (1, 7) liksom 3:an.

7:an har 71, 73, 79 ensam i dekaden och är också en osociabel individ.

Digitized by Google

8:an äger 83, 89 liksom 2:an och 5:an.

9:an äger endast 97, ensam.

Talens rörelser i de övre dekaderna erbjuda nya synpunkter, och förtjänade en särskild behandling i en evolutionsmatematik, som saknas.

Om jag i serien 1—9 multiplicerar den föregående med den efterföljande erhåller jag följande serie:

2
6
12
20
30
42
56

Dividerar jag i serien 1—9 den större med den mindre får jag dessa 2 serier:

$^{2}/_{1} = 2$
$^{3}/_{2} = 1^{1}/_{2} = 1{,}5$
$^{4}/_{3} = 1^{1}/_{3} = 1{,}333\ldots$
$^{5}/_{4} = 1^{1}/_{4} = 1{,}25$
$^{6}/_{5} = 1^{1}/_{5} = 1{,}2$
$^{7}/_{6} = 1^{1}/_{6} = 1{,}666\ldots$
$^{8}/_{7} = 1^{1}/_{7} = 1{,}14285714285$
$^{9}/_{8} = 1^{1}/_{8} = 1{,}125$

$^{1}/_{2} = 0{,}5$
$^{2}/_{3} = 0{,}666\ldots$
$^{3}/_{4} = 0{,}75$
$^{4}/_{5} = 0{,}8$
$^{5}/_{6} = 0{,}8333\ldots$
$^{6}/_{7} = 0{,}85714285714$
$^{7}/_{8} = 0{,}875$
$^{8}/_{9} = 0{,}888\ldots$

Digitized by Google

Obs.! De båda serierna visa varandras inverterade värden, och giva således 2 och 2 multiplicerade = 1.

Perioden ...333... synes i $^4/_3$ och $^5/_6$. Perioden ...666... synes i $^7/_6$ och $^2/_3$.

Men $^8/_7$ ger perioden 142857 vilken uppträder i $^6/_7$ på detta sätt: 857142857142...

Kvadraterar jag serien 1—9, 1:o efter metoden $(a+b)^2$, 2:o efter a^2+b^2, så erhållas ju differenser $(2\,ab)$.

$$(2+2)^2 = 16$$
$$2^2+2^2 = 8$$
$$\delta = 8.$$
$$(3+3)^2 = 36$$
$$3^2+3^2 = 18$$
$$\delta = 18.$$
$$(4+4)^2 = 64$$
$$4^2+4^2 = 32$$
$$\delta = 32.$$

o. s. v.

Alltså differensen (δ) lika med $^1/_2$. Men algebrans binomialteorem ger differensen $2\,ab$, d. v. s. i detta fall icke $2\,ab$ utan a^2 eller b^2. Ty $(2+2)^2 = 4^2$ helt enkelt, utan att operationen $2\,ab = (2\times 2)\times 2$ behöver utföras.

Detta endast för att visa hur elementararitmetiken är enklare och bättre än algebran, i detta fall. Utförd bleve operationen: $2^2+2\,(2\times 2)+2^2$.

Bildar jag binomer av talen i serien 1—9, det föregående med efterföljande, och kvadraterar dessa binomer 1:o såsom binomer, 2:o var för sig, erhålles differenser av annan art:

Digitized by Google

$$(5+6)^2=121$$
$$5^2+6^2=25+36=61$$
$$\delta=60.$$
$$(6+7)^2=69$$
$$6^2+7^2=36+49=61$$
$$\delta=84.$$
$$(7+8)^2=225$$
$$7^2+8^2=49+64=113.$$

Här inträder en periodicitet, som äger sina naturliga grunder av termernas kontinuerliga evolution (sorit).

$6^2+7^2=85$; men $85+36=121$, som är $=(5+6)^2$. Alltså: $(5+6)^2=6^2+7^2+6^2$. I följande funktion:

$$7^2+8^2=113$$
$$(8+9)^2=289.$$

Men 289 är $(7+8)^2+8^2$ [$(7+8)^2=225$; $8^2=64$; $225+64=289$].

Detta är ju ett indicium för enheternas olika natur. Jag kan naturligtvis icke fordra, att en homolog serie skall uppstå, då termerna är heterogena.

Däremot är differensserien kontinuerlig, då den föregåendes δ är dubbelt så stor som den efterföljandes.

Enheternas binomserie ser emellertid ut på följande sätt:

$$(1+2)^2=9$$
$$1^2+2^2=5$$
$$\delta=4.$$
$$(2+3)^2=25$$
$$2^2+3^2=4+9=13$$
$$\delta=12.$$

Digitized by Google

$(3+4)^2=49$
$3^2+4^2=9+16=25$; alltså: $(2+3)^2=3^2+4^2$.
$\delta=24$.

$(5+4)^2=81$
$4^2+5^2=16+25=41$
$\delta=40$

$(5+6)^2=121$

$5^2+6^2=25+36=61$
$\delta=60$

$(6+7)^2=169$
$6^2+7^2=36+49=85$; men $85+36=121$; och $121=(5+6)^2$; alltså $(5+6)^2=6^2+7^2+6^2=121$.
$\delta=84$.

$(7+8)^2=225$
$7^2+8^2=49+64=113$
$\delta=112$

$(8+9)^2=289$
$8^2+9^2=64+81=145$; men $225+64=289$; allså: $(8+9)^2=(7+8)^2+8^2$.
$\delta=144$

Enheternas elementära egenskaper framgå däremot av denna sammanfattande uppställning:

$1+2+3+4+5+6+7+8+9=45$ [45 är Crookes tal]
$45^2=2024$.

Summan av kvadraterna på varje tal 1—9 = 285.

Summan av kubtalen på varje tal 1—9 = 2025 =

Kvadraten på summan av talen 1—9 = 2025.

De jämna talens summa 1—9 = 25
De udda talens summa 1—9 = 25 = (obs.) 20 . 25 = 2025 [apposition].

Digitized by Google

Kvadraterna på talen 1—9 ge 45 enheter i första radens summering. Obs.: Kvadraterna 1—9 = 1

4
9
16
25
36
49
64
81

45 enheter.

Obs.! Kuberna på 1—9 ge också 45 enheter i första radens summering:

1
8
27
64
125
216
343
512
729 [Platos tal = 729]

45 enheter.

Innan man bygger nytt på ett gammalt system, borde man undersöka grundvalarne, och innan enheternas natur blivit ånyo utrönt, borde man inställa all evolution.

Vi sågo emellertid huru den högre och högsta matematiken kunde reduceras på elementar-aritmetiken och huru man kunde lösa algebraisk analys med Regula de Tri som är ekvationsräkning.

Ser man i Räkneboken, så står där att Regula

Digitized by Google

de Tri kan lösas med sorter, på ett »konstlöst» sätt. Alltså kan all matematik bedrivas konstlöst, men fordrar som allt annat sin träning. Alla mänskor äga anlag för matematik, men alla äga icke lust för den, och icke håg att träna sig, i synnerhet när de råka på onödiga komplikationer av enkla saker, eller där problemen äro rent idiotiska, eller på sin höjd jämförliga med en (o)artig lek.

Det sköna och stora är alltid enkelt. Tröska din säd, säger Esaias, men tröska icke sönder den, ty då blir den bara odugligt damm.

Men så gör alltid vetenskapen: den gräver så djupt att rötterna råka alven, som är alldeles ofruktbar.

EUCLIDES.

På 1850-talet uppfostrades jag med den fasta tron att Euclides innehöll eviga, osvikliga sanningar. Men när jag börjat i högre klasser läsa logik, så vaknade vissa tvivel om ofelbarheten hos denna sifferpåve.

1:a definitionen. En punkt kallas det som icke har några delar.

Denna definition är otillräcklig, ty man får icke definiera med en negation.

Vidare är definitionen för vid, emedan atomen också saknar delar och sålunda skulle vara en punkt.

Protagoras, sofisten, skulle även i Sokrates' sällskap ha invänt: Detta äpple, som ligger helt här i skålen är orört av kniv; det är således odelat och saknar därför delar. Potentiellt äger det ju delar, men nu, aktuellt, är det som odelat utan delar.

Digitized by Google

Men detta är en sofism, eller söndertröskad säd.

2:a definitionen. Linje är en längd utan bredd. Samma fel; men innehåller även en orimlighet, ty så fort en linje skulle förverkligas, tog man till linjal och krita; det vill säga, man gick ut från det abstrakta och fullföljde i det konkreta, som motsade det abstrakta. Geometrien rör sig i det materiella medelst abstraktioner som icke äga någon tillämpning i verkligheten o. s. v.

Så kommo axiomerna, självklara sanningar, som icke behövde bevisas och icke heller kunde bevisas.

Det 12:e axiomet vederlade genast påståendet.

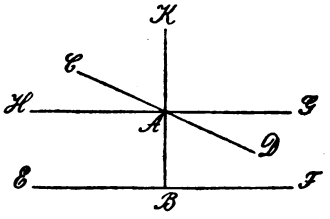

»Om en rät linje AB råkar tvenne andra räta linjer CD, EF, så att vinklarna DAB, ABF, som stå innantill på samma sida om henne, bliva tillsammantagna mindre än tvenne räta vinklar, så skola dessa linjerna CD, EF, om de oändligen utdragas råka varandra på den sidan om AB, som dessa vinklar stå, vilka tillsammantagna äro mindre än tvenne räta.»

Detta är intet axiom, ty det fordras ett par tankeoperationer för att få det klart, och dessa operationer utgöra beviset.

Då man nu går vidare och bygger på en oklar, obevisad sats, så blir byggnaden lös, ändå lösare än

Digitized by Google

den var förut genom falska definitioner (förutsättningar).

1:a Propositionen. Att på en given rät determinerad linje rita upp en liksidig triangel.

Definitionen på en rät linje förbjuder varje »uppritande» av figurer på den samma.

Så kom åsnebryggan, som däremot åtföljdes av ett långt dumt bevis.

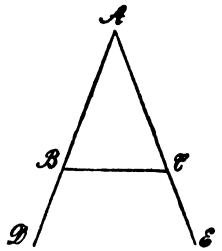

När en skolgosse fick se en likbent triangel, och man bad honom bevisa att basvinklarne voro lika stora, så svarade han:

— Det kan man ju se.

— Hur kan du se det?

— Jo, triangeln är ju symmetrisk...

— Sym-metrisk? Vad är det för slag?

— Det säger ju sig självt, vad symmetrisk är... o. s. v.

Därav kunna vi lära, att det som är axiom för en kvick lärjunge, med öga och förstånd, icke behöver vara självklart för en enfaldig lärare.

Nog av, åsnebryggan är mera axiom än 12:e axiomet, och att vinklarne nedanför basen också äro lika stora, blir ett korollar, för den som har öga och förstånd.

Digitized by Google

Bedrövligt att snabbslutande gossar, som icke kunde lära sig det långa »beviset», ansågos som åsnor. Nu är saken den, att en kvicktänkt person som på den godkända intuitionens väg hoppar över floden, icke kan gå den långa åsnebryggan över ån efter vattnet.

(Numera bevisas 5:e propositionen på ett mera resonabelt sätt dock!)

Sedan följa många axiomer som bevisas, och många onödiga utläggningar av onödiga lärosatser, men blandat med lysande upptäckter om sakförhållanden, där visserligen faktum bevisas, men orsaken till faktums tillvaro aldrig blir uppdagat.

»Hypotenus-an», eller sakförhållandet att kvadraten mitt emot räta vinkeln i en rätvinklig triangel är lika med kvadraterna på de vinkeln omfattande sidorna, är en kolossal upptäckt, som sannolikt gjordes på intuitionens väg. Pythagoras »såg» det nog först, det vill säga axiomatiskt; sedan mätte han och passade, kan jag tänka mig; och slutligen påfann han »beviset», sist.

Nu frågar man: När Pythagoras divinerat, eller anat, sett, sakförhållandet och med passare och linjal fått bekräftelse, så ägde han väl bevis, enär erfarenhetsbeviset, det handgripliga eljes godkännes av domaren, framför indicier och spekulation.

Men här skiljas sunda förnuftet och vetenskapen. Det matematiska beviset är oftast en onödig omskrivning, och ibland står erfarenheten fast, ehuru det s. k. beviset saknas.

Axiomerna voro erfarenhetsrön, som icke kunde bevisas, men ändå stodo fast. Reducerar jag då teo-

Digitized by Google

remen till axiom genom handgripliga operationer, passare, gradskiva, linjal o. s. v., så har jag full bevisning, den må kallas matematisk, vetenskaplig eller icke.

Emellertid, så är nu förhållandet i varje rätvinklig triangel; men den transcendenta frågan: Varför är så förhållandet? besvaras icke genom »beviset», och där är begränsningen.

Om jag kunde svara som så: I en rät vinkels natur ligger den immanenta egenskapen, att, då den förekommer i en triangel, giva vinkelns ben den lutning som generar hypotenusan, med åtföljande egenskap hos denna, att mångfaldigad med sig själv ge en produkt, som ekvivalerade katetrarnes andra digniteter, så vore ändå ingenting vunnet vid sökandet efter yttersta grunden till sakförhållandet.

Här inträffar emellertid ett nytt egendomligt förhållande vid 47:e propositionen. När man ser att kvadraten på BC är = kvadraterna på AB och AC, så fordrar i en hastig vändning bondförståndet, att roten ur $(AB)^2$ skall vara = roten ur $(BA)^2$ och $(AC)^2$, eller att hypotenusan skall vara lika med katetrarne. Detta motsäges genast av axiomet att i varje triangel äro två sidor sammantagna större än den tredje. Men felslutet hänger i, och viskar i örat: När lika multipeln på A är lika multiplerna på B och C, så skola rötterna också vara lika.

Och kommer man till trigonometrien och finner att hypotenusan är = radien (r) samt katetrarne = sin och cos och sedan råkar formeln $r^2 = \sin^2 c + \sin \cos^2 c$, så är man i frestelsen igen. Ty nu skall $r = \sqrt{\sin^2 + \cos^2}$ d. v. s. hypotenusan = katetrarne. Eller de mera vältaliga siffrorna:

Digitized by Google

$$\text{Hyp.} = \text{radien} = 5.$$
$$\text{Kat.} = \sin = 3.$$
$$\text{Kat.} = \cos = 4.$$
$$5^2 = 4^2 + 3^2 =$$
$$5 = \sqrt{4^2 + 3^2} =$$
$$5 = \sqrt{16 + 9}.$$

Här gäller det att veta vad som menas med $\sqrt{16+9}$. Är det $\sqrt{25}$ eller är det $\sqrt{16}+\sqrt{9}$. 5 kan icke vara $= 4+3=7$, alltså måste här menas $\sqrt{25}$ varav $5=5$.

Felslutet är ju tydligt, men smyger sig på nybörjaren. Och för att befria sig, söker han kryp-vägar utåt. Han vill t. ex. veta hur förhåller sig hypotenusans kvadrat till rektangeln av kateterna?

Svar: Hyp. $= 5^2 = 25$; katet. rekt. $= 4 \times 3 = 12$. Eller Hyp. $10^2 = 100$; katet. rekt. $= 6 \times 8 = 48$.

Så jämföres: $5^2 = 25 = 4^2 + 3^2 = 16 + 9 = 25$; $5^2 = 4 \times 3 = 12$.

I detta fallet $\text{Hyp.}^2 = \text{Kat.}^1 + \text{Kat.}^{11} + (\text{Kat.}^1 + \text{Kat.}^{11}) + 1$. Eller: $A^2 = 2\,BC + 1$.

I andra fallet är $\delta = 4$.

I ett tredje där 20 är Hyp. och 16×12. Kat., blir differensen 16; eller kvadraten på 4. O. s. v. (Jfr II:11 i Euclides).

Redan encyclopedisterna (D'Alembert själv, förmodligen) hade märkt att här låg ett svek, och påpekade vådan av att lösa $\sqrt{a^2+b^2}$ såsom $\sqrt{a^2}+\sqrt{b^2}$ vilket visar att sinnet är sig likt, men även att någon gåta ligger här begraven. Dessutom beundrar encyclopédien icke Pythagoras' hypotenusteorem, vilket författaren ger en annan lösning medelst trigonometrin, som vi känna.

Digitized by Google

I sammanhang med hypotenusan bör nämnas Euclides' VI:31, som troligen är en utvidgning av I:47.

»I rätvinkliga trianglar är den figuren som uppritas på sidan, vilken står emot den räta vinkeln, lika stor med båda figurerna tillsammans, som uppritas på sidorna, vilka omfatta den räta vinkeln, och äro likformiga och lika ställda med henne.»

Denna sats säger mycket mer än hypotenusan, och utsträcker den räta vinkelns immanenta inflytande på sin omgivning.

Längderna av den räta vinkelns ben äro oberoende av vinkeln, men hypotenusans längd är beroende av vinkelbenens längd; så mycket vet man.

MATEMATIKENS BRISTFÄLLIGHET.

En vetenskap som är byggd på en orimlig enhet, 1:an, som rör sig med falska definitioner, obevisade axiom; som opererar med irrationella (oförnuftiga) tal, såsom de flesta logaritmer, π, o. s. v. där intet är exakt eller avslutat, måste ju utmynna i galenskap.

Algebran lärer t. ex. att såvida man kan tala om 3-logaritmen för oändligheten $= \infty$ (det är en skön förutsättning!) och 3:e logaritmen för 0, är den förra $= \infty$ och den senare $= -\infty$. (3:e logaritmen för 0 = minus oändlighet, »såvida man kan tala om etc.»).

Nu kommer beviset: emedan $3^{\infty} = \infty$, och $3^{-\infty} = \frac{1}{3^{\infty}} = \frac{1}{\infty}$. Ytterligare, och kulmen: $^1/_3$ logaritmerna för ∞ och 0 äro däremot $-\infty$ och ∞.

Digitized by Google

Så lärer ynglingen av lektorn. Men sedan kommer professorn, i högre analysen, och varnar för sådana hjärnspöken.

All högre matematik är oren, »intresselösa orimligheter», gissgåtor, som ofta besvaras med ? eller med den dyra upplysningen, att det inte finns något svar, eller att gåtan är dumt uppställd!

Med algebran redan är matematiken på avvägar, ty de mer vältaliga siffrorna äro övergivna, och just dessa, med ofta återkommande periodiska tal, fästade i minnet giva nya landkänningar, till oupptäckta länder.

Algebrans sätt att generalisera har givit en falsk vändning åt matematiken som blivit metafysik eller sofistik därigenom.

Alla tal i naturen äro nämligen irrationella eller icke exakta.

Alla planeternas tal sväva mellan maximum och minimum och operera med decimalbråk; Keplers lagar tummas då och då, och det motiveras med störingar eller rubbningar; ingen atomvikt är helt tal; ingen kristallaxel heller; musikens skalor halta med bråk; det är hank med allting.

Kometer beräknas av ett helt kollegium, och så uteblir kometen, kommer för tidigt, och går, innan den har lov.

Kemiska »substanser», som kosta i tull 400 kronor gramet, därför att de ge oändliga emanationer, upphöra helt hastigt att emanera; och när de skola bota tuberkulos, så vägra de. Men substansen är prisbelönt, och mänskligheten står lika dum och lika troende på humbugen, humbugen, emedan den saknade de undergörande egenskaperna, ehuru atomvikten

Digitized by Google

var exakt uträknad, dock svajande mellan 140 och 258.

Hur litet exakt matematiken är kan man se av två stridiga uppgifter om logaritmers reducerande till naturliga logaritmer.

Handbok för ingenjörer uppger $e = 2{,}302585$, men läroboken i algebra säger $e = 2{,}1782818$.

Men genom logaritmernas införande i uträknade tabeller, har kunskapen om logaritmens natur nästan försvunnit.

Det finns således matematiker, som icke kunna räkna ut en naturlig logaritm, och icke heller utföra en multiplikation med logaritmer, utan att anlita tabellerna. Och om faktorerna icke äro 7-siffriga kunna de icke begagna tabellerna, som vanligen äro 7-ställiga. Det är således utanlärt.

Därför har jag skäl att säga det logaritmernas ingripande i trigonometrien, har förstört denna härliga upptäckt. Man ser icke sammanhanget, man förstår det därför icke, men man räknar ut mekaniskt, som räknemaskinen, vilken gör logaritmer.

KINESISKA SPRÅKETS HEMLIGHET.

(ULTIMATUM.)

Det mest underbara av alla språk är byggt på tre system, och jag meddelar här två prototyper bland de hundrade jag samlat och dem forskaren kan få bese hemma hos mig.

 = Tao, To = smäda, banna o. d.

1:o hieroglyft: = mum; = kniv, skära. Alltså skära med munnen = smäda.

Digitized by Google

2:a 口 kvadratisk form av O som är syriskt, grekiskt O. 丌 som är hebreiska Th = 丌. Alltså = Tho = To.

3:o. 丌 heter Thao, och 口 heter Keou, Ko. Thaokeou (kin.) som är Toach (heb.) Thuh, Thavah (heb.) och på samma gång grekiska Ktao, Däóo, alla med liknande betydelse.

Men att gå rakt på saken och genast använda tredje metoden, leder genast till målet, som ju är frändskapen.

扌丁 = Ta = slå, o. d.

[丁 (kin.) = 丁 (grek.); 扌 (kin.) = 𐤀 (fenic.) A, som nedlagt är 𐤀 = A (grek., rom.). Alltså TA = TA.]

Men 丁 (kin.) = Ting och 扌 = Cheu = Tingkeu (kin.), som är grekiska Thingo, Tyngkano, hebreiska Thaquah.

O. s. v.

Stava och lägga ihop! Det är hela konsten.

Digitized by Google

Digitized by Google

REGISTER TILL EN BLÅ BOK

Digitized by Google

INNEHÅLL.

Sakregister.

Filosofi=människokännedom 1119
Psykologi—kärlekens problem 1121
Religion 1121
Konst och estetik 1123
Litteratur 1123
Historia 1123
Filologi 1123
Matematik 1123
Botanik 1124
Zoologi 1124
Astronomi 1124
Meteorologi 1125
Kemi 1125
Fysik 1125
Medicin 1126
Geologi 1126
Mineralogi 1126
Ockultism 1126

Alfabetiskt register 1127

Digitized by Google

SAKREGISTER.

FILOSOFI

Affabla människor 87
Amerigo eller Kolumbus .. 110
Antropomorfism 107
Apoteos 637
Att jobba i människor 63
Att åldras med smak 126
Attraktion och repulsion .. 249
Auto-Komedi 676
Avsättningen av apan 244
Avundas ingen! 116
Barn äro underbarn 130
Begreppet ungdom 693
Brist på förståelse 46
Cinnobers anatomi 119
Cinnobers glasögon 121
Cinnobers häxerier 120
De tommes hat 197
De åtta vilddjuren 127
Den befriade tänkaren 211
Den gudarne vilja förgöra 131
Den klibbige 117
Den ludne Guden 241
Den oförklarlige 93
Den subjektive 715
Den vackra ålderdomen och Den fula 727
Den ömma mörderskan .. 203
Deras evangelium 243
Det bästa statsskicket .. 668
Det krokiga revbenet 137
Det moraliskt indifferenta 122
Det onda deltagandet 678
Det opraktiska i dravätningen 114
Det rysliga ögonblicket .. 706
Det som icke är älskvärt, svårt att älska 94
Det svåraste av allt 52
Die grosse Verachtung .. 689
Diktaren och människan .. 646
Diktarens barn 112
Dubbelgångaren 250
Dyngherrens religion 131
Dödade reverser 182
Döv och blind 47
Döva och blinda 128
Efterstanken 150
Egocentrisk-människa 180
Elektriskt motstånd 674
En ovanlig bekantskap .. 717
"En saga berättad av en dåre" 142
En ungdomsdröm för 7 kr. 115
Ett helt liv på en timme 149
Fiasko-landet 138
Fraktioneringar 697
Furie-kulten som straffande tvångsföreställning .. 108
Förgängligt och oförgängligt 96
Förhönsningen 145
Förräderi 941
Ge dig själv orätt 704
Går världen baklänges? .. 861
Hos denna världens furste 58
Hägringar 175
Icke svära på magistrarnes ord 952
Inbillningsstraffen 147
"Kan filosofien bringa någon välsignelse åt mänskligheten?" 666
Karaktärsmasken 50
Karma 699
Kennelklubben 109
Konradsbergstypen 136
Konstanta villor 56

Digitized by Google

Konsten att dö 660
Konsten att kvitta 125
Konunga-styrelse 390
Kopparmatte eller Materialisationsfenomenet 658
Kostym och mask 681
Kristus är uppstånden 139
Kvinnan lagstiftare! 637
La comédie Humaine 673
Lagliga orättvisor 136
Lanz-Liebenfelz: Theozoologie 245
Latituder 933
Lek icke med kärleken .. 178
Lethe 154
"Livet vävt av samma tyg som våra drömmar" .. 141
Likställigheten 971
Logik 1061
Lustgården 725
Lära och leverne 935
Lärdomens följder 653
Lögn-giftet 161
Lögnväven 152
Magnetberg 714
Mala ont 638
Markegångstaxorna 54
Mera lögnväv 153
Min karrikatyr 92
Mord-lögner 162
Motsvarigheter 203
Multiplikationstabellens förträfflighet 57
Mänskokännedom 48
Människoliknande människor 135
Nattugglor 636
Naturbarn 383
Nemesis humana 155
"Nu kan vi flyga också! Hurra!" 675
När jag var ung och dum 55
När nationer bli galna 160
Nät och snaror 95
Oförvållad skuld 163
O Land! Land! 181
Om självmord 900
Ordets makt och värde .. 106
Orimliga problemer 134
Pandora 696
Persikor och kålrötter 151
Pose och Geste 679
Praktisk åtgärd mot fiender 64
Profetens träldom 132
På andras vägnar 685
Pålen i köttet 639
Reaktionstypen 195
Reminiscenser 129
Revolutionsfår 140
Ringsystemet 164
Roll och karaktär 51
Rousseau 656
Rousseau omigen! 657
Rövare 682
Schakalen 644
Simia blir skönhetstyp .. 251
Sista akten (Ur Renässansmannens liv) 649
Självsvek 206
Somnambulismen och clairvoyance i vardagslivet 62
Spökbilder 174
Stackare 144
Straff och bättring 205
Studera mänskor 85
Svarte Balder..... 157
Svårigheten att ljuga 209
Svårt att utreda 124
Tala väl och tala illa 705
Temperatur 104
Tesla-strömmar 183
Trogen i det lilla 113
Två göra icke ett par .. 204
Undine 641
Ungdom och dårskap 53
Utan blommor, barn och musik 133
Vampyren..... 118
Var rädd om ditt öga 146
Var äro vi hemma? 619
Vasspipan skrämmer 242
Vem är han? 608
Venus Milo contra Julia Pastrana 253
Verkligheten är bara illusioner 883
Vetenskapens bankrutt . 661
Vetenskapliga förklaringar 652
Vetenskapligt oförnuft ... 1047
Vetenskapsbrackor 256
Vinet 654
Vitt slaveri 144
Vännen Allsintet 86
Vördnadsfullt Jim Pongo 686
Ålderdomens behag 163
Äfflingarnas ättartal 216
Äfflingarnes Nora 254
Äregirighetens galérslavar 123
Överklass 671

Digitized by Google

PSYKOLOGI

Alfons fortsätter 868
Att binda människor, och stjäla 1017
Att ljuga på sig själv 936
Att resa 951
Bakslag 912
Bildhuggaren 800
Demaskeringen 895
Den egocentriske 921
Den gifta demimonden .. 1012
Den mäktiga kärleken 735
Der Mensch vernimmt nur was Ihm schmeichelt .. 854
Deras känslor 748
Det hemligaste 982
Det sköna och det goda .. 766
Det talade ordet 874
En kort historia, men komplicerad 929
Ett syntetiskt liktal på värdshuset dock 753
Farliga saker 747
Fostbrödralag 734
Fröjden att pina 1010
Försynens redskap 919
Gynolatri som Straff-förställning 857
Göm! Glöm icke! 736
Hans ideal 1013
Hippolytos 827
Hopljugna karaktärer 780
Hundsfotten 1024
Högre analys 1015
I vindskontoret 798
Intelligenta samtal 916
Juvelskrinet eller Hans bättre hälft 796
Karaktärsförändringar ... 770
Kindpusten 751
Konsten att göra ont 859
Korsdragaren 885
Kvinnans vapen 849
Kärlekslycka 729
Larver eller Tillfälliga materialisationer 740
Min värsta ovän 942
Mumiekistan 797
Mörkt tal 830
Olycklig kärlek 896
Om åsikter 1028
Paradisets lustgård 732
Pilen i levern 938
På tröskeln (vid 5 år) .. 800
Reflexer 898
Rov för sina passioner .. 1019
Rollen efteråt 737
Sacrosanctus 731
Scen från helvetet .. 794, 901
Sin egen staty 851
Sina bästa känslor 730
Sinnesvillans frukter 880
Självbedrägerier 915
Skötes-vännen 934
Sorgen 773
Starkare än vi (Plus fort que nous) 902
Svart eller vitt? 850
"Sök att förbliva okänd" 833
Sömngångare 834
Tesla-strömmar 739
Tid och ålder 863
Tveeggade historier 979
Viktig skillnad 738
Vänskap 852
Älska, sin tid, hata sin! .. 871

RELIGION

Ackumulatorer 31
Al Manssür i gymnastiksalen 12
Att krypa för djuret 89
Att lindra sitt öde 41
Att återknyta med luftledningen 100
Avklädningsrummet 49
Babel bevisar Bibel 27
Betala för andra 39
Bibelförklaringar: Arcana Coelestia 628
Bibelkritik 624
Bibelkritiska bommar! 625
Bibelns källskrifter 621
Blygsel och rättskänsla .. 43
Bondförståndets triumf .. 29
Botgörare 38
Brunst, hat och skräck, eller hedningarnas religion 171
Bättre än intet 88
Bönornas bondförstånd .. 8
Credo quia (etsi) absurdum 215
Crex, Crex! 17
De förförde bli förförare.. 98
De gamles fromhet 711
De kvarlåtna 44

Digitized by Google

Den glada hedendomens Helveteslära enligt 6:e sången i Virgilii Eneid 36
Den grönskande ön 24
Den lagbundna tanken .. 214
Den svarta upplysningen.. 106
Den svarta vetenskapen.. 326
Det förtrollade rummet .. 22
Det går an 179
Det oundvikliga 71
Det stämmer 76
Diktarens självoffring 72
Dålig matsmältning 10
Dårskapens lov 70
Ecclesia triumfans 90
En flott kristendom 99
En lidande Gud 158
En religiös teater 68
Ett egenhändigt brev från Kristus 319
Euclides sjunde i tolfte .. 13
Evangelium 708
Eviga straff 32
Examen och sommarlovet 247
Falla och lova 248
Fariséer 712
Filistéernas uppgift 73
Filosofiens bankrutt 148
Forntidens religion 97
Frihandstänkning 324
Förnuftets gudinna 65
Försoningen 159
Första budet? "Du skall inga andra gudar hava för mig." 328
Förtvivlan och nåd 640
Genom tron till vetandet.. 21
Genom tvång till frihet .. 69
Goda ord 77
Guds hands människor .. 632
Goethe och kristendomen.. 804
Goethe om bibeln 804
Goethe om kristendomen över vetenskapen 421
Hedningarnes evangelium 143
Hedniska inbillningar 213
Hegels kristendom 631
Horatius' Den glada hedningens omvändelse 35
Härfågeln på Siarö eller Ett ovanligt fall 9
Högre existensformer; Die Toteninsel 1033
Infernotanken 60
Jästen och brödet 80
Kan icke utredas 173
Konsten att känna människor 82
Konsten att vända sig .. 101
Kornknarrens underverk .. 15
Korollarier 16
Korsets hemlighet 246
Kransågarens visa 11
Kristendom och radikalism 617
Kristi återkomst 75
Landstigningen 172
Leben Jesu 616
Lertavlornas vittnesbörd .. 28
Lida utan att ångra 977
Livets konst 40
Logik i neurastenin 91
Lokalbatteri och jordledning 18
Lus-kungen 39
Måttlighet även i religion 79
Mänskors öden 44
Mörka strålar 45
Näktergalen i vingården.. 13
När förutsättningarne saknas 26
Olika predikare 1022
Om motsvarigheter 23
Onda och goda 42
Otillbörliga frågor utan svar 19
Perversa vetenskapen 30
Primus inter pares 212
Påvens skägg 59
Regula falsi 104
Religiös intuition och vetenskaplig 210
Religiösa hedningar 710
Rätt i orätt 30
Rätten att ångra 67
Saulus Paulus..... 779
Självkännedom 61
Skenbilder som bli verkliga 16
Sokrates med tuppen 20
Staden Tofet 197
Stjärnor på ljusa dagen .. 66
Strängt och icke strängt .. 78
Summa summarum 805
Swedenborgs helvete 25
Syndafallet och arvsynden 695
Tankesynder 83
Tiga och lida 707
Tillräckliga grunden 903
Trettonde axiomet 7
Tron är störst 37
Utvecklingsmannen 81

Digitized by Google

Vara kristen är icke vara läsare 103
Vidskepelse och icke 20
Villornas värld 34
Viljesynd 84
Världsomseglare 111
Världsreligion 74
Växelundervisningen 81
Übermensch 102
Äfflingarnes Sibboleth ... 329
Äfflingarnas tusenåriga natt 321
Älsklingen 323
Ödeläggelsen 33

KONST OCH ESTETIK

Bayreuth 665
Den oupphinneliga antiken 605
Det ondas musikaliska representant 213
Falska målningar 604
Människokroppens skönhet och symbolik 809
Rembrandt 606

LITTERATUR

Begränsningen 167
Doktor Faust (1897) 615
Främlingen Zola 168
Karaktärsteckning 788
Kung Lears hustru 756
Och tidevarvets diktare .. 166
Om kritik 647
Poesien och korrespondenslära 207
Sekelslutets fana 165
Shakspeares världsåskådning 759
Slutet på en bi-bana 170
Ålderdomens förförare 169
Är mänskligheten förtalad? 168

HISTORIA

Historieskrivningens omöjlighet 539
Lögn-historia 754
Pantheon eller Människodyrkan 613
Protestanternas frisinne .. 608
Vad är vetenskap? 601

FILOLOGI

A-B-C-D 560
Assyriologi 499
Bladet vänder sig 495
Deras stamfader 536
En koreansk Papyrus 525
Finska-ungerska-mandschuriska-japanska 589
Grekiskan 600
Hammurabis inspirerade lagar "mottagna av Solguden" 392
Hammurabis lagar 487
Hammurabis Phallus-lagar 514
Hammurabis summa summarum 509
Hebreiska 1008
Hebreiska studier 562
Hieroglyfer 516
Japanska ord 1004
Jahveh-Namnet 1064
Jehovah-cylindern avslöjad 511
Kilskriftliknande tecken kopierade från Snäckan Conus Marmoratus 1073
Kinesiska ord 1007
Kinesiska språket 565
Kinesiska språkets hemlighet (Ultimatum) 1114
Ljudbilder 978
Lusus Naturæ 512
Läs icke assyriska 515
Mesopotamisk hackelse .. 495
Mesopotamiska språket .. 479
Om urspråket och Babels förbistring 531
Rabbinernas bibeltolkning 551
Svenska och hebreiska .. 558
Syndaflods-sagan 484, 548
Urspråket och urreligionen 553
Vårt modersmål persiskan 633

MATEMATIK

Assyrisk matematik 1074
Det kan man också göra 266
Euclides 1106
Imaginära storheter 277
Matematikens bristfällighet 1112
Matematisk visshet 447
Quatuor Species 1088
Schackspelets hemligheter 307

Digitized by Google

Tio-skalans uppkomst 309
Två gånger två är fem — ibland 391

BOTANIK

Antipatier och sympatier 338
Att närma två avlägsna föreställningar 217
Biologiska analogier 220
Botaniska gåtor 350
Botaniska hörnstenar 466
Den naturligaste skapelsehistorien 456
En mikrokosmos ur växtvärlden 352
Hjärnan en körtel 222
Hjärnan och valnöten 218, 219
Insekterna botanister 339
Kemiska beröringspunkter mellan hjärnsubstans och 221
Kryptogamen alpviolen .. 969
Linné efterträder sig 314
Linné står upp 312
Motsvarigheter eller liknelser 347
Människor och människoliknande 224
Palingenesi 348
Pythagoreern Linné 313
Sat Sapienti 338
Systemen ramla 969
Tarmludd och epidermis 344
Tendenslögner om hjärnan 223
Växt-fysiologi 464
Växt-psykologi 351
Växtens psyke 312
Växternas arterer och vener, med mera 345
Växternas muskler och bindväv 340
Växternas nerver 342
Växternas transmutationer 962

ZOOLOGI

Bibelns zoologi eller är haren idisslare? 724
Der Bienenkönig 467
Djurläten, förklarliga 252
Djurläten, oförklarliga ... 253
Fågelns flykt 255
Fåglalåt 469
Fåglarnas hemligheter A .. 305
Fåglarnas hemligheter B .. 306
Människokroppens korrespondenser 354
Nekrobios = Död och uppståndelse 386
Rockans reflexionsspeglar 346
Sork-mysteriet 387
Tass eller hand 301
Äggskalens vittnesbörd .. 225
Ölands södra 472

ASTRONOMI

Celest aritmetik 274
Fem-kroppars-problemet .. 443
Fruktan för himmelen 226
Himmelens hemligheter .. 282
Himmelens och jordens korrespondenser 236
Himmelens tal 275
Himmels-tecken 315
Homogent kosmos..... 231
Kapellas hemligheter 286
Kuriösa reflexioner över astronomiska observationer 234
Matematiska lögner 232
Münchhausiaden 279
Nya banor 227
Och ändå rör den sig! .. 278
Pekoral-astronomi 422
Planeternas chifferskrift .. 329
Projektioner 235
Qvi pro Qvo 330
Solen och månen 233
Solens läge i rymden 284
Stjärnfall 581
Stjärnhimmelens pejlingar 281
Stjärnorna på dagen..... 232
Stjärnorna på ljusa dagen 285
Stjärnparallaxers opålitlighet 947
Stjärnvacklingar 948
Synvillor 331
Synvillor 2 333
Vad är månen? 283
Vet inte! 280
Åt vilket håll? 283
Är det så säkert? 990

Digitized by Google

METEOROLOGI

I underverkens tid 587
Konstanta molnformer A 302
Konstanta molnformer B 303
Konstanta molnformer C 304
Köldströmmar 580
Meteorologi 568
Norrsken 584, 1002
Pejlingar i lufthavet 385
Uret och planetsystemet.. 589

KEMI

Affinitet och gravitation .. 295
Ars transmutatoria 366
Arsenik blir svavel och tvärtom 987
Atomernas genomtränglighet 271
Atomformerna i kristallerna 270
Atomvikt och egentlig vikt 975
Att beräkna metallernas sammansättning 294
Blåsyrans filosofi och symbolik 904
Daggbildning 913
Droppen och molekylen .. 298
Elektrokemisk ekvivalent 296
Enfaldiga invändningar .. 382
Föroreningar = transmutationer 372
Grundämnena = väteförtätningar 370
Grundämnenas reduktion på CHON 297
Guldets tal 265
Jo, ett 7-kondenserat H_2O 262
Jod och mangan 263
Jodstärkelse = Indigo = Berlinerblått 264
Järnets metallurgi, dess syntes 289
Kabbala 273
Katalys och reversibel reaktion 267
Kisel blir kol 907
Kloren en omättad väteoxid 261
Kolets anor 259
Kristallvinklar och atomvikter 988
Kvicksilvret såsom kolväte 287
Kvävets härkomster 258
Kvävets konstitutionsformel 257
Lavoisier = kompromiss med Flogiston 288
Masugnens kemi 949
Materiens enhet 1777 291
Materiens tal 276
Metallerna invändigt 293
Mineralstärkelse, Mineralgummi, Mineralalbumin 369
Non bis in idem 299
Nya rön angående Lavoisiers fundamentalförsök 299
Ofullständig och fullständig förbränning 300
Oorganisk jäsning 449
Reduktion såsom synteser 290
Systema naturæ 292
Talet 240 373
Tautomerier eller lika men olika 260
Ur-alstring 465
Ur-ämnet 367
Utredning av det kemiska boet 239
Valensen som faktor 987
Was ist Radium? 450
Vattnets orimliga sammansättning 240
Värme och affinitet 268
Värmedynamider 269
Vätet urämne eller etalong 239
Äfflingarnas skapelseverk. 355

FYSIK

Elektricitet 955
Energi-vinst 635
Fysik 954
Himmelens skönhet 442
Latent köld och Termometervärme 831
Ljuset som kraftkälla 228
Magnetism och elektricitet 993
Okända krafter 230
Optiska underverk 439

Digitized by Google

Prismats fokaldistans och spektra 996
Projektioner 237
Radium-spektaklet 1043
Reviderad tyngdlag 448
Röntgenstrålar 1039
Spektral-analysen 434
Ton-Blommor 959
Varför magnetnålen i norr och söder? 229

MEDICIN

Anatomiens problem 474
Chinins okända verkning.. 380
Hjärnans vindlingar 967
Inbillade sjuke 876
Kinesernas anatomi och fysiologi 964
Kolerasjukans kemi 574
Lues = Kadaverin = $C_5 H_{14} N_2$ 375
Lues' motgift: Hg 377
Morfin 381
Om nerverna 973
Serum-växter 311
Sjukdomar och botemedel 361
Sumpfebrar 378
Svalört 379
Vetenskapliga skurkstreck 357

GEOLOGI

Arkeologi (Förhistorisk arkitektur) 335
Det otroligaste av allt eller den store byggmästaren 395
Fällningar och icke sediment 460
Halle- och Hunneberg .. 1001
Petrografi 999
Swedenborgs motsvarigheter 272
Tendens-Geologi 461
Vem byggde Fingalsgrottan? 310

MINERALOGI

Det sköna och det dyra .. 355
Snöblommor 721

OCKULTISM

Astrala iakttagelser 886
Blå bokens historia 404
Brev från en avliden.... 198
Brev från helvetet 199
Det omedvetnas framträdande 190
Det sjätte sinnet 183
Exterioriserad sensibilitet 184
Fixeringsbilder 189
Fjärr-förnimmelser 185
Gengångaren 201
Goethes ockultism 984
Hemliga domstolen 389
Hemliga lagar 802
Händelsens oförklarliga logik 191
Häxor 930
Häxprocesserna 611
Imitation eller inkarnation 909
Järtecken 208
Livet i det fördolda 193
Medium utan att veta det 200
Mera telepati 186
Naturliga förklaringar eller närmare och fjärmare orsaken 917
Nisus formativus eller omedveten bilddrift 187
Nya ljudvågor 175
Projektioner 188
Tankesynd, viljesynd, önskesynd 192
Trådlös kallelse 945
Trådlös telefon 176
Universell rapport 178
Ur Swedenborgs korrespondenslära 526
Utstrukna poster 938
Vattnets symbolik 776
Återseende i klostret 202
Överföringar 194

Digitized by Google

ALFABETISKT REGISTER.

A-B-C-D 560
Ackumulatorer 31
Affabla människor..... 87
Affinitet och gravitation.. 295
Alfons fortsätter 868
Al Manssür i gymnastiksalen 12
Amerigo eller Kolumbus.. 110
Anatomiens problem 474
Antipatier och sympatier 338
Antropomorfism 107
Apoteos 637
Arkeologi (Förhistorisk arkitektur) 335
Ars transmutatoria 366
Arsenik blir svavel och tvärtom 987
Assyriologi 499
Assyrisk Matematik 1074
Astrala iakttagelser 886
Atomernas genomtränglighet 271
Atomformerna i kristallerna 270
Atomvikt och egentlig vikt 975
Att beräkna metallernas sammansättning 294
Att binda människor, och stjäla 1017
Att jobba i människor .. 63
Att krypa för djuret 89
Att lindra sitt öde 41
Att ljuga på sig själv .. 936
Att närma två avlägsna föreställningar 217
Att resa 951
Att åldras med smak 126
Att återknyta med luftledningen 100
Attraktion och repulsion .. 249
Auto-Komedi 676
Avklädningsrummet 49
Avsättningen av apan 244
Avundas ingen! 116
Babel bevisar Bibel 27
Bakslag 912
Barn äro underbarn 130
Bayreuth 665
Begreppet ungdom 693
Begränsningen 167
Betala för andra 39
Bibelförklaringar: Arcana Coelestia 628
Bibelkritik 624
Bibelkritiska bommar! .. 625
Bibelns källskrifter 621
Bibelns zoologi eller är haren idisslare? 724
Bildhuggaren 800
Biologiska analogier 220
Bladet vänder sig 495
Blygsel och rättskänsla 43
Blå bokens historia 404
Blåsyrans filosofi och symbolik 904
Bondförståndets triumf .. 29
Botaniska gåtor 350
Botaniska hörnstenar 466
Botgörare 38
Brev från en avliden 198
Brev från helvetet 199
Brist på förståelse 46
Brunst, hat och skräck, eller hedningarnas religion 171
Bättre än intet 88
Bönornas bondförstånd .. 8
Celest aritmetik 274
Chinins okända verkning.. 380
Cinnobers anatomi 119
Cinnobers glasögon 121
Cinnobers häxerier 120

Digitized by Google

Credo quia (etsi) absurdum 215
Crex, Crex! 17
Daggbildning 913
De förförde bli förförare 98
De gamles fromhet 711
De kvarlåtna 44
De tommes hat 197
De åtta vilddjuren 127
Demaskeringen 895
Den befriade tänkaren .. 211
Den egocentriske 921
Den gifta demimonden .. 1012
Den glada hedendomens Helveteslära enligt 6:e sången i Virgilii Eneid 36
Den grönskande ön 24
Den gudarne vilja förgöra 131
Den klibbige 117
Den lagbundna tanken .. 214
Den ludne Guden 241
Den mäktiga kärleken .. 735
Den naturligaste skapelsehistorien 456
Den oförklarlige 93
Den oupphinneliga antiken 605
Den subjektive 715
Den svarta upplysningen.. 106
Den svarta vetenskapen .. 326
Den vackra ålderdomen och Den fula 727
Den ömma mörderskan .. 203
Der Bienenkönig 467
Der Mensch vernimmt nur was lhm schmeichelt .. 854
Deras evangelium 243
Deras känslor 748
Deras stamfader 536
Det bästa statsskicket .. 668
Det förtrollade rummet .. 22
Det går an 179
Det hemligaste 982
Det kan man också göra.. 266
Det krokiga revbenet 137
Det moraliskt indifferenta 122
Det omedvetnas framträdande 190
Det onda deltagandet 678
Det ondas musikaliska representant 213
Det opraktiska i dravätningen 114
Det otroligaste av allt eller den store byggmästaren 395
Det oundvikliga 71
Det rysliga ögonblicket .. 706
Det sjätte sinnet 183
Det sköna och det dyra.. 355
Det sköna och det goda.. 766
Det som icke är älskvärt, svårt att älska 94
Det stämmer 76
Det svåraste av allt 52
Det talade ordet 874
Die grosse Verachtung .. 689
Diktaren och människan.. 646
Diktarens barn 112
Diktarens självoffring 72
Djurläten, förklarliga 252
Djurläten, oförklarliga 253
Doktor Faust (1897) 615
Droppen och molekylen .. 298
Dubbelgångaren 250
Dyngherrens religion 131
Dålig matsmältning 10
Dårskapens lov 70
Dödade reverser 182
Döv och blind 47
Döva och blinda 128
Ecclesia triumfans 90
Efterstanken 150
Egocentrisk-människa 180
Elektricitet 955
Elektriskt motstånd 674
Elektrokemisk ekvivalent.. 296
En flott kristendom 99
En koreansk Papyrus 525
En kort historia, men komplicerad 929
En lidande Gud 158
En mikrokosmos ur växtvärlden 352
En ovanlig bekantskap 717
En religiös teater 68
"En saga berättad av en dåre" 142
En ungdomsdröm för 7 kr. 115
Energi-vinst 635
Enfaldiga invändningar .. 382
Ett egenhändigt brev från Kristus 319
Ett helt liv på en timme 149
Ett syntetiskt liktal på värdshuset dock 753
Euclides 1106
Euclides sjunde i tolfte .. 13
Evangelium 708
Eviga straff 32
Examen och sommarlovet 247

Digitized by Google

Exterioriserad sensibilitet 184
Falla och lova 248
Falska målningar 604
Fariséer 712
Farliga saker 747
Fem-kroppars-problemet . 443
Fiasko-landet 138
Filistéernas uppgift 73
Filosofiens bankrutt 148
Finska-ungerska-mandschuriska-japanska 589
Fixeringsbilder 189
Fjärr-förnimmelser 185
Forntidens religion 97
Fostbrödralag 734
Fraktioneringar 697
Frihandstänkning 324
Fruktan för himmelen 226
Främlingen Zola 168
Fröjden att pina 1010
Furie-kulten som straffande tvångsföreställning .. 108
Fysik 954
Fågelns flykt 255
Fåglalåt 469
Fåglarnas hemligheter A.. 305
Fåglarnas hemligheter B.. 306
Fällningar och icke sediment 460
Förgängligt och oförgängligt 96
Förhönsningen 145
Förnuftets gudinna 65
Föroreningar = transmutationer 372
Förräderi 941
Försoningen 159
Första budet? "Du skall inga andra gudar hava för mig." 328
Försynens redskap 919
Förtvivlan och nåd 640
Ge dig själv orätt 704
Gengångaren 201
Genom tron till vetandet 21
Genom tvång till frihet .. 69
Goda ord 77
Grekiskan 600
Grundämnena = väteföreningar 370
Grundämnenas reduktion på CHON 297
Guds hands människor .. 632
Guldets tal 265
Gynolatri som Straff-föreställning 857
Går världen baklänges? .. 861
Göm! Glöm icke! 736
Goethe och kristendomen 804
Goethe om bibeln 804
Goethe om kristendomen över vetenskapen 421
Goethes ockultism 984
Halle- och Hunneberg 1001
Hammurabis inspirerade lagar "mottagna av Solguden" 392
Hammurabis lagar 487
Hammurabis Phallus-lagar 514
Hammurabis summa summarum 509
Hans ideal 1013
Hebreiska 1008
Hebreiska studier 562
Hedningarnes evangelium 143
Hedniska inbillningar 213
Hegels kristendom 631
Hemliga domstolen 389
Hemliga lagar 802
Hieroglyfer 516
Himmelens hemligheter .. 282
Himmelens och jordens korrespondenser 236
Himmelens skönhet 442
Himmelens tal 275
Himmels-tecken 315
Hippolytos 827
Historieskrivningens omöjlighet 539
Hjärnan en körtel 222
Hjärnan och valnöten 218, 219
Hjärnans vindlingar 967
Homogent kosmos 231
Hopljugna karaktärer 780
Horatius' Den glada hedningens omvändelse 35
Hos denna världens furste 58
Hundsfotten 1024
Hägringar 175
Händelsens oförklarliga logik 191
Härfågeln på Siarö eller Ett ovanligt fall 9
Häxor 930
Häxprocesserna 611
Högre analys 1015
Högre existensformer; Die Toteninsel 1033
I underverkens tid 587

Digitized by Google

I vindskontoret 798
Icke svära på magistrarnes ord 952
Imaginära storheter 277
Imitation eller inkarnation 909
Inbillade sjuke 876
Inbillningsstraffen 147
Infernotanken 60
Insekterna botanister 339
Irtelligenta samtal 916
Jahveh-Namnet 1064
Japanska ord 1004
Jehovah-cylindern avslöjad 511
Jod ett 7-kondenserat H_2O 262
Jod och mangan 263
Jodstärkelse-Indigo-Berlinerblått 264
Juvelskrinet eller Hans bättre hälft 796
Järnets metallurgi, dess syntes 289
Järtecken 208
Jästen och brödet 80
Kabbala 273
"Kan filosofien bringa någon välsignelse åt mänskligheten?" 666
Kan icke utredas 173
Kapellas hemligheter 286
Karaktärsförändringar 770
Karaktärsmasken 50
Karaktärsteckning 788
Karma 699
Katalys och reversibel reaktion 267
Kemiska beröringspunkter mellan hjärnsubstans och 221
Kennelklubben 109
Kilskriftliknande tecken kopierade från Snäckan Conus Marmoratus 1073
Kindpusten 751
Kinesernas anatomi och fysiologi 964
Kinesiska ord 1007
Kinesiska språket 565
Kinesiska språkets hemlighet (Ultimatum) 1114
Kisel blir kol 907
Koleran en omättad väteoxid 261
Kolerasjukans kemi 574
Kolets anor 259
Konradsbergstypen 136
Konstanta molnformer A.. 302
Konstanta molnformer B.. 303
Konstanta molnformer C.. 304
Konstanta villor 56
Konsten att dö 660
Konsten att göra ont 859
Konsten att kvitta 125
Konsten att känna människor 82
Konsten att vända sig 101
Konunga-styrelse 390
Kopparmatte eller Materialisationsfenomenet 658
Kornknarrens underverk .. 15
Korollarier 16
Korsdragaren 885
Korsets hemlighet 246
Kostym och mask 681
Kransångarens visa 10
Kristallvinklar och atomvikter 988
Kristendom och radikalism 617
Kristi återkomst 75
Kristus är uppstånden! .. 139
Kryptogamen alpviolen .. 969
Kung Lears hustru 756
Kuriösa reflexioner över astronomiska observationer 234
Kvicksilvret såsom kolväte 287
Kvinnan lagstiftar! 637
Kvinnans vapen 849
Kvävets härkomster 258
Kvävets konstitutionsformel 257
Kärlekslycka 729
Köldströmmar 580
La comédie Humaine 673
Lagliga orättvisor 136
Landstigningen 172
Lanz-Liebensfelz: Theozoologie 245
Larver eller Tillfälliga materialisationer 740
Latent köld och Termometervärme 831
Latituder 933
Lavoisier-kompromiss med Flogiston 288
Leben Jesu 616
Lek icke med kärleken .. 178
Lertavlornas vittnesbörd .. 28
Lethe 154
Lida utan att ångra 977

Digitized by Google

Likställigheten 971
Linné efterträder sig 314
Linné står upp 312
Livet i det fördolda 193
"Livet vävt av samma tyg som våra drömmar" .. 141
Livets konst 40
Ljudbilder 978
Ljuset som kraftkälla 228
Logik 1061
Logik i neurastenin 91
Lokalbatteri och jordledning 18
Lues = Kadaverin = $C_5 H_{14} N_2$ 375
Lues' motgift: Hg 377
Lus-kungen 39
Lustgården 725
Lusus Naturæ 512
Lära och leverne 935
Lärdomens följder 653
Läs icke assyriska 515
Lögn-giftet 161
Lögn-historia 754
Lögnväven 152
Magnetberg 714
Magnetism och elektricitet 993
Mala ont 638
Markegångstaxorna 54
Masugnens kemi 949
Matematikens bristfällighet 1112
Matematisk visshet.. 447, 1083
Matematiska lögner 232
Materiens enhet 1777 291
Materiens tal 276
Medium utan att veta det 200
Mera lögnväv 153
Mera telepati 186
Mesopotamisk hackelse .. 495
Mesopotamiska språket .. 479
Metallerna invändigt 293
Meteorologi 568
Min karrikatyr 92
Min värsta ovän 942
Mineralstärkelse, Mineralgummi, Mineralalbumin 369
Mord-lögner 162
Morfin 381
Motsvarigheter 203
Motsvarigheter eller liknelser 347
Multiplikationstabellens förträfflighet 57
Mumiekistan 797
Münchhausiaden 279
Måttlighet även i religion 79
Människokroppens korrespondenser 354
Människokroppens skönhet och symbolik 809
Människoliknande människor 135
Människor och människoliknande 224
Mänskokännedom 48
Mänskors öden 44
Mörka strålar 45
Mörkt tal 830
Nattugglor 636
Naturbarn 683
Naturliga förklaringar eller närmare och fjärmare orsaken 917
Nekrobios = Död och uppståndelse 386
Nemesis humana 155
Nisus formativus eller omedveten bilddrift 187
Non bis in idem 299
Norrsken 584, 1002
"Nu kan vi flyga också! Hurra!" 675
Nya banor 227
Nya ljudvågor 175
Nya rön angående Lavoisiers fundamentalförsök. 299
Näktergalen i vingården .. 13
När förutsättningarna saknas 26
När jag var ung och dum 55
När nationer bli galna .. 160
Nät och snaror 95
O Land! Land! 181
Och tidevarvets diktare .. 166
Och ändå rör den sig! .. 278
Ofullständig och fullständig förbränning 300
Oförvållad skuld 163
Okända krafter 230
Olika predikare 1022
Olycklig kärlek 896
Om kritik 647
Om motsvarigheter 23
Om nerverna 973
Om självmord 900
Om urspråket och Babels förbistring 531
Om åsikter 1028
Onda och goda 42
Oorganisk jäsning 449

Digitized by Google

Optiska underverk 439
Ordets makt och värde .. 106
Orimliga problemer 134
Otillbörliga frågor utan svar 19
Palingenesi 348
Pandora 696
Pantheon eller Människodyrkan 613
Paradisets lustgård 732
Pejlingar i lufthavet 385
Pekoral-astronomi 422
Persikor och kålrötter .. 151
Perversa vetenskapen 30
Petrografi 999
Pilen i levern 938
Planeternas chifferskrift .. 329
Poesien och korrespondensläran 207
Pose och Geste 679
Praktisk åtgärd mot fiender 64
Primus inter pares 212
Prismats fokaldistans och spektra 996
Profetens träldom 132
Projektioner 188, 235, 237
Protestanternas frisinne .. 608
Pythagoreern Linné 313
På andras vägnar 685
På tröskeln (vid 5 år) .. 800
Pålen i köttet 639
Påvens skägg 59
Quatuor Species 1088
Qvi pro Qvo 330
Rabbinernas bibeltolkning. 551
Radium-spektaklet 1043
Reaktionstypen 195
Reduktion såsom synteser 290
Reflexer 898
Regula falsi 104
Religiös intuition och vetenskaplig 210
Religiösa hedningar 710
Rembrandt 606
Reminiscenser 129
Reviderad tyngdlag 448
Revolutionsfår 140
Ringsystemet 164
Rockans reflexionsspeglar 346
Rollen efteråt 737
Roll och karaktär 51
Rousseau 656
Rousseau omigen! 657
Rov för sina passioner .. 1019
Rätt i orätt 30
Rätten att ångra 67
Röntgenstrålar 1039
Rövare 682
Sacrosanctus 731
Sat Sapienti 338
Saulus Paulus 779
Scen från helvetet .. 794, 901
Schackspelets hemligheter 307
Schakalen 644
Sekelslutets fana 165
Serum-växter 311
Shakspeares världsåskådning 759
Simia blir skönhetstyp .. 251
Sina bästa känslor 730
Sin egen staty 851
Sinnesvillans frukter 880
Sista akten. (Ur Renässansmannens liv) 649
Sjukdomar och botemedel 361
Självbedrägerier 915
Självkännedom 61
Självsvek 206
Skenbilder som bli verkliga 16
Skötes-vännen 934
Slutet på en bi-bana..... 170
Snöblommor 721
Sokrates med tuppen 20
Solen och månen 233
Solens läge i rymden 284
Somnambulismen och clairvoyance i vardagslivet.. 62
Sorgen 773
Spektral-analysen 434
Spökbilder 174
Stackare 144
Staden Tofet 197
Starkare än vi (Plus fortque nous) 902
Stjärnfall 581
Stjärnhimmelens pejlingar 281
Stjärnor på ljusa dagen .. 66
Stjärnorna på dagen 232
Stjärnorna på ljusa dagen 285
Stjärnparallaxers opålitlighet 947
Stjärnvacklingar 948
Stork-mysteriet 387
Straff och bättring 205
Strängt och icke strängt 78
Studera människor 85
Summa summarum 805
Sumpfebrar 378
Svalört 379

Digitized by Google

Svart eller vitt? 850
Svarte Balder 157
Swedenborgs helvete 25
Swedenborgs motsvarigheter 272
Svenska och hebreiska .. 558
Svårigheten att ljuga 209
Svårt att utreda 124
Syndafallet och arvsynden 695
Syndaflods-sagan 484, 548
Synvillor 331
Synvillor 2 333
Systema naturæ 292
Systemen ramla 969
"Sök att förbliva okänd" 833
Sömngångare 834
Tala väl och tala illa .. 705
Talet 240 373
Tankesynd, viljesynd, önskesynd 192
Tankesynder 83
Tarmludd och epidermis 344
Tass eller hand 301
Tautomerier eller lika men olika 260
Temperatur 104
Tendens-Geologi 461
Tendenslögner om hjärnan 223
Tesla-strömmar 183, 739
Tid och ålder 863
Tiga och lida 707
Tillräckliga grunden 903
Tio-skalans uppkomst 309
Ton-Blommor 959
Trettonde axiomet 7
Trogen i det lilla 113
Tron är störst 37
Trådlös kallelse 945
Trådlös telefon 176
Tveeggade historier 979
Två gånger två är fem — ibland 391
Två göra icke ett par .. 204
Undine 641
Ungdom och dårskap 53
Universell rapport 178
Ur Swedenborgs korrespondenslära 526
Ur-alstring 465
Uret och planetsystemet .. 589
Urspråket och urreligionen 553
Ur-ämnet 367
Utan blommor, barn och musik 133
Utredning av det kemiska boet 239
Utstrukna poster 938
Utvecklingsmannen 81
Valensen som faktor 987
Vampyren 118
Vad är månen? 283
Vad är vetenskap? 601
Var rädd om ditt öga .. 146
Var äro vi hemma? 619
Vara kristen är icke vara läsare 103
Varför magnetnålen i norr och söder? 229
Was ist Radium? 450
Vasspipan skrämmer 242
Vattnets orimliga sammansättning 240
Vattnets symbolik 776
Vem byggde Fingalsgrottan? 310
Vem är han? 608
Venus Milo contra Julia Pastrana 253
Verkligheten är bara illusioner 883
Vet inte! 280
Vetenskapens bankrutt 661
Vetenskapliga förklaringar 652
Vetenskapliga skurkstreck 557
Vetenskapligt oförnuft ... 1047
Vetenskapsbrackor 256
Vidskepelse och icke 20
Viktig skillnad 738
Viljesynd 84
Villornas värld 34
Vinet 654
Vitt slaveri 144
Vårt modersmål Persiskan 633
Vännen Allsintet 86
Vänskap 852
Världsomseglare 111
Världsreligion 74
Värme och affinitet 268
Värmedynamider 269
Vätet urämne eller etalong 239
Växelundervisningen 81
Växt-fysiologi 464
Växt-psykologi 351
Växtens psyke 312
Växternas arterer och vener, med mera 345
Växternas muskler och bindväv 340

Digitized by Google

Växternas nerver 342
Växternas transmutationer 962
Vördnadsfullt Jim Pongo 686
Übermensch 102
Ålderdomens behag 163
Ålderdomens förförare.... 169
Åt vilket håll? 283
Återseende i klostret 202
Äfflingarnes Nora 254
Äfflingarnes Sibboleth 329
Äfflingarnes skapelseverk 355
Äfflingarnes tusenåriga natt 321
Äfflingarnes ättartal 216
Äggskalens vittnesbörd .. 225
Älska, sin tid, hata sin! .. 871
Älsklingen 323
Är det så säkert? 990
Är mänskligheten förtalad? 168
Äregirighetens galérslavar 123
Ödeläggelsen 33
Ölands södra 472
Överföringar 194
Överklass 671

Digitized by Google

ANMÄRKNINGAR TILL FYRTIOSJÄTTE, FYRTIOSJUNDE OCH FYRTIOÅTTONDE DELARNA.

EN BLÅ BOK.

En blå bok, avdelning I, utkom första gången från Björck och Börjessons förlag 1907. En andra och tredje upplaga, oförändrade tilltryck av den första, utgåvos samma år.

En blå bok, avdelning II, utkom första gången från Björck och Börjessons förlag 1908 under titel En ny blå bok.

En blå bok, avdelning III, utkom hösten 1908 från Björck och Börjessons förlag. På omslaget har den i första upplagan titeln: En blå bok, Den tredje, på titelbladet den i Samlade skrifter använda.

1912 utkom En blå bok, avdelning IV, från Björck och Börjesson med titel En extra blå bok. På sista trycksidan är i denna upplaga angivet: Denna bok är tryckt hos bröderna Lagerström, boktryckare, i 500 numr. exemplar, varav detta är n:o — —, Stockholm 1912. Artikeln Jahveh-namnet i denna avdelning trycktes första gången i Svenska Morgonbladet 20 och 25 okt. 1912 med titeln: Jahveh. Namnet över hela jorden.

Originalhandskrifterna till de Blå böckerna ha skänkts till Nordiska museet. Professor V. Carlheim-Gyllensköld

Digitized by Google

har nekat utlämna dem att undersökas för texternas revision till denna upplaga. Olägenheterna av detta hinder äro kännbara, då åtskilliga tryckfel och dunkla textställen förekomma. De rättelser av felaktigheter, som utgivaren likväl ansett sig befogad göra, ha, frånsett ett antal likgiltiga bokstavsfel och interpunktionsfel av den i Strindbergs skrifter vanliga arten, nedan anmärkts. Enligt omdömen av matematiker finnas talrika oriktigheter i kapitlen över matematiska frågor i avd. IV. Endast i ett par anmärkta fall, där tydligen läsfel eller missförstånd av sättare föreligger, har ändring här ansetts böra göras; det har skett efter samråd med fackman.

Ett mindre antal rättelser och tillägg har Strindberg själv gjort i ett av bokförläggaren K. Börjesson hos bokförläggaren K. O. Bonnier deponerat tryckt exemplar (ex. 1) av de blå böckernas tre första avdelningar, som skulle tjäna till manuskript för en avsedd ny upplaga. Ett par ändringar har han dessutom gjort i bokexemplar (ex. 2) av andra och tredje avdelningarna, som av bokförläggaren Börjesson tillställts utgivaren.

Ett tillägg i avdelning III har dessutom gjorts enligt en uppgift hos Zetterlund, Bibliografiska anteckningar om August Strindberg.

Ändringar av Strindberg.

Sid. 29, not till rad 11: Men det göra de icke. Noten tillagd av Strindberg.

Sid. 74, rad. 19—20: som om alla religionsformer skulle falla bort likt skal. Uppl. 1: som skal; ändring för att undvika tautofoni.

Sid. 100, rad. 17—18: begegnet ihm die sel'ge Schar mit herzlichem Willkommen. I uppl. 1 "im" i stället för "ihm" samt punkt efter "Schar".

Digitized by Google

Sid. 231, rad 16: teleskop. Uppl. 1: teleoskop.

Sid. 232, rad. 20—21: Och här måste jag inskjuta, att jag vet det den traditionella blinkningen etc. Komma efter "inskjuta" inskrivet av Strindberg.

Sid. 237, rad 1 och följande: α. Uppl. 1 hade blandade grekiska och vanliga kursiva *a*. Strindberg har inskrivit: Obs. Grekiskt $\alpha\lambda\varphi\alpha$ = alfa = α.

Sid. 263, rad 5: Detta fem gånger återkommande. I uppl. 1 felaktigt: fyra gånger.

Sid. 294, rad 1: ametistglas. Uppl. 1: glas.

Sid. 296, rad 7 (rubrik). Elektrokemisk ekvivalent. Uppl. 1: Elektroteknisk.

Sid. 299, rad. 14—15: Ett decigram aluminiumblad minskade vid förbränning med 7 i vikt. I uppl. 1 orimligt: 7 gram; "gram" överstruket av Strindberg.

Sid. 309, rad. 17—18: Japanerna räkna till tio och kineserna till fem, på fingerna! Tillskrivet av Strindberg.

Sid. 456, rad 8: makarna Curie. Ändring i ex. 2. Uppl. 1 distraktionsfel: makarna Landin.

Sid. 479, rad 20: (Ur Vår Tids Forskning). Ändring i ex. 2. Uppl. 1: (Vår Tids Forskning).

Sid. 505, rad 9: De oftast upprepade. Ändring i ex 1. Uppl. 1: opprepade, antagligen ändrat för att undvika tautofoni med oftast.

Sid. 531, första teckenserien och sid. 532, tredje tecknet uppifrån. Dessa tecken ha här satts rätt enligt Strindbergs anvisning. I ex. 1 har han inskrivit: Obs.! Chlichén är opp ner!

Sid. 563, rad 10: Iom = dag. Ny rad enl. ändr. i ex. 1.

Sid. 564, rad. 21—22: star (eng.); inskrivet i ex. 1.

— rad 24: ira (lat.); inskrivet i ex. 1.

Sid. 574, rad 10: 9,000 meter. Ändring i ex. 1 från 900 meter.

Digitized by Google

Sid. 596, rad 26: homo. Uppl. 1: humo. Ändring i ex. 2.

Sid. 969, rad 7: Jussieu. Uppl. 1: Yussieu. Ändring i ex. 2.

Sid. 993, rad. 4—5: La Hire, matematikern, ställde en morgon sitt astronomiska instrument på invalidkupolen. Uppl. 1: — — f r å n invalidkupolen. Ändring i ex. 2.

Sid. 1010, rad 8: Skära, Cædo (lat.), Keiro (gr.). Uppl. 1: — — Kopto (gr.). Ändring i ex. 1.

Sid. 1015, rad 19: lingua volgare. Uppl. 1: vulgare. Ändring i ex. 2.

Sid. 1026, rad. 18—19: och så fick han ovett för att han "övergivit" hustru och barn. Det är vackert! Ett för ny upplaga avsett tillägg, senare gjort av Strindberg, enligt meddelande hos Zetterlund, Bibliografiska anteckningar om August Strindberg, sid. 58.

Tryckfel i föregående upplagor.

Sid. 14, rad 22: ett prisma. Uppl. 1: en prisma. Men samma sida rad 1 "ett prisma" även i föreg. uppl.

Sid. 38, rad 15: Och visa icke stavkarlen bort! I uppl. 1 kolon i stället för utropstecken, vanligt läsfel; så ock flerestädes utan att ansetts nödigt vidare göra särskild anmärkning.

Sid. 40, rad 4: — Nå väl? I uppl. 1 saknas anföringsstreck.

Sid. 42, rad 29: det är något annat! I uppl. 1 frågetecken i stället för utropstecken.

Sid. 64, rad 22: inkantation. Uppl. 1: inkautation.

Sid. 66, rad 8: han är i all tid. Uppl. 1: i alltid.

Sid. 92, rad 12: isagogik. Uppl. 1: isogogik.

Sid. 97, rad. 25—26: — — faktum, med vilket ny tid har börjat och pågår; jag tror etc. I uppl. 1 kolon i stället för semikolon; så ock flerestädes.

Digitized by Google

Sid. 105, rad. 12—13: Antager man på försök att begärda talet är 12, men finner att $^1/_3$ och $^1/_4$ av detta blott utgör 7. I uppl. 1: $^1/_2$ och $^1/_4$.

Sid. 127, rad 28: Ki Xi Zäta. Namn på grekiska bokstäver. I uppl. 1: Kl i stället för Ki.

Sid. 131, rad. 18—19: Nej, svarade läraren. — Och aldrig ett lyckligt äktenskap? — Nej, svarade läraren. I uppl. 1 vilseledande interpunktion: Nej, svarade läraren, — och aldrig ett lyckligt äktenskap.

Sid. 187, rad 18 (rubrik): Nisus formativus. Uppl. 1 meningslöst: Aisus. Versala A och N i första upplagans stilsort likna varandra, vadan ett A av misstag kan ha placerats i N:s fack i kasten.

Sid. 217, rad. 14—15: umgänge — — — vanligt. Uppl. 1: vanlig.

Sid. 218, rad 22: Lärjungen fortfor. Uppl. 1: Läraren fortfor. Men i föregående betraktelse angives om denna framställning: Lärjungen tog ordet, och även den efterföljande uppger i enlighet därmed: Lärjungen fortfor.

Sid. 222, rad 14: Lärjungen fortfor. Uppl. 1: Läraren. Men Lärjungen talar i föregående stycke. Likaså sid. 223, rad 12. I därpå följande stycke, sid. 224, rad 9 anges: Läraren tog ordet.

Sid. 240, rad 28—Sid. 241, rad 1: Men vätet blir först flytande vid — 150° och 650 atmosfärer, och syret blir vätska vid — 140° och 525 atmosfärer. "Och" saknas i uppl. 1 på första stället och siffrorna ha sammanskrivits.

Sid. 243, rad. 9—11: De ha således en försoningslära som förkunnar försoningen, men försoning med livet. Uppl. 1 meningslöst: m e d försoning med livet.

Sid. 383, rad 8: $24 = 1^1/_2 \times 16$. Uppl. 1 felaktigt: $= 1^1/_2 : 16$.

Sid. 404, rad 14: Zend. Uppl. 1: Zeud. Ordet åsyftar [Zend-]Avesta, de heliga persiska skrifterna.

Digitized by Google

Sid. 446, rad. 28—29: Om man skulle n ö j a sig med denna bevisföring och endast peka på etc. "Nöja" sig konjektur. Uppl. 1 meningslöst: torka sig med.

Sid. 448, rad 11: annat än i en not. "Än" överhoppat i uppl. 1.

Sid. 452, rad 5: Uran fäller. Uppl. 1: faller.

Sid. 483, rad. 24—26: den som vill lära huru obegripligt mänskoförståndet hos den härsklystne, äregirige, lärde kan operera, den skall läsa etc. Uppl. 1: huru obegripligt mänskoförståndet är hos den härsklystne — — kan operera. Läsarten antyder att författaren ändrat sig vid nedskrivandet.

Sid. 518, rad 11: stn. Uppl. 1: stu. Rättelsen gjord enligt Ermanns egyptiska grammatik.

Sid. 519, rad. 1—3: Men måne heter ibd (Ermann) eller ab (Brugsch); och född heter msju (Ermann). Konjektur. I uppl. 1 bröllop: — — heter ibd (Ermann) o c h f ö d d eller ab (Brugsch) o c h f ö d d heter etc. Uppl. 1 har dessutom "nîsju" i stället för "msju". Rättelse gjord enligt Ermanns egyptiska grammatik, som dock stavar: mśj.

Sid. 533, rad. 12—15: ehuruväl, sedan Wimmer med sitt ultimatum 1874 förstörde runkunskapen, det kan vara gott att återgå till Liljegrens Runlära ibland. I uppl. 1 bokstavsfel: r e d a n Wimmer etc.

Sid. 562, rad 8: Bland nyare forskare. Uppl. 1 bokstavsfel: färskare.

— rad 28: ljudlagar. Uppl. 1: ljudlager.

Sid. 587, rad. 18—19: Vatten är 773 gånger tyngre än luft, och flytande vattens egentliga vikt sättes som 1 (= 773). I uppl. 1 är "vikt" överhoppat.

Sid. 598, rad 26: hals, halós (gr.), salt. Uppl. 1 tryckfel: hals, hal y s (gr.). I ex. 1 har Strindberg ändrat till: hals (gr.), halys (gr.), icke tänkande på att senare ordet är genitiv form av det föregående.

Digitized by Google

Sid. 622, rad. 12—14. hört av änglarne, att de första kapitlen i skapelseboken ... även finnas. Uppl. 1: fin n e s.

Sid. 667, rad. 16—17: Welt als Wille und Vorstellung (Schopenhauers verk). I uppl. 1 skrivet i distraktion: Mensch als Wille etc.

Sid. 739, rad. 1—3: Nu kunde han ju ha svarat: Du började! alldeles som Adam, när han med rätta svarade: Kvinnan tog först av trädet. Uppl. 1 meningslöst: — — svarade: Kvinna, tag först av trädet. Strindberg åsyftar Moses I, kap. 3, v. 12.

Sid. 756, rad 21: Cordelia. Det är fråga om kung Lears dotter. Uppl. 1: Cornelia. Så även senare i samma stycke. I En blå bok, III, sid. 873, rad 2 och följande, Cordelia även i uppl. 1.

Sid. 757—Sid. 759. Citaten ur Kung Lear reviderade enligt Hagbergs översättning.

Sid. 759, rad. 21—26: Citatet är ur Hamlets tredje akt; reviderat.

Sid. 760, rad. 7—11: Citatet är ur Macbeths femte akt; reviderat.

— rad. 14—26: Citatet är ur femte akten av Timon av Atén; reviderat.

Sid. 761, rad. 4—6, 8—12 och 16—25: Citaten ur Richard III: s femte akt; reviderade.

Sid. 761, rad. 30—33 och Sid. 762—764: Citaten ur Hamlet kontrollerade; likaså citaten sid. 789—793.

Sid. 764, rad. 28—29 och Sid. 765, rad. 8—11: Citaten ur Henrik VI reviderade.

Sid. 788, rad. 21—23: Se huru vid kinematografen många ljusbilder måste tagas i följd för att få en enda rörelse till stånd, och ändock darrar bilden fram. Konjektur. Uppl. 1: Se huru vid kinematografen många ljusbilder s o m måste tagas etc.

Digitized by Google

Digitized by Google